

**T.C.
İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**METAKOGNİSYONLARIN, OLUMSUZ ÇOCUKLUK
YAŞANTILARININ, DÜRTÜSELLİĞİN, BİLİŞSEL DİKKAT
KİLİTLENMESİ SENDROMUNUN DEHB İLE SOSYAL
MEDYA VE İNTERNET BAĞIMLILIĞI İLE İLİŞKİSİ
ÜZERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merve Nimet KOCABAŞ

Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji

Enstitü Bilim Dalı : Klinik Psikoloji

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Aml GÜNDÜZ

İSTANBUL – 2022

T.C.
İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**METAKOGNİSYONLARIN, OLUMSUZ ÇOCUKLUK
YAŞANTILARININ, DÜRTÜSELLİĞİN, BİLİŞSEL DİKKAT
KİLİTLENMESİ SENDROMUNUN DEHB İLE SOSYAL
MEDYA VE İNTERNET BAĞIMLILIĞI İLE İLİŞKİSİ
ÜZERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merve Nimet KOCABAŞ

Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji

Enstitü Bilim Dalı : Klinik Psikoloji

“Bu tez ___/___/2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Merve Nimet KOCABAŞ

14.03.2022

ÖNSÖZ

Öncelikle danışmanım olmayı kabul ettiği için, iki sene boyunca bana verdiği emek, gösterdiği sabır ve yardımları için, öğrettiği her bilgi için Dr. Öğr. Üyesi Anıl GÜNDÜZ'e çok teşekkür ederim. İki sene boyunca bana kattığı vizyon için, emekleri için Psk. Dr. Burcu SEVİM'e çok teşekkür ederim. En ilerleyemediğim zamanlarda bile bana güvenen aileme ve az kaldı diyerek beni motive eden ve zorlandığım zaman benden desteğini esirmeyen ikizim Yusuf Hayrettin KOCABAŞ'a çok teşekkür ederim. Bu zorlu süreçte beni yalnız bırakmayan dostlarım Özüm FIRAT 'a ve Betül GÜMÜŞ 'e çok teşekkür ederim. Buna ek olarak araştırmama katkılarından dolayı Dr. İbrahim GÜNDOĞMUŞ'a teşekkür ederim. Ben tezimi yazarken bana hem motivasyon konusunda hem de beslenmem, çay, kahve konusunda destek olan konak han kafe çalışanlarına, Mehmet'e, Rumeysa'ya, Beyza'ya, Tuğçe'ye Nurallah'a ve Anıl Abi'ye çok teşekkür ederim. Aynı zamanda tez sürecimden önce, tez sürecimde bana destek olan terapistim Burcu AKOĞLU'na ve psikiyatristim Dr. Öğr.Üyesi Sevda GÜMÜŞ'e çok teşekkür ederim.

Merve Nimet KOCABAŞ

14.03.2022

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	i
TABLolar LİSTESİ	ii
ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: KURAMSAL ÇERÇEVE.....	12
1.1. İnternet Bağımlılığı.....	12
1.2. Sosyal Medya Bağımlılığı	19
1.2.1. İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Medya Bağımlılığı Arasındaki İlişki.....	22
1.3. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu.....	24
1.3.1. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu İle İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişki	31
1.3.2. Dikkat Eksikliği Ve Hiperaktivite Bozukluğu İle Sosyal Medya Bağımlılığı Arasındaki İlişki.....	37
1.4. Metakognisyon.....	41
1.4.1. Metakognisyon İle İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişki	45
1.4.2. Metakognisyonlar ile Sosyal Medya Bağımlılığı İlişkisi.....	50
1.4.3. Metakognisyonlar İle Dehb İlişkisi	53
1.5. Olumsuz Çocukluk Yaşantıları	57
1.5.1. Olumsuz Çocukluk Yaşantıları ile İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişki.....	61
1.5.2. Olumsuz Çocukluk Yaşantıları İle Sosyal Medya Arasındaki İlişki.....	65
1.5.3. Olumsuz Çocukluk Yaşantıları ile DEHB Arasındaki İlişki.....	66
1.5.4. Olumsuz Çocukluk Yaşantıları ile Metakognisyon Arasındaki İlişki.....	70
BÖLÜM 2:YÖNTEM.....	74
2.1. Araştırmanın Modeli.....	74
2.2. Veri Toplama Araçları	74
2.2.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu	74
2.2.2. Sosyodemografik Form	74
2.2.3. Young İnternet Bağımlılığı ölçeği kısa formu Türkçe Versiyon	75

2.2.4. Sosyal Medya Bağımlılık Ölçeği	75
2.2.5. Erişkin Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Kendi Bildirim Ölçeği (ASRS-v1.1).....	75
2.2.6. Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu (Bis-11-KF)	76
2.2.7. MCQ 30 Ölçeği	76
2.2.8. Cas Ölçeği	77
2.2.9. Olumsuz Çocukluk Yaşantıları ölçeği.....	77
2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	77
2.4. Verilerin Çözümlemesi	78
2.5. Araştırmanın Değişkenleri	78
2.6. İstatiksel Yöntem	78
BÖLÜM 3: BULGULAR	80
BÖLÜM 4: TARTIŞMA	106
4.1. Limitasyon	131
SONUÇ	132
KAYNAKLAR.....	133
EKLER	157
ÖZGEÇMİŞ	173

KISALTMALAR

ASRS	: Yetişkin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozuklu Kendi Bildirim Ölçeği
BDÖ	: Baratt Dürtüsellik Ölçeği
CAS	: Bilşsel Dikkat Kitlenmesi Sendromu
ÇÇOYÖ	: Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği
DEHB	: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
MCQ-30	: Metakognisyon Ölçeği
SMBÖ	: Sosyal Medya Bağımlılık Ölçeği
YİBÖ	: Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri	80
Tablo 2. Katılımcıların Mesleki ve Ekonomik Özellikleri	81
Tablo 3. Katılımcıların Aile Özellikleri.....	82
Tablo 4. Katılımcıların Özgeçmiş Özellikleri.....	83
Tablo 5. Katılımcıların Sağlık Özgeçmiş Özellikleri	84
Tablo 6. Katılımcıların Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Özellikleri	85
Tablo 7. Katılımcıların Bilgisayar, İnternet ve Sosyal Medya Tanışma Yaşı İle İlgili Özellikleri	86
Tablo 8. Katılımcıların Bilgisayar Kullanımı İle İlgili Özellikleri	87
Tablo 9. Katılımcıların Psikometrik Ölçümlerinin Dağılım	88
Tablo 10. Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Gruplarına Göre Sosyodemografik Özelliklerinin Karşılaştırılması.....	90
Tablo 11. Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Gruplarına Göre Çalışma ve Aylık Gelir Durumlarının Karşılaştırılması	91
Tablo 12. Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Gruplarına Göre Özgeçmiş Özelliklerinin Karşılaştırılması	92
Tablo 13. Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Gruplarına Göre Sağlık Özelliklerinin Karşılaştırılması.....	93
Tablo 14. Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Gruplarına Göre Bilgisayar, İnternet ve Sosyal Medya İle Tanışma Özelliklerinin Karşılaştırılması	94
Tablo 15. Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Gruplarına Göre Bilgisayar Kullanma Süre Özelliklerinin Karşılaştırılması	95
Tablo 16. Katılımcıların Psikometrik Ölçümlerinin Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Gruplarına Göre Karşılaştırılması	96
Tablo 17. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği, Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği Ve Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği Toplam Ve Alt Ölçek Skorlarının Korelasyonları	97

Tablo 18. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği, Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği Ve Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği Toplam Ve Alt Ölçek Skorlarının ASRS, Üstbilişler-30, Bilişsel Dikkat Kilitlenmesi ve Barratt Dürtüsellik Ölçeği İle Arasındaki Korelasyonlar	98
Tablo 19. Katılımcıların ASRS skorlarının Üstbilişler-30, Bilişsel Dikkat Kilitlenmesi Sendromu ve Barratt Dürtüsellik Ölçeği skorları ile arasındaki korelasyonlar ..	99
Tablo 20. Katılımcıların ASRS Toplam Skorlarını Yordayıcı Değişkenleri Saptamak İçin Oluşturulan Hiyerarşik Regresyon Sonuçları	102

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğine göre Sınıflandırılması.....	89
Şekil 2. Yapısal Eşitlik Modeli İle Oluşturulan Modelin Test Edilmesi Ve Uyum Parametreleri	103
Şekil 3. Yapısal Eşitlik Modeli İle Oluşturulan Modelin Test Edilmesi Ve Uyum Parametreleri	104
Şekil 4. Yapısal Eşitlik Modeli İle Oluşturulan Modelin Test Edilmesi Ve Uyum Parametreleri	105

ÖZET

İstanbul Kent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü - Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Metakognisyonların, Olumsuz Çocukluk Yaşantılarının, Dürtüselliğin, Bilişsel Dikkat Kilitlenmesi Sendromunun DEHB İle Sosyal Medya ve İnternet Bağımlılığı İle ilişkisi Üzerine Etkisi

Tezin Yazarı: Merve Nimet KOCABAŞ **Danışman:** Dr. Öğr. Üyesi Anıl GÜNDÜZ

Kabul Tarihi: 14.03.2022

Sayfa Sayısı: vi (ön kısım)+156 (tez) + 17 (ek)

Anabilim Dalı:Psikoloji

Bilim Dalı: Klinik Psikoloji

Literatür incelendiğinde problematik internet kullanımının henüz bütünüyle kabul edilmiş ve geçerli tanılayıcı kriterleri yoktur (Li, O'Brien, Synder, Howard, 2016). Li, O'Brien, Synder, Howard (2016) literatürdeki bu boşluğun dolması için DSM-V'te bulunan madde kullanım bozukluğu, kumar bağımlılığı ve internet oyun bağımlılığı kriterlerinin birleştiği bir yöntem izleyerek problematik internet kullanımının belirtilerini ve semptomlarını oluşturmuştur. Bu çalışmanın amacı metakognisyonların, dürtüselliğin ve çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının, bilişsel dikkat kitlenmesi sendromunun internet ve sosyal medya bağımlılığı ile DEHB arasındaki ilişki üzerine etkisini araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda Metakognisyon-30 (MCQ-30), Bilişsel Dikkat Kitlenmesi Sendromu (Cas-1), Baratt Dürtüselliği Ölçeği Kısa Formu, Young İnternet Bağımlılığı ölçeği Kısa Formu (YİBÖ-KF), Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (SMBÖ), Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği, Erişkin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Ölçeği Kendi Bildirim Ölçeği (ASRS) ölçekleri internet ve sosyal medya kullanan 18 yaş üstü 502 katılımcıya (382 kadın, 120 erkek) internet aracılığıyla gönderilmiştir.

Anket sonuçları SPSS-22 programı ile ve AMOS-24 paket programı aracılığı ile çözümlenmiştir. Araştırmanın amacı 18-65 yaş arası bireylerde internet bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığı ile DEHB arasındaki ilişkiyi bulmak ve metakognisyonların, bilişsel dikkat kitlenmesi sendromunun, dürtüselliğin, çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının bu ilişki üzerine etkisini araştırmaktır. Bu çalışmada çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının metakognisyonlar ve dürtüsellik üzerinden ve doğrudan ASRS üzerine etkisi olduğu, çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının metakognisyonlar, bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu, dürtüsellik üzerinden ve doğrudan sosyal medya bağımlılığı üzerine etkisi olduğu, çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu ve dürtüsellik üzerinden ve doğrudan internet bağımlılığı üzerine etkisi olduğu, internet bağımlılığının metakognisyonlar, dürtüsellik üzerinden ve doğrudan ASRS üzerine etkisi olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Metakognisyon, problematik internet kullanımı, bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu, DEHB, dürtüsellik

ABSTRACT

Istanbul Kent University Institute of Graduate Education-Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: The Effect of Metacognitions, Negative Childhood Experiences, Impulsivity, and Cognitive Attention-Syndrome on relationship between ADHD with Social Media and Internet Addiction	
Author: Merve Nimet KOCABAŞ	Supervisor: Dr. Lecturer Anıl GÜNDÜZ
Date: 14.03.2022	Nu. of pages: vi (pre text) + 156 (main body) + 17(app.)
Department: Psychology	Subfield: Clinical Psychology
In the literature research have not found accepted and valid symptoms of problematic internet usage (Li, O'Brien, Synder, Howard, 2016). To complete of emptiness in literature, symptom of problematic internet usage were emerged with combined of ymptoms of substance use, gambling addiction, internet gaming addiction in the DSM-V (Li, O'Brien, Synder, Howard, 2016) . The aim of the study is effectiveness of impulsivennes, adverse childhood experiments, cognitive attention syndoroms and metacognistons on the relationship between ADHD with social media and internet usage addiction. The reach of the aim, Metacognitions-30 (MCQ-30), Cognitive Attention Syndrome-1(CAS-1), Baratt İmpulsiveness Scale(BIS-SF), Young İnternet addiction (YİA-SF) scales and social media addiction scale, adverse childhood experiment scale, Adult Self Report Scale were used. Those scales were send to ages between 18- 65 of 502 (382 women, 120 men) internet and social media users via internet. Datas were analyzed with SPSS-22 and AMOS -24 package program. In the results of study have shown that adverse childhood experiments effect on ADHD directly and via metacognition and impulsiveness; adverse chidhood experments effect on social media addiction directly and via metacognitions, cognitive attention syndrome, impulsiveness; adverse childhood experiments effect oninterned addiction directly and via cognitive attention syndrome, impulsiveness; İnternet addiction effects on ADHD directly and via metacognitions and impulsiveness.	
Keywords: Metacognitions, Problematic İnternet Usage, CAS, impulsiveness, ADHD	

GİRİŞ

21. yüzyılda internet ve bilgisayar internet insan yaşamında çok önemli yer tutmaktadır (Kırık, Arslan, Çetinkaya, Gül, 2015).İnternet bağımlılığı dünya çapında görülmektedir (Shaw, Black, 2008). Shaffer, Hall, Bilt (2007) patolojik internet kullanımı tanımının yeterli olgunluğa ulaşmadığını, bunun sebebinin araştırmacılar tarafından ilgili yapılar hakkında araştırma yapılmadan, eş tanıları belirlenmeden, yapısal geçerliliği kurulmadan özel bir psikiyatrik rahatsızlık olarak tanımlanması olduğunu öne sürmüştür. Araştırmacılar problematik internet kullanımının davranışsal bağımlılığın bir alt grubu olup olmadığı konusunda hem fikir olmadıklarını ortaya koymuşlardır (Li, O'Brien, Synder, Howard, 2016). Bu nedenle problematik internet kullanımının henüz bütünüyle kabul edilmiş ve geçerli olan tanılayıcı kriterleri yoktur (Li, O'Brien, Synder, Howard, 2016). Li, O'Brien, Synder, Howard (2016) bu boşluğun dolması için DSM-V'te bulunan madde kullanım bozukluğu, kumar bağımlılığı ve internet oyun bağımlılığı kriterlerinin birleştiği bir yöntem izleyerek problematik internet kullanımının belirtilerini ve semptomlarını oluşturmuştur. Li, O'Brien, Synder, Howard (2016) 'nın oluşturduğu problematik internet kullanımı semptomları niyet edilenden daha uzun süre internet kullanımı, internet ile ilgili zihinsel meşguliyet, internete ulaşamadığında içe çekilme semptomları, internet kullanım süresini azaltmak ve durdurmak için başarısız girişimler, internet kullanımını aşırı arzulamak, hobilere ve internet kullanımının dışındaki aktivitelere ilgisini kaybetmek, oluşturduğu problemlerin farkında olunmasına rağmen aşırı düzeyde internet kullanmak, internet kullanımı hakkında yalan söylemek 'dir; toleransın, içe çekilme semptomlarının, riskli durumlarda sürekli internet kullanımı problematik internet kullanımı bağlamına özgü olduğu ifade edilmiştir.

Kırık, Arslan, Çetinkaya, Gül (2015)'e göre sosyal medya, internet teknolojisinin gelişmesiyle birlikte güçlü bir pozisyona sahip olmuş ve kapsamlı, interaktif yapısıyla birlikte iletişim alanında yeni ufuklar açmıştır. İnternet teknolojisi geliştiğinde ve sosyal medya ortaya çıktığında, iletişim yeni bir boyuta sahip olmaya başladı ve sanal dünya olarak adlandırılan yeni bir iletişim alanı oluşmaya başladı (Kırık, Arslan, Çetinkaya, Gül, 2015). Porter, Mitchell, Grace, Shinosky, Gordon (2012) sosyal medyanın genel popülasyonda genç yetişkinler için önemli ve gerekli iletişim aracı haline geldiğini; sosyal medyanın erişilebilir olmasının katılımcıların insanlarla bağlantıda kalmasına ve daha sık iletişim kurmasına imkan sağladığını belirtmiş, insanların sosyal medyayı iletişim ve ilişki kurma amacıyla kullandıklarını ifade etmiştir. Bugünlerde, internet kullanıcıları, Twitter,

İnstagram, Youtube ve Google+ gibi sosyal ağ sitelerine büyük ilgi gösterdiler; bu sitelerde kendi profillerini oluşturdular; bu profiller, kişilerin internetten uzak kalmasını daha zor hale getirmiş, sosyal ağlara artan ilgi sosyal medya bağımlılığına neden olmuştur (Kırık, Arslan, Çetinkaya, Gül, 2015). Sosyal medya bağımlılığı, sosyal ağ sitelerinde aşırı zaman geçirme, bu sitelere girme konusunda kendini kontrol edememe olarak tanımlanmasına rağmen, bu hastalığın kesin teşhisi bulunamamış, bu yüzden kişiye sosyal medya bağımlılığı tanısı koymanın çok zor olduğu belirtilmiştir (Kırık, Arslan, Çetinkaya, Gül, 2015).

Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V, APA, 2014) birçok kültürde çocuklarda %5 oranında yetişkinlerde ise %2,5 oranında görülen DEHB'yi; kişideki gelişimi ya da fonksiyonu etkileyen, kalıcı olan bir örüntü olarak tanımlamıştır. *Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V, APA, 2014)* dikkat eksikliği semptomlarını okul, iş ve diğer aktivitelerde odaklanma probleminden kaynaklı hatalar, oyun esnasında veya görev yapılırken dikkati sürdürmekte yaşanan zorluklar, direkt olarak konuşulurken dinlemiyormuş gibi gözükme, bilgilendirmeleri takip edememek ve işleri tamamlamada zorluk yaşamak, görevleri organize etmede zorluk yaşamak, zihinsel olarak efor gerektiren işlerden kaçınmak, görev için gerekli eşyaları sık sık kaybetmek, dış uyaranlardan gelen uyarılarla birlikte dikkatin kolayca dağılması, günlük aktivitelerde sık sık yaşanan unutkanlık olarak belirtmiştir. Bu semptomların 6 ya da daha fazlasının en az 6 aydır sürmesi, gelişim düzeyiyle tutarsız olması ve sosyal, akademik, iş aktivitelerini direkt olarak negatif etkilemesi gerektiği, bu semptomların karşıt olma karşıt gelme bozukluğundan, düşmanca tutumdan ya da görevleri, bilgilendirilmeleri anlamamaktan kaynaklanmaması gerektiği vurgulanmış; 17 yaşındaki ve 17 yaşından daha büyük yetişkinlerde en az 5 semptomun karşılanması gerektiği belirtilmiştir (DSM-V, Amerika Psikoloji Birliği, 2014). *Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V, APA, 2014)* Hiperaktivite ve dürtüsellik semptomlarını ise genellikle aşırı hareketli olmak, ellere veya ayaklara sık sık dokunmak, oturulan yerde sık sık kıpırdanmak, oturmaya devam edilmesi beklenen yerden genellikle ayrılmak, uygun olmayan yerlerde genellikle koşmak veya tırmanmak, genellikle sessizce oyun oynayamamak ve boş zaman aktivitelerine dahil olamamak, her an gidecekmiş gibi olmak, sık sık çok konuşmak, sık sık sorunun tamamlanmasını beklemeden cevap vermek, sırasının gelmesini beklemekte yaşanan zorluk, sık sık başkalarını rahatsız etmek olarak belirtmiştir. Bu semptomların 6 ya da daha fazlasının en az 6 aydır sürmesi, gelişim düzeyiyle tutarsız olması ve sosyal, akademik, iş aktivitelerini direkt olarak negatif etkilemesi gerektiği ve bu semptomların karşıt olma karşıt

gelme bozukluğundan, düşmanlıktan ya da görevleri, bilgilendirilmeleri anlamamaktan kaynaklanmaması gerektiği vurgulanmış; 17 yaşındaki ve 17 yaşından daha büyük yetişkinlerde bu semptomlardan en az 5 tanesinin karşılanması gerektiği ifade edilmiştir. (DSM-V, Amerika Psikoloji Birliği, 2014). *Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V; Amerika Psikoloji Birliği, 2014)*'nda DEHB, dikkat eksikliği ve hiperaktivite / dürtüsellik gelişimi ve işlevselliği engelleyen kalıcı örüntü olarak tanımlanmıştır. *Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V; Amerika Psikoloji Birliği, 2014)*'na göre DEHB'nin 3 farklı türü; Birleşik tipinde Dikkat Eksikliği semptomları ile Dürtüsellik ve Hiperaktivite semptomlarının 6 ay süre ile birlikte mevcut olması, sadece dikkat eksikliği alt tipinde dikkat eksikliği belirtilerinin karşılanması ancak dürtüsellik ve hiperaktivite bozukluğunu karşılamaması, Hiperaktivite/ Dürtüsellik baskın olduğu alt tipinde ise dikkat eksikliği belirtilerini karşılamaması ancak hiperaktivite ve dürtüsellik belirtilerini karşılaması olarak tanımlanmıştır.

Problem Durumu

Young (1999) bağımlılığın gelişmesinde ve devam etmesinde, bağımlılıktan sağlanan yapay veya geçici sakinlik, güven, başarı, öz değer, güç, kontrol, yakınlık ve ait olma hissinin etkili olduğunu belirtmiştir. Bu bağlanmalar ve hisler insanların hayatına zarar verecek orandadır; bu hisler, internetle bağlantılı olan öfori duygusunun sağlanması için internetin yoğun olarak arzulamasını besleyen ipuçlarına dönüşür ve neden kişinin bağımlılığını devam ettirdiğini açıklar (Young, 1999).

Young (1999)'a göre bağımlılık düzeyinde internet kullanan bireyler için devam ettirici güç internete girdiklerindeki rahatlama hissidir. Aslında bu rahatlama hissinin geçici ve anlık olmasına rağmen bağımlılık düzeyinde internet kullanan kişiler için bir şeyi başarmak olarak algılanabilir (Young, 1999).

Heyecan, canlılık, öfori hisleri internet bağımlılığının örüntüsünde ödüllенmeye yol açar, bağımlı bireyler online oldukları zaman keyifli iken, uzun zamandır internet kullanan bireyler internetten uzak kaldıklarında internet kullanımına yeni başlayan bireylere göre daha kötü hissederler (Young, 1999). Vadivu, Chupradit (2020) internet kullanımını bırakma durumunun içinde öfke barındırdığını ortaya koymuş, bilgisayar kullanılamayan koşulda stresin ve/veya depresif duygudurumunun oluştuğunu belirtmiştir.

Young (1999) bağımlı olan bireylerin internet olmadığında “onsuz olamam”, “sahip olmalıyım”, “ona ihtiyacım var” gibi düşüncelerle içe kapandıklarını belirtmiştir. Bağımlı

bireyler endişe eden, negatif olaylara karşı tetikte olan tek insan değilken, diğer insanlardan daha fazla endişe etmeye ve negatif olayları beklemeye eğilimlidir (Young,1996).

Tsitsika, Critselis, Kormas ve ark. (2009) genel internet kullanımının en önemli yordayıcılarının internetin kişinin kendi ana portalı üzerinden ve sosyal etkileşim amacıyla kullanılması ve sosyal iletişim olduğunu ortaya koymuştur.

Young (1996) internet bağımlılığının ailesel problemler, akademik problemler, iş yaşamındaki problemler gibi negatif sonuçları olduğunu; Spada (2014) problemli internet kullanımının sosyal aktivitelere zaman ayırmamak, ilişkilerin bozulması, iş sorumluluklarının yerine getirilemesi, uyku ve yeme alışkanlıklarında bozulmalara yol açması gibi çeşitli olumsuz sonuçlarının olduğunu belirtmiştir.

Tsai, Cheng, Yeh, Shih ve ark. (2009) yılında yaptığı araştırmada kahvaltıyı atlama sıklığının, zihinsel sağlık bozukluğunun, eksik sosyal destek ve nevrotik kişiliğin problematik internet kullanımı için risk faktörleri olduğunu ortaya konmuştur.

Porter, Mitchell, Grace, Shinosky, Gordon (2012) sosyal medyanın genel popülasyonda genç yetişkinler için önemli ve gerekli iletişim aracı haline geldiğini; sosyal medyanın erişilebilir olmasının katılımcıların insanlarla bağlantıda kalmasına ve daha sık iletişim kurmasına imkan sağladığını belirtmiş, insanların sosyal medyayı iletişim ve ilişki kurma amacıyla kullandıklarını ifade etmiştir. Kırık, Arslan, Çetinkaya, Gül (2015) sosyal medya insan iletişimlerinde de değişime neden olduğunu; insanların yüz yüze iletişimdeki zorlukları barındırmayan ve nerede isterlerse konuşabilecekleri bir ortam olan sosyal medya kullanımına dönmeye başladıklarını belirtmiştir. Bugünlerde, internet kullanıcıları, Twitter, Instagram, Youtube ve Google+ gibi sosyal ağ sitelerine büyük ilgi gösterdiler; bu sitelerde kendi profillerini oluşturdular; bu profiller, kişilerin internetten uzak kalmasını daha zor hale getirmiş, sosyal ağlara artan ilgi sosyal medya bağımlılığına neden olmuştur (Kırık, Arslan, Çetinkaya, Gül, 2015). Mobil aletler de aynı zamanda internete girişi ve sosyal uygulamalarını desteklemiş bu da sosyal medya bağımlılığının oluşmasına yol açmış; Sosyal medyaya bağımlılığı tanısı alanların genellikle genç bireyler olduğunu belirtilmiştir (Kırık, Arslan, Çetinkaya, 2015).

Hawi, Samaha (2019) Uyumluluğun, dürüstlüğün, deneyimlere açıklığın, duygusal stabilitenin, özgüvenin, sosyal medya hesap kontrol sıklığının ve internet kullanımının, internet bağımlılığını ve sosyal medya bağımlılığını yordadığını ortaya koymuş; yaşın, yaşamdan aldıkları tatminin, insanın kendi varlığını diğer insanlarla bağlantılı olarak

yorumlamasının internet bağımlılığını ve sosyal medyayı yordadığını, gerçek kendiliğin ve dışa dönüklüğün yalnızca internet bağımlılığı tarafından yordanırken; yaşın, cinsiyetin, paylaşımların güncelliğinin, arkadaş sayısının, kendini başkalarından ayrı olarak değerlendirmenin sadece sosyal medya bağımlılığı tarafından yordandığını belirtmiştir.

Sedwick, Merwood, Asherson (2019) DEHB'nin bir spektrum ya da bir devamlılık olduğunu belirtmiştir. Watters, Adamis, McNicholas, Gabin (2018) DEHB'yi genellikle fark edilmeyen ve tanılanmayan, yetişkinlerdeki dikkat eksikliği belirtilerine odaklanılmayan bir çocukluk hastalığı olarak tanımlamış; algılanan yetersizlik ve yük hissi katılımcılar tarafından vurgulanmış; semptomların yetişkinlikte de devam ettiğini öne sürülmüştür.

Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V; Amerika Psikoloji Birliği, 2014)'nda DEHB, dikkat eksikliği ve hiperaktivite / dürtüsellik gelişimi ve işlevselliği engelleyen kalıcı örüntü olarak tanımlanmıştır.

Yoo, Cho, Ha ve ark. (2004) DEHB'nin birleşik alt grubunun internet bağımlılığı oluşumunda bir risk faktörü olabileceğini; Panagioditi, Overton (2018) internet bağımlılığın en iyi yordayıcılarının DEHB, genç yaş, internette daha çok zaman geçirme, çok kullanıcı bilgisayar olduğunu belirtmiştir. Yılmaz, Hergüner, Bilgiç, Işık (2015) Dikkat eksikliği şiddetinin, davranış problemlerinin ve internet kullanım alışkanlıklarının gençlerdeki internet bağımlılığına dair önemli risk faktörü olduğunu belirtmiştir. Melek, Eroğlu (2019) yılında yaptığı araştırmada DEHB tanısına sahip ergenlerin internet bağımlılık düzeyinin kontrol grubuna göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Ra, Cho, Stone ve ark. (2018) yaptığı araştırmada alternatif açıklamaların mümkün olmasına rağmen modern dijital medyanın DEHB'nin birincil semptomlarından dikkatsizlik (dikkatin bölünmesi, organize etmede yaşanan zorluk) ve Hiperaktivite-Dürtüsellik (beklemede zorluk, huzursuzluk, başkalarını bölme) semptomlarının gelişmesinde önemli rol oynadığını ortaya koymuştur. Ra, Cho, Stone ve ark. (2018) dijital aktivitelere giriş sıklığının DEHB tanısına sahip bireylerde anlamlı ölçüde daha fazla olduğunu ortaya koymuş, araştırmada aşırı sıklıkta dijital medyaya giriş yapmadığını belirten 495 katılımcının %4,6'sında DEHB tanısının görüldüğü belirtilmiştir. Husaain, Griffiths (2021) yılında yaptığı araştırmada DEHB'nin problematik sosyal medya kullanımını yordadığını; yüksek seviyedeki DEHB'nin problematik sosyal medya kullanımıyla bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Husaain, Griffiths (2021) sosyal ağ sitelerine bağımlılığın DEHB ile pozitif ilişkisi olduğunu

ve bölünmeye, kısa süreli dikkate, unutkanlığa, dürtüsellığe, bilgiyi yeniden çağırma zorluk yaşanmasına neden olduğunu belirtmiştir.

Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) Bağımlılık davranışına bağlanmadan önceki evrede dürtü, imaj, anı ve düşünce formundaki tetikleyicilerin öz düzenleyici yürütücü işlevi tetiklediğini, negatif metakognisyonların, intrüzyonların ve bastırma çabalarının perseveratif işlemlenmeyi aktive ettiğini ve bunun da negatif duygulanımı ve bağımlı olunan maddenin arzulanma düzeyini arttırdığını belirtmiş, bağımlılık davranışına dahil olmadan önceki evrenin tercih edilen davranışa dair farkındalık gerektirdiğini ifade etmiştir. Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) Bağımlılık evresine dahil olmadan önceki evrede bağımlılık davranışına dahil olmak hakkındaki metakognitif inançların metakognitif gözlemlerdeki değişimlerle paralel olduğunu belirtmiş, bu iki faktörün bağımlılık davranışını düzenleme becerisini azalttığını ifade etmiştir.

Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) Dikkati öz farkındalıktan ve hedefe dair bilgi işleme akışından uzaklaştıran ve dur sinyali sınırlayan davranışların sonucunda oluşan, bağımlılık davranışında kullanılan ve yüksek işlev düzeyini etkileyen kimyasalların aynı zamanda metakognitif izlemeyi de negatif olarak etkilemesinden dolayı metakognif izlemenin azaldığını vurgulamış, bağımlılık davranışının şiddetlenmesiyle birlikte oluşan bağımlılığa dahil olmanın kontrol edemeyeceğine dair negatif metakognitif inançların bağımlılık davranışına dair perseverasyonu arttırdığını belirtmiştir.

Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) Bağımlılık davranışına dahil olunduktan sonraki evrede oluşan intrüzyonların (kendini suçlama düşüncelerinin ya da içe çekilme semptomlarının) bağımlılık davranışına dahil olduktan sonraki ruminasyon, düşünce bastırma ile bağlantılı baş etme stratejilerine dair pozitif metakognitif inançları arttırdığını belirtmiştir. Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) negatif duygulanımın artmasıyla birlikte, öz düzenlemenin tekrar sağlanması için, bağımlılığa geri dönüşün arttığını vurgulamıştır. Harmoniniere, Varescon (2018) Pozitif metakognitif inançların bağımlılık davranışına dahil olmaya motive ederek bağımlılık davranışını başlattığını, negatif metakognitif inançların ise bağımlılık davranışının devam etmesini sağladığını ortaya koymuş ve metakognisyonlar aktive olduğunda, metakognisyonların öz düzenlemeye dair başarısız olduğuna dair inançların güçlendiğini, bağımlılık davranışının işlevselliğe verdiği zararın arttığını bunun sonucunda tekrar eden negatif düşüncelerin ve duyguların oluştuğunu belirtmiştir. Casale, Rugai, Fioravanti (2018) negatif metaendişenin psikolojik distressi

arttığını (ruminasyon ve endişenin persavaratif hale geldiğini), psikolojik distresin artmasıyla problematik sosyal medya kullanımının da arttığını ve sosyal medya kullanım amacının persevaratif düşünce formlarından kaçmak olduğunu belirtmiştir.

Alvarado, Puente, Jiménez, Arrebillaga (2011) DEHB tanısına sahip bireylerin en büyük dezavantajının dürtüsellik ve disinhibisyon olduğunu; DEHB tanısına sahip bireylerin yürütücü işlevlerindeki düşük inhibisyon kapasitesinin analiz, sentez, içsel konuşma, duyguların öz düzenlemesi, uzun süreli ve çalışma hafızası kısımlarını da etkilendiğini ortaya koymuştur. Alvarado, Puente, Jiménez, Arrebillaga (2011) DEHB tanısına sahip çocukların davranışlarını organize etmekte, kontrol etmekte ve tahmin etmekte ve davranışlarının uzun süreli sonuçlarını düşünmekte zorluk yaşadıklarını, yürütücü işlevin beynin prefrontal bölgesi ile nöropsikolojik olarak bağlı olduğu için yürütücü işlevdeki gelişim yavaşlığının üstesinden içsel konuşmanın, öz kontrolün, öz motivasyonun metakognitif teknikler aracılığıyla geliştirilmesiyle gelinebileceğini öne sürmüştür. Butzbach, Fuermaier, Aschenbrenner ve ark. (2021) yaptığı araştırmada metakognisyonlardaki bozulmaların psikopatoji ile ilgili olduğunu; metakognisyonların dikkat eksikliği, hiperaktivite, dürtüsellik üzerinde geniş bir etkisi olduğunu; metakognisyonlardaki varyansın dikkat eksikliğini açıkladığını ortaya koymuştur. Butzbach, Fuermaier, Aschenbrenner ve ark. (2021) DEHB'nin metakognisyonları etkilediğini, dikkat eksikliğunun metakognisyonların anlamlı yordayıcısı olduğunu, dikkat eksikliği semptomları arttıkça metakognitif becerilerinin azaldığını belirtmiş; DEHB tanısına sahip bireylerin bilişlerinin ve bilişsel süreçlerin farkındalığında anlamlı ölçüde bozulmaların olduğunu, günlük hayattaki işlevsel bozukluğun metakognisyonlardaki bozulmalardan kaynaklandığını ortaya koymuştur.

Merrick, Porta, Ford ve ark. (2017) yaptığı araştırmada minimal olarak geliştirilen ve içinde tokat atılmasını da barındıran bir ölçek kullandığında katılımcıların %80'ininden daha fazlasının en az bir olumsuz çocukluk yaşantısına maruz kaldığını ortaya koymuş, bunun olumsuz çocukluk yaşantılarının gençler üzerindeki yaygınlığının bir göstergesi olduğunu belirtmiştir. Schilling, Aseltine, Gore (2007) yaptıkları araştırmada yetişkinliğe riskli toplumlarda giren genç bireylerin büyük kısmının geçmişinde ciddi olumsuzlukları yaşadığını, özellikle kentte yaşayan, düşük sosyoekonomik düzeydeki lise son sınıf öğrencilerinde yüksek düzeyde olumsuz çocukluk yaşantılarının görüldüğünü belirtmiştir.

Merrick, Porta, Ford ve ark.(2017) Cinsel istismarın yetişkinlik dönemini en çok etkileyen olumsuz çocukluk yaşantı alt grubu olduğunu belirtmiştir. Çoklu halde olumsuz çocukluk yaşantılarına maruz kalma etkisinin zihinsel olarak sağlıklı olmama noktasında görüldüğünü; çok değişkenli analiz sonuçlarında her eklenen olumsuz çocukluk yaşantısının zihinsel sağlığın bozulma riskini arttırdığını, yetişkinlik döneminde zihinsel olarak sağlıklı olmamanın tek bir olumsuz çocukluk yaşantısından kaynaklanmadığını, ancak her eklenen olumsuzluk yetişkinlikte zihinsel sağlığın bozulma riskini artırdığını ortaya koymuştur..

Yates, Gregor, Haviland (2012) Çocuklukta karşılaşılan kötü davranışların bilişsel ve duygusal hassaslığı başlatabildiğini ve bilişsel, duygusal hassaslığın problematik internet kullanımına yol açabildiğini, çocuklukta karşılaşılan olumsuz davranışların etkisinin duygusal bilgi işleme sürecini etkilediğini belirtmiştir. Malik, Jahan (2021) yaptığı araştırmada kötü davranışa maruz kalmanın, aile şiddetinin, yok sayılmanın, disfonksiyonel ailenin, agresyonun ve ailede alkol kullanımının ergenlerde internet kullanımıyla anlamlı ölçüde bağlantılı olduğunu; olumsuz çocukluk yaşantıların ergenlerin mental sağlığı için çok önemli olduğunu ve internet bağımlılığıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Jackson, Testa, Fox (2021) olumsuz çocukluk deneyimi puanı dört ve dörtten fazla olan katılımcıların olumsuz çocukluk deneyimi 0 olan katılımcılara göre 3 kat daha fazla dijital medya kullandıklarını, aile desteğinin olumsuz çocukluk yaşantıları ile yoğun dijital medya kullanımı arasındaki ilişkide aracı değişken olarak görev yaptığını ortaya koymuş ve tüm ilişkinin yaklaşık %39'unu oluşturduğunu belirtmiştir

Berra, Turner, Müller ve ark. (2020) DEHB şiddetinin olumsuz çocukluk yaşantı puanlarının artmasıyla ilişkili olduğunu, toplam olumsuz çocukluk yaşantı puanlarının DEHB şiddetini sadece aralıklı patlayıcı bozukluk ile bir aradayken yordadığını ortaya koymuştur. Björkenstam, Björkenstam, Jablonska, Kosidou (2018) Analizden ailede görülen psikiyatrik rahatsızlık değişkeni çıkarıldığında DEHB ile olumsuz çocukluk yaşantıları arasındaki ilişkinin gücü zayıflasa da hala anlamlı kalmaya devam ettiğini belirtmiştir. Lugo-Candelas, Corbeil, Wall ve ark.(2021) yaptığı araştırmada DEHB'nin sonraki olumsuz çocukluk yaşantılarını yordadığını, DEHB'nin dikkat eksikliği alt grubunun olumsuz çocukluk yaşantılarını yordadığını, DEHB semptomlarının oluşmasının ardından olumsuz çocukluk yaşantıların oluştuğunu belirtmiş, içinde psikopatolojinin, yakın partner şiddetinin, aile üyelerinden birinin hapse olmasının, ailede uyuşturucu kullanan birinin olmasının DEHB tarafından en güçlü yordanan olumsuz çocukluk yaşantıları olduğunu belirtmiştir.

Mansueto, Caselli, Ruggiero, Sassaroli (2019) negatif metakognitif inançlara dahil olmaya yatkınlığın, yıllar sonra çocukluk döneminde karşılaşılan olumsuz olaylarla bağlantılı olan negatif içsel olaylara yanıt olarak oluşabileceğini ortaya koymuş; travmatik olaylarla karşılan çocuğun hissettiği distresle baş edebilmesi için ailesinin duygusal desteğine ihtiyacı olduğunu; aile tarafından çocuğa gösterilen duygusal desteğin çocukta öz düzenleme becerisi gelişmesine yardımcı olacağını, ailesi tarafından duygusal olarak istismara da yok sayılmaya maruz kalan çocuğun duygularını bakım vereninin yanında olmasını sağlamak için sosyal sinyal olarak sürdürdüğünü ve öz kontrolün olmadığına dair metakognisyonların oluşmasına yol açtığını ortaya koymuştur. Riccardi, Bilotta, Leona ve ark. (2020) olumsuz çocukluk yaşantılara sahip grupta metakognisyonların daha zarar görmüş olduğunu, en çok bozulan metakognitif kısımların entegrasyon ve ayrışma olduğunu belirtmiştir.

Sonuç olarak internet kullanımının artmasıyla birlikte sosyal medya kullanımı da artmaktadır. İnternet ve sosyal medya DEHB bilişsel stiliyle uyumludur. DEHB metakognisyonlarda bozulmalara yol açmaktadır. Olumsuz Çocukluk Yaşantıları DEHB 'nin, internet ve sosyal medya bağımlılığının oluşması için risk faktörüdür. Bağımlı bireylerin metakognisyonlarında bozulmalar mevcuttur.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma internet ve sosyal medya bağımlılığı ile DEHB arasındaki ilişkiye metakognitif perspektiften bakması açısından önemlidir.

Bu araştırma çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının internet ve sosyal medya bağımlılığın DEHB ile ilişkisinin üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu anlamak açısından önemlidir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma DEHB ile sosyal medya ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi ve metakognisyonların, bilişsel dikkat kitlenmesi sendromunun, dürtüselliğin, çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının bu ilişki üzerine etkisini açıklamaktadır.

Araştırmanın Hipotezleri

1. İnternet bağımlılığı şiddeti, DEHB semptomlarından direkt olarak, metakognisyonlar üzerinden ve dürtüsellik üzerinden etkilenmektedir.

2. Çocukluk dönemi olumsuz yaşantıları, internet ve sosyal medya bağımlılığını direkt olarak, metakognisyonlar, CAS ve dürtüsellik üzerinden etkilemektedir.
3. Çocukluk dönemi olumsuz yaşantıları olanların sosyal medya bağımlılığı daha yüksek, metakognisyonları daha bozuk, dürtüselligi ve dikkat eksikliğinin daha fazladır.

Araştırmanın Sayıtları

Bu çalışmada 18 – 65 yaş arasındaki bireylerin metakognisyonları, dürtüselligi, çocukluk çağı olumsuz yaşantıları, bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu ile internet ve sosyal medya bağımlılığı ile, DEHB ile arasındaki ilişkilere bakmak amaca uygun bir yöntemdir. Metakognisyonların, dürtüselligin, çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının, bilişsel dikkat kitlenmesi sendromunun internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, DEHB üzerine etkilerine bakmak amaca uygun bir yöntemdir.

Araştırmada kullanılan sosyodemografik form ve ölçekler araştırmanın amacına uygundur.

Sorular 18-65 yaş arası bireyler tarafından içten ve doğru şekilde cevaplanmıştır.

Araştırmada, çalışma için seçilen örneklemin evreni temsil yeterliğine sahip olduğu varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada cinsiyet ve yaş dağılım oranı arasında anlamlı ölçüde fark vardır.

Araştırmanın COVID-19 döneminde yapılması, işlerin ve iletişimin internet, sosyal medya aracılığı ile sağlanması normal koşullardaki internet ve sosyal medyaya ayrılan zamanı yansıtmayabilir.

Tanımlar

İnternet bağımlılığı, Shaw, Black (2008) tarafından distrese ya da noksanlığa neden olan bilgisayar kullanımı ve internet girişi hakkında aşırı zihinsel meşguliyet, dürtü ya da davranış olarak tanımlanmıştır.

Sosyal medya bağımlılığı, sosyal ağ sitelerinde aşırı zaman geçirme, bu sitelere girme konusunda kendini kontrol edememe olarak tanımlanmıştır (Kırık, Arslan, Çetinkaya, Gül, 2015).

Dikkat Eksikliği *Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V, APA, 2014)* 'nda okul, iş ve diğer aktivitelerde odaklanma probleminden kaynaklı hatalar, oyun esnasında veya görev yapılırken dikkati sürdürmekte yaşanan zorluklar, direkt olarak konuşulurken dinlemiyormuş gibi gözükme, bilgilendirmeleri takip edememek ve işleri tamamlamada zorluk yaşamak, görevleri organize etmede yaşanan zorluk, zihinsel olarak efor gerektiren işlerden kaçınmak, görev için gerekli eşyaları sık sık kaybetmek, dış uyaranlardan gelen uyarılarla birlikte dikkatin kolayca dağılması, günlük aktivitelerde sık sık yaşanan unutkanlık olarak tanımlanmıştır.

Hiperaktivite/ Dürtüsellik *Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V, APA, 2014)* 'nda genellikle aşırı hareketli olmak, ellere veya ayaklara sık sık dokunmak, oturulan yerde sık sık kıpırdanmak, oturmaya devam edilmesi beklenen yerden genellikle ayrılmak, uygun olmayan yerlerde genellikle koşmak veya tırmanmak, genellikle sessizce oyun oynayamamak ve boş zaman aktivitelerine dahil olamamak, her an gidecekmiş gibi olmak, sık sık çok konuşmak, sık sık sorunun tamamlanmasını beklemeden cevap vermek, sırasının gelmesini beklemekte yaşanan zorluk, sık sık başkalarını rahatsız etmek olarak tanımlanmıştır.

Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları Jacob ve ark. (2012) tarafından istismara (duygusal, fiziksel), yok sayılmaya (duygusal ve fiziksel) ve ailedeki işlevsizliğe (ailesel ayrılma, ev içi şiddet, madde bağımlılığı) maruz kalmak olarak tanımlanmıştır

Metakognisyon , Proust (2007) tarafından düşüncelere ait farkındalığın oluşmasını sağlayan representasyon mekanizması olarak tanımlanmıştır.

BÖLÜM 1: KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. İnternet Bağımlılığı

Yaşadığımız “dijital çağ” olarak adlandırılan yüzyılda, bilgisayar ve internet insan hayatında çok önemli bir yer tutmaktadır (Kırık, Arslan, Çetinkaya, Gül, 2015). Kraut, Patterson, Lundmark, Kiesler, Mukopadhyay, Scherilis (1998), 1950 ve 1960’larda televizyonun, 20. yüzyılın başında telefonun insanların yaşamını değiştirdiği gibi internetin de vatandaşların yaşamını değiştirdiğini belirtmiştir. Yellowlees ve Marks (2007)’e göre internet evde ve işte günlük yaşamımızı değiştiren çok önemli sosyallik ve iletişim aracıdır. Tsitsika, Critselis, Kormas ve ark. (2009), interneti bilgi, iletişim ve eğlencenin bütünleştiği bir araç olarak tanımlamıştır.

Grohol (1999) bağımlılığın özünde negatif çağrışım olduğunu belirtmiştir. Grohol (1999) bağımlılığın psikoaktif ve kimyasal maddelere karşı duyulan fiziksel ihtiyaç, psikoaktif ve kimyasal maddelere tolerans geliştirme ve bu maddelerin kullanımının bırakılamaması olarak tanımlandığını belirtmiştir. Walters (1996)’ya göre bağımlılık yapan davranışın kimliği etkilemesi kadar, kimlik de bağımlılık yapan davranışa etki eder.

İnternet bağımlılığı, Shaw, Black (2008) tarafından distrese ya da noksanlığa neden olan bilgisayar kullanımı ve internet girişi hakkında aşırı zihinsel meşguliyet, dürtü ya da davranış olarak tanımlanmış; Young (2009) tarafından intoksik madde içermeyen dürtü kontrol bozukluğu olarak tanımlanmış; Spada (2014) tarafından ise internet kullanımının kontrol edilememesi ve kontrol edilemeyen internet kullanımının gündelik hayatta neden olduğu negatif sonuçlar olarak tanımlamıştır. İnternet bağımlılığının sebebi sadece internet kullanımının alışkanlığa dönüşmesi ile ilgili değil, internet kullanıcıların demografik ve sosyoekonomik özellikleri ile de bağlantılıdır (Hur, 2006).

Young (2009)’ın yaptığı araştırmada internetin kendisinin bağımlılık yapıcı olmadığı ortaya çıkmış, belirli uygulamaların patolojik internet kullanımının gelişiminde önemli rol oynadığı görülmüştür.

Spada (2014) problematik internet kullanımını preokupasyonla birlikte çok yoğun ve kompulsif bir biçimde kullanılan internet üzerindeki kontrol kaybı olarak tanımlamıştır. Kurniash (2017) yüksek düzeyde internet bağımlılığının psikolojik bir rahatsızlık olarak görülmemesi gerektiğini, katılımcıların yüksek düzeyde internet kullanımlarının çalışma veya iş ihtiyaçlarını karşılamak için, bilgilerinin genişlemesi için, iletişim kurmak için,

alışveriş yapmak için, hoşça vakit geçirmek için ve belirli bir amaç doğrultusunda insanları ikna edebilmek adına kullandıklarını belirtmiş, internet jenerasyonunda internet bağımlılığının bir yaşam tarzı ve ihtiyacı olduğunu öne sürmüştür.

Shaffer, Hall, Bilt (2007) patolojik internet kullanımı tanımının yeterli olgunluğa ulaşmadığını, bunun sebebinin araştırmacılar tarafından ilgili yapılar hakkında araştırma yapılmadan, eş tanıları belirlenmeden, yapısal geçerliliği kurulmadan özel bir psikiyatrik rahatsızlık olarak tanımlanması olduğunu öne sürmüştür. Araştırmacılar problematik internet kullanımının davranışsal bağımlılığın bir alt grubu olup olmadığı konusunda hem fikir olmadıklarını ortaya koymuşlardır (Li, O'Brien, Synder, Howard, 2016). Bu nedenle problematik internet kullanımının henüz bütünüyle kabul edilmiş ve geçerli tanılayıcı kriterleri yoktur (Li, O'Brien, Synder, Howard, 2016). Li, O'Brien, Synder, Howard (2016) bu boşluğun dolması için DSM-V'te bulunan madde kullanım bozukluğu, kumar bağımlılığı ve internet oyun bağımlılığı kriterlerinin birleştiği bir yöntem izleyerek problematik internet kullanımının belirtilerini ve semptomlarını oluşturmuştur. Li, O'Brien, Synder, Howard (2016) 'nın oluşturduğu problematik internet kullanımı semptomları niyet edilenden daha uzun süre internet kullanımı, internet ile ilgili zihinsel meşguliyet, internete ulaşamadığında içe çekilme semptomları, internet kullanım süresini azaltmak ve durdurmak için başarısız girişimler, internet kullanımını aşırı arzulamak, hobilere ve internet kullanımının dışındaki aktivitelere ilgisini kaybetmek, oluşturduğu problemlerin farkında olunmasına rağmen aşırı düzeyde internet kullanmak, internet kullanımı hakkında yalan söylemek 'dir; toleransın, içe çekilme semptomlarının, riskli durumlarda sürekli internet kullanımı problematik internet kullanımı bağlamına özgü olduğu ifade edilmiştir. Li, O'Brien, Synder, Howard (2016)'ın yaptığı araştırma standart ölçümlerin ve odak grubun tartışma sonuçlarının DSM-V'te bulunan madde kullanım bozukluğu, kumar bağımlılığı, internet oyun bağımlılığı semptomlarının öğrencilerin problematik internet kullanımı ile önemli ölçüde örtüştüğünü gösterdi.

Young (2009) katılımcıların ekran kullanımını sınırlandırmak amacıyla patolojik kumardan modifiye edilen özet 8 maddelik Tanılayıcı Anket olarak tanımlanan bir anket geliştirmiştir. 5 veya daha fazla maddeye evet yanıtı veren kullanıcılar bağımlı olarak tanımlanmış, geriye kalanı bağımlı olmayan internet kullanıcıları olarak tanımlanmıştır (Young, 2009).

İnternet bağımlılığı dünya çapında görülmektedir, fakat bilgisayar kullanımının ve teknolojinin yaygın olduğu yerlerde problematik internet kullanımının daha sık görüldüğü,

klirik 6rneklemde ve ilgili anketlerin 66gunluğunda erkeklerde daha yaygın olarak g6r6ld6ę6 raporlanmış, internet bağımlılığın başlangı6 zamanı 20’li yaşların sonu ya da 30’lu yaşların başı olarak belirtilmiştir (Shaw, Black, 2008).

Bazı internet kullanıcılarının problematik davranışlar geliştirdiğini, bunların 66gunluğunun muhtemelen hastalık 6ncesinde d6rt6 kontrol bozukluğu ve bağımlılık ge6mişi veya yatkınlığı olan insanlar olduğunu ve bu bireylerde g6r6len anormal davranışların belirli online i6eriği ve aktivitesine yanıt olduğu belirtilmiştir (Yellowlees ve Marks, 2007). Vadivu, Chupradit (2020)’e g6re problematik internet kullanımı i6inde kavga, yalan s6yleme davranışları, k6t6 ders notları barındırmaktadır. Yellowlees ve Marks (2007), internet bağımlılığının “internet bağımlılığı” olarak değil, başlı başına bir bozukluk olarak var olduğunu belirtmiştir. İnterneti yoğun şekilde kullanan insanların bağımlılıktan ziyade yeni 6evrelere karşı uyum bozukluğu geliştirdiklerini s6ylemek daha doğrudur (Grohol, 1996).

Korkeila, Kaarlas, J66skel6inen, Vahlberg, Taiminen (2010) total internet skorunun yetişkin eğlencesiyle, oyun oynamakla, online sohbetle, tartışmayla bağlantılı olduğunu ve bunların internet kullanımına sebep olduğunu bulmuştur. Bağımlı olan bireylerin kullanım d6zeylerini yoğun interaksyon i6eren uygulamalarda diğer uygulamalara g6re daha az kontrol edebildikleri g6r6lm6ştir (Young, 2009). Bu sonuca g6re online kullanıcılar tarafından kullanılan yoğun interaksyon i6eren uygulamaların patolojik internet kullanımın oluşması a6ısından risk i6erdiği, buradaki tek 66d6l6n karşılanmamış sosyal ihtiya6ların yerini dolduran online ilişkiler olmasının m6mk6n olacağı belirtilmiştir (Young, 2009). Anlaşılmamış ve yalnız olan bireylerin avuntu ve ortak y6n bulabilmek i6in sanal iletişimi kullanabildiği ortaya konmuştur (Young, 2009).

Kraut, Patterson, Lundmark, Kiesler, Mukopadhyay, Scherilis (1998) yaptığı araştırmada internetin en y6ksek kullanım nedeninin iletişim olduğunu, buna rağmen b6y6k oranda internet kullanımının katılımcıların aileleriyle kurdukları iletişimin azalmasına, sosyal 6evrelerinin azalmasına, depresyonun ve yalnızlığının artmasına neden olduğu ortaya koymuştur.

Kim, LaRose, Peng (2009)’in yaptığı araştırmada problematik internet kullanımının yalnız olan bireylerde ya da yeteri kadar sosyal becerisi gelişmemiş bireylerde olan orijinal problemleri hafifletmediğini, aksine yoğun internet kullanımının sebep olduğu negatif yaşam sonu6larının (6alışma, okul, 66nemli ilişkiler gibi 66nemli aktivitelere zarar vermesi)

güçlü kompulsif internet kullanımına neden olabileceği ortaya koyulmuştur. Sosyal tatmin modeli, internet kullanımının ve sosyal medya kullanım tipinin sonuçlarına bağlı olarak gerçek hayattaki sosyal becerisi olmayan kişilerin online iletişimden faydalandığını ortaya koymuş, bu modelin bozulmuş sosyal becerilerin tamamlaması için kullanıldığını ancak bu kullanım amacının var olan problemleri azaltmak yerine negatif yaşam deneyimlerine yol açabileceğini(iş aktiviteleri, okul aktiviteleri ve önemli ilişkiler gibi diğer önemli aktivitelere zarar verebileceğini) öne sürmüştür (Kim, LaRose, Peng, 2009).

Bu örüntüde internet kullanımı yönetilemediğinde internetin potansiyel zarar verici döngüsünün oluştuğu ortaya konmuştur (Kim, LaRose, Peng, 2009). İnternetteki eğlence uygulamalarının, sosyal uygulamalara göre kullanıcıların iyi oluşu için daha çok risk içerebildiğini ve bu yüzden interneti sosyalleşme amacıyla kullanan bireylerin gerçek hayattaki aktivitelerini azaltsalar bile internet kullanımının olumsuz sonuçlarından daha az etkilendiklerini belirtmiştir (Kim, LaRose, Peng, 2009). Hur (2006)'ya göre iletişimin geleneksel yol yerine online olarak kurulması, online olarak sosyalleşme, kız- erkek arkadaşlıkları arasında kurulan yakınlık, ergen bireyleri internet bağımlılığına daha yatkın hale getirebilir.

Kwong, Chung, Lee (2011) internet oyun bağımlılığı oluşumunda kişinin kendi ile kurduğu ilişkinin, kişiler arasındaki ilişkilerden daha önemli bir rol oynadığı ortaya koymuştur.

İdeal kendilik ile gerçek kendilik ayırımındaki artışın sadece kişinin kendiyle ilgili negatif değerlendirmesini arttırmadığını, ayrıca negatif duygu durumunu da artırdığını, negatif duygu durumunun artmasıyla birlikte negatif duygu durumunu ortadan kalkması için kendinden kaçma davranışının daha da arttığını ortaya konmuştur (Kwong, Chung, Lee, 2011).

Young (2009) internet kullanımına yeni başlayan bireylerde bağımlılık riskinin daha yüksek olduğunu belirtmiş, internet daha deneyimli kullanıcıların gündelik hayatlarının önemli bir bölümünü teşkil ettiği için internet bağımlılığının deneyimli kullanıcılar tarafından inkar edilebileceğini ifade etmiştir.

Spada (2014) öz düzenlemedeki otomatik ve kontrol edilen yapılarıdaki kişilik, genetik, bireysel farklılıkların problematik internet kullanımının oluşmasını etkilediğini ortaya koyan çalışmaların arttığını belirtmiştir.

Bağımlı bireylerle bağımlı olmayan bireylerin öz düzenleme düzeylerinin arasındaki fark hep ya da hiç olarak ortaya çıkmamaktadır (LaRose, Eastin, 2003).

Spada (2014) problematik internet kullanımının oluşmasına neden olan potansiyel faktörler incelendiğinde seratonin taşıyan genlerde görülen anomalilerin dikkat çekici olduğunu, belirli kişilik özelliklerin (daha fazla zarardan kaçınma, yenilik arayışı ve ödül bağımlılığı) ve öz düzenlemede görülen bireysel farklılıkların problematik internet kullanımı ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir.

Young (1999)'a göre bağımlılık düzeyindeki internet kullanımının amacı acı, belirsizlik ve huzursuzluk hissini ortadan kaldırmak olabilir. İnternet kullanımı, problemleri unutmaya ya da iyi hissetmeye olanak tanır (Young, 1999). Düşük özgüven, zayıf motivasyon, reddedilme korkusu gibi durumlar özellikle depresif bireylerle bağlantılı olan internet kullanımının artmasını sağlayan faktörlerdir (Young ve Rodgers,1997).

Young (1999) bağımlılığın gelişmesinde ve devam etmesinde, bağımlılıktan sağlanan yapay veya geçici sakinlik, güven, başarı, öz değer, güç, kontrol, yakınlık ve ait olma hissini etkili olduğunu belirtmiştir. Bu bağlanmalar ve hisler insanların hayatına zarar verecek orandadır; bu hisler, internetle bağlantılı olan öfori duygusunun sağlanması için internetin yoğun olarak arzulamasını besleyen ipuçlarına dönüşür ve neden kişinin bağımlılığını devam ettirdiğini açıklar (Young, 1999).

Young (1999)'a göre bağımlılık düzeyinde internet kullanan bireyler için devam ettirici güç internete girdiklerindeki rahatlama hissidir. Aslında bu rahatlama hissini geçici ve anlık olmasına rağmen bağımlılık düzeyinde internet kullanan kişiler için bir şeyi başarmak olarak algılanabilir (Young, 1999).

Heyecan, canlılık, öfori hisleri internet bağımlılığının örüntüsünde ödüllenebilir yol açar, bağımlı bireyler online oldukları zaman keyifli iken, uzun zamandır internet kullanan bireyler internetten uzak kaldıklarında internet kullanımına yeni başlayan bireylere göre daha kötü hissederler (Young, 1999). Vadivu, Chupradit (2020) internet kullanımını bırakma durumunun içinde öfke barındırdığını ortaya koymuş, bilgisayar kullanılamayan koşulda stresin ve/veya depresif duygudurumunun oluştuğunu belirtmiştir.

Young (1999) bağımlı olan bireylerin internet olmadığında “onsuz olamam”, “sahip olmalıyım”, “ona ihtiyacım var” gibi düşüncelerle içe kapandıklarını belirtmiştir. Bağımlı

bireyler endişe eden, negatif olaylara karşı tetikte olan tek insan değilken, diğer insanlardan daha fazla endişe etmeye ve negatif olayları beklemeye eğilimlidir (Young,1996).

Tsitsika, Critselis, Kormas ve ark. (2009) genel internet kullanımının en önemli yordayıcılarının internetin kişinin kendi ana portalı üzerinden ve sosyal etkileşim amacıyla kullanılması ve sosyal iletişim olduğunu ortaya koymuştur.

Young (1996) internet bağımlılığının ailesel problemler, akademik problemler, iş yaşamındaki problemler gibi negatif sonuçları olduğunu; Spada (2014) problemli internet kullanımının sosyal aktivitelere zaman ayırmamak, ilişkilerin bozulması, iş sorumluluklarının yerine getirilemesi, uyku ve yeme alışkanlıklarında bozulmalara yol açması gibi çeşitli olumsuz sonuçlarının olduğunu belirtmiştir.

Tsai, Cheng, Yeh, Shih ve ark. (2009) yılında yaptığı araştırmada kahvaltıyı atlama sıklığının, zihinsel sağlık bozukluğunun, eksik sosyal destek ve nevrotik kişiliğin problematik internet kullanımı için risk faktörleri olduğunu ortaya konmuştur.

Korkeila, Kaarlas, Jääskeläinen, Vahlberg, Taiminen (2010) internet bağımlılığı skorunun sosyal destekle ters orantılı ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkisinin olduğunu, alkol kullanım skoruyla istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif ilişkisinin olduğunu ortaya koymuştur.

LaRose ve Eastin (2003), dürtüsel internet kullanımı ile bozulmuş öz düzenleme arasında direkt bir bağıntı olduğunu öne sürmüş, internete dair yeterlilik ile bozulmuş öz düzenleme ve alışkanlık gücü arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunduğunu belirtmiştir.

Caplan'ın (2003) yılında yaptığı araştırma sonuçları psikososyal sağlığın online sosyal iletişim seviyesini yordadığını, yordanan sonuçların problemli internet kullanımıyla bağlantılı olduğunu belirtmiş, psikososyal distresin internet kullanımı üzerindeki negatif etkisinin, online sosyalleşmenin problematik internet kullanımının üzerinde aracı değişken rolü olduğunu göstermiştir.

Young ve Rodgers (1997)'a göre bilgisayar başında geçirilen zamanın artmasıyla sosyal izolasyon seviyesinin artması ve bununla birlikte internet kullanımının aşırı hale gelmesi depresif belirtilerin artmasına neden olur.

Daha önceki çalışmalar internetin sosyal kullanımı (sosyal network siteleri, anlık mesajlaşma) ile eğlence sitelerinden daha problematik olduğu öne sürülse de sosyal medya

bağlantılarının kompulsif internet kullanımı üzerinde eğlence sitelerinden daha güçlü bir etkisinin olmadığı ortaya konulmuştur (Kim, LaRose, Peng, 2009).

Spada (2014) yapılan çalışmalarda problematik internet kullanımının sık sık eş tanı olarak bulunduğunu, özellikle genç bireylerde ve diğer DEHB, depresyon, kumar bağımlılığı, sosyal kaygı bozuklukları ve diğer madde kullanım bozukluğu ile eş tanı olduğunu belirtmiştir.

Kwon, Chung, Lee (2011) yaptığı çalışmada internet oyun bağımlılığının gerçek-ideal kendilik ayırımı ile, kendinden kaçma ile, duygulanım ile, arkadaş ilişkileri ile, algılanan aile çocuk ilişkisi ile, ailesel yönlendirmeye anlamlı ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur.

Kwon, Chung, Lee (2011) İçsel değişkenlerde özellikle kendinden kaçış ile negatif duygu durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuş, kişiler arası ilişkilerde ise internet oyun bağımlılığının algılanan aile tutumu ile ve aile yönlendirmesiyle anlamlı ilişkisi olduğunu vurgulamıştır.

Sonuçlar internet oyun bağımlılığının arkadaşlardan çok aileyle bağlantısı olduğunu ortaya koymuştur (Kwong, Chung, Lee, 2011). Algılanan aile tutumunun ve aile gözlemlerinin negatif duygu durumu ve kendinden kaçışla ilişkili olduğu aynı zamanda algılanan aile tutumunun ve ailesel gözlemin negatif duygu durumu ve kendinden kaçış üzerinde direkt olarak etkisi olduğunu ortaya koymuştur (Kwong, Chung, Lee, 2011).

Young (2007) yaptığı çalışmada danışanlar Bilişsel Davranışçı Seanslarının internet bağımlılığının ortak semptomları üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu belirtmiştir. 6 aylık takipte, danışanların çoğunun semptom yönetimini sürdürebildiği ve iyileşme sürecinin devam edebildiği görülmüştür (Young, 2007). Bu çalışmada Bilişsel Davranışçı Teknikler uygulanmış ve veriler danışanların kompulsif internet kullanımına bağlı düşüncelerinin ve davranışlarının azaltabildiğini, danışanların relaps önlemeyi 6 aydan uzun süre başarabildiğini ortaya konmuştur (Young, 2007).

Spada (2014) problematik internet kullanımına özel farmakolojik ve psikoterapötik tedavilerin geniş çalışmalar içinde çok sınırlı kaldığını, yapılan ilk çalışmaların birçok psikoterapötik tedavinin ve Bilişsel Davranışçı Tedavinin problematik internet kullanımı tedavisinde faydalı olduğunu gösterdiğini, tedavilerde problematik internet kullanımının sebebi olan veya şiddetini arttıran psikiyatrik eş tanılara dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Hur (2006) kişinin online olmayı durdurduğunda ya da online olarak geçirilen zamanı azalttığında ödüllendirilmesi gerektirdiğini belirtmiştir.

İnternet bağımlılığından şikayetçi bireyler için danışmanlık merkezlerinde multimodel müdahalelerin gerekli olduğunu ve internet kullanımı konusunda net olunması gerektiğini vurgulamıştır. Hur (2006) internet bağımlılığı tanısına sahip ergenlerin zamanlarını online olmak yerine çalışmalarına harcamaları için onlara yol göstermenin kritik olduğunu ve online olma durumuna müsamaha gösterilmesinin internet kullanımının alışkanlık geliştirmesine yol açacağını, alışkanlık geliştirmenin ise kontrol kaybıyla ve internet kullanım zamanının artmasıyla sonuçlandığını belirtmiştir.

1.2. Sosyal Medya Bağımlılığı

Sosyal ağ siteleri insanlarla rahatlıkla iletişim ve bilgi paylaşım imkânını sağlayan, en hızlı gelişen medya platformudur (Pornsakulvanich, 2018). Kırık, Arslan, Çetinkaya, Gül (2015)'e göre sosyal medya, internet teknolojisinin gelişmesiyle birlikte güçlü bir pozisyona sahip olmuş ve kapsamlı, interaktif yapısıyla birlikte iletişim alanında yeni ufuklar açmıştır. İnternet teknolojisi geliştiğinde ve sosyal medya ortaya çıktığında, iletişim yeni bir boyuta sahip olmaya başladı ve sanal dünya olarak adlandırılan yeni bir iletişim alanı oluşmaya başladı (Kırık, Arslan, Çetinkaya, Gül, 2015). Porter, Mitchell, Grace, Shinosky, Gordon (2012) sosyal medyanın genel popülasyonda genç yetişkinler için önemli ve gerekli iletişim aracı haline geldiğini; sosyal medyanın erişilebilir olmasının katılımcıların insanlarla bağlantıda kalmasına ve daha sık iletişim kurmasına imkan sağladığını belirtmiş, insanların sosyal medyayı iletişim ve ilişki kurma amacıyla kullandıklarını ifade etmiştir. Kırık, Arslan, Çetinkaya, Gül (2015) sosyal medya insan iletişimlerinde de değişime neden olduğunu; insanların yüz yüze iletişimdeki zorlukları barındırmayan ve nerede isterlerse konuşabilecekleri bir ortam olan sosyal medya kullanımına dönmeye başladıklarını belirtmiştir.

Bugünlerde, internet kullanıcıları, Twitter, Instagram, Youtube ve Google+ gibi sosyal ağ sitelerine büyük ilgi gösterdiler; bu sitelerde kendi profillerini oluşturdular; bu profiller, kişilerin internetten uzak kalmasını daha zor hale getirmiş, sosyal ağlara artan ilgi sosyal medya bağımlılığına neden olmuştur (Kırık, Arslan, Çetinkaya, Gül, 2015). Sosyal medya bağımlılığı, sosyal ağ sitelerinde aşırı zaman geçirme, bu sitelere girme konusunda kendini kontrol edememe olarak tanımlanmasına rağmen, bu hastalığın kesin teşhisi bulunamamış, bu yüzden kişiye sosyal medya bağımlılığı tanısı koymanın çok zor olduğu belirtilmiştir.

(Kırık, Arslan, Çetinkaya, Gül, 2015). Mobil aletler de aynı zamanda internete girişı ve sosyal uygulamalarını desteklemiş bu da sosyal medya bağımlılığının oluşmasına yol açmış; Sosyal medyaya bağımlılığı tanısı alanların genellikle genç bireyler olduğunu belirtilmiştir (Kırık, Arslan, Çetinkaya, 2015). Porter, Mitchell, Grace, Shinosky, Gordon (2012) 18 -24 yaş_aralığında en sık kullanılan sosyal medya türünün Facebook ve Twitter olduğu belirtmiştir. Kırık, Arslan, Çetinkaya, G.Ü.L (2015) yılında yaptığı araştırmada kadınlarda ve erkeklerde görülen sosyal medya bağımlılığının arasında anlamlı bir fark olmadığını belirtmiştir.

Pornsakulvanich (2018)'in yaptığı araştırmada yüksek seviyede kendini gözlemleyen bireylerin kendini daha düşük seviyede gözlemleyen bireylere göre Facebook'a bağımlı olma olasılığının daha yüksek olduğunu; Facebook'ta daha çok zaman geçiren bireylerin bağımlı olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuş; Facebook'ta daha çok arkadaşı olan ve farklı aktiviteler için Facebook'u kullanan bireyler için Facebook kullanımına çok fazla zaman ayırabildiği belirtmiştir.

Porter, Mitchell, Grace, Shinosky, Gordon (2012)'un yaptığı araştırma lise çağındaki bireylerin sosyal medyayı diğer görevleri yaparken, özellikle akademik derslerde kullandığını ortaya koymuş, bunun da zayıf akademik performansa yol açabileceğini belirtmiştir.

Bağımlılık düzeyinde kullanımın genç olmayla, kadın olmayla, romantik ilişkinin olmamasıyla, düşük eğitim seviyesiyle, öğrenci olmakla, düşük gelir seviyesiyle, narsistik özelliklere sahip olmakla, negatif özgüven ile ilgili olduğu ortaya konmuş, bu değişkenlerin önemi genel olarak görece düşükken sosyal medya bağımlılığı üzerinde aracı değişken rolü oynadığı belirtilmiştir (Andreassen, Pallesen, Griffiths, 2017). Eşitlik modelinde diğer değişkenler kontrol edildiği zaman, düşük özgüvenin bağımlılık düzeyi üzerindeki etkisinin en yüksek olduğunu, kadın olmanın, narsisizmin ve genç olmanın sırasıyla düşük özgüveni takip ettiği bulunmuştur (Andreassen, Pallesen, Griffiths, 2017).

Savcı, Aysan (2017)'in yaptığı araştırmada internetin bağımlılık düzeyinde kullanıldığında gerçek ortamdan uzaklaştıran içedönüklüğü arttırdığı, yüz yüze görüşmeyi tercih eden dışadönüklüğü azalttığı, akıllı telefon ve içindeki uygulamalara, oyunlara ve internete girebilme özellikleri olmadığında internet bağımlılığın gelişmeyeceği ortaya konmuştur.

Porter, Mitchell, Grace, Shinosky, Gordon (2012)'un yaptığı araştırmada iletişimin kalitesinin ve miktarının iletişimden alınan zevke katkı sağladığı bulunmuş, ilişki tatminiyle

sosyal medya kullanımının arasında bir bağlantı bulunmamış, bireyler gündelik yaşamda sık sık sosyal medyayı kullansa bile, hala bu ortamlarda kişisel arası ilişkiden keyif alma yollarını bulabildikleri ortaya koymuştur. Porter, Mitchell, Grace, Shinosky, Gordon (2012) iletişim ortamından bağımsız olarak yakın ilişkili partnerle sık sık konuşulduğunda ilişki tatmininin arttığını, yapılan araştırmanın kapsamında bireyin sosyal medya kullanımının kişiler arası ilişkilerini etkilemediğini belirtmiş; sosyal medya kullanımının kişiler arası ilişkilerin devamında iletişimin artırması yönünden faydalı olduğunu vurgulamıştır. Demircioğlu, Köse (2021)'nin yaptığı çalışmada ilişkideki mutsuzluğun sosyal medya bağımlılığının önemli yordayıcısı olduğu ortaya konmuştur.

Teknoloji ve iş çatışmasının iş performansı üzerinde direkt etkisi olduğu, psikolojik gerginlik üzerinde negatif etkisi olduğu ve çalışanların sosyal medyayı aşırı kullandıklarında iş görevlerindeki zaman ve enerjilerini, duygusal kaynaklarında olduğu gibi meşgul ettikleri ortaya konmuştur (Cao, Yu, 2019).

Lee, Ho, Lwin (2017) babayla kurulan ilişki ile sosyal medya kullanımına bağlı kimlik gelişiminin arasında negatif ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Savcı, Aysan (2017) ergenlerde görülen teknolojik bağımlılıkların akran, arkadaş, aile ilişkilerini negatif yönde etkilediğini, teknolojik bağımlılıkların sosyalleşmenin önünde engel olduğunu vurgulamış; teknolojik bağımlılıkların sosyalleşme becerilerini azalttığını, ilişkilerde tartışmaları, çatışmaları, aldatma durumlarını arttırdığını dolayısı ile sosyal bağlılığı zayıflattığını ortaya koymuştur.

Zheng, Lee (2016)'nin yaptığı çalışmada aşırı sosyal medya kullanımının ve bilişsel aşırı düşünmenin teknoloji-aile çatışması ve teknoloji-iş çatışmasıyla pozitif olarak bağlantılı olduğunu, araştırma desenine sosyal medya aşırı kullanımı dahil olmadığında bilişsel aşırı düşünmenin teknoloji-kişî çatışmasının en önemli yordayıcısı olduğunu ortaya koymuştur.

Lee, Ho, Lwin (2017)'in yaptığı çalışmada yalnızlığın yüksek sosyal medya kullanımında psikososyal öncül olduğu ortaya konmuş, ancak yalnızlığın, öz tepkisel sonuç beklentisinin ve yetersiz öz düzenlemenin arasında bir nedensellik bulunamamıştır.

Blackwell, Leaman, Tramposch, Osborne, Liss (2017), nevroitiklik seviyesi yüksek olan bireylerin kişisel ilişkilerdeki kaygısının yüksek olabildiğini, sosyal medyayı da başkalarıyla sık sık iletişimde kalabildiği için kullanabileceğini ortaya koymuştur. Ho, Lwin, Lee (1997) Ergenlerde de yetişkinlerde de aşırı sosyal medya kullanımının en önemli yordayıcısının nevroitiklik olduğu ortaya koymuş; nevroitikliğin, dışadönüklüğün yalnızca yetişkin bireylerdeki sosyal medya kullanımıyla ilişkisi olduğunu belirtmiş; öz kimliğin,

yetişkinlerde ve ergenlerde aşırı sosyal medya kullanımıyla bağlantılı olduğunu, özgüven ile yetişkin ve ergen bireylerdeki aşırı sosyal medya kullanımı arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur.

Blackwell, Leaman, Trampusch, Osborne, Liss (2017) Sosyal medya kullanımının ve sosyal medya bağımlılığının paylaşılanları kaçırma korkusunu yordadığı ortaya koymuştur. Liu, Ma (2020) sosyal medya bağımlılığı ile tükenmişlik arasındaki ilişkinin sosyal medya kullanım kaygısı üzerinde aracı değişken rolü oynadığı ortaya konmuştur. Daha çok sosyal medya kullanımının, daha çok sosyal medya kullanım kaygısının deneyimlenmesine ve sonunda tükenmişliğin artmasına yol açabildiği belirtilmiş; aşırı düzeyde sosyal medya kullanan bireylerin daha yüksek düzeyde kıskançlık deneyimlediği, daha yüksek düzeyde kıskançlığın kaygıya dönüştüğü bununda tükenmişlik semptomlarını arttırdığı ortaya konmuştur (Liu, Ma, 2020).

Ho, Lwin, Lee (1997)'nin yaptığı araştırmada ergen bireylerdeki normlar ile aşırı sosyal medya kullanımının arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış, yalnızca ergenlerde algılanan davranış kontrolü ile aşırı sosyal medya kullanımının arasında pozitif ilişki olduğunu, ergenlerde de yetişkinlerde de tutumlar ile sosyal medya bağımlılığı arasında anlamlı ilişki olmadığını belirtmiştir.

1.2.1. İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Medya Bağımlılığı Arasındaki İlişki

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte internet ve sosyal medya kullanımı gündelik yaşamın önemli bir bileşeni haline gelmiştir (Durak, 2020). Floros, Siomos (2013) internet bağımlılığını sosyal konfor arayışına, yalnızlık veya depresyon hissinden kaçışa, azalan dürtü kontrolü ya da dikkatini diğer problemlerinden ayırmaya atıf olarak kavramsallaştırmıştır.

Guedes, Sancassiani, Carta ve ark. (2016) Facebook'u değerli bir eğlence ve dünyanın her yerindeki insanlar arasında kullanılan iletişim aracı olarak tanımlamıştır ve sağlıklı, farkındalıklı Facebook kullanımının aşırı ve kontrol dışı kullanımından farklı olduğunu belirtmiştir. Guedes, Sancassiani, Carta ve ark. (2016) Facebook kullanımı aitlik hissiyatı ile, başkalarıyla bağlantıda olmak ile ve kendini göstermek ihtiyacı ile bağlantılı gözükiyorsa, Facebook kullanımının ve bağımlılığının kişilik özellikleriyle ilgili olabildiği gibi ödül ve haz mekanizmasıyla da ilgili olabileceğini belirtmiştir.

Hawi, Samaha (2019)'a göre aşırı internet kullanımı ve sosyal medya kullanımı davranışsal bağımlılıkla bağlantılıdır. Hawi, Samaha (2019) Uyumluluğun, dürüstlüğü, deneyimlere açıklığın, duygusal stabilitenin, özgüvenin, sosyal medya hesap kontrol sıklığının ve internet kullanımının, internet bağımlılığını ve sosyal medya bağımlılığını yordadığını ortaya koymuş; yaşın, yasamdan aldıkları tatminin, insanın kendi varlığını diğer insanlarla bağlantılı olarak yorumlamasının internet bağımlılığını ve sosyal medyayı yordadığını, gerçek kendiliğin ve dışa dönüklüğün yalnızca internet bağımlılığı tarafından yordanırken; yaşın, cinsiyetin, paylaşımların güncelliğinin, arkadaş sayısının, kendini başkalarından ayrı olarak değerlendirmenin sadece sosyal medya bağımlılığı tarafından yordandığını belirtmiştir.

Spilkova, Chomynova, Csemy (2017)'nin yaptığı araştırmada kızların online iletişime ve sosyal medya kullanımına erkeklere göre daha yatkın olduğu belirtilirken, online oyun oynamanın erkeklerde daha yaygın olduğu ortaya konmuş, aile yapısının aşırı sosyal medya kullanımının ve aşırı online oyun oynamanın üzerinde bir etkisi bulunmamış, gidilen okul tipinin sosyal medya kullanımın ve internette oyun oynamasının üzerinde marjinal etkisi olduğu belirtilmiştir.

Ramazanoğlu (2020) yaptığı araştırmada internet bağımlılığında, sosyal medya bağımlılığında ve akıllı telefon bağımlılığında cinsiyetler arasında bir fark görülmemiştir. Ramazanoğlu (2020) yaptığı araştırmada lise öğrencilerinde internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, telefon bağımlılığı arasında istatistiksel olarak pozitif, yüksek seviyede ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Longstreet, Brooks (2017) Yaşam tatminin internet ve sosyal medyaya ters ilişkisi olduğu ortaya koymuştur.

Şimşek, Sali (2014) Twitter, Youtube, Pinterest, LinkedIn hesapları olan bireylerin internet bağımlılık seviyesin daha yüksek olduğunu ortaya koymuş, sosyal medya sitelerine üyelikler arttıkça internet bağımlılığının da arttığını belirtmiştir.

Kitinger, Correia, Irons (2012)'un yaptığı araştırmada problematik internet kullanım seviyesi yüksek olan katılımcıların Facebook kullanımıyla ilgili, özellikle zaman yönetimi ile ilgili problemlerini belirttiği ortaya konmuştur. Kitinger, Correia, Irons (2012) Facebook uygulamasına giriş sayısının, internet bağımlılık seviyesini tespit etmekte Facebook uygulamasında geçirilen zamandan daha belirleyici olduğu belirtmiştir.

Kırcaburun (2016)'a göre özgüven azaldıkça, depresif belirtiler artmaktadır ve ergenlerde görülen depresyon düşük özgüven seviyesini yordamamaktadır. Türkiye'deki ergenlerin yaşadığı depresyonun en önemli yordayıcıları günlük internet kullanımı ve sosyal medya bağımlılığıdır (Kırcaburun, 2016).

Rachubinska, Cybulnska, Gronchas (2021) internet ve Facebook bağımlılığının yalnızlıkla anlamlı ve negatif yönde ilişkisi olduğu ortaya konmuştur.

Setgwick, Epstein, Dutta, Ougrin (2019)'in yaptığı araştırmada aşırı problemli internet ve sosyal medyanın intihar riskini etkilediğini, intihar teşebbüslerini arttırdığı ortaya konmuştur.

Floros, Siomos (2013)'un yaptığı araştırmada iyi ebeveynliğin yalnızca teselliye sanal bağımlılık davranışlarında aramayı azaltmadığını aynı zamanda sosyal medyaya dahil olma motivasyonunu da azalttığını ortaya koymuş, optimal seviyedeki ebeveynliğin gerginliği azaltabildiği, karşılanmamış ihtiyaçların doldurulabildiği aksi takdirde karşılanmamış ihtiyaçların internet kullanım yoluyla ifade edildiğini öne sürmüştür. Kaçış yöntemi sosyal medyayı kullanım seviyesini tahmin etmekte en güçlü parametredir (Floros, Siomos, 2013).

1.3. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V, APA, 2014) birçok kültürde çocuklarda %5 oranında yetişkinlerde ise %2,5 oranında görülen DEHB'yi; kişideki gelişimi ya da fonksiyonu etkileyen, kalıcı olan bir örüntü olarak tanımlamıştır. *Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V, APA, 2014)* dikkat eksikliği semptomlarını okul, iş ve diğer aktivitelerde odaklanma probleminden kaynaklı hatalar, oyun esnasında veya görev yapılırken dikkati sürdürmekte yaşanan zorluklar, direkt olarak konuşulurken dinlemiyormuş gibi gözükme, bilgilendirmeleri takip edememek ve işleri tamamlamada zorluk yaşamak, görevleri organize etmede yaşana zorluk, zihinsel olarak efor gerektiren işlerden kaçınmak, görev için gerekli eşyaları sık sık kaybetmek, dış uyaranlardan gelen uyarılarla birlikte dikkatin kolayca dağılması, günlük aktivitelerde sık sık yaşanan unutkanlık olarak belirtmiştir. Bu semptomların 6 ya da daha fazlasının en az 6 aydır sürmesi, gelişim düzeyiyle tutarsız olması ve sosyal, akademik, iş aktivitelerini direkt olarak negatif etkilemesi gerektiği, bu semptomların karşıt olma karşıt gelme bozukluğundan, düşmanca tutumdan ya da görevleri, bilgilendirilmeleri anlamamaktan kaynaklanmaması gerektiği vurgulanmış; 17 yaşındaki ve 17 yaşından daha büyük yetişkinlerde en az 5

semptomun karşılanması gerektiği belirtilmiştir (DSM-V, Amerika Psikoloji Birliği, 2014). *Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V, APA, 2014)* Hiperaktivite ve dürtüsellik semptomlarını ise genellikle aşırı hareketli olmak, ellere veya ayaklara sık sık dokunmak, oturulan yerde sık sık kıpırdanmak, oturmaya devam edilmesi beklenen yerden genellikle ayrılmak, uygun olmayan yerlerde genellikle koşmak veya tırmanmak, genellikle sessizce oyun oynayamamak ve boş zaman aktivitelerine dahil olamamak, her an gidecekmiş gibi olmak, sık sık çok konuşmak, sık sık sorunun tamamlanmasını beklemeden cevap vermek, sırasının gelmesini beklemekte yaşanan zorluk, sık sık başkalarını rahatsız etmek olarak belirtmiştir. Bu semptomların 6 ya da daha fazlasının en az 6 aydır sürmesi, gelişim düzeyiyle tutarsız olması ve sosyal, akademik, iş aktivitelerini direkt olarak negatif etkilemesi gerektiği ve bu semptomların karşıt olma karşıt gelme bozukluğundan, düşmanlıktan ya da görevleri, bilgilendirilmeleri anlamamaktan kaynaklanmaması gerektiği vurgulanmış; 17 yaşındaki ve 17 yaşından daha büyük yetişkinlerde bu semptomlardan en az 5 tanesinin karşılanması gerektiği ifade edilmiştir. (DSM-V, Amerika Psikoloji Birliği, 2014). *Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V, APA, 2014)* birçok dikkat eksikliği ve hiperaktivite semptomlarının 12 yaşından önce kendini gösterdiğini ; birçok dikkat eksikliği ve hiperaktivite semptomlarının 2 veya daha çok yerde ortaya çıktığını (okul, ev, iş, arkadaşlarıyla ve akrabalarıyla yapılan diğer aktiviteler); semptomların sosyal, akademik, iş yaşamındaki işlevselliğinin bölünmesine veya kalitesinin düşmesine dair kesin kanıtların olması gerektiğini belirtmiş; bu semptomların şizofreniye ve diğer psikotik semptomlara özel olarak meydana gelmemesi gerektiğini, diğer zihinsel hastalıklarla daha iyi açıklanmaması gerektiğini vurgulamıştır. *Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V, APA, 2014)* geçmişte DEHB'nin tüm kriterleri karşılamış ve en az 6 aydır tüm kriterlerden daha azı karşılanıyor ancak bu kriterler hala sosyal, akademik, iş alanındaki fonksiyonları negatif olarak etkiliyorsa bu durum kısmi remisyon olarak belirtmiş; eğer tanı alınması gereken semptom sayısından daha az semptom görülüyor ve bu semptomlar sosyal, akademik, iş hayatını çok küçük miktardan daha fazla etkilemiyorsa hastalığın şiddetini “düşük seviye” olarak; eğer sosyal, akademik, iş hayatındaki işlevsel bozulmalar ve semptomlar orta seviyedeysen hastalığın şiddeti “orta seviye” olarak; hastalık semptomlarının çoğu karşılanıyorsa ve sosyal, akademik, eğitim yaşamı önemli ölçüde etkileniyorsa hastalığın şiddeti “şiddetli” olarak tanımlamıştır.

Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V; Amerika Psikoloji Birliği, 2014) DEHB'nin çocuklukta başladığını ve 12 yaşından önce birkaç semptomun olması

koşulunun çocuklukta var olan klinik görünümün önemini bildirdiğini belirtmiştir. Aynı zamanda *Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V; Amerika Psikoloji Birliği, 2014)*'nda geriye dönük inceleme yapıldığında DEHB'nin başlangıç zamanını belirlemede yaşanan zorluktan dolayı erken yaşta olması özelleştirilmemiştir. Yetişkinlerde görülen çocukluk semptomları birbiri ile bağlantısız olabilir, ya da yardımcı bilgileri almada faydalı olabilir (DSM-V, Amerika Psikoloji Birliği, 2014). Bu hastalığın varlığı kendini evde, okulda, işte, birçok yerde göstermelidir (DSM-V, Amerika Psikoloji Birliği, 2014). *Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V; Amerika Psikoloji Birliği, 2014)*'na göre doğru tanı için semptomlar klinik ortamda değerlendirilmelidir.

Sedwick, Merwood, Asherson (2019) DEHB'nin bir spektrum ya da bir devamlılık olduğunu belirtmiştir. Watters, Adamis, McNicholas, Gabin (2018) DEHB'yi genellikle fark edilmeyen ve tanılanmayan, yetişkinlerdeki dikkat eksikliği belirtilerine odaklanılmayan bir çocukluk hastalığı olarak tanımlamış; algılanan yetersizlik ve yük olma hissi katılımcılar tarafından vurgulanmış; semptomların yetişkinlikte de devam ettiğini öne sürülmüştür.

Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V; Amerika Psikoloji Birliği, 2014)'nda DEHB, dikkat eksikliği ve hiperaktivite / dürtüsellik gelişimi ve işlevselliği engelleyen kalıcı örüntü olarak tanımlanmıştır. *Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V; Amerika Psikoloji Birliği, 2014)*'na göre DEHB'nin 3 farklı türü; Birleşik tipinde Dikkat Eksikliği semptomları ile Dürtüsellik ve Hiperaktivite semptomlarının 6 ay süre ile birlikte mevcut olması, sadece dikkat eksikliği alt tipinde dikkat eksikliği belirtilerinin karşılanması ancak dürtüsellik ve hiperaktivite bozukluğunu karşılamaması, Hiperaktivite/ Dürtüsellik baskın olduğu alt tipinde ise dikkat eksikliği belirtilerini karşılamaması ancak hiperaktivite ve dürtüsellik belirtilerini karşılaması olarak tanımlanmıştır. Soendergaard, Thomsen, Pedersen, Pedersen ve ark. (2016) DEHB'nin birleşik alt tipinin DEHB'nin dikkat dağınıklığı alt tipinden ve Hiperaktivite-Dürtüsellik türünden daha yüksek olduğunu belirtmiş, anlamlı olmamasına rağmen erkeklerde görülen birleşik tipteki DEHB'nin kadınlara oranla iki kat fazla olduğunu, kadın katılımcılarda dikkat eksikliğinin erkelere göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Dige, Maahr, Backrnroth-Ohsako (2008) DEHB'nin birleşik alt tipinde konsantrasyon ve çalışma hafızası işlevinin azalmasının daha şiddetli olmasına rağmen kontrol grubuna göre DEHB'nin bütün alt gruplarında konsantrasyon ve çalışma işlev düzeylerinde azalma görülmüştür.

Dige, Maahr, Backnroth-Ohsako (2008)'nın yaptığı araştırmada DEHB'nin dikkat eksikliği alt tipinin birleşik alt tipine göre, öğrenme hafızasının ve öğrendiği bilgiyi sonrasında hatırlamanın daha yüksek olduğunu belirtmiş; Dikkat eksikliği alt tipinin IQ seviyesinin hiperaktivite ve birleşik alt tipine göre IQ seviyesinin daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V; Amerika Psikoloji Birliği, 2014) dürtüsellüğün anında gelmesi istenen ödül arzusunu, ya da haz duygusunu erteleyememeyi yansıttığını, sosyal olarak müdahaleci davranışlarla (başkalarını aşırı derecede bölmek) ya da uzun dönem sonuçlarını düşünmeden önemli kararlar almak olarak kendini gösterdiğini belirtmiştir (yeterli bilgisi olmadan işe başlamak).

Caye, Spandini, Karam, Grevet (2016) DEHB'yi geleneksel olarak tanı alanların yarısında yetişkinlikte de devam eden bir nöro gelişimsel bozukluk olarak tanımlanmıştır.

Breda, Rovaris, Vitola ve ark. (2016) Çocukluklarında DEHB tanısını aldığını belirten katılımcıların şu andaki semptomlarının daha yoğun olduğu, okulu daha çok ertelediği, otoriteyle daha çok problemin yaşandığı, çocuklukta daha çok yıkıma uğradıkları ortaya koymuştur.

Watters, Adamis, McNicholas, Gabin (2018) yaptığı araştırmada DEHB'nin dikkat eksikliği, zayıf konsantrasyon, hiperaktivite, dürtüsellik gibi semptomlarının katılımcıların okul derslerine odaklanabilme becerisini etkileyebileceğini, bu beceri eksikliğinin katılımcılarda arkadaşlarının gerisinde kaldığına dair düşüncelerini artırabileceğini bunun da kişideki öz değer ve özgüvenin azalmasına yol açabileceğini, özgüvenin ve öz değer azalmasının da fırsatları kaçırmışlık ve tüm potansiyeline yitirmişlik duygularına dönüşebileceğini öne sürmüştür. Weiss ve Weiss (2014)'e göre çocuklarda ve yetişkinlerde görülen DEHB'nin birbirinden farklı sonuçlar vardır. Weiss ve Weiss (2014) sonuçlardaki bu farklılıkları çocuklarda görülen DEHB'nin yıkıcı ve zarar verici olmak gibi daha can sıkıcı, daha fark edilebilir olduğunu; yetişkinlerin ise üretici olamamak, organize olmak gibi kendi iyi oluş halinin ve hayat kalitesinin negatif olarak etkilendiği noktalarda terapi arayışında olduğunu belirterek; terapi talebi yetişkinlerde, yetişkin birey tarafından oluşurken, çocuklarda ise terapinin aile tarafından talep edilmesi olarak açıklamış; yetişkinlerin irritabilite, uykuda zorlanma ve kaygı gibi DEHB ile bağlantılı yan etkileri yaşarken tedaviyi reddetmeye daha çok eğilimli olduklarını, çocuklarda ise odağın davranışta olduğu belirtmiştir. Weiss ve Weiss (2014) Çocukların ilaç tedavisini reddedebildiğini ve bu reddetmeyi açıklamada zorluk yaşarken, yetişkinlerin daha çok ilaç

tedavisinden kaynaklı disfori durumundan yakındıklarını belirtmiş; yetişkinlerde davranışsal tedavilerinde ödül ve sonuçları uygulamanın daha zor olduğunu; yetişkinlerin tedaviye verdikleri yanıtlara, çevreden gelen geri dönüşlerin çocuklara göre daha zorlayıcı olduğunu; DEHB tanısına sahip bireylerin daha yalnız olduklarını, sosyal becerilerde ciddi problemlere sahip olduklarını ve onlara yardımcı olacak kimsenin olmadığını vurgulamıştır. Weiss ve Weiss (2014) çocuklarda ve yetişkinlerde yaşanan zorlukların günün farklı zamanlarında meydana geldiğini, çocuklar evde ve okulda zorlansa da onların evde daha özgür olduklarını, daha çok denetlendiklerini, onlardan yetişkinlere göre daha az dikkat talep edildiğini belirtirken, yetişkinlerin hem işte hem evde zorlandıklarını belirtmiştir. Yetişkin kadın ve erkeklerde görülen DEHB yaygınlığı eşitken, çocuklarda görülen DEHB tanısı erkeklerde daha yaygındır (Weiss ve Weiss, 2014). Bu demografik farklılıklar hala çok net açıklamasa da kadınların daha az yıkıcı davranışlara sahip oldukları bilinmektedir (Weiss ve Weiss, 2014). Weiss ve Weiss (2014) çocuklarda ve yetişkinlerde görülen DEHB farklardan en önemlisinin de yetişkinlerde başkaları tarafından ilgilenilmek yerine daha çok ilgilenen taraf olduklarını, sadece kendi için değil çocuklarının ve eşlerinin de etkilendiğinin bilincinde olduklarından tedaviye geldiklerini; yetişkinlerin DEHB hastalığının kalıntılarını atipik olarak gösterdiğini ancak onlara tanıdık geldiğinden bunun DEHB belirtilerini olduğunu gözden kaçırdıklarını belirtmiştir.

Cook, Knight, Hume, Qureshi (2014) yaptığı araştırmada sosyal becerinin DEHB'li bireylerdeki benlik saygısının önemli bir yordayıcısı olduğunu; sosyal benlik saygısının DEHB semptomlarıyla beraber azaldığını; benlik saygısının, DEHB semptomu ile okula alışma arasındaki ilişkide ve DEHB semptomları ile sınav kaygısının pozitif yönlü arasındaki ilişkide kısmı olarak aracı değişken rolü üstlendiğini ortaya koymuştur.

Jeavons, Bishop, French, Bastable, Harpham-Shelter (2018) DEHB tanısına sahip bireylerin her zaman öz gelişim ve öz değer noktasında sorun yaşadıkları, akran zorbalığından, aile ve eğitimciler tarafından anlaşılmamaktan kaynaklanan yıkımları ifade edemeyebileceklerini belirtmiş; terapide empatiye, yakınlığa, rahatlığa, güvenli ortama ve gizliliğe ihtiyacı olduğunu ve DEHB tanısına sahip bireylerin yürütücü işlevlerinde yaşadıkları zorluklardan dolayı hayatını, ilişkilerini, sorumluluklarını düzenleme ve organize etme noktasında sıkıntılar yaşadıklarını belirtmiş; bunun da kaygıya yol açtığını, DEHB tanısına sahip bireylerin içsel olarak hissettiği belirsizlik ve güvensizlik hissinin kendini suçlamaya dönüştüğünü; yapılan davranışın kötülüğünün kendi kötü oluşu inancına dönüştüğünü vurgulamış; DEHB tanısına sahip olan bireylerin farkında olarak ya da olmayarak

hipervijilans durumunda olduklarını, bunun amacının günlük hayatta ve işlerinde karşılaşılabilecekleri problemlerden kendini korumak olduğunu, hipervijilansın DEHB tanısına sahip bireyler için normal bir duygu durumu haline dönüştüğünü belirtmiştir. Jeavons, Bishop, French, Bastable, Harpham-Shelter (2018) Hipervijilansın yönetilebilmesi için bazı DEHB tanısına sahip bireylerin kendileriyle durmadan konuştuklarını bazılarında kaygılarını en aza indirebilmek için sosyal olarak içe çekildiklerini ifade etmiştir.

Hibrit model yetişkin davranışın oluşmasına etki eden davranışsal inhibisyonun özellikleri ışığında oluşmuştur; bu özellikler işlem hafızası, konuşmanın içselleştirilmesi, duygu-motivasyon uyarılması, yeniden yapılandırma'dır (Barkley,1997). Bu 4 bilişsel işlem, amaç odaklı davranış yapılarındaki motor sistemini etkiler; bu işlem hibrit modelde motor kontrol-akıcılık-sentaks olarak adlandırılır (Barkley,1997).

Motor kontrol-akış- sentaks yalnızca yürütücü fonksiyondaki motor kontrolünü ya da motor yönetimini sağlamaz, amaç odaklı davranışlara dair yeni, karmaşık tepkilerin oluşmasını da sağlar (Barkley,1997).Bu karmaşık davranışlar, gerçek motor davranışlarına çevrilmesi gereken hibrit modelinin yeniden yapılandırılma içeriğinde bulunan bir sentaks gerektirir (Barkley,1997). Bu yüzden davranışsal sentaks, yeniden yapılandırma içeriğinin motor kontrol bileşeninde bulunan ve motor sentaksını gerçek davranış uygulamasına dönüştüren kısımda yer alır (Barkley,1997). Bu fonksiyonlar beynin motor sistemi içinde bulunan prefrontal kortekste ve frontal kortekste oluşur (Barkley,1997). Aslında prefrontal ve frontal korteks motor sisteminin dışında algı, dil, hafıza, duygu ile ilgilidir; yürütücü, yönetici işlevlerle bağlantılı kısımlarda oluşan amaç odaklı davranışın yürütülmesi için diğer beyin sistemlerini de düzenler (Barkley,1997). Dahası; hafıza, dil, mekân, duygu algı sistemleri prefrontal korteksten bağımsız gözükse de, amaçlı odaklı davranışların bir gerekliliği olarak, yürütücü olmayan sistemler yürütücü olan sistemden etkilenebilir (Barkley,1997).Uyarı alımı, motor davranışındaki amaç odağıyla ilgili olmayan davranışları azaltır ya da bastırır (Barkley,1997). Bu azaltma ya da bastırma yalnızca 4 yürütücü işlevin performansı sırasında olmaz, aynı zamanda karmaşık ve amaç odaklı motor tepkilerinin oluşması esnasında da gerçekleşir (Barkley, 1997). Amaç odaklı davranışın uygulanması anında, işlem hafızası, bilgiyi zihninde tutmak için en son tepkiden geri dönüş alır ve sonraki gelen uyarılara bu geri dönüşü modifiye eder (Barkley, 1997). Amaç odaklı davranış zincirinde bir kopma yaşanır, kişi geri bağlandığı hedeften uzaklaşabilir, bölünmeye yanıt verebilir ve yeniden amaç odaklı zincire bağlanabilir çünkü kopma yaşanmasında rağmen amaç hala zihindedir

(Barkley,1997). Dahası, 4 yürütücü işlev birleşimden oluşan inhibisyon oluşumları, ürettikleri içsel bilgi ile davranış kontrolünü sağlarlar (Berkley, 1997).

Cubillo, Halari, Ecker, Giampietro, Taylor, Rubia (2010) yaptığı araştırmada çocukluğunda DEHB tanısı almış yetişkinlerin dur ve devam et testlerindeki performansları esnasında Bilateral İnferior Korteks, Caudate, Talamus aktivelerindeki azalmanın kontrol grubuna göre daha fazla olduğunu, değiştir testlerinde sol parietal lob aktivasyonun azaldığını ortaya koymuştur. Cubillo, Halari, Ecker, Giampietro, Taylor, Rubia (2010) Hastalarda görülen davranışsal semptomlarının şiddeti ile frontal–striatal, parietal ve cerebellar beyin bölgelerindeki aktivasyonun arasında negatif bir ilişkinin olduğu ortaya konmuş; Dur ve Değiş testleri esnasında DEHB tanısı almış bireylerde iç bölgesel bağlantılardaki sağ inferior, frontal, fronto-striatal ve fronto-parietal nöral bağların arasındaki fonksiyonel bağlantılarının azaldığını belirtmiş, çocukluğunda DEHB tanısı almış yetişkinlerin, çocuklarında inhibisyon kontrolünün değerlendirilmesi için yapılan testlerde görülen fronto-striatal ve parietal kısımlardaki işlevsel bozukluğun aynı şekilde devam ettirdikleri ortaya koymuş; DEHB tanısına sahip bireylerin, çocuklukta ve ön yetişkinlikteki nörofonksiyonel anormalliklerinin yetişkinlikte de devam ettiğini öne sürmüştür.

Berkley (1997) inhibisyon becerisinin sağlanması için çalışma hafızasının, gösterilecek tepkiye ve davranışa karar vermeden önce yapılan içsel konuşmanın, duygu-motivasyon-uyarılmanın öz düzenlemesinin, yeniden yapılandırmanın, motor kontrolü-akış-sentaks gibi nöropsikolojik becerilerin gerekli olduğunu belirtmiştir. İlk dört nöropsikolojik becerinin öz düzenleme oluşumunda etkili olduğu, içsel olarak temsil edilen davranışın kontrolünü sağladığı ve davranışı temporal olarak düzenlediği için yürütücü işlev olarak düşünülür (Berkeley, 1997). Bu öz düzenleme amaç odaklı davranışa yönelimin oluşmasını ve o davranışın sürekliliğinin sağlanmasını, kopan davranış yeniden devam edebilmesini sağlar (Berkeley, 1997). Berkeley (1997) DEHB tanısına sahip bireylerin baskın tepkilerin inhibisyonunda, gelecek davranışa dair geri bildirimin devam etmesinde ve müdahale kontrolünde problem yaşadıklarını belirtmiş; yürütücü işlevdeki motor kontrol-akış-sentaks ya da içsel olarak temsil edilen bilginin DEHB'nin oluşumda etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Barkley, Murphy (2006) DEHB tanısına sahip olan yetişkin bireylerin yürütücü işlevlerinde problemlerin olduğunu belirtmiştir. Dige, Maahr, Backnoth-Ohsako (2008), DEHB tanısına bireylerin kısa süreli hafızasında bir problemin olmadığını, yıkımın çalışma hafızasında

oluşturduğunu, DEHB tanısına sahip bireylerde bilişsel dürtüselliğin görüldüğü aynı zamanda bu bireylerin öğrenme ve hatırlamada sıkıntı yaşadıklarını ortaya koymuştur. Soendergaard, Thomsen, Pedersen, Pedersen ve ark. (2016)'nın yaptığı DEHB'nin birleşik tipinde ve yaşlı bireylerde komorbiditenin anlamlı derecede yüksek olduğunu, erkeklerde madde kullanım bozukluğunun ve antisosyal kişilik bozukluğunun daha yüksek olduğu bulunmuş, kadınlarda ise duygusal olarak sabit olmayan kişilik bozukluğunun borderline tipinin daha yoğun görüldüğü belirtilmiştir.

1.3.1. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu İle İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişki

Shaphira, Goldsmith, Keck, Khosla, McElroy (2000)'un yaptığı araştırmada katılımcılar internete girmeden önce gergin hissettiklerini, uyarılmalarının arttığını ve buna karşı koyamadıklarını, internete girdikleri zaman gerginliğin azaldığını ifade etmiştir. Choi, Park, Roh ve ark. (2014) internet bağımlılığı yaşayan bireylerde dürtüselliğin bir kişilik özelliği olduğunu belirtmiştir. Treuer, Fábíán, Füredi (2001), yaptığı araştırmada internet bağımlılığının dürtü kontrol bozukluğunda olduğu gibi önceden rapor edilen psikiyatrik bir rahatsızlığın alt kategorisi olduğunu belirtmiş; çoğunluğu genç ve öğrenci olan internet kullanıcılarında internet kullanımıyla ilgili dürtü kontrol bozukluğu olduğunu ortaya koymuştur.

Yoo, Cho, Ha ve ark. (2004) DEHB'nin birleşik alt grubunun internet bağımlılığı oluşumunda bir risk faktörü olabileceğini; Panagioditi, Overton (2018) internet bağımlılığın en iyi yordayıcılarının DEHB, genç yaş, internette daha çok zaman geçirme, çok kullanıcı bilgisayar olduğunu belirtmiştir. Yılmaz, Hergüner, Bilgiç, Işık (2015) Dikkat eksikliği şiddetinin, davranış problemlerinin ve internet kullanım alışkanlıklarının gençlerdeki internet bağımlılığına dair önemli risk faktörü olduğunu belirtmiştir.

Melek, Eroğlu (2019) yılında yaptığı araştırmada DEHB tanısına sahip ergenlerin internet bağımlılık düzeyinin kontrol grubuna göre daha yüksek olduğunu; kontrol grubundaki 9 yıldan daha uzun süre internet kullanan katılımcıların evde internet kullanım oranının ve internet kullanmaya günlük 5-10 saat ayırma oranının DEHB grubuna göre daha düşük olduğunu belirtmiş; kontrol grubuyla DEHB tanısına sahip grup arasında evde bilgisayar olması ve internet kullanım oranında fark görülmemiş, DEHB grubunda telefonda internete girme oranının kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Dalbudak, Evren, Aldemir, Taymur, Evren, Topçu (2015) yaptığı araştırmada heyecan arama davranışının ve DEHB semptomlarının şiddetinin özellikle dikkat eksikliğinin internet bağımlılığı riskinin şiddetini belirlemede çok önemli olduğunu belirtmiştir.

Yoo, Cho, Ha ve ark. (2004) yaptığı araştırmada internetin sürekli değişen ve çoklu biçimde uyaran içermesinin, çok kısa sürelerde ödül vermesinin DEHB biliş stiliyle uyumlu olduğunu; internet bağımlılığı tanısına sahip çocukların daha çok internet oyunu oynamasının ve internet oyunlarının daha çok uyaran içermesinin, oyunlarda ödülün hemen gelmesinin bu düşüncüyü desteklediğini belirtmiş, DEHB tanısına sahip çocuklarda internetin yoğun kullanım amacının zayıf sosyal ilişkiler, yaşamdan zevk almama, kişiler arası yaşanan problemleri telefî etmek olabileceğini belirtmiştir.

Yen, Ko, Yen, Wu, Yang (2007) kontrol duygusunun, eşzamanlı iletişim kalitesinin, kendini tanıtmadaki serbestliğin DEHB tanısına sahip birey için içsel motivasyon ve ödül kaynağı olduğunu belirtmiştir. Ko, Yen, Chen, Yeh, Yen (2009) internette birçok farklı aktivite yapabilmeye imkân tanınmasının DEHB tanısına sahip ergen bireylerde görülen ertelenmeden hoşlanmamalarıyla uyumlu olduğu ve DEHB tanısına sahip ergen bireylerdeki sıkıntının azaltmasına yardımcı olduğu için DEHB tanısına bireylerde internet bağımlılığı riskinin daha yüksek olduğu ortaya koymuştur.

Yen, Ko, Yen, Wu, Yang (2007) yaptığı araştırmada kendini kontrol etmede yaşanan güçlüğü interneti kontrol etmede de yaşanabileceğini ortaya koymuş; internetin dizaynının, internette bulunan sonsuz aktivelere harcanan zamanın, yaratıcı aktivitelerden uzak kalmanın internet bağımlılığını tetikleyebileceğini ortaya koymuştur.

Ko, Yen, Chen, Chen, Wu, Yen (2006)'ın yaptığı araştırmada yüksek seviyede yenilik arayışının, kaçma davranışının ve düşük ödül toleransının internet bağımlılığının önemli yordayıcıları olduğunu belirtmiştir.

Cho, Kim, Kim, Lee, Kim (2008) yaptığı araştırmada interneti yoğun düzeyde kullanan grubun DEHB belirtilerine bakıldıktan sonra DEHB tanısına sahip grubun kontrol grubuna göre öz denetimin ve iş birliğinin daha düşük olduğunu, ödül arayışı ve kaçış davranışı değişkenlerinde iki grupta anlamlı bir fark görülmediğini ortaya koymuş, bunun interneti yoğun kullanan grupta DEHB belirtilerinin artmasından kaynaklanmayabileceğini öne sürmüştür.

Ko, Hsiao, Liu, Yen, Yang, Yen (2010) internet bağımlılığı grubundaki karar verme yetisinin bağımlı olmayanlara göre daha iyi olduğunu, risk alma davranışlarında bağımlı olan ve olmayan grup arasında fark olmadığını, internet bağımlılığı olan grupta ödül bağımlılığı toleransının düşük, yenilik arayışının yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Choi, Park, Roh ve ark. (2014) yaptığı araştırmada internet grubunun kontrol grubuna göre daha dürtüsel ve yenilik arayışı, kaçma davranış puanının daha yüksek olduğunu belirtmiş, bilgisayara dönüştürülmüş dur –sinyal testteki performanslarının daha düşük olduğunu, nöropsikolojik testlerde inhibisyon ve dürtüsellik arasında bir farkın olmadığını ortaya koymuştur.

Nie, Zhang, Chen, Li (2016) yaptığı araştırmada internet bağımlılığı grubunun, DEHB tanısına sahip grubun ve internet bağımlılığı ile DEHB'nin birlikte olduğu grubun kontrol grubuna göre tepki inhibisyonunun ve çalışma hafızasının daha zayıf olduğunu belirtmiştir.

Ko, Yen, Chen, Yeh, Yen (2009) yaptığı araştırmada internet ortamının sağladığı anonimlik imkanının ayrımcılığı ve DEHB'den kaynaklı iletişim zorluklarını azalttığını; birçok internet aktivitesinin, özellikle online oyunların içinde düşmanlığın ve şiddetin olduğu bir dünyaya olanak sağladığını ;gündelik hayatta ifade edilmeyen öfkenin oyun yoluyla ifade edilebildiğini ortaya koymuştur.

Park, Kim, Bang, Yoon, Cho, Kim (2010) İnternet oyun bağımlılarının maddeye bağlı ya da maddeye bağlı olmayan durumlarla ve diğer dürtü kontrol bozukluklarıyla aynı nöral ve psikolojik mekanizmaları paylaştığını ortaya koymuştur. Cao, Su, Liu, Gao (2007) internet bağımlılığında dürtüsellüğün bir karakter özelliği olduğu belirtilirken, dürtüsellüğün, internet bağımlılığına bir etkisi olduğuna dair bir kanıt bulunamamıştır. Lee, Choi, Shin ve ark. (2012) internet grubunda kontrol grubuna göre dürtüsellüğün özellikle Baratt Dürtüsellik Ölçeğindeki motor dürtüsellüğün daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Ko, Yen, Chen, Yeh, Yen (2009) Kadınlardaki önemli DEHB belirtilerinin internet bağımlılığının en önemli yordayıcısı olduğunu ortaya koymuştur. Yılmaz, Hergüner, Bilgiç, Işık (2015) liseli öğrencilerde DEHB'nin dikkat eksikliği alt tipinin ve online oyun oynamanın her iki cinsiyet içinde internet bağımlılığı ile ilgili olduğunu; kızlarda davranış problemlerinin internet bağımlılığını yordadığını erkeklerde ise haftalık ve yaşam boyunca internet kullanım süresinin internet bağımlılığını yordadığını belirtmiştir.

Melek, Eroğlu (2019) DEHB tanısına sahip ve davranışsal düzenlemekte zorlanan dürtüselliğe sahip ergenlerin interneti bir amaç olmadan kullandığını, sohbet için kullanılan sosyal medyanın kontrol grubuna göre daha düşük olduğunu belirtmiş; DEHB tanısına sahip grubun macera oyunlarını internet oyunlarına görece daha çok tercih ettiklerini, DEHB tanısına almış grup ile almamış grup arasında internetin günlük kullanımın rutin aktiveleri bölmesi arasında anlamlı bir fark bulunmamış; internet kullanımının negatif etkisinin aile ve arkadaş ilişkilerinde, yemek ve uyku alışkanlıkları üzerinde olduğu ifade edilmiştir. Yoo, Cho, Ha ve ark. (2004) DEHB semptomlarının dikkat eksiliği ve dürtüsellik- hiperaktivite bozukluğu alt tipinin ikisinde de internet bağımlılığı ile arasında pozitif ilişkisinin olduğunu görmüş, internet bağımlılığı olan grupta kontrol grubuna göre DEHB semptomlarının daha yoğun olduğunu ve daha yaygın görüldüğünü, DEHB semptomları ile internet bağımlılığının şiddeti arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtmiştir.

Yen, Ko, Yen, Wu, Yang (2007) internet bağımlılığı tanısına sahip ergenlerde DEHB semptomlarının daha fazla görüldüğünü; regresyon modelinde de her iki cinsiyet için DEHB ile internet bozukluğu arasında ilişkinin görüldüğünü belirtmiştir. Panagioditi, Overton (2018) DEHB alt grupları ile dikkat eksikliği alt grubunun internet bağımlılığı ile arasındaki ilişkinin DEHB'nin diğer alt gruplarına göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Evren ve Evren, Dalbudak, Topçu, Kutlu (2018)'nin yaptığı araştırma deseninde duygu disregulasyonun, depresyonun, kaygı semptomlarının ve nevrozluğun etkisi kontrol edildiğinde bile yetişkin DEHB semptomları ile internet bağımlılığı şiddetinin arasında ilişkinin olduğunu belirtmiştir. Li, Zhang, Xiao, Nie (2016) DEHB tanısına sahip olmayan bireylerde görülen yüksek seviyedeki yalnızlığın internet bağımlılığı semptomlarıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Ko, Yen, Yen, Chen, Chen (2012) internet bağımlılığının madde bağımlılığı ile, DEHB ile, Depresif Bozuklukla, Sosyal fobi ile ve düşmanlık ile bağlantılı olduğunu belirtmiş; Ho, Zhang, Tsang ve ark. (2014)'nin yaptığı çalışmada internet bağımlılığı ile alkol bağımlılığı, DEHB, depresyon ve anksiyete arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş; Dalbudak, Evren (2014)'in yaptığı çalışmada internet bağımlılığının DEHB, nevrozlu kişilik özelliği, depresyon ve anksiyete skorları ile pozitif ilişkisinin olduğunu; dışadönüklük kişilik özelliği ile negatif ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Meerkerk, Van den Einjden, Franken, Garretsen (2010) yaptığı çalışmada fonksiyonel dürtüsellik ile davranışsal inhibisyon arasında negatif bir ilişkinin olduğunu; fonksiyonel

dürtüselliğin yüksek ödül hassasiyetini ve düşük ceza hassasiyetini bir arada yansıtabileceğini öne sürmüş; kompulsif internet kullanımı ile dürtüsellik arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuş ve bu sebepten birçok kompulsif internet kullanıcısının internet kullanımını kontrol etmekte güçlük çektiğini belirtmiştir. Öteki yandan, ödül hassasiyeti ile kompulsif internet kullanımı arasında pozitif bir ilişki bulunmamış, yüksek seviyedeki dürtüselliğin kompulsif internet kullanımına yatkınlığını artırdığını ortaya koymuştur (Meerkerk, Van den Einjden, Franken, Garetsen, 2010). Choi, Shin ve ark.(2012) internet bağımlılığı tanısına sahip grupta internet bağımlılığı şiddeti ile dürtüselliğin yoğunluğu arasında pozitif ilişki olduğunu vurgulamış, araştırmada inhibisyonda yapılan hata sayısının dürtüsellikle ilişkili olduğunu bulmuş; internet bağımlılığındaki dürtüsel kişiliğin duygu durumundan bağımsız olabileceğini öne sürmüştür.

Durkee, Hadlaczky, Westwelund, Carli (2011) özellikle genç ve ergen bireylerde belirli internet ağlarının intihar riskini artırdığını; patolojik internet kullanımının intihar düşüncesi ile ya da kendine zarar verme ile anlamlı ilişkisini ortaya koyan birçok çalışmanın olduğunu belirtmiştir.

Yen, Yen, Chen ve ark.(2009) internet bağımlılığının DEHB'nin dikkat eksikliği alt grubunun semptomları ile ilişki düzeyinin en fazla olduğunu, ardından dürtüselliğin onu takip ettiğini; internet bağımlılığı ile dikkat eksikliği arasındaki ilişkinin kız öğrencilerde en yüksek olduğunu belirtmiştir.

Spinella (2004) Lezyon ve nöroimaj çalışmalarında ortaya konan davranışsal ölçümlerin geçerliliğinin, prefrontal korteksin rolü ve prefrontal korteksle bağlantılı subkortikal yapılarda görülen dürtüsellikle kanıtlandığını ortaya konmuştur.

Ko, Yen, Yen, Chen, Chen (2012) depresif bozukluğun, sosyal fobinin ve düşmanlığın internet bağımlılığının DEHB tarafından yordandığı ortaya koymuştur. Ko, Yen, Chen, Yeh, Yen (2009) yaptığı araştırmada sosyal fobinin ve depresyonun kadınlarda internet bağımlılığını yordadığını vurgulamıştır.

Dalbudak, Evren, Aldemir, Taymur, Evren, Topçu (2015) depresyonun, kaygının, heyecan arama davranışının, öfkenin, özgüven eksikliğinin ve DEHB'nin internet bağımlılığı grubunda daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Cao, Su, Liu, Gao (2007) katılımcıların 2.4'ünün internet bağımlılığından mustarip olduğunu ve internet bağımlılığı tanısına sahip bireylerde eş tanı olarak DEHB gibi başka psikiyatrik rahatsızlıkların görüldüğünü; ancak

bu görülen komorbidite hastalıklarının internet bağımlılığının kaynağı ya da sonucu olduğunda dair bir çıkarım yapılamayacağını belirtmiştir.

Yen, Ko, Yen, Cheng, Chung, Chen (2008) yaptığı araştırmada internet bağımlılığı ve madde bağımlılığı tanısı olan bireylerde tanısı olmayanlara göre daha çok psikiyatrik rahatsızlığın gözüktüğünü belirtmiştir; psikiyatrik semptomların internet kullanımını oluşturabileceğini veya devam ettirebileceğini, internet bağımlılığının psikiyatrik rahatsızlıkların oluşumuna zemin hazırlayabileceğini, internet bağımlılığının ve psikiyatrik semptomlarının ikisinin de birbirinin oluşum yatkınlığını artırabileceğini, paylaşılan genetik ve çevresel risk faktörlerinin psikiyatrik semptomların ve internet bağımlılığının oluşuma, devamına yol açabileceğini; yüksek seviyelerdeki psikiyatrik rahatsızlıklarda meydana gelen duygusal stresle baş etmek için internetin kullanılabileceği öne sürmüştür. Ko, Yen, Yen, Chen, Chen (2012) yaptığı araştırmada internet bağımlılığı tedavisinde eş tanıların da aynı zamanda değerlendirilmesi ve terapi sürecine dahil edilmesi gerektiğinin önemini bildirmiş; komorbiditenin fark edilmesinin internet kullanımının azaltılmasında da etkili olacağını belirtmiş, komorbiditenin tedavi süresince internet bağımlılığının da tedavi sürecine dahil edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Yen, Ko, Yen, Cheng, Chung, Chen (2008) yaptığı araştırmada psikiyatrik rahatsızlıkların tedavi edilmediği takdirde internet bağımlılığının devam edeceğini belirtmiştir.

Ko, Yen, Chen, Chen, Wu, Yen (2006) ergenlerin yenilik arayışı ihtiyacını karşılayacak sağlıklı aktiviteleri sağlamanın, ödül bağımlılık düzeyi düşük olan bireylere davranışçı seanslarda ödül vermenin motive edici olduğunu belirtmiştir. Yen, Ko, Yen, Wu, Yang (2007) etkili bir internet bağımlılığı tedavisi için DEHB'nin ve depresif bozukluğun da değerlendirilmesi, tedavi edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Han, Lee, Na ve ark. (2009)'nın yaptığı araştırmada 8 haftalık metamfetimin kullanımının DEHB tanısına sahip öğrencilerdeki online oyun bağımlılığı şiddetini azalttığını ortaya koymuş; Online video oyunlarının dopamin salgılatması ve görsel çalışma hafızası gerektirdiğinden DEHB tanısına sahip bireylerin online video oyunlarını bir öz tedavi yöntemi olarak kullanılabileceğini ifade etmiştir. Evren & Evren, Dalbudak, Topçu, Kutlu (2018)'nin yaptığı araştırmada klinisyenlerin tedavi noktasında danışanların DEHB semptomlarını, depresyonun nevrotikliğini, duygu regülasyon becerilerini değerlendirirken dikkatli olması gerektiğini ve bu değişkenlerin internet bağımlılığı oluşmasında risk unsuru olduğunu; internet bağımlılığı tedavisine eklenmesi gerektiğini; Li, Zhang, Xiao, Nie (2016) internet bağımlılığını önlemek için dürtüselliğin, yalnızlığın ve davranışsal inhibisyonun da tedavi edilmesi gerektiğini

belirtmiş; Yılmaz, Hergüner, Bilgiç, Işık (2015) terapilerde internet bağımlılığında DEHB'ye dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

1.3.2. Dikkat Eksikliği Ve Hiperaktivite Bozukluğu İle Sosyal Medya Bağımlılığı Arasındaki İlişki

Sagar, Kumar (2021) sosyal medya bağımlılığının kadınlarda genç bireylerde, mezun olmamış öğrencilerde daha yoğun gözüktüğünü belirtmiştir.

Ra, Cho, Stone ve ark. (2018) yaptığı araştırmada alternatif açıklamaların mümkün olmasına rağmen modern dijital medyanın DEHB'nin birincil semptomlarından dikkatsizlik (dikkatin bölünmesi, organize etmede yaşanan zorluk) ve Hiperaktivite-Dürtüsellik (beklemede zorluk, huzursuzluk, başkalarını bölme) semptomlarının gelişmesinde önemli rol oynadığını ortaya koymuştur. Ra, Cho, Stone ve ark. (2018) dijital aktivitelere giriş sıklığının DEHB tanısına sahip bireylerde anlamlı ölçüde daha fazla olduğunu ortaya koymuş, araştırmada aşırı sıklıkta dijital medyaya giriş yapmadığını belirten 495 katılımcının %4,6'sında DEHB tanısının görüldüğü belirtilmiştir.

Gul, Yurumez, Gul, Oner (2018) yaptığı araştırmada DEHB tanısına sahip ergenlerin DEHB tanısına sahip olmayan bireylere göre daha çok sahte hesapları olduğunu; daha uzun süredir kendi hesaplarının olduğunu, Facebook kullanımına dair daha çok motivasyon türüne sahip olduklarını, daha sık Facebook hesaplarına giriş yaptığını ortaya koymuşlardır.

Uzun, Yıldırım, Uzun (2016) DEHB tanısına sahip ergenlerin sosyal medyada daha çok oyun ve sohbet amaçlı etkinlikler gerçekleştirdiklerini ve ödev-ders etkinliklerinin çok daha az yaptıklarını belirtmiş, sosyal medya araçlarının çeşitlenmesiyle katılımcıların sosyalleşme ihtiyaçlarını da internet aracılığıyla giderme eğiliminde olduğu görülmüştür. Dawson, Wymbs, Evans, DuPaul (2019)'un yaptığı araştırmada, genellikle DEHB tanısına sahip ergen Facebook kullanıcılarının nadir olarak paylaşım yaptığını, genellikle hikayeleri ve videoları izlediklerini ve arkadaşlarının neleri paylaşacak kadar ilginç bulduklarını takip ettiklerini ortaya koymuş, DEHB tanısına sahip bireylerin paylaşımlarının arkadaşlarını eğlendirmek amaçlı olduğunu ayrıca paylaşımlarında duygu durumlarını ve ilgili oldukları konuları yansıttığını belirtmiş, DEHB tanısına sahip ergenlerin arkadaşlarının Facebook sayfalarını ziyaret etmelerinin genellikle paylaşıma yanıt vermek, ilgilendikleri postları paylaşmak amaçlı olduğunu vurgulamıştır.

Kuss, Griffiths (2017)'nin yaptığı araştırmada paylaşımları kaçırma korkusunun sosyal medya bağımlılığı oluşumuna katkı sağladığını, kendi sosyal medyalarına bağlanamamaktan endişelenen bireylerin dürtüsel kontrol etme alışkanlıklarının bağımlılığa dönüşebileceğini ortaya koymuştur. Ra, Cho, Stone ve ark. (2018) yaptığı araştırmada yüksek sıklıkta dijital medya kullanıcılarının hızlı geribildirimlere alıştığını bunun da dürtü kontrolünün ve sabrın gelişmesinin engellediğini, modern dijital medyanın DEHB için bir risk faktörü olarak belirtilse de toplum sağlığının ya da klinik uygulamalarından alınan sonuçların net olmadığını belirtmiştir.

Hormes, Kearns, Timko (2014) yaptığı araştırmada online sosyal medya kullanımında adaptif olmayan bir örüntüyü tarif eden katılımcıların duygu düzenlemedeki problemlerin anlamlı ölçüde çok olduğunu, daha çok kaçınma davranışı gösterdiklerini, duygusal tepkileri kabul etmediklerini, kısıtlı duygu düzenleme stratejilerine başvurduklarını, dürtü kontrolünün zayıf olduğunu, amaç odaklı davranışlara dahil olmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Türel, Bachara (2016) araba kullanırken sosyal medyaya bakmanın dürtüsel ve riskli davranışların yeni bir formu olduğunu, DEHB tanısına sahip bireylerde, sahip olmayanlara göre daha yaygın görüldüğünü; araba kullanırken sosyal medya kullanımının telafi amacıyla yapılan bir ödül arayışı olarak değerlendirildiğini ortaya koymuş, DEHB ve bağımlılıkta beyin sistemindeki aynı yerde problem görüldüğünü, problemin dürtü üretimi ve kontrolü kısmında olduğunu belirtmiştir.

Hussain, Wegmann (2021) yaptığı araştırmada sosyal medyayı sık sık kontrol etmenin DEHB semptomlarıyla ilgili olduğunu, DEHB tanısına sahip bireylerin günlük hayattaki aktivitelerine odaklanmada zorluk yaşayabildiğini ve sosyal medyanın dikkat bölünmelerini daha sık hale getirdiğini ortaya koymuştur.

Gul, Yurumez, Gul, Oner (2018) yaptığı araştırmada Facebook'u daha yoğun kullanan bireylerde daha çok dışavurum bozukluğu görüldüğünü ve DEHB puanlarının daha yüksek olduğunu; şiddetli DEHB'nin, dikkat ve dürtüsellik ile ilgili problemlerin, yüksek düzeyde davranış bozukluğunun Facebook bağımlılığı oluşumunda risk faktörü olduğunu belirtmiştir.

Ophir, Nass, Wagner (2009) yaptığı araştırmada bilişsel kontrolün medya kullanımının aynası olduğunu; aynı anda birçok aktiviteyi yapan medya kullanıcıların çevreden aldığı gereksiz uyarıları filtrelemekte zorlandıklarını, hafızada durumla bağlantılı olmayan temsilleri daha az görmezden gelebildiklerini, görevle ilgili olmayan aktivasyonları

bastırmakta zorlandıklarını, çoklu görev yapan yoğun medya kullanıcılarının dikkatlerinin yoğun medya akışı ile dağıldığını ortaya koymuştur. Lee, Lee, Namkoong, Jung (2021) sağ intraparietal sulcus ile sağ orta oksipital girus arasındaki işlevsel kontrolün problemli sosyal medya kullanıcılarında kontrol grubuna göre daha yüksek olduğunu ve sağ frontal görme bölgesi ile sağ dorsolateral prefrontal korteks arasında işlevsel kontrolün problematik sosyal medya kullanıcılarında kontrol grubuna göre daha zayıf olduğunu ortaya koymuş, iki grup arasında ventral dikkat ağlarının fonksiyonel kontrolü arasında anlamlı bir fark bulunmadığını; Sosyal medya platformlarında geçirilen zamanın intraparietal sulcus ve dorsolateral prefrontal korteks arasında fonksiyonel işlevsellik gücünü negatif olarak yordadığını; sosyal ağ kullanımının dikkat kontrolünün nöral hareketlerinde değişikliğe neden olduğu ortaya koymuş, zayıf prefrontal korteksin sosyal ağlarda geçirilen zaman farkındalığının azalması üzerine anlamlı etkisi olabileceğini öne sürmüştür.

Griffiths, Lopez-Fernandez, Throuvala, Pontes, Kuss (2018) yaptığı araştırmada problematik sosyal medya kullanımı ile akademik başarının arasında negatif ilişki olduğunu, bölünme, erteleme ve DEHB gibi giderek artan bilişsel yıkımlarla pozitif ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Savcı, Aysan (2016)'da yaptığı araştırmada dürtüsellüğün sosyal medya kullanımını doğrudan ve anlamlı olarak etkilediğini, yalnızlık düzeyinin artmasıyla birlikte sosyal medya kullanımının da arttığını, dürtü kontrol bozukluğunun sosyal medya kullanımıyla ilgili problemlerinin ana kaynağı olduğunu belirtmiştir.

Chung, Morshidi, Young, Thian (2019) yılında yaptığı araştırmada davranışsal inhibisyon ile sosyal medya bağımlılığının ilişkili olmadığını, dürtüsellüğün telefonlardaki sosyal ağ sayısı ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir.

Wartberg, Thomasius, Paschke (2021)'nin yaptığı araştırmada genç olmanın, dürtü kontrollündeki yaşanan zorluğun, amaç odaklı davranışa dahil olmakta yaşanan zorluğun, artan ertelemenin, çocuklukta ve ergenlikte yaşanan stresin problematik sosyal medya kullanımının %26'sını açıkladığını ortaya koymuştur.

Andreassen, Billieux, Griffiths ve ark. (2016) yaptığı araştırmada DEHB tanısı ile teknoloji bağımlılığı davranışları arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuş, DEHB'nin sosyal medyayı oyun bağımlılığından daha fazla açıkladığını belirtmiştir. Önder, Çoban, Sürer, Dokuz, Soğucak (2021) yaptığı araştırmada DEHB tanısına sahip bireylerde tedavi

edilen grup ile tedavi edilmeyen grubun sosyal medya kullanımları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Husaain, Griffits (2021) yılında yaptığı araştırmada DEHB'nin problematik sosyal medya kullanımını yordadığını; yüksek seviyedeki DEHB'nin problematik sosyal medya kullanımıyla bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Husaain, Griffits (2021) sosyal ağ sitelerine bağımlılığın DEHB ile pozitif ilişkisi olduğunu ve bölünmeye, kısa süreli dikkate, unutkanlığa, dürtüselliğe, bilgiyi yeniden çağırma zorluk yaşanmasına neden olduğunu; dolayısı ile akademik hayatta, evde ve yeni bir şey yaratmaya dair ortamlarda işlevselliğin azalmasına yol açtığını ortaya koymuştur.

Wiederhold (2019) sosyal medya platformlarının sağladığı hazzın, sosyal medyayı sürekli kullananlar için çok büyük ödül sağladığını, sosyal medyaya yönelen dikkatin ödüllenenin DEHB semptomlarının şiddetlenmesine ve DEHB'nin oluşmasına yol açtığını ortaya koymuştur.

Nikkelen, Valkenburg, Huizinga, Bushman (2014) medya kullanımıyla DEHB belirtileri arasındaki ilişkisinin erkeklerde daha güçlü olduğunu ortaya koymuş, medya kullanımı ile DEHB 'nin arasındaki ilişkisinin gücü ile DEHB'nin şiddet içerikli medya kullanımı arasındaki ilişkinin gücü arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ra, Cho, Stone ve ark. (2018) yaptığı araştırmada modern dijital medya kullanımıyla DEHB semptomlarının arasındaki bağlantının sebep sonuç ilişkisi olarak değerlendirilemeyeceğini, ikisinin de birbirinin oluşumunun nedeni olduğunu belirtmiştir. Ra, Cho, Stone ve ark. (2018) dijital medya kullanımının devam eden DEHB semptomlarıyla bağlantılı olduğunu ve bu ilişkinin paylaşılan ortak risklerden kaynaklanabileceğini; ortak, genetik ve çevresel etkilerin DEHB semptomlarını ve dijital medyaya girişi artırabileceğini, medya kullanımının her artışında DEHB semptomlarındaki değişimin orta düzeyde olduğunu belirtmiştir.

Nikkelen, Valkenburg, Huizinga, Bushman (2014) standardize edilmiş medya kullanımının DEHB'ye etkisinin standardize edilmemiş medya kullanımının etkisinden daha düşük olduğunu; yaşıyla medya kullanımı ile DEHB semptomları arasındaki ilişkisi üzerinde bir etkisi olmadığını ortaya koymuştur.

Boer, Stevens, Finkenauer, Van den Finjden (2020)'in yaptığı araştırmada ergenlerdeki sosyal medya kullanım problemlerinin artmasından 1 yıl sonra DEHB semptomlarının da arttığını ancak sosyal medya kullanım düzeyinin DEHB semptomlarını arttırmadığını; sosyal medya kullanım sıklığının DEHB semptomları üzerinde bir etkisi olmadığını,

problematik sosyal medya kullanımının sürekli online olma dürtüsü ile, sosyal medyayı kontrol edememe gibi bağımlılık özellikleri ile ilgili olduğunu ortaya koymuştur.

Dawson, Wymbs, Evans, DuPaul (2019)'un yaptığı araştırmada Facebook kullanan DEHB tanısına sahip ergen bireylerin Facebook kullanmayan DEHB tanısına sahip ergenlere göre daha uygunsuz içerikler paylaştıklarını, gönderilerine arkadaşlarından daha az duygusal destek aldığını, daha çok öfkeyle karşılaştıklarını; Facebook'un aksine instagramı ve interneti yoğun kullananların daha iyi sosyal beceriye sahip olduklarını; siber zorbalığın duygusal farkındalığa sahip olmadığından ve karşıt olma karşıt gelme semptomlarından dolayı duygu düzenleyemediklerini, depresif belirtilerin DEHB tanısına yatkınlığın fark edilebilmesinde yardımcı olabildiğini ortaya koymuştur.

Dawson, Wymbs, Evans, DuPaul (2019) DEHB tanısına sahip ergen Facebook kullanıcılarının yoğun benmerkezci, kendi özelini detaylıca açan ve negatif duygulara sahip, çoğunlukla istemeyen kişilik özelliklerini taşıyan bireyler olduklarını ortaya koymuştur. Khalis, Mikami (2018) yaptığı araştırmada yüksek düzeyde DEHB tanısına sahip olan katılımcıların Facebook üzerinden kurduğu iletişimlerin sayısının daha çok ancak yapılan sohbetin kalitesinin daha düşük olduğunu ortaya koymuştur.

Turel, Bachara (2016) Terapide algıları ve duygulanımları düzenlenmesi hedeflenen önleme ve azaltma seanslarının tasarlanması gerektiğini belirtmiştir.

Pluhar, Kavanaugh, Levinson, Rich (2019) Problemleri sosyal medya kullanımının akademik başarısızlığa, sosyal içe çekilmeye, davranışsal problemlere, aile çatışmasına, fiziksel ve psikolojik sağlıkta problemlerin oluşmasına neden olabileceğini; problematik sosyal medya kullanımının resmi olarak tanı kriterleri net olarak belirtilmediği için standardize edilmiş terapötik yöntemlerinin de bulunmadığını, ileriye dönük rehberliğin ve ailelerin problematik sosyal medya kullanımı hakkında bilgilendirilmesinin problemli sosyal medya kullanma oluşumu engellemesinde ve risklerinin fark edilmesinde yardımcı olacağını belirtmiştir.

1.4. Metakognisyon

Proust (2019) metakognisyonun ana işlevinin kişinin zihinsel yapısını ve tutumlarını bağlama göre değerlendirmek olduğunu belirtmiştir. Erith (2012) Metakognitif süreçteki deneyimlerin paylaşımının insanlara özgü olduğunu ve dil gelişiminden önce oluştuğunu belirtmiştir.

Lai (2011) 3 yaşından sonraki çocukların metakognitif düşünmenin temel formuna sahip olduklarını belirtmiş, okul öncesi çağındaki çocukların bilişsel farkındalık artikülasyonu, düşünce ve duygu düzenleme gibi metakognif davranışları gösterdiklerini belirtmiştir.

Erith (2012) 4-6 yaşındaki çocukların hikayedeki ana kahramanların davranışlarını savunabildiğini ve bu davranışları bilgileri ve inançları açısından yorumlayabildiklerini belirtmiş; davranışları, arzuları ve inançları kendi açısından veya başkaları açısından anlamının açık metakognisyonun bir örneğı olduğunu, kişinin kedisine ya da başkalarına yönelik davranışlarının belli inanç ve arzuların mantıksal sonuçlarıyla anlaşıldığını ve savunulduğunu belirtmiştir. Erith (2012) metakognisyonun 4 yaş civarında oluştuğunu, çocukların bilgileri ve hareketleri arasındaki ilişkiyi açıklayabildiklerini; açık metakognisyonun davranışları kontrol ettiğini ancak eylemle bağlantılı olan duygular için iyi bir rehber olmadığını, bir hareketin zihinde yansıtılması için o eylemi gerçekleştirmenin gerek olmadığını ancak deneyim sonuçlarının hareket takibi için kritik olduğunu belirtmiştir. Erith (2012) 5 yaşlarında çocukların açık formdaki zihinselleştirmeyi geliştirdiklerini ve inançla davranış arasındaki ilişkiyi kavrayabildiklerini, ancak örtük formdaki zihinselleştirmenin 12 aylık olmadan önce oluştuğunu ve yetişkinlikte bile var olduğunu belirtmiş, örtük zihinselleştirmenin bakma süresi ve tepki süresi gibi sözel olmayan ölçüm yöntemlerle değerlendirildiğini belirtmiştir. Erith (2012) Kendini izlemenin açık ve örtük olmak üzere iki formu olabileceğini, açık kendini izlemenin planlı ve yavaş olduğunu, örtük kendini izlemenin ise hızlı, otomatik ve farkında olunmadan oluştuğunu belirtmiş, açık formdaki kendini izlemenin hata bulmakta duyarlı olduğunu belirtmiştir. Erith (2012) Deneyimleri paylaşmanın açık metakognisyona bağılı olduğunu, başkaları hakkında bilgi edinmekte ve başkalarının niyetlerini anlamakta metakognisyonların kritik bir öneme sahip olduğunu, açık metakognisyonların algısal ve karar verme süreci ile ilgili başkalarıyla tartışma imkânı sağladığını ve böylece kararların geliştiğini belirtmiştir.

Erith (2012) beyindeki metakognisyonlarla bağlantılı olan Brodmann bölgesinin prospektif hafıza ve görev değişimi ile ilgili bağlantılı olduğunu ve Brodmann bölgesinin ortak görevinin bilişsel süreçteki kontrolü sağlamak olduğunu ifade etmiştir.

Rhodes (2019) nesne düzeyinin davranışlar, düşünceler ve bilişlerden oluştuğunu, nesne düzeyinden gelen bilgilerin kontrolünün meta düzey tarafından sağlandığını, belirtmiştir. Rhodes (2019) Biliş farkındalığının bilişten farklı olduğunu, düşüncenin üst seviyesinin meta düzey olduğunu belirtmiştir.

Proust (2010)'a göre Zihin Teorisi, çocuklardaki başkalarına ve kendilerine dair zihinsel representasyon işlevini, meta representasyonu, uygun hale getirir. Lai (2011) önceki yapılan araştırmaların metakognisyonun sonradan gelişen bir beceri olarak değerlendirildiğini belirtmiş, okul öncesi ve ilkokuldaki çocuklarda metakognitif becerisinin kısıtlı olmasının nedeninin kısıtlı yürütücü işlev becerisi olduğunu vurgulamış, çocuklardaki yürütücü işlev gelişiminin 3-6 yaşına kadar tamamlanmamasının dürtü kontrol becerisinin de oluşmamasına neden olduğunu, dürtü kontrolünün zihin hakkındaki düşünce oluşumunun temeli olduğunu ifade etmiştir. Proust (2010)'a göre düşünce hakkında düşünme, düşüncenin o düşünceye dair inançları ve önermeleri içermesiyle gerçekleşir ve kendi hakkında atıf yapabilme kapasitesi başkalarının düşünceleri hakkında atıf yapılabilme becerisi için bir ön koşuldur; kendi kendine atfedilen düşünceler, başkaları ve kendileri hakkında dair düşüncelere yapılan genel atıf kapasitesine bağlıdır.

Proust (2007) Zihinsel düzeydeki farkındalığın, ilk düzey içeriklerin metakognisyonlar aracılığı ile çıkarımsal olmayan metarepresentasyona ulaştırmasıyla oluştuğunu belirtmiştir. Metarepresentasyon ilk düşünme düzeyine ulaştığında ilk düzey representasyon fark edilebilir hale gelir (Proust, 2007). İkinci düzey düşünme, üçüncü düzey tarafından temsil edildiğinde farkındalıklı hale gelir (Proust, 2007). Proust (2007) Birinin bilişi hakkında bilişe sahip olmak olarak tanımlanan metakognisyonun düşüncelere ait farkındalığın oluşmasını sağlayan representasyon mekanizması olduğunu belirtmiştir. Proust (2007) Metakognisyonların kendisinin üçüncü düzeydeki düşüncenin metarepresentasyonu olana kadar farkındalık düzeyinde olmadığını belirtmiş, ikinci fonksiyonun anlamsal yapı metarepresentasyonun doğasında olduğunu belirtmiştir.

Purdon, Clark (1999) tehdit içeren düşüncelere karşı tetikte olmak için, fiziksel ve zihinsel kontrolün sağlanması için, tutarsızlıkları çözmek ya da daha da mutsuz eden bilgileri almamak için, ruminatif endişenin yönlendirilmesi için, istenmeyen intirazyonların bastırılması ve tutarsızlıkların uzlaşması için stratejilerin başlatılacağını, strateji seçiminin bireylerin kullandıkları stratejilerin başarısına ve önemine dair sahip olduğu metakognitif inançlardan etkilendiğini belirtmiştir.

Serra, Metcalfe (2009)'a göre Metakognitif izleme kişinin dahil olduğu bilişsel sürecin ilerlemesine odaklanır. Winne, Hadwin (1988); Wilson ve Brekke (1994) İzlemenin ve kontrolün metakognisyon tarafından bilgilendirildiğini, metakognitif bilginin artmasıyla izlemenin ve kontrolün doğruluğunun ve etki düzeyinin arttığını belirtmiştir.

Rhodes (2019) izleme sürecinin, biliş üzerindeki kontrolde nedensel bir etkisi olduğunu; bu nedensel rolün, metakognisyonların doğruluğu üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu, metakognitif yargıların doğasının geçmişle ve gelecekle ilgili olduğunu belirtmiştir. Bazı yargılar, başlangıçta bilişsel sürece direkt olarak geçiş yapılarak kavramlaştırılmıştır (Hart, 1967).

İzlemeye dair yargılar doğası gereği çıkarımsaldır (Vesonder ve Voss, 1985). Koriat (1997) metakognif izlemeye dair oluşan yargıların değerlendirilmesinin metakognitifsel sürece direkt olarak giriş yapılmasına bağlı olmadığını, metakognitif izleme yargıların doğası gereği süreçle bağlantılı ipuçlarına dayandığını belirtmiştir. Purdon, Clark (1999) metakognitif sürecin algılanan tehditle baş edilebilmesi için düşünce bastırma, kontrol etme ve ruminatif akıl yürütme, nötralizasyon gibi stratejileri aktive ettiğini ve strateji seçiminin duruma özel olan düşünceye yüklenen anlam tarafından gerçekleştirildiğini belirtmiş, nötralizasyon stratejilerinin gelecekte olumsuz durum yaratacağına işaret eden düşüncelere yüklenen anlama bir yanıt olarak başlatılabileceğini, kontrol etmenin ya da ruminatif akıl yürütmenin geçmişte yaşanmış tehlikeli bir durumu işaret eden düşüncelere yüklenen anlama bir yanıt olarak başlatılabileceğini, ancak bu stratejilerin, inançların yanlış olduğuna dair farkındalığın oluşmasına engel olduğu için problemli olduğunu belirtmiş; bu stratejilerin düşünceyle bağlantılı ipuçlarını genişleterek ya da kişinin zihinsel durumu hakkındaki ruminasyonlarını devam ettirerek düşünce sıklığını artırdığını, bunun da zihnin önemli olarak algıladığı uyaranları daha belirgin hale getirdiğini belirtmiştir. Purdon, Clark (1999) stratejilerin sonuçlarına dair inançların strateji kullanımını daha da artırdığını; aynı zamanda bu stratejilerin sonuçlar hakkındaki inançlar nedeniyle sürekli kullanılmasının bir stres kaynağı olduğunu vurgulamıştır. Purdon, Clark (1999) artmış bilişsel öz farkındalığın sonucunda önceliğin dışsal olaylar yerine içsel olaylara verildiğini, ritüeli ya da içsel gözlemi sonlandırmak için durumun güvenli olup olmadığına dair verilen kararı dışsal kriterlerden çok içsel kriterlerin belirlediğini, içsel olaylara odaklanmanın gerçek olaylar ve hareketlerle bağlantılı olan hafızaya güveni azaltacağını belirtmiş, bunun da önem atfedilen olayların ve durumların uygun olarak tamamlanıp tamamlanmadığına dair duyulan şüpheyi açıkladığını ifade etmiştir.

Purdon, Clark (1999) bilgi işleme sürecinde bir tutarsızlık fark edildiğinde bireyin kendi tutarsızlıklarını uzlaştırmaya çalışacağını; bilgi işleme sürecine göre bu uzlaştırma stratejilerden bir tanesinin düşünceye bilişteki iyi huylu bir anomali olarak değerlendirmek

olduğunu ya da düşünceyi mantıksal olarak tartışmak olabileceğini bunun da düşünceye verilen değerin azaltacağını belirtmiştir.

Purdon, Clark (1999) düşüncelerin varlığının kişide istenmeyen bir karakterin varlığı olarak algılandığını, bu algının düşünce oluşmaması için harcanan çabada çok önemli bir etkisinin olduğunu belirtmiş, düşüncelerin oluşmaması için harcanan çabanın kişilerin deneyimi sonucunda oluşmuş düşüncenin gerçek olmasına dair endişelerden kaynaklandığını belirtmiştir. Purdon, Clark (1999) istenmeyen düşüncelerin önemli olduğuna dair metakognitif inançların sonraki kontrol etme davranışlarının artmasında önemli bir etkisi olduğunu belirtmiştir.

Purdon, Clark (1999) yapılan çalışmaların sonucunda düşünce bastırma başarılı olsa bile mükemmel bir şekilde bastırma olasılığının çok düşük olduğunu; yüksek seviyede düşünceyi kontrol eden bireylerde kontrol etmenin kişilerin sahip olduğu bilişsel kontrol becerisine dair beklentilerine ve kendilerinde sahip olmayı umut ettikleri düşüncelere zarar verdiğini belirtmiştir. Purdon, Clark (1999) düşünceleri ortadan kaldırmadaki başarısızlığın kişiyi proaktif olan düşünceleri bastırmaya itebildiğini, bunun da dikkat kaynaklarını düşünceyi bastırmaya, preokupasyonlara yönlendirdiğini belirtmiştir. Purdon, Clark (1999) düşünce eylem, düşünce olay birleşmesindeki inanç türlerinin ve aşırı sorumluluk algısının kişiyi düşünce kontrolü için motive ettiğini; düşünce kontrolündeki sürekli yaşanan başarısızlığın düşüncenin önemine dair metakognitif inançları ve düşünce kontrolündeki başarısızlığa ait olumsuz tahminleri daha da arttırdığını bunun da sıkışmışlık, çaresizlik, suçluluk, düş kırıklığı duygularına yol açtığını belirtmiştir..

1.4.1. Metakognisyon İle İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişki

Casale, Caplan, Fiovaranti (2016) Negatif duygunun kendisinin değil, duyguyu yönetmekte yaşanan zorluğun ve inançların problematik internet kullanımına yol açtığını ortaya koymuş; duygusal stres yaşandığında bilinen tek baş etme stratejisinin internet kullanımı olduğu zaman problematik internet kullanım riski arttığını belirtmiştir.

Faghani, Akbari, Hasani, Marino (2020) Duyguları düzenlemekte zorluk yaşayan bireylerde görülen içsel konuşmaların, zihinsel ön şekillendirmelerin, sonuçların umulduğu gibi olmasına dair beklentilerin interneti kullanma isteğini oluşturabileceğini belirtmiştir. Faghani, Akbari, Hasani, Marino (2020) Yüksek duygu disregulasyonuna sahip bireylerin duygusal distressi azaltmak için zihinsel olarak online aktivelerle meşgul olduğunu belirtmiş,

duygu düzenlemede yaşanan zorlukta maladaptif internet kullanma amacının deneyimsel kaçınma olduğunu, duygu düzenlenmede zorluk yaşayan bireylerin interneti kullanarak acı veren ve istenmeyen duyguları unuttuğunu belirtmiştir.

Akbari (2017) Olumsuz durumlara karşı toleransı düşük olan bireylerin distres oluşturacak durumlardan telefon ya da bilgisayar yoluyla kaçmaya çalıştığını, teknolojinin kişinin aldığı uyarıyı kontrol edebildiğini böylece distresin azaldığını ortaya koymuştur.

Caselli, Marino, Spada (2021) bağımlılık davranışlardaki açık ve örtük metakognisyonlardan oluşan, öz düzenlemeye ve bilişsel kontrole zarar veren katı perseveratif baş etme stratejileri bulunduğunu, online oyunlara dair pozitif metakognisyonların oyunun duygusal ve bilişsel öz düzenleme aracı olarak kullanılmasına yol açtığını (kaygı azaltma, endişe bastırma) belirtmiştir.

Caselli, Marino, Spada (2021) online oyuna dair negatif metakognisyonların oyun esnasında veya oyun oynamaya takiben oluştuğunu ifade etmiştir. Caselli, Marino, Spada (2021) online oyunların kontrol edilemezliği ile ilgili negatif metakognisyonların oyunun sonlaması için çaba sarf edilmemesine neden olurken, online oyunla ilgili düşüncelerin tehlikeli olduğuna dair negatif metakognisyonların negatif duygu durumunu tetikleyebileceğini, bunun da kişinin duygu durumunu düzenlemesi için oyunda kalmasına ya da oyuna geri dönmesine dair zorunluluk hissine neden olduğunu belirtmiştir.

Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015), Spada ve Wells (2009) ile Spada, Caselli, Wells (2013)'in öz düzenleyici yürütücü işlev fonksiyonu modelini bağımlılık davranışlarında uyarladıklarını ve oluşturdukları bu formülasyonda bilişsel dikkat kitlenmesi sendromunun ve metakognitif inançların bağımlılık davranışına dahil olmasının; bağımlılık davranışına dahil olmadan önce, bağımlılık davranışına dahil olurken ve bağımlılık davranışında dahil olduktan sonra olmak üzere üç zamansal evrede kavramsallaştırıldığını belirtmiştir.

Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) Bağımlılık davranışına bağlanmadan önceki evrede dürtü, imaj, anı ve düşünce formundaki tetikleyicilerin öz düzenleyici yürütücü işlevi tetiklediğini, negatif metakognisyonların, intruzyonların ve bastırma çabalarının perseveratif işlenmeyi aktive ettiğini ve bunun da negatif duygulanımı ve bağımlı olunan maddenin arzulanma düzeyini arttırdığını belirtmiş, bağımlılık davranışına dahil olmadan önceki evrenin tercih edilen davranışa dair farkındalık gerektirdiğini ifade etmiştir. Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) Bağımlılık evresine dahil olmadan önceki evrede bağımlılık davranışına dahil olmak hakkındaki metakognitif inançların metakognitif gözlemlerindeki

değişimlerle paralel olduğunu belirtmiş, bu iki faktörün bağımlılık davranışını düzenleme becerisini azalttığını ifade etmiştir.

Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) Dikkati öz farkındalıktan ve hedefe dair bilgi işleme akışından uzaklaştıran ve dur sinyalini sınırlayan davranışların sonucunda oluşan, bağımlılık davranışında kullanılan ve yüksek işlev düzeyini etkileyen kimyasalların aynı zamanda metakognitif izlemeyi de negatif olarak etkilemesinden dolayı metakognitif izlemenin azaldığını vurgulamış, bağımlılık davranışının şiddetlenmesiyle birlikte oluşan bağımlılığa dahil olmanın kontrol edemeyeceğine dair negatif metakognitif inançların bağımlılık davranışına dair perseverasyonu arttırdığını belirtmiştir.

Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) Bağımlılık davranışına dahil olunduktan sonraki evrede oluşan intrüzyonların (kendini suçlama düşüncelerinin ya da içe çekilme semptomlarının) bağımlılık davranışına dahil olduktan sonraki ruminasyon, düşünce bastırma ile bağlantılı baş etme stratejilerine dair pozitif metakognitif inançları arttırdığını belirtmiştir. Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) negatif duygulanımın artmasıyla birlikte, öz düzenlemenin tekrar sağlanması için, bağımlılığa geri dönüşün arttığını vurgulamıştır. Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) Bağımlılık davranışının üç fazlı metakognitif formülasyonunda dikkat yanlılığı, uzatılmış düşünce (ruminasyon, endişe) gibi Bilişsel Dikkat Kitlenmesi sendromu yapı taşlarının, zarar görmüş metakognitif izlemenin ve düşünce bastırmanın bağımlılık davranışlarıyla bağlantılı olması gerektiğini ve arzulama düzeyinin, bağımlılık davranışına dahil olma sıklığının artması gibi maladaptif sonuçlara yol açtığını belirtmiş, bu formülasyonun metakognitif inançların bilişsel dikkat kitlenmesini oluşturan yapılarla ve bağımlılık davranışıyla bağlantılı olması gerektiğini ifade etmiştir.

Spada, Longtoni, Nikčević, Moneta (2008) Endişenin intruzif düşünceyle baş etmek için, ya da hafızaya güvensizlikle bağlantılı olarak hatırlanması gereken bilginin sürekli araştırılması için yararlı bir strateji olduğuna inanıldığını belirtmiştir.

Spada, Longtoni, Nikčević, Moneta (2008) endişenin kontrol edilemezliğine dair negatif inançların, düşüncelerin kontrol edilmesi gerekliliğine dair inançların, yüksek öz farkındalığın, intruzif düşüncelerin izlendiğine ve kontrol edildiğine dair bir gösterge olduğunu ifade etmiştir.

Akbari (2017) Metakognisyonların, ruminasyon ve endişe gibi adaptif olmayan baş etme stratejilerini aktive ettiğini, bunun sonucunda da internet kullanmanın bilişsel duygusal öz düzenleme amacıyla daha sık kullanıldığını belirtmiştir. Akbari (2017) interneti

kullanmanın istenmeyen duyguları kontrol etmede bir baş etme stratejisi olarak kullanıldığını ve metakognisyonların duygu düzenleme ile problematik internet kullanımı arasındaki ilişkide kısmi aracı değişken rolü oynadığını belirtmiştir.

Hamidi, Ghasedi (2020) internet bağımlılığı tanısına sahip katılımcılarda endişelerin kontrol edilemez ve zarar verici olduğuna dair inançların, pozitif metakognisyonların, bilişsel güveninin kontrol grubuna göre anlamlı ölçüde farklı olduğunu belirtmiş; internet bağımlılığı tanısına sahip grupta normal gruba göre bilişsel öz farkındalığın daha düşük, bilişsel yıkımın daha yüksek, negatif otomatik inançların daha fazla olduğunu ortaya koymuştur.

Liang, Zhu, Dai, Zhen (2021) Düşünceyi bastırmanın negatif duygu ve internet bağımlılığı için bir risk faktörü olduğunu, yeniden anlamlandırmanın ise negatif duygu ve internet bağımlılığı için koruyucu bir faktör olduğunu belirtmiş; düşünceyi bastırmanın internet bağımlılığını negatif duygular üzerinden etkilediğini, bilişsel yeniden anlamlandırmanın ise internet bağımlılığını direkt olarak etkilediğini ortaya koymuştur.

Masgarani, Shafiee, Ahmadi, Zare (2013) yaptığı araştırmada internet bağımlılığı ile bilişsel güvenin, pozitif inancın, negatif inancın, bilişsel yetenek ile ilgili inançların arasında pozitif ilişki olduğunu; öz farkındalık ile internet bağımlılığı arasında ilişki olmadığını belirtmiştir.

Masgarani, Shafiee, Ahmadi, Zare (2013) internet bağımlılığı ile heyecan arayışı arasında ; internet bağımlılığı ile duygusal zeka arasında anlamlı bir ilişki olmadığını; internet bağımlılığını en iyi yordayan metakognitif içeriğin bilişsel güven ve pozitif inanç olduğunu ortaya koymuştur.

Faghani, Akbari, Hasani, Marino (2020) duygu düzenlemede yaşanan zorluk ile problemli internet kullanımı arasındaki ilişkide arzulanan nesne/durumu düşünmenin aracı değişken rolü oynadığını belirtmiştir. Faghani, Akbari, Hasani, Marino (2020) belirsizliğe intoleransın duygu düzenlemede yaşanan zorluk ve problematik internet kullanımı arasında aracı değişken rolü oynamadığını, problematik internet kullanımı ile duygu düzenlemede yaşanan zorluk arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Faghani, Akbari, Hasani, Marino (2020) Belirsizliğe intoleransın problematik internet kullanımını açıklamada önemli bilişsel faktör olarak görev yapmadığını, aracı faktörlerin etkisi nedeni ile duygu düzenlemede yaşanan zorluk ile problematik internet kullanımı arasında direkt bir etkisinin bulunmadığını; deneyimsel kaçınma ve arzulanan nesnenin ya da durumun düşünülmesi araştırma desenine dahil olduğunda duygu düzenlenmede yaşanan zorluğun problemli

internet kullanımı üzerindeki etkisinin ortadan kalktığını; duygu düzenlemedeki yaşanan zorlukların deneyimsel kaçınma ile arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Akbari (2017) Duygusal disregulasyonun problematik internet kullanımı üzerinde distress toleransı aracılığı ile indirekt etkisinin olduğunu, distress intoleransının aracı değişkenlik etkisinin metakognisyonların aracı değişkenliği etkisinden daha anlamlı olduğunu, distress toleransının problematik internet kullanımının %34 ünü açıkladığını ortaya koymuş; distress toleransın günümüzdeki olumsuz uyarılara maruz kalınma sonucunda oluşabildiğini ve buna karşılık problematik internet kullanımı gibi adaptif ve maladaptif davranışsal tepkiler verilebildiğini belirtmiştir.

Liang, Zhu, Dai, Zhen (2021) Duygu düzenleme stratejilerinin duygusal deneyimleri etkilediğini ve internet bağımlılığını direkt ve pozitif olarak yordadığını ortaya koymuştur. Casale, Caplan, Fioravanti (2016) Duygu düzenlemede yaşanan zorluk ile internet kullanımının bireyi negatif duygusal durumdan uzaklaştıracağına dair inanç arasındaki ilişkinin problematik internet kullanımını yordadığını belirtmiştir. Liang, Zhu, Dai, Zhen (2021) Duygu düzenlemedeki ortaya çıkan bozulmaların, internet ortamında gerçek hayata göre düşüncelerin daha kontrol edilebilir olduğuna dair inancın artmasından kısmi olarak sorumlu olduğunu ortaya koymuş, inancın problematik internet kullanımını yordadığını, duygusal düzensizliğin problematik internet kullanımı üzerinde aracı değişken etkisinin olmadığını belirtmiştir.

Caplan (2010) İnternetin duygu düzenleme aracı olarak kullanılmasının bozulmuş öz düzenlemeyi direkt ve pozitif olarak yordadığını belirtmiş; bozulmuş öz düzenlemenin internet kullanımının oluşturduğu negatif sonuçları direkt ve pozitif olarak yordadığını, online iletişim tercihi ile bozulmuş öz düzenlemenin arasındaki ilişkide duygu düzenlemenin aracı değişken olarak görev yaptığını, bozulmuş öz düzenlemenin online iletişim tercihi ile internetin kullanımın olumsuz sonuçları arasındaki ilişkide aracı değişken olarak görev yaptığını, duygu düzenleme ve internet kullanımının olumsuz sonuçları arasındaki ilişkide bozulmuş öz düzenlemenin aracı değişken olarak görev yaptığını ortaya koymuştur.

Caselli, Marino, Spada (2021) İnternetin kullanılabilirliğine dair pozitif metakognisyonların bilişsel ve duygusal düzenleme amacıyla ilgiliyken, negatif metakognisyonların oyun oynamanın kontrol edilememesiyle ilgili olduğunu, internet bağımlılığı ile bilişsel güven,

pozitif inanç, negatif inanç, bilişsel yetenek ile ilgili inançlar arasında pozitif ilişki olduğunu vurgulamıştır.

Masgarani, Shafiee, Ahmadi, Zare (2013) Öz farkındalık ile internet bağımlılığı arasında ilişki olmadığını; internet bağımlılığı ile heyecan arayışında ve internet bağımlılığı ile duygusal zeka arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını, internet bağımlılığını en iyi yordayan metakognitif içeriğin bilişsel güven olduğunu, internet bağımlılığı tarafından en iyi yordayan metakognitif içeriğin ise pozitif inanç olduğunu ortaya koymuştur.

Caselli, Marino, Spada (2021) Tedavi esnasında online aktivenin yürütücü işlev kontrolüne alınması, pozitif ve negatif metakognisyonların modifiye edilmesi, işleme sürecinin yönteminde ve öz düzenleme stratejilerinde daha geniş esneklik sağlanmasının gerekli olduğunu belirtmiştir.

1.4.2. Metakognisyonlar ile Sosyal Medya Bağımlılığı İlişkisi

Fioravanti, Flett, Hewitt, Casale ve ark.(2020) online sosyal iletişim tercihinin ve sosyal medya sitelerinin kullanımının duygu durumunu düzenlemek için olduğunu belirtmiştir.

Balıkcı, Aydın, Sönmez, Kalo ve Ünal-Aydın (2020) yaptığı araştırmada zihnin kontrol edilemeyeceğini düşünen ve yargılarına güvenmeyen bireylerin yüz yüze iletişim yerine sosyal medya kullanmayı tercih ettiklerini belirtmiş, daha yüksek relaps riskine sahip olduklarını ortaya koymuştur.

Marino, Vieno, Moss, Caselli, Nikčević, Spada (2016) düşük seviyedeki duygusal stabilitenin, düşünceler hakkındaki negatif inançların (düşüncelerin kontrol edilemezliği, düşüncelerin tehlikeli olduğu) ve bilişin üzerinde etkisi olduğunu bunun sonucunda problemlili Facebook kullanımının oluştuğunu; Facebook kullanımının düşük seviyede duygusal stabilizeye sahip olan bireylerdeki metakognisyon biçiminde var olan inançlarını desteklediğini, bunun sonucunda düşünceleri kontrol etmek için yapılan maladaptif stratejilerinin artırdığını ve bunun sonucunda duygusal durumu düzenlemek için bir baş etme stratejisi olan Facebook kullanımının artırdığını belirtmiştir.

Harren, Wallburg, Chabrol (2021) metakognisyonların niyetleri etkilediğini, farklı türlerdeki metakognitif inançların farklı bağlamda aktive olduğunu ve sosyal medya platformunda belirli zorluklarla baş edilmesine izin verdiğini belirtmiştir.

Harmoniniere, Varescon (2018) bağımlılık davranışı gösteren bireylerde genel disfonksiyonel metakognitif inançların, bağımlılıkla ilgili düşüncelere dair metakognitif inançların ve maddeyi/nesneyi arzu etmeye dair metakognitif inançların sahip olduğunu belirtmiş, bağımlılık davranışıyla ilgili metakognitif inançların problematik davranışın başlamasında ve gelişmesinde önemli bir faktör olarak yer aldığını; pozitif ve negatif metakognitif inançların bağımlılık davranışının şiddeti ile bağlantılı olduğunu ve klinik popülasyonunda daha yoğun görüldüğünü belirtmiştir. Harmoniniere, Varescon (2018) Pozitif metakognitif inançların bağımlılık davranışına dahil olmaya motive ederek bağımlılık davranışını başlattığını, negatif metakognitif inançların ise bağımlılık davranışının devam etmesini sağladığını ortaya koymuş ve metakognisyonlar aktive olduğunda, metakognisyonların öz düzenlemeye dair başarısız olduğuna dair inançların güçlendiğini, bağımlılık davranışının işlevselliğe verdiği zararın arttığını bunun sonucunda tekrar eden negatif düşüncelerin ve duyguların oluştuğunu belirtmiştir.

Casale, Rugai, Fioravanti (2018) negatif metaendişenin psikolojik distressi arttığını (ruminasyon ve endişenin persavaratif hale geldiğini), psikolojik distressin artmasıyla problematik sosyal medya kullanımının da arttığını ve sosyal medya kullanım amacının persevaratif düşünce formlarından kaçmak olduğunu belirtmiştir.

Casale, Musicò, Spada (2021) bilişsel izleme metakognisyonun problematik internet kullanımı ile arasında anlamlı ama diğer değişkenlere göre daha güçsüz ilişkisi olduğunu, metakognisyonların problematik internet kullanımı ile ilişkine bakıldığında sosyal medyayı problematik düzeyde kullanan katılımcılarla kullanmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark görülmediğini belirtmiştir.

Balıkçı, Aydın, Sönmez, Kalo ve Ünal-Aydın (2020) yaptığı araştırmada genç ergenlerde belirli disfonksiyonel metakognitif inançların problematik sosyal medya kullanımı ile ilişkili olduğunu belirtmiş; problematik sosyal medya kullanıcılarının problematik olmayan sosyal medya kullanıcılarına göre bilişsel öz farkındalığa dair metakognitif inanç dışındaki metakognif inanç skorlarının daha yüksek olduğunu; problematik düzeyde sosyal medya kullanan katılımcıların sosyal medya bağımlılık ölçeğinin bütün alt gruplarında daha yüksek puana sahip olduğunu belirtmiştir. Balıkçı, Aydın, Sönmez, Kalo ve Ünal-Aydın (2020) Sosyal medya bağımlılığının alt gruplarının endişenin kontrol edilmezliğine ve tehlikeli olduğuna dair inanç, bilişe güven, düşüncüyü kontrol etme ihtiyacı ile bağlantılı olduğunu belirtmiş; sosyal medya bağımlılığı alt ölçeklerinden relaps ve tartışmanın endişenin kontrol

edilmezliği ve tehlikeli olduğuna dair inançlar ile, bilişse güven ile bağlantılı olduğunu belirtmiş; bilişsel öz farkındalığın ve pozitif metakognitif inançların sosyal medya bağımlılığı ile ilişkisi olmadığını, negatif metakognitif inançların bağımlılık davranışlarının devam etmesinde katkısı olduğunu belirtmiştir.

Ünal -Aydın, Obuća, Aydın, Spada (2021) metakognitif kontrolü sağlamak için sosyal medya kullanımının paradoksal etkisinin bir geri tepme stratejisi olduğunu; içsel deneyimleri kontrol etme çabasının sosyal medya kullanımı ile ilgili perseverasyonu arttırdığını ortaya koymuştur.

Efrati, Kolubinski, Marino, Spada (2021) yaptığı araştırmada metakognisyon ve problematik sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkide dürtüselliğin aracı değişken olarak görev yaptığını, endişe hakkındaki pozitif inançların problematik sosyal medya kullanımıyla direkt ve pozitif olarak ilişkili olduğunu, hafızaya ve dikkat becerilerine güvenin olmamasının, düşüncelerin kontrol edilmesinin gerekliliğine dair inancın, bilişsel öz farkındalığın olmamasının yüksek düzeydeki dürtüsellik ile ilişkili olduğunu; yüksek düzeyde dürtüselliğin daha şiddetli problematik sosyal medya kullanımı ile bağlantılı olduğunu, düşünce bastırmanın metakognisyonlar ile problematik sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkide aracı değişken olarak görev yaptığını ortaya koymuş, hafızaya ve dikkat becerilerine güvenin olmayışının ve düşüncelerin kontrol edilmesinin gerekliliğine dair inancın yüksek düzeyde düşünce bastırma ile ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Casale, Rugai, Fioravanti (2018) kadınlardaki kendini tanıtmaya becerisinin erkeklerden yüksek olduğunu ve kadınlarda sosyal becerinin problematik sosyal medya kullanımı üzerinde direkt ve indirekt etkisinin olduğunu, erkeklerde ise metakognisyonların aracı değişken etkisi olduğu zaman sosyal becerinin problematik sosyal medya kullanımı ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Pontes, Taylor, Stavropoulos (2018) Paylaşılanları kaçırma korkusunun sosyal medya bağımlılığının en güçlü yordayıcısı olduğunu ve maladaptif bilişlerin, psikiyatrik distresin onu takip ettiğini belirtmiştir. Casale, Rugai, Fioravanti (2018) Paylaşılanları kaçırma korkusunun problematik sosyal medya kullanımı ile direkt ve indirekt olarak bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur.

Marino, Vieno, Moss, Caselli, Nikćević, Spada (2016) yaptığı araştırmada Facebook kullanım güdülerinden dört tanesinden üçünün (baş etme, uygunluk, artırma) ve beş metakognisyonlardan ikisinin (düşünce hakkındaki negatif inançlar, bilişse itimat) problematik

Facebook kullanımını yordadığını; duygusal stabilitenin, problematik Facebook kullanımını güdüler (baş etme ve uygunluk) ve metakognisyonlar (düşünce hakkındaki negatif inançlar ve biliş itimat) üzerinden indirekt olarak yordadığını belirtmiştir.

Harren, Wallburg, Chabrol (2021) problematik instagram kullanımının biliş güven haricindeki metakognisyonların diğer alt grupları ile bağlantılı olduğunu(endişe hakkında pozitif inançlar, düşüncenin kontrol edilemeyeceğine, tehlikeli olduğuna dair inançlar, ceza, sorumluluk ve batıl inançlara dair inançlar, biliş dair öz farkındalık, pozitif mükemmeliyetçilik, negatif mükemmeliyetçilik); problematik Facebook kullanımının bilişsel öz farkındalık hariç metakognisyonların diğer bütün alt grupları ile ilişkili olduğunu; metakognisyonların problematik Instagram kullanımı ile problematik Facebook kullanımı arasındaki ilişki üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını ortaya koymuştur.

Harren, Wallburg, Chabrol (2021) Batıl inançların, ceza ve sorumlulukla ilgili inançların, düşüncelerin kontrol edilmezliğine ve tehlikeli olduğuna dair inancın problematik Instagram kullanımı ile ve problematik Facebook kullanımı ile pozitif olarak bağlantılı olduğunu belirtmiştir.

1.4.3. Metakognisyonlar İle Dehb İlişkisi

Pezzica, Vezzani, Pinto (2018) 5 ve 8 yaşlarını ilk döngü, 8 ile 11 yaşları arasını ikinci döngü olarak adlandırmış; DEHB tanısı olmayan çocuklarda zihinsel durum temsilinein çoğunlukla ikinci döngü grubunda gerçekleştiğini belirtmiştir. Pezzica, Vezzani, Pinto (2018) dikkate dair farkındalığın yaşam boyunca değiştiğinin yapılan metakognitif çalışmalarca kanıtlandığını, ilkokuldaki çocukların ilk başta dikkatin algısal karakterlerini fark ettiğini belirtmiştir.

Pillow (1989) Dikkatin içsel sürecine ve motivasyon, ilgi, bilgi işleme sürecine dair farkındalığın 8 yaşından sonra geliştiğini belirtmiştir. Franklin ve ark. (2017) DEHB tanısına sahip çocukların dikkatinin çok kolay dağıldığını ancak dikkatlerinin dağıldığının farkında olmadıklarını belirtmiştir. Pezzica, Vezzani, Pinto (2018) DEHB tanısına sahip çocukların davranışları düzenlemedeki zorlukların ilkokul boyunca devam ettiğini ancak dikkatli olan ve dikkatli olmayan postur temsilinein DEHB tanısı almayan çocuklara yaklaşmasının 8-11 yaşları arasında olduğunu belirtmiş; DEHB tanısına sahip olmayan çocuklarda dikkat eksikliği olsa bile daha iyi organize olduklarını, DEHB tanısına sahip bireylerin ise dikkatin bölünme kaynağının ne olduğuna dair farkındalığın DEHB tanısına sahip olmayan bireylere

göre daha düşük olduğunu belirtmiştir. Poissant (2005) DEHB'li çocukların talimatları anlayamadığına dair farkındalıklarının olmadığını ve bu tarz metahafıza bozukluklarının sebep sonuç bağıntısında ve karar vermede zorluk yaşattığını ifade etmiştir. Poissant (2005) DEHB tanısına sahip bireylerin frontal lezyonlarının çalışmadığını belirtmiş; hafıza ve anlama gibi bilişlerin farkındalık olmadığında da işlevselliğin devam ettirebildiğini öne sürmüştür.

Antshel, Nastasi (2008) DEHB tanısına sahip çocukların meta hafızalarında gelişimsel gecikmelerin görülebileceğini ; DEHB tanısına sahip çocukların beyinlerindeki bütün bölümlerinde ama en çok prefrontal kortekste beklenen kortikal kalığın oluşmasında gecikmenin yaşandığını ortaya koymuş, bunun da öğrenme bozukluğu riskini artırabileceğini belirtmiştir. Antshel, Nastasi (2008) DEHB tanısına sahip çocukların hafızalarının nasıl çalıştığını bildiğini, ancak bildiklerini hafızadan geri çağırmaya dayalı stratejileri uygulamakta başarısız olabildiklerini belirtmiştir.

Antshel, Nastasi (2008) DEHB tanısına sahip okul öncesi çocukların DEHB tanısı olmayan yaşıtlarıyla benzer entelektüel kapasiteye sahip olduklarını; 4 yaşındaki çocukların metahafıza becerilerine sahip olduğunu, ancak 1 yıl sonra kontrol grubundaki çocukların metahafızaları gelişmeye devam ederken, DEHB tanısına sahip çocukların kontrol grubuna göre yaşıtlarının gerisinde kaldığını belirtmiştir.

Alvarado, Puente, Jiménez, Arrebillaga (2011) DEHB tanısına sahip bireylerin en büyük dezavantajının dürtüsellik ve disinhibisyon olduğunu; DEHB tanısına sahip bireylerin yürütücü işlevlerindeki düşük inhibisyon kapasitesinin analiz, sentez, içsel konuşma, duyguların öz düzenlemesi, uzun süreli ve çalışma hafızası kısımlarını da etkilendiğini ortaya koymuştur. Alvarado, Puente, Jiménez, Arrebillaga (2011) DEHB tanısına sahip çocukların davranışlarını organize etmekte, kontrol etmekte ve tahmin etmekte ve davranışlarının uzun süreli sonuçlarını düşünmekte zorluk yaşadıklarını, yürütücü işlevin beynin prefrontal bölgesi ile nöropsikolojik olarak bağlı olduğu için yürütücü işlevdeki gelişim yavaşlığının üstesinden içsel konuşmanın, öz kontrolün, öz motivasyonun metakognitif teknikler aracılığıyla geliştirilmesiyle gelinebileceğini öne sürmüştür.

Poissant (2005) DEHB tanısına sahip çocukların sorumluluklarını sürekli unutması, çok fazla konuşması, bilgilendirmeleri tamamıyla takip edememesi, sonuca dair başka olasılıkları düşünmeden en küçük engelde takılması gibi durumlarda yaşıtlarından farklı

davranışlara sahip olduğunu, bu problemlerin yürütücü işlevdeki problemlerden ve metakognitif düzeyde yaşanan zorluklardan kaynaklandığını belirtmiştir.

Aydın, Balıkçı, Sönmez, Ünal-Aydın, Spada (2021) yaptığı araştırmada metakognisyonların (düşüncelerin kontrol edilemez ve tehlikeli olduğuna dair negatif inançlar, bilişsin güvenilmez olduğuna dair inançlar, düşüncelerin kontrol edilmesine dair inançlar) DEHB tanısına sahip katılımcıların bulunduğu grupta kontrol grubuna göre daha yüksek olduğunu; DEHB tanısına sahip katılımcıların bulunduğu grupta anksiyete bozukluklarının kontrol grubuna göre daha yüksek olduğunu, yüksek düzeyde endişe oluşumunun (ruminasyonun) düşüncelerin tehlikeli ve kontrol edilemez olduğuna dair negatif inançlardan kaynaklabileceğini belirtmiştir.

Aydın, Balıkçı, Sönmez, Ünal-Aydın, Spada (2021) bilişsel sistemin yetersiz olduğuna dair metakognitif inancın kontrol grubunda ve DEHB tanısına sahip olan katılımcıların bulunduğu grupta anlamlı ölçüde farklı olduğunu belirtmiştir. Aydın, Balıkçı, Sönmez, Ünal-Aydın, Spada (2021) bilişsel güven yoksunluğunun endişe aracılığıyla bilişsel fonksiyonu sağlanması için problem beklentisi ihtiyacının ve bilişsel kontrolün oluşmasına yol açtığını belirtmiştir.

Butzbach, Fuermaier, Aschenbrenner ve ark. (2021) DEHB tanısına sahip grubun kontrol grubuna göre bilişsel düzenlemede, özellikle planlama metakognisyonlarında daha çok problem yaşadıklarını belirtmiş, plan yapma becerisinin planın gerekliliğinin farkında olma ve planı amaç doğrultusunda oluşturma becerilerine sahip olma gerektirebileceğini öne sürmüştür.

Butzbach, Fuermaier, Aschenbrenner ve ark. (2021) yaptığı araştırmada metakognisyonlardaki bozulmaların psikopatoloji ile ilgili olduğunu; metakognisyonların dikkat eksikliği, hiperaktivite, dürtüsellik üzerinde geniş bir etkisi olduğunu; metakognisyonlardaki varyansın dikkat eksikliğini açıkladığını ortaya koymuştur. Butzbach, Fuermaier, Aschenbrenner ve ark. (2021) DEHB'nin metakognisyonları etkilediğini, dikkat eksikliğinin metakognisyonların anlamlı yordayıcısı olduğunu, dikkat eksikliği semptomları arttıkça metakognitif becerilerinin azaldığını belirtmiş; DEHB tanısına sahip bireylerin bilişlerinin ve bilişsel süreçlerin farkındalığında anlamlı ölçüde bozulmaların olduğunu, günlük hayattaki işlevsel bozukluğun metakognisyonlardaki bozulmalardan kaynaklandığını ortaya koymuştur. Poissant (2005) metakognitif düzeyde yaşanan yetersizliğin bilişsel performanstaki farkındalıkta ve deneyimlerde zorlanmalara yol açtığını

belirtmiştir. Butzbach, Fuermaier, Aschenbrenner ve ark.(2021) DEHB tanısına sahip bireylerin içsel süreçlerine dahil olmak konusunda başarısızlık yaşayabildiğini ve ipuçlarını kaçırabildiğini (okuduğunda bilgilendirmenin anlaşılmadığının farkında olmamak gibi) ancak DEHB tanısına sahip olmayanların içsel süreçlerine dahil olabildiğini belirtmiştir.

DEHB’li bireylerde görülen metakognitif zorlukların ve doğru olmayan öz değerlendirmelerin kaynağının yürütücü işlev probleminin bir parçası olabileceğini belirtmiştir (Knouse, Bagwell, Barkley, Murphy, 2005).

Butzbach, Fuermaier, Aschenbrenner ve ark. (2021) yaptığı araştırmada DEHB tanısına sahip bireylerin kontrol grubuna göre dikkatlerinde (orta düzeyde) ve hafızada (küçük ve orta düzeyde)daha çok bozulmaların görüldüğünü ancak yürütücü işlevlerinde görülmediğini belirtmiştir. Knouse, Bagwell, Barkley, Murphy(2005) DEHB tanısına sahip bireylerin sahip olduğu bozukluğun şiddetinin farkında olmadığını vurgulamıştır.

Poissant (2005) DEHB tanısına sahip bireylerdeki metakognitif ve yürütücü işlev sürecinin temel bilişsel işlevlerden (hafıza ve anlamlandırma gibi) anatomik olarak farklı olabileceğini; hafıza düzeyinde yaşanan zorluğun meta anlamlandırma düzeyinde yaşanan zorluklarla bağlantılı olduğunu belirtmiştir.

Poissant (2005) Meta anlamlandırmanın prefrontal korteks ve anterior cingulate korteks alanları tarafından yönetildiğini ve bu alanların planlama ve dürtü kontrolünden sorumlu olduğunu belirtmiştir.

Poissant (2005) yürütücü işlev ile metakognitif düzenlemenin başlangıç noktasının niyet olduğunu ve amaçlarının alttaki şemaları aktive etmek olduğunu; yüksek düzey düşünme yeteneklerinde yaşanan problemlerin dikkat bölünmesini arttırdığını, sabır ve planlama becerinin zayıflattığını ortaya koymuştur.

DEHB’nin dikkat eksikliği alt grubunun metakognisyonlarla ilgili problemle bağlantılı olduğu belirtilirken, DEHB’nin birleşik alt grubundaki zorluğun davranış düzenlemeyle bağlantılı olduğu belirtilmiştir (Isquik ve Gioia, 2000; Mc’Candless ve O’lauplin, 2007).

Solanto, Marks, Wassersen ve ark. (2010) temel düzeydeki semptom şiddetinin metakognitif terapiden kaynaklanabileceğini; destekleyici tedavinin değişmesiyle semptom şiddeti düzeyinin sabit kaldığını belirtmiştir. Metakognitif terapiye kıyasla destekleyici tedavinin tamamlanma oranının daha düşük olması ve destekleyici tedavilerde ilaç değişiminin

görülmesi DEHB tanısına sahip bireylerin destekleyici tedaviden metakognitif terapiye göre daha az fayda sağladığının göstergesi olabilir (Solanto, Marks, Wassersen ve ark., 2010).

1.5. Olumsuz Çocukluk Yaşantıları

Whitfield (1998) travmanın bedene, kişinin kendisine, ruhuna zarar veren ve olağan hayat akışından farklı bir yaşam olayı olduğunu belirtmiştir. Van der Kolk, Fishler (1995); Whitfield (1995) Travmanın fiziksel, cinsel, zihinsel, duygusal alanlarda çok geniş yaralayıcı deneyimleri kapsadığını belirtmiştir. Felitti ve ark. (1998) ise tüm dünyada düzenli olarak görülen travmaların ortak ve farklı yanlarını olumsuz çocukluk yaşantıları olarak adlandırmıştır. Whitfield (1995); Whitfield (1987) olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip olan bireylerin sık sık geçmişteki travmatik deneyimlerine odaklandıklarını ve geçmişteki travmatik deneyimlerin bir yansıması olan acının sürekli yas tutmalarına neden olduğunu belirtmiştir. Merrick, Porta, Ford ve ark. (2017) yaptığı araştırmada minimal olarak geliştirilen ve içinde tokat atılmasını da barındıran bir ölçek kullandığında katılımcıların %80'ininden daha fazlasının en az bir olumsuz çocukluk yaşantısına maruz kaldığını ortaya koymuş, bunun olumsuz çocukluk yaşantılarının gençler üzerindeki yaygınlığının bir göstergesi olduğunu belirtmiştir.

Felitti ve ark.(1998) medikal olarak değerlendirilen 9.508 kadından %22'sinin cinsel istimara uğradığını belirtmiş, olumsuz çocuk yaşantılarını ya da çocukluk travmalarını deneyimleyen 9.580 kişide yüksek riskli davranışların görüldüğünü, olumsuz çocukluk yaşantısına sahip bireylerde kendine zarar verici davranışların, şiddet içerikli davranışların görülme oranının ve para karşılığı cinsel birliktelik yaşama, pedofili riskinin olumsuz çocukluk çağı yaşantısı olmayan bireylere göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Schilling, Aseltine, Gore (2007) yaptıkları araştırmada yetişkinliğe riskli toplumlarda giren genç bireylerin büyük kısmının geçmişinde ciddi olumsuzlukları yaşadığını, özellikle kentte yaşayan, düşük sosyoekonomik düzeydeki lise son sınıf öğrencilerinde yüksek düzeyde olumsuz çocukluk yaşantılarının görüldüğünü belirtmiştir.

Merrick, Porta, Ford ve ark.(2017) Cinsel istismarın yetişkinlik dönemini en çok etkileyen olumsuz çocukluk yaşantı alt grubu olduğunu belirtmiştir. Çoklu halde olumsuz çocukluk yaşantılarına maruz kalma etkisinin zihinsel olarak sağlıklı olmama noktasında görüldüğünü; çok değişkenli analiz sonuçlarında her eklenen olumsuz çocukluk yaşantısının zihinsel sağlığın bozulma riskini arttırdığını, yetişkinlik döneminde zihinsel olarak sağlıklı

olmamanın tek bir olumsuz çocukluk yaşantısından kaynaklanmadığını, ancak her eklenen olumsuzluk yetişkinlikte zihinsel sağlığın bozulma riskini artırdığını ortaya koymuştur.

Steele, Bate, Steele ve ark.(2016) olumsuz çocukluk yaşantılarına maruz kalmanın etnik köken yapısından ve ekonomik profilden bağımsız olarak sonraki nesle yapılan ebeveynlik biçimi için risk faktörü olduğunu belirtmiş, düşük sosyoekonomik düzeyinin ebeveynliği daha stresli hale getirirken, olumsuz çocukluk yaşantılarının eklenmesinin yaşanan stresi arttıracaklarını ancak ebeveynlik stresinin orta ve yüksek ekonomik düzeyde de görülebildiğini belirtmiştir.

Boullier, Blair (2018) erken olumsuz deneyimlerin, annenin stresine ve anksiyetesine maruz kalmanın genlerde bulunan metilasyon yapısında değişime yol açtığını ortaya koymuş, bu genetik yapı değişiminin sağlık ve gelişim açısından negatif etkileri olduğunu belirtmiştir.

Burke, Hellman, Scott, Weems, Carrion (2011) olumsuz çocukluk yaşantıları 1’den fazla olan katılımcılarda görülen öğrenme ve davranış problemlerinin olumsuz çocukluk yaşantıları puanı 0 olan katılımcılara göre daha yüksek olduğunu; olumsuz çocukluk yaşantı puanlarının 4’den fazla olan katılımcılarda olumsuz çocukluk yaşantıları olmayan katılımcılara göre daha fazla davranış ve öğrenme bozukluğu görüldüğünü belirtmiştir.

Whitfield (1998) olumsuz çocukluk yaşantıları deneyimlemiş bireylerin genel tıbbi popülasyona ek olarak, psikiyatrik ve psikolojik tedavileri de gördüklerini belirtmiştir.

Boullier, Blair (2018) çoklu olumsuz deneyimi yaşayan bireylerin daha sık sağlık merkezlerine başvurduğunu ve sosyal desteği zayıf olan bireylerin daha sık hasta olduğunu ifade etmiştir.

Cambell, Walker, Egede (2016) yaptığı araştırmada demografik ve sosyoekonomik faktörleri kontrol ettikten sonra olumsuz çocukluk yaşantılarının yüksek riskli davranış olasılığıyla, hastalıkla ve yetişkinlikte görülen yetersizlik düşüncesi ile bağlantılı olduğunu, olumsuz çocukluk yaşantılarına maruz kalma oranının artmasıyla birlikte riskli davranışların, yetişkinlikte görülen rahatsızlıkların, depresyonun arttığını ortaya koymuştur.

Dube, Williamson, Thomson, Felitti (2004) çocukluk dönemi istismarına bağlı olan ve çocukluk istismarıyla bağlantılı olan geriye dönük tepkilerin genel olarak zamanla sabit kaldığını belirtmiştir.

Colman, Kingsbury, Garad ve ark. (2016) bugünkü zihinsel sağlık durumunun çocuklukta olumsuzlukların hatırlanmasından kaynaklanabileceğini, çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının depresyon ve psikolojik distresin oluşmasına neden olabileceğini belirtmiştir.

Boullier, Blair (2018) uzun süreli ve kronik strese maruz kalmanın genomlardaki epigenetik modifikasyonların oluşmasını direkt olarak etkileyeceğini; olumsuz çocukluk yaşantılara sahip bireylerdeki hipokampusün, prefrontal korteksin ve amigdalanın nörolojik olarak toksik strese yatkın olduğunu; bunun da davranış problemlerine, konsantrasyon güçlüklerine, hafıza ve öğrenme problemlerine ve yürütücü işlevlerinin performansının zayıflamasına neden olduğunu belirtmiştir.

Lee, Hoaken (2007) yaptığı araştırmada çocukluk döneminde fiziksel istismarın ve yok sayılmanın bilişsel bozulmalara yol açtığını, tehdit algısına ve düşmanca tutumlara dair peşin hükümlerin oluşmasına neden olduğunu; deneyimlenen travma ve korkuların beyindeki duygu düzenlemeyle ilgili nörolojik bağlantıları budadığını ve kritik bölgeleri aktifleştirdiğini belirtmiştir. McGowan, Sasaki, D'Alessio ve ark. (2009) cinsel istismarın, fiziksel istismarın, yok sayılmanın hipotalamik pituitary adrenal stres tepkisindeki değişime yol atığını belirtmiştir.

Colman, Kingsbury, Garad ve ark. (2016) yaptığı araştırmada yüksek düzeyde depresyon ve stres yaşayan bireylerin depresyon ve stres yaşamayan bireylere göre olumsuz çocukluk yaşantılarını daha az unuttuğunu, yüksek düzeyde kronik stresi olan bireylerin olumsuz çocukluk yaşantılarını unutmadığını ortaya koymuştur.

Merrick, Porta, Ford ve ark.(2017) cinsel istismarın, duygusal ve fiziksel istismarın, evde zihinsel olarak sağlıklı olmayan ve hapse girmiş bireyin olmasının, duygusal istismarın intihar teşebbüslerini yordadığını ortaya koymuştur. Merrick, Porta, Ford ve ark. (2017) cinsel istismarın, fiziksel istismarın, evde zihinsel olarak sağlıklı olmayan ve uyuşturucu kullanan bireyin olmasının ve duygusal istismarın depresif duygulanımı yordadığını belirtmiştir.

Duke, Pettingell, McMorris, Borowsky (2010) olumsuz çocukluk yaşantılarının ergenlikte yalnızca intihar riskini arttırmadığını aynı zamanda kendine zarar verme davranışlarını, şiddet içerikli davranışları, zorbalığı, flört şiddetini de arttırdığını ortaya koymuş ve olumsuz çocukluk yaşantısına sahip bireylerde okulda silah taşıma davranışı görüldüğünü belirtmiştir. Duke, Pettingell, McMorris, Borowsky (2010) her türdeki olumsuz yaşantıyla birlikte şiddetin neden olduğu olumsuz sonuçlarla karşılaşma riskinin arttığını; araştırmalarda erkeklerin istismarı ve ev halkı ile ilgili disfonksiyonu en az olarak belirttiği, çocukluk döneminde cinsel ve fiziksel istismar yaşantısının flört şiddeti uygulama, silah taşıma, kendine zarar verici davranışlarda bulunma riskini artırdığını ortaya koymuştur. Duke,

Pettingell, McMorris, Borowsky (2010) olumsuz çocukluk yaşantılarının kızlarda ve erkeklerde suça karışma riskini ve şiddet içerikli davranışlarda bulunma oranını arttırdığını; geçmişte yaşandığı belirtilen her olumsuz yaşantının suça karışma oranını %35'den %144'e çıkardığını belirtmiştir.

Whitfield (1998) Olumsuz çocukluk yaşantılarının tedavi edilmediğinde yüksek riskli davranışların arttığını; sigara, alkol, madde bağımlılığının arttığını, yasal olmayan ve enjekte edilen madde bağımlılığın arttığını, para karşı cinsel birlikteliğin ve daha çok farklı zarar verici davranışların görülme sıklığının arttığını belirtmiştir.

Merrick, Porta, Ford ve ark. (2017) yaptığı araştırmada fiziksel olarak yok sayılma dışındaki her olumsuz çocukluk yaşantısının anlamlı ölçüde yetişkinlikteki alkol ve uyuşturucu kullanımıyla bağlantılı olduğunu, benzer olarak eve hapsedilmenin ve ailesel ayrılma/boşanmanın orta düzeyden ağır düzeye doğru artan alkol kullanımıyla anlamlı ölçüde bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Merrick, Porta, Ford ve ark.(2017) çocukluk çağı travmalarıyla baş etmek için alkol ve uyuşturucunun kullanılabileceğini öne sürmüş, cinsel istismar, fiziksel istismar, tokat atılma, evde zihinsel olarak sağlıklı olmayan ve uyuşturucu kullanan birinin olması gibi olumsuz çocukluk yaşantılarının uyuşturucu kullanımını yordadığını vurgulamıştır.

Merrick, Porta, Ford ve ark. (2017) Çocukluk döneminde yaşanan cinsel istismarın, tokatın, fiziksel şiddetin, evde zihinsel olarak sağlıklı olmayan ve uyuşturucu kullanan bireyin olmasının orta düzeyden yoğun düzeye artan alkol kullanımını yordadığını belirtmiştir. Cambell, Walker, Egede (2016) sigara içme, AIDS'e yakalanma riskini artıracak davranışlarda bulunmanın, obezitenin, diyabetin, koner kalp rahatsızlarının, depresyonun, sağlık nedeniyle oluşan yetersizliğin sözel istismar ve cinsel istismar dışındaki olumsuz çocukluk yaşantılarını etkilediğini ortaya koymuş; Fiziksel istismarın özel ekipman kullanma üzerinde bağımsız etkisinin olduğunu, sadece sözel istismarın aşırı alkol kullanma üzerinde bağımsız etkisini olduğunu, sadece hapse girmiş olmanın myokardial enfarktüs üzerinde etkisinin olduğunu belirtmiştir.

Schilling, Aseltine, Gore (2007) Olumsuz çocukluk yaşantılarının etkisinin yetişkinlikte de sürdüğünü; erkeklerin de kadınlar kadar olumsuz çocukluk yaşantılarına depresif olarak tepki verdiğini ortaya koymuş; olumsuz çocukluk yaşantılarının sonrasında ortaya çıkan antisosyal örüntülerin erkeklerde kadınlara göre daha yüksek olduğunu, ancak cinsiyet farkının anlamlı düzeyde bir etkisinin bulunmadığını belirtmiştir. Schilling, Aseltine, Gore

(2007) Çocuklukta yaşanan cinsel istismarın, yetişkinlikte yüksek düzeyde uyuşturucu kullanımının, depresif semptomların ve antisosyal davranışların erkeklerde kadınlara göre daha yüksek olduğunu belirtmiş, geçmişinde olumsuz çocukluk deneyim yaşayan, genç ve beyaz erkeklerde dışavurum davranış problemlerini daha sık görüldüğü ortaya koymuştur.

Burke, Hellman, Scott, Weems, Carrion (2011) olumsuz çocukluk yaşantı puanlarının 4 veya 4'ten fazla olma durumunda beden kitle indeksinin 85 veya üzerinde olma riskinin daha yüksek olduğunu belirtmiş; olumsuz çocukluk yaşantı puanlarının 4 veya daha fazla olan katılımcıların %45.2'sinde aşırı kilo problemi, %31.3'ünde obezite görülmediğini ortaya koymuştur.

Brown, Anda, Teimer ve ark. (2009) yaptığı araştırmada olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip katılımcıların olumsuz çocukluk yaşantıları yaşamayan bireylere göre erken ölüm riskinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Whitfield (1998) olumsuz çocukluk çağı travmalarını deneyimleyen bireyleri iyileştirecek uzman sayısının çocukluk çağı travmalarını deneyimlen kişi sayısına göre çok az olduğunu belirtmiştir. Whitfield (1998) Travma konusunda çalışan uzmanların danışanlarında görünen “çılgınca” davranışların deneyimsel ve bilişsel olarak yeniden çerçevelenen bir dinamiğe dönüşebileceğini danışanlarına belirtmelerinin önemli olduğunu, hatta bazı olumsuz çocukluk yaşantısına sahip bireylerin toplumdan ve ailedeki işlev bozukluklarından kaynaklı travmaların iyileşmesi için “çılgınca” davrandıklarının farkında olduklarını belirtmiştir.

Merrick, Porta, Ford ve ark. (2017) klinik ortamda duygusal istismarın fark edilmenin, daha somut işaretlere sahip olan fiziksel ve cinsel istismarı fark etmeye göre daha zor olduğunu belirtmiş, duygusal istismarın ve yok sayılmanın yetişkinlikteki düşük zihinsel sağlık ile arasındaki güçlü ilişkiye bakıldığında, klinik ortamda duygusal istismarın fark edilmesinin çok önemli olduğunu belirtmiştir.

1.5.1. Olumsuz Çocukluk Yaşantıları ile İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişki

Hughes ve ark. (2017) Dünya Sağlık Örgütü'nün olumsuz çocukluk yaşantılarını ve travmaları çocuğa zarar verme potansiyeli taşıyan, zarar veren her türlü fiziksel ve duygusal istismar, sömürü veya dikkatsizlik olarak tanımladığı belirtmiştir. Jacob ve ark. (2012) ise olumsuz çocukluk yaşantılarını istismara (duygusal, fiziksel), yok sayılmaya (duygusal ve fiziksel) ve ailedeki işlevsizliğe (ailesel ayrılma, ev içi şiddet, madde bağımlılığı) maruz kalmak olarak tanımlamıştır. Malik, Jahan (2021) çocukluk çağı istismarını çocuğun kişisel

ve fiziksel olarak iyi oluş halini etkileyen faktörler olarak tanımlanabileceğini ifade etmiştir. Yates, Gregor, Haviland (2012) Çocuklukta karşılaşılan kötü davranışların bilişsel ve duygusal hassaslığı başlatabildiğini ve bilişsel, duygusal hassaslığın problematik internet kullanımına yol açabildiğini, çocuklukta karşılaşılan olumsuz davranışların etkisinin duygusal bilgi işleme sürecini etkilediğini belirtmiştir. Malik, Jahan (2021) Olumsuz çocukluk yaşantılarının neden olduğu mental stresin yönetilebilmesi için adaptif baş etme yollarının önemini vurgulamıştır.

Forster, Rogers, Sussman ve ark. (2021) gençlerin, özellikle maladaptif baş etme yollarını tercih edenlerin ve bağımlılık davranış örüntüsü gösterenlerin internet kullanımında problemlerin görüldüğünü belirtmiştir. Froster, Rogers, Sussnan ve ark. (2021) algılanan sosyal desteğin ve arkadaş desteğinin ailesel problemlerin kişi üzerindeki etkisini ve problematik internet kullanımını azalttığını belirtmiştir Lee, Lee, Jung, Park (2017) Negatif otomatik düşüncelerin arkadaş desteği ve aile desteği gibi sağlıklı yolla çözülemediği ve adaptif baş etme stratejileri kullanılmadığı zaman interneti distresle baş etmenin alternatif bir yolu olarak kullanıldığını ortaya koymuştur. Hsieh, Shen, Wei ve ark. (2016) İnternet bağımlılığının kaçınarak baş etme stratejisinin maladaptif formu olabildiğini, yok sayılmanın ve istismarın kişide dış dünyaya ve aileye karşı güvensizlik oluşturduğunu, bunun da Travma Sonrası Stres Bozukluğu ile baş etmek için internet bazlı sosyal ağların kullanabileceğini, yok sayılmanın ve istismarın çocuğu yalnızlaştırdığını ve kişinin oluşan bu psikolojik stresi tek başına yönetmek zorunda kaldığı zaman internetin de bu psikolojik distresle baş etme yolu olarak kullanıldığını belirtmiştir. Lee, Lee, Jung, Park (2021) yalnızca travma yaşayan bireylerde problematik internet kullanımının dürtüsellliği yordadığını, travmatize olmuş bireylerin internet kullanımının patolojik etkilerine karşı daha yatkın olduğunu bulmuştur.

Dong, Su, Du, Hu, Wang (2021) yaşanan çoklu çocukluk travmalarının depresyondan sorumlu olabileceğini, duygusal istismarın ve fiziksel olarak yok sayılmanın daha kronik ve daha şiddetli depresyonun oluşmasına yol açtığını, depresyon düzeyi yüksek olan ve göç eden ergenlerin internet bağımlılığı riskinin daha yüksek olduğunu, negatif duygu durumunu azalmak için internet kullanımının mevcut olduğunu vurgulamıştır.

Forster, Rogers, Sussman ve ark. (2021) yaptığı araştırmada geçmişinde disfonksiyonel aile bireylerine sahip olan, özellikle aileye dair birçok stresörü aynı anda yaşayan öğrencilerin problematik internet kullanım riskinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Malik, Jahan (2021)

yaptığı araştırmada kötü davranışa maruz kalmanın, aile şiddetinin, yok sayılmanın, disfonksiyonel ailenin, agresyonun ve ailede alkol kullanımının ergenlerde internet kullanımıyla anlamlı ölçüde bağlantılı olduğunu; olumsuz çocukluk yaşantıların ergenlerin mental sağlığı için çok önemli olduğunu ve internet bağımlılığıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur Zhai, Li, Jia ve ark. (2019) Arkadaş istismarı ile problematik internet kullanımı arasında ailesel fonksiyon aracılığıyla kurulan indirekt bir ilişki olduğunu, daha pozitif aile fonksiyonuna sahip ergenlerin arkadaş istismarı üzerinden problematik internet kullanımını arttırma riskinin daha düşük olduğunu ortaya koymuş; ailesel faktörlerle arkadaş faktörlerinin birbiriyle ilişkili olduğunu, problematik internet kullanımının azaltılması için akran ilişkisi ile aile ilişkisinin bir arada düşünülmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Wang, Dou, Li, Zhang, Guan (2021) Yaptığı araştırmada aile bireyleri arasında yaşanan kavgayla problematik internet kullanımı arasında direkt bağlantı olmadığını ancak bunun aile bireyleri arasındaki kavgaların sonraki problematik internet kullanımının üzerinde etkisi olmadığı anlamına gelmediğini bulmuştur.

Dalbulak, Evren, Aldemir, Evren(2014) İnternet bağımlılığı değerlendirilirken fiziksel ve cinsel istismar dışındaki diğer çocukluk çağı travmalarının da değerlendirilmesinin önemli olduğunu belirtmiştir. Schimmenti, Passanisi, Gervasi, Mazella, Famà (2014) İnternet bağımlılığı tanısına sahip bireylerin daha çok erkek olduklarını ve çocukluklarında fiziksel ve cinsel istismara uğradığını belirtmiştir.

Lee, Lee, Jung, Park (2017) Kuzey korede yaşayan ergenler üzerinde yaptığı araştırmada negatif otomatik düşüncelerin travmatik deneyimler ile internet bağımlılığı semptomları ilişkisi üzerinde aracı değişken rolü yaptığını ve erken travmatik deneyimlerin internet bağımlılığı semptomlarıyla pozitif olarak bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur.

Dong, Zhang, Zhornitsky ve ark. (2021) Erkeklerde çocukluk çağı travmalarının daha şiddetli olmasına rağmen çocukluk çağındaki travmaların yalnızca kadınlarda depresyona dönüştüğünü, kadınlarda görülen çocukluk travmasının internet bağımlılığının şiddetini arttırması depresyon aracılığı ile olduğunu, erkeklerin duygusal istismar dışındaki çocukluk çağı travmalarının kadınlara göre daha yüksek düzeyde olduğunu, çocukluk çağı travmalarının alt grupları tek bir modelde incelendiği zaman cinsel istismarın ve duygusal olarak yok sayılmanın internet bağımlılığının üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğunu belirtmiştir.

Dong, Su, Du, Hu, Wang (2021) Göç eden ergenlerin diğer gruplara göre depresyon ve internet bozukluğundan daha çok etkilendiğini; çocukluk çağında yaşanan istismarın, internet bağımlılığı, akademik performans, depresyon üzerinde anlamlı etkisinin olduğunu ortaya koymuştur. Seo, Lee, Lee ve ark. (2020) Olumsuz çocukluk yaşantıları ile internet oyunu kullanımı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, çocuklarda görülen depresyonun olumsuz çocukluk yaşantıları ile internet oyunu kullanımı skorlarının arasındaki ilişkide aracı değişken olarak görev yaptığını belirtmiştir.

Hsieh, Shen, Wei ve ark. (2016) Çocukluk çağında sağlıklı olmayan davranışlarla karşılaşma ile internet bağımlılığı arasında pozitif ilişki olduğunu ve Travma Sonrası Stres Bozukluğunun da bu ilişki üzerinde aracı değişken rolü oynadığını, anneden görülen fiziksel şiddetin Travma Sonrası Stres Bozukluğunu yordadığını, ancak bu şiddetin internet bağımlılığını yordamadığını; babadan görülen şiddetin ise hem Travma Sonrası Stres Bozukluğunu hem de internet bağımlılığını yordadığını ortaya koymuştur.

Ekşisu (2021) Disosiyatif deneyimlerin ve online disosiyasyonların çocukluk çağı travmaları ve internet bağımlılığı arasında aracı değişken olarak görev yaptığını, araştırma desenine disosiyatif deneyimlerin ve online disosiyasyonun eklenmesiyle beraber çocukluk çağı travmalarının internet bağımlılığını yordama düzeyinin azaldığını, disosiyatif deneyimlerin çocukluk çağı travmaları ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkide aracı değişken olarak görev yapmadığını ancak bu ilişkinin online disosiyasyon üzerinden yordandığını, çocukluk çağı travmalarının internet bağımlılığı ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Ekşisu (2021) Çocukluk çağı travmalarının ve disosiyatif deneyimlerin online disosiyasyonların aracılığı ile internet bağımlılığı üzerinde indirekt etkisinin olduğunu, çocuk çağı travmalarının disosiyatif deneyimlere yol açtığını, disosiyatif deneyimlerin online disosiyasyonları ve bağımlılık düzeyinde internet kullanımı arttırdığını ortaya koymuş, genel disosiyasyon eğiliminin online durumdaki disosiyasyon belirtilerine göre daha çok ortaya çıktığını, online disosiyasyon deneyimlerinin bağımlılık düzeyinde internet kullanımını yordadığını ortaya koymuştur.

Lu, Jian, Don ve ark. (2020) Çocukluk çağı travmalarının, okul zorbalığına maruz kalmanın internet bağımlılığı ve intihar düşüncelerini arttırdığını; yapısal eşitlik modelinde ise çocukluk çağı travmalarının intihar düşünceleri üzerinde indirekt etkisi olduğu gibi direkt

etkisinin de olduğunu ve okul zorbalığına maruz kalma tarafından yordandığını ortaya koymuştur.

Zhai, Li, Jia ve ark (2019) Akran mağduriyetinin problematik internet kullanımı ile ilişkili olduğunu ve disfonksiyonel akran ilişkilerinin akran mağduriyeti ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkide direkt ve indirekt olarak aracı değişken rolü oynadığını; sonucu indirekt olarak değiştiren bağımsız değişkenler kontrol edildiğinde, aracı değişkenin etkisinin hala anlamlı olduğunu belirtmiştir.

Malik, Jahan (2021) Kötü davranışa maruz kalmanın, aile şiddetinin, yok sayılmanın, disfonksiyonel aile yapısının, agresyonun ve ailede alkol kullanımının ergenlerde internet kullanımıyla anlamlı ölçüde bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur.

1.5.2. Olumsuz Çocukluk Yaşantıları İle Sosyal Medya Arasındaki İlişki

Worsley, McIntyre, Bentall, Corcoran (2018) yaptığı araştırmada çocuklukta kötü davranışla karşılaşmış bireylerin zor yaşam deneyimiyle baş edebilmek için sosyal medyayı aşırı kullanabildiklerini, istismarın mevcut olduğu ve bireyin yok sayıldığı evlerde çocukların baş etme stratejilerini öğrenebileceği kısıtlı imkanların olduğunu, bunun da adaptif baş etme stratejilerinin öğrenilmemesine ve deneyimlenmemesine yol açtığını belirtmiştir.

Kırcaburun, Demetrovics, Király, Griffiths (2020) negatif duygularıyla baş edemeyen, duygularını gerçek dünyada ifade edemeyen, travmatik yaşam deneyimine sahip ergenlerin kendini güçlü hissetmek adına dijital ortamı anonim bir biçimde zorbalık yapmak için kullandıklarını belirtmiş, anonim bir biçimde zorbalık yapmanın negatif duygularla baş etmek için bir baş etme stratejisi olarak kullanıldığını belirtmiştir.

Worsley, McIntyre, Bentall, Corcoran (2018) istismar edilen, yok sayılan bireylerin bağlanma organizasyonlarında bozulmaların görüldüğünü, bunun da psikolojik olarak zorlu durumlara karşı savunmasızlığı artırdığını, negatif duyguları ve distresi yönetebilmek için sosyal medya kullanıldığını belirtmiştir.

Kırcaburun, Griffiths, Billieux (2020) problematik internet kullanımının erkek ergen katılımcılarda direkt ve indirekt olarak çocuklukta duygusal olarak kötü davranılma ve beden görüntüsü mutsuzluğu ile ilişkili olduğunu vurgulamıştır. Kotanski, Gullone (1998) çocuklukta duygusal olarak kötü davranılan erkek ergenlerde beden görüntüsü mutsuzluğunun daha yüksek olduğunu, bu mutsuzlukla baş edebilmek için problematik sosyal medya kullanımının mevcut olduğunu belirtmiştir. Kırcaburun, Griffiths, Billieux

(2020) Kadınlarda ise durumun farklı olduğunu, çocuklukta kötü davranışlarla karşılaşma ile beden görüntü mutsuzluğu arasında direkt bir bağlantı olmadığını ortaya koymuştur.

Jackson, Testa, Fox (2021) olumsuz çocukluk deneyimi puanı dört ve dörtten fazla olan katılımcıların olumsuz çocukluk deneyimi 0 olan katılımcılara göre 3 kat daha fazla dijital medya kullandıklarını, aile desteğinin olumsuz çocukluk yaşantıları ile yoğun dijital medya kullanımı arasındaki ilişkide aracı değişken olarak görev yaptığını ortaya koymuş ve tüm ilişkinin yaklaşık %39'unu oluşturduğunu belirtmiştir.

1.5.3. Olumsuz Çocukluk Yaşantıları ile DEHB Arasındaki İlişki

Björkenstam, Björkenstam, Jablonska, Kosidou (2018) olumsuz çocukluk yaşantılarına kümülatif olarak sahip olan bireylerin olmayanlara göre DEHB riskinin 5 kat daha yüksek olduğunu, olumsuz çocukluk yaşantılarının her alt kümesinin DEHB riskini arttırdığını; DEHB riskini en çok artıran faktörün çoklu olumsuz çocukluk yaşantıları olduğunu, ikinci faktörün ise ailede uyuşturucu kullanan, suç işleyen birinin olması ya da ailede ayrılma ve boşanmaların yaşanmasının olduğunu belirtmiştir.

Lugo, Candelas, Corbeil ve ark. (2021) DEHB tanısına sahip ebeveynlerin çocuklarında görülen DEHB semptomlarının negatif ebeveynliğin artmasına yol açtığını bunun da çocuklardaki DEHB semptomlarını şiddetlendirdiğini ortaya koymuştur. Windle, Haardörfer, Getachew ve ark. (2018) yaptığı araştırmada 18 yaşındaki olumsuz çocukluk deneyimi yaşamış bireylerin zor ve disfonksiyonel ebeveyne sahip olduklarını (duygusal istismar, aile boşanması),geçmişinde olumsuz çocukluk yaşantıları olan yetişkin bireylerde ise fiziksel ve cinsel istismar öyküsünün görüldüğünü ortaya koymuştur.

Gul, Gurkan (2018) hiperaktif ve dürtüsel anneye sahip çocuklarda duygusal istismara ve yok sayılmaya maruz kalma riskinin daha yüksek olduğunu, cinsel olarak istismar edilen çocukların babalarında DEHB görülme oranının daha yüksek olduğunu; DEHB tanısına sahip çocukların annelerinde var olan duygusal istismar ve fiziksel olarak yok sayılma öyküsünün, DEHB tanısına sahip çocukların cinsel istismara maruz kalma riskini arttırdığını ortaya koymuştur.

Stern, Agnew-Blais, Danese (2018) yaptığı araştırmada DEHB'nin ergenlikte istismara ve yok sayılmaya maruz kalma riskini arttırdığını ortaya koymuş; bu bağlantının davranış bozukluğunun ve DEHB tanısının yetişkinlikte de devam etmesinden kaynaklanabileceğini ya da DEHB ve davranış bozukluğu problemlerinin ilişkiler üzerindeki etkisinin uzun süreli

olduğunu ; DEHB ile istismar, yok sayılma arasında neden sonuca bağılı bir ilişki bulunmamasına rağmen, çocuklukta kötü davranışlarla karşılaşmanın DEHB'nin oluşmasına yol açabileceğini belirtmiştir.

Fuller-Thomson, Mehta, Valeo (2014) DEHB tanısına sahip çocukların sahip olduğu davranış bozukluklarının istismara maruz kalma riskini arttırabileceğini; dahası dürtü kontrol problemi yaşayan ebevyenlerin çocuklarını fiziksel olarak istismara maruz bırakma riskinin daha yüksek olduğunu, fiziksel istismarın DEHB veya dikkat eksikliği oluşuma riskini arttırabileceğini belirtmiştir.

Crouch, Radcliff, Bennet, Brown, Hung (2021) yaptığı araştırmada DEHB tanısına sahip çocukların aile yaşamlarında görülen birçok özelliğin orta /yoğun düzeyde DEHB tanısının oluşmasında risk faktörü oluşturduğunu, aile yaşamlarıyla ilgili özelliklerin dahil olmasıyla beraber 4 veya daha yüksek puanlı olumsuz çocukluk yaşantılarının DEHB ile arasındaki ilişkinin etki boyutunun değiştiğini belirtmiştir.

Golm, Sarkar, Mackes ve ark. (2020) yaptığı araştırmada çocuklukta yaşanan yoksunluğun ergenlikte nöropsikolojik olanlarda bozulmaya neden olacağını, ileriye yönelik bellekte, ileriye yönelik inhibisyonda, karar verme kalitesinde ve duyguyu fark etmede problemlerin yaşanacağını belirtmiştir.

Berra, Turner, Müller ve ark. (2020) DEHB şiddetinin olumsuz çocukluk yaşantı puanlarının artmasıyla ilişkili olduğunu, toplam olumsuz çocukluk yaşantı puanlarının DEHB şiddetini sadece aralıklı patlayıcı bozukluk ile bir aradayken yordadığını ortaya koymuştur. Björkenstam, Björkenstam, Jablonska, Kosidou (2018) Analizden ailede görülen psikiyatrik rahatsızlık değişkeni çıkarıldığında DEHB ile olumsuz çocukluk yaşantıları arasındaki ilişkinin gücü zayıflasa da hala anlamlı kalmaya devam ettiğini belirtmiştir. Lugo-Candelas, Corbeil, Wall ve ark.(2021) yaptığı araştırmada DEHB'nin sonraki olumsuz çocukluk yaşantılarını yordadığını, DEHB'nin dikkat eksikliği alt grubunun olumsuz çocukluk yaşantılarını yordadığını, DEHB semptomlarının oluşmasının ardından olumsuz çocukluk yaşantıların oluştuğunu belirtmiş, içinde psikopatolojinin, yakın partner şiddetinin, aile üyelerinden birinin hapiste olmasının, ailede uyuşturucu kullanan birinin olmasının DEHB tarafından en güçlü yordanan olumsuz çocukluk yaşantıları olduğunu belirtmiştir.

Windle, Haardörfer, Getachew ve ark. (2018) yüksek düzeydeki olumsuz çocukluk yaşantılarının mental sağlığın bozulması ile (daha çok depresif belirtiler, daha çok DEHB

belirtiler), daha yüksek düzeyde uyuşturucu kullanımı ile (sigara, alkol, esrar) ve zayıf yaşam stili alışkanlıkları ile ve yüksek beden kitle indeksi ile ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Semiz, Öner, Cengiz, Bilici (2017) Olumsuz çocukluk yaşantıları ile çocukluk duygusal istismarının bağlantılı olduğunu ortaya koymuş, DEHB puanının fiziksel istismar ve yok sayılma geçmişi ile ilişkili olmadığını; DEHB semptomlarının olumsuz çocukluk yaşantıları, duygusal istismar ve duygusal yok sayılma ile bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur.

Brown, Brown, Briggs ve ark.(2017) ailede görülen mental rahatsızlıkların ailenin belirttiği orta düzeyden yoğun düzeye DEHB semptomları ile anlamlı ölçüde ilişkili olduğunu, sosyoekonomik zorluklar ile aile tarafından belirtilen DEHB semptomları arasında anlamlı bir bağlantı olduğunu ortaya koymuştur.

Schneider, VanOrmer, Zlomke (2019) aile dayanıklılığının deneyimlenen olumsuz çocukluk yaşantılarının sayısına göre değiştiğini, bir tane olumsuz çocukluk yaşantısına sahip gençlerin ailelerindeki dayanıklılık düzeyinin, hiç olumsuz çocukluk deneyimi yaşamamış veya 2 veya daha fazla olumsuz çocukluk deneyimi yaşayan gençlerin ailelerindeki dayanıklılığına göre daha yüksek olduğunu, hiç olumsuz çocukluk deneyimi olmayan gençlerdeki dayanıklılık düzeyi ile 2 veya daha fazla olumsuz çocukluk deneyimi yaşamış gençlerin ailelerindeki dayanıklılık düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmadığını ortaya koymuştur.

Stern, Agnew-Blais, Danese (2018) Genç yetişkinlerde DEHB bozukluğu ile istismara uğrama ve yok sayılma arasındaki bağlantıda çevresel faktörlerin de etkili olduğunu, bunun aile dışında ve eğitim sistemi dışında yeni iletişimler kurulmasından kaynaklı olabileceğini belirtmiştir.

Fuller-Thomson, Mehta, Valeo (2014) yaş değişkeni, ırk değişkeni ve çocuklukta ailelerin boşanması, ailede bağımlı kişinin olması, ebevyenlerinin uzun süre işsiz kalması durumunu içeren olumsuz çocukluk yaşantıları kontrol edildiğinde çocukluk fiziksel istismarın ile DEHB / Dikkat eksikliği alt grubu ile arasında güçlü bir ilişki olduğunu belirtmiş; erken dönemde olumsuzlukla karşılaşmanın DEHB'ye genetik yatkınlığın üzerinde aracı değişken etkisinin olduğunu, çocuklukta karşılaşılan istismarın gelişmekte olan beyni etkilediğini, DEHB ve Dikkat Eksikliği tanısına sahip bireylerin üçte birinin istismara maruz kaldığını, çevresel yoksunluğun DEHB ve Dikkat Eksikliği ile bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur.

González, Vélez-Pastrana, McCrory ve ark. (2019) yaptığı araştırmada kötü davranışla karşılaşmanın ve içinde duygusal istismarı, fiziksel istismarı barındıran olumsuz çocukluk yaşantılarının DEHB tanısı ile anlamlı ölçüde bağlantılı olduğunu ortaya koymuş, kızların yaşadığı fiziksel istismarın DEHB tanısının oluşma riskini 3 kat arttırdığını, erkeklerde bu bağlantının yalnızca duygusal istismarda görüldüğünü belirtmiştir.

Ding, Wang, Chen ve ark. (2019) yaptığı araştırmada DEHB'nin olumsuz çocukluk yaşantıları ve depresif semptomlar arasında kısmi olarak aracı değişken olarak görev yaptığını ve dayanıklılığın olumsuz çocukluk yaşantılarının depresif semptomlar üzerindeki etkisini azalttığını belirtmiştir.

Berra, Turner, Müller ve ark. (2020) aralıklı patlayıcı bozukluğun DEHB belirtilerini yoğun olarak gösteren bireylerde daha fazla görüldüğünü, patlayıcı aralıklı bozukluk ile DEHB tanısına bir arada sahip olan katılımcılarda içe yönelim ve dışa yönelim davranış bozukluklarının daha fazla görüldüğünü, sadece DEHB tanısına sahip bireylerin ise içe yönelim davranış bozukluk riskinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuş, olumsuz çocukluk yaşantılarının toplamının içe yönelim ve dışa yönelim problemlerini pozitif olarak yordadığını belirtmiştir. Lugo, Candelas, Corbeil ve ark.(2021) DEHB semptomlarının yıkıcı davranışlardan bağımsız olduğunu, dışa vurum davranış bozuklukları kümesinin ilerideki olumsuz çocukluk yaşantılarını yordayan en önemli faktör olmadığını belirtmiştir.

Semiz, Öner, Cengiz, Bilici (2017) disosiyatif semptomların travmatik deneyimler ile dikkat problemleri arasındaki ilişkide aracı değişken rolü oynayabileceğini, DEHB tanısına sahip yetişkinlerin en çok disosiyatif semptomlardan ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu semptomlarından etkilenebileceğini; Disosiyatif semptomlar ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu semptomları kontrol edildiğinde çocukluktaki travmatik deneyimlerinin genel psikopatoloji düzeyi üzerine etkisinin olmadığını ortaya koymuştur.

Uddin, Alharbi, Uddin ve ark.(2020) ebeveynlerde görülen stresin olumsuz çocukluk yaşantıları ile DEHB arasındaki ilişkide ve olumsuz çocukluk yaşantıları ile zihinsel sağlık arasındaki ilişkide aracı değişken olarak görev yaptığını; olumsuz çocukluk yaşantılarının DEHB'yi ve zihinsel sağlığı ebeveynlik stresi üzerinden etkilediğini ortaya koymuştur Uddin, Alharbi, Uddin ve ark.(2020) Psikolojik esnekliğin, olumsuz çocukluk deneyimine sahip çocukların zihinsel sağlığı üzerindeki negatif etkisini azalttığını öne sürmüştür.

Hillis, Anda, Dube ve ark. (2004) kadın suçlularda erkek suçlulara oranla klinik olarak dikkat probleminin daha yüksek olduğunu, kadın suçluların olumsuz çocukluk yaşantılarını

erkeklere göre daha çok yaşadığını belirtmiştir. Barra, Skrivanek ve ark. (2016) yaptığı araştırmada olumsuz çocukluk yaşantılarının Travma Sonrası Stres Bozukluğunu, kaygı bozukluğunu, depresif bozukluğunu ve intiharı yordadığını; olumsuz çocukluk toplam puanının artmasıyla birlikte bu rahatsızlıkların görülme oranının iki katına çıktığını, bu bulguların iritabilite semptomları dikkate alındığında da anlamlı kalmaya devam ettiğini belirtmiştir.

1.5.4. Olumsuz Çocukluk Yaşantıları ile Metakognisyon Arasındaki İlişki

Mansueto, Caselli, Ruggiero, Sassaroli (2019) negatif metakognitif inançlara dahil olmaya yatkınlığın, yıllar sonra çocukluk döneminde karşılaşılan olumsuz olaylarla bağlantılı olan negatif içsel olaylara yanıt olarak oluşabileceğini ortaya koymuş; travmatik olaylarla karşılan çocuğun hissettiği distresle baş edebilmesi için ailesinin duygusal desteğine ihtiyacı olduğunu; aile tarafından çocuğa gösterilen duygusal desteğin çocukta öz düzenleme becerisi gelişmesine yardımcı olacağını, ailesi tarafından duygusal olarak istismara da yok sayılmaya maruz kalan çocuğun duygularını bakım vereninin yanında olmasını sağlamak için sosyal sinyal olarak sürdürdüğünü ve öz kontrolün olmadığına dair metakognisyonların oluşmasına yol açtığını ortaya koymuştur.

Hooseini Ramaghani, Rezaei, Sepahvandi, Gholamrazaei, Mirderikvand (2019) insanların meta endişeler ile karşılaştığında duygularını düzenlemek için deneyimsel kaçınma gibi adaptif olmayan baş etme stratejilerinin kullanıldığını belirtmiştir. Hooseini, Ramaghani, Rezaei, Sepahvandi, Gholamrazaei, Mirderikvand (2019) yaptığı araştırmada deneyimsel kaçınmanın uzun süreli strateji olarak kullanılmasının olayların değerlendirilmesini sınırlandırdığını ve önemli içsel bilgilere erişimi engellediğini ifade etmiş; deneyimsel kaçınmanın kişisel deneyimlere dair suçlamaları ve eleştirel tepkileri arttırdığını ve bunun validasyonu engellediğini belirtmiştir.

Barlow, Goldsmith (2014) düşünceden kaçmanın dikkati başka yöne çekmenin içinde yer aldığını, dikkatini başka yöne çekmenin kaynakları düşüncenin kendisinden uzağa yönlendirmeye yol açtığını aynı zamanda düşünceden kaçmanın yeniden değerlendirme ve yeniden çerçeveleme imkanını ortadan kaldıran bir teknik olduğunu belirtmiştir. Barlow, Goldsmith (2014) Dikkatini başka yöne çekmenin düşüncenin kendisini değiştirmedikten pasif bir strateji olduğunu ancak düşüncenin kendisini yok saymaya yol açtığını belirtmiştir.

Barlow, Goldsmith (2014) disosiyatif eğilimi olan kişilerin dikkatlerini birçok uyarana odaklayabildiklerinden zor duyguları ve düşünceleri yönetebilmek için dikkat dağıtma yöntemlerini kullanmadıklarını ortaya koymuş; yüksek düzeydeki disosiyasyonun yeniden çerçeveleme stratejisinin daha sık kullanılmasıyla endişe ile ve sosyal kontrol ile ilişkili olduğunu; disosiyasyonun ve negatif düşüncenin tehlikeli ve kontrol edilemez olduğuna dair inançların çocukluk çağında maruz kalınan istismar ile endişe arasındaki ilişkide aracı değişken olarak görev yaptığını belirtmiştir

Hooseini, Ramaghani, Rezaei, Sepahvandi, Gholamrazaei, Mirderikvand (2019) yaptığı araştırmada çocukluk çağı travmalarının metakognisyon ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu semptomları ile direkt olarak ilişkili olduğunu; metakognisyonların deneyimsel kaçınma ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu ile direkt olarak ilişkili olduğunu; metakognisyonlar ve deneyimsel kaçınmanın çocukluk çağı travmaları ile Travma Sonrası Stres Bozukluğu arasındaki ilişkisi üzerinde aracı değişken olarak görev yaptığını ortaya koymuştur.

Riccardi, Bilotta, Leona ve ark. (2020) olumsuz çocukluk yaşantılara sahip grupta metakognisyonların daha zarar görmüş olduğunu, en çok bozulan metakognitif kısımların entegrasyon ve ayrışma olduğunu belirtmiştir.

Myers, Wells (2015) Duygusal istismarın, psikolojik bozuklukla bağlantılı metakognitif inançların oluşmasına neden olan faktörlerden biri olduğunu, metakognisyonların %56 varyansla negatif duygulanımı açıkladığını ortaya koymuştur. Myers, Wells (2015) endişe hakkındaki negatif inançların erken duygusal istismar ve negatif duygulanım arasındaki ilişkide aracı değişken olarak görev yaptığını, duygusal istismar ile metakognitif inançlar arasındaki ilişkide negatif duygulanımın aracı değişken olarak görev yaptığını ortaya koymuş, negatif deneyimlerin metakognisyonları aktive etmesiyle birlikte negatif duygulanımın oluştuğunu belirtmiştir.

Mansueto, Caselli, Ruggiero, Sassaroli (2019) yaptığı araştırmada çocukluk döneminde istismara ya da yok sayılmaya maruz kalmanın yetişkinlikte kişiyi negatif olarak etkileyen metakognitif inançların oluşmasıyla bağlantılı olduğunu; sağlıklı grubun ve klinikte tedavi gören yetişkin grubun ikisinde de metakognitif inançların olumsuz çocukluk yaşantıları ile tekrar eden düşünme arasındaki ilişkide ve olumsuz çocukluk yaşantıları ile negatif duygulanım arasındaki ilişkide aracı değişken olarak görev yaptığını belirtmiştir.

Mansueto, Caselli, Ruggiero, Sassaroli (2019) erken olumsuz çocukluk yaşantılarının düşüncelerin tehlikeli ve kontrol edilmez olduğuna dair negatif inançlar ile ilişkisinin olumsuz çocukluk yaşantısı ile pozitif metakognitif inançlarla arasındaki ilişkiye göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Gündüz, Gündoğmuş, Engin ve ark. (2019) olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip katılımcılarda olumsuz çocukluk yaşantısına sahip olmayan katılımcılara göre hafızalarının zayıf güvenilirmez olduğuna dair inançların daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Gündüz, Gündoğmuş, Engin ve ark. (2019) en az bir olumsuz çocukluk yaşantısına sahip katılımcıların bilişlerini izlediğini, bilişlerin izlenmesi sonucunda endişelere, kaygı, stres gibi duygulara bunların sonucunda meydana gelen fiziksel semptomlara dair farkındalıklarının oluştuğunu belirtmiş; olumsuz çocukluk yaşantısı olan bireylerin negatif duygular sonucu oluşan fiziksel semptomların tehlikeli olduğuna, endişe ve ruminasyonların kontrol edilemez olduğuna dair inançlara sahip olduğunu belirtmiş, bunun da stresli bir olayla karşılaştığında tam olarak psikopatoloji kriterlerini karşılamasa bile psikopatoloji oluşumu için bir risk faktörü olduğunu belirtmiştir.

Gündüz, Gündoğmuş, Engin ve ark. (2019) olumsuz çocukluk yaşantıları puanları daha yüksek olan katılımcıların negatif düşüncelerle ruminatif yollarla baş ettiğini; stresörlerle ruminatif yollarla baş etmenin sonrasında daha çok ruminasyona ve negatif duygulara yol açtığını, sağlıklı baş etme yolunu engellediğini ortaya koymuş, negatif düşüncelerle ruminatif yollarla baş etmenin negatif düşünceleri arttırdığını ve uzun süreli duygusal problemlerin oluşmasına neden olduğunu belirtmiştir.

Dragan, Kowalski (2020) bilişsel dikkat kitlenmesi sendromunun genişletilmiş düşünce olduğunu (ruminasyon, endişe); dikkat yanlılığında dikkatin tehditler üzerine yönlendiğini, negatif düşüncelerle ve duygularla baş etmek için kaçınma gibi adaptif olmayan stratejilerin kullanıldığını belirtmiştir. Mansueto, Caselli, Ruggiero, Sassaroli (2019) yaptığı araştırmada bilişsel dikkat kitlenmesi sendromunun zaman içinde devam etmesiyle birlikte esnek duygularla düzenleme stratejilerinin öğrenilmeyeceğini böylece içsel olayların kontrol edilmeyeceği ile ilgili negatif metakognitif inançlarının devam edebileceğini ve gelişebileceğini ortaya koymuştur. Dragan, Kowalski (2020) bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu olan katılımcıların çocuklukta daha çok negatif deneyimlerle karşılaştığını, yüksek düzeyde bilişsel dikkat kitlenme sendromu yaşayan bireylerin düşük düzeyde bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu yaşayan bireylere göre daha fazla psikopatoloji semptomlarının görüldüğünü, DSM-IV –Tr

için yapılandırılmış klinik görüşmede belirtilen tanıların yüksek düzeyde bilişsel dikkat kitlenme sendromu yaşayan bireylerde düşük düzeyde bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu yaşayan bireylere göre anlamlı ölçüde daha fazla görüldüğünü ortaya koymuş, bilişsel dikkat kitlenmesi sendromunun şu anda olan ve hayat boyu süren Eksen-1 bozukluklarını yordadığını belirtmiştir.

Gündüz, Gündoğmuş, Engin ve ark. (2019) yaptığı araştırmada olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip olan bireylerin endişe, kaygı ve depresif semptomlarının daha yüksek düzeyde olduğunu belirtmiştir.

Sen Demirdöğen, Algedik, Warikoo ve ark. (2021) yaptığı araştırmada çocukluk çağı travmaları ile yüksek depresif semptomlarının, kaygının, stres düzeyinin arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiş, bu ilişkinin disfonksiyonel metakognitif inançları oluşturan çocukluk çağı travmalarıyla baş etmek için kullanılan işlevsiz stratejilerle bağlantılı olabileceğini belirtmiştir.

Yenilmez, Atagün, Altun ve ark. (2021) majör depresif bozukluk tanısı olan grupta metakognisyon puanları ile çocukluk çağı travmaları puanları arasında anlamlı ve pozitif ilişki olduğunu; bipolar tanısı olan grubun ve majör depresif bozukluk tanısı olan grubun ikisinde de otomatik düşüncelerin sadece çocukluk travmaları ile pozitif olarak ilişkili olduğunu belirtmiştir. Yenilmez, Atagün, Altun ve ark. (2021) negatif yaşam olaylarının bilişsel bozulmaları tetikleyebileceğini vurgulamış, majör depresif bozukluk tanısı olan ve bipolar tanısı olan grubun ikisinde de negatif bilişlerin olumsuz çocukluk yaşantıları ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Yenilmez, Atagün, Altun ve ark.(2021) adaptif duygu düzenleme stratejilerinin kullanılmasının disfonksiyonel bilişlerin kontrol edilmesine yardımcı olduğunu ve depresif semptomlarının oluşmasını engellendiğini ortaya koymuştur.

Appiah-Kutsi, Fisher, Petros ve ark. (2017) psikoz riskine sahip katılımcıların kontrol grubuna göre çeşitli çocukluk travmalarına (duygusal ve cinsel istismar, duygusal ve fiziksel istismar) maruz kaldıklarını, kendileri ve başkaları hakkındaki negatif şemalarının daha çok pozitif şemalarının daha az olduğunu ortaya koymuş, duygusal istismarın psikoz riski ile bağlantılı olduğunu ve bu ilişkide kendi ile ilgili negatif şemaların kısmi olarak aracı değişken olarak görev yaptığını ortaya koymuştur.

BÖLÜM 2:YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma 18-65 yaş arası internet ve sosyal medya kullanan bireylerde metakognisyonların, olumsuz çocukluk yaşantılarının, dürtüselliğin, bilişsel dikkat kitlenmesi sendromunun DEHB ile sosyal medya ve internet bağımlılığı ilişkisini üzerine nasıl bir etkisi olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Değişken ve çoklu değişkenlerden dolayı ilişkisel bir model izlenmiş, nasıl bir etkisi olduğu sorusuna yanıt bulmak için yapısal eşitlik modeli kullanılmıştır

2.2. Veri Toplama Araçları

Veriler anket tekniği ile toplanmıştır. Anketler 18- 65 yas arası internet ve sosyal medya kullanan katılımcılara internet aracılığıyla gönderilmiştir. Bilgilendirme formu ve sosyodemografik form da dahil olmak üzere bu araştırmada 9 ölçek kullanılmıştır.

2.2.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bilgilendirilmiş onam formu, yapılan çalışmaya katılımın tamamen gönüllülük esaslarına dayandığını ve çalışma için belirtilen bilgilerin gizli tutulacağını belirtmektedir.

2.2.2. Sosyodemografik Form

Katılımcıların sosyodemografik özelliklerini belirlemek amacıyla katılımcılara 36 soru yöneltilmiştir. Bunlar katılımcıların cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, eğitim durumu, disiplin cezası alma durumu ,mesleği, iş durumu, geçmişinde ciddi ev veya iş kazası geçirme durumu, iş değiştirme sıklığı, geçmişinde adli bir suça karışma ve trafik cezası alma durumu, sosya ekonomik düzeyi, yaşamının büyük ölçüde geçirdiği yer, aile yapısı ,şu an kimle yaşadığı, psikiyatrik tanı geçmişi, intihar girişimi, sigara kullanımı, alkol kullanımı, uyuşturucu kullanımı, aile bireylerindeki ruhsal hastalık durumu,ailede bağımlı bireyler olup olmadığı, bilgisayarla tanışma yaşı, internet kullanmaya başlama yaşı, sosyal medya kullanımına başlama yaşı, bilgisayar başında en sık yaptıkları aktivite, bilgisayar ve sosyal medyada, internette geçirdikleri zaman hakkında bilgi almaya dair yöneltilmiş sorulardır..

2.2.3. Young İnternet Bağımlılığı ölçeği kısa formu Türkçe Versiyon

Young İnternet bağımlılığı Young tarafından (1998) yılında oluşturulmuştur, kısa versiyonu ise Pawlikowski ve ark . (2013) tarafından literatüre sunulmuştur (Kutlu,Savcı, Demir,Aysan,2016). Young internet bağımlılığı ölçeğinin hem kısa hem de Türkçe versiyonu Kutlu, Savcı, Demir, Aysan (2016) tarafından oluşturulmuştur (Kutlu, Savcı, Demir, Aysan, 2016). Young İnternet bağımlılığı kısa formu' nun Türkçe versiyonu internet kullanım durumunda yaşanan sıkıntıların sıklığını araştıran 10 soru içermekte, sıklık puanlaması beşli likert sistemindedir ve 1- hiçbir zaman,2- Nadiren,3- Bazen 4- Sıklıkla,5-Her zaman olarak oluşturulmuştur (Kutlu, Savcı, Demir, Aysan, 2016).

2.2.4. Sosyal Medya Bağımlılık Ölçeği

Şahin, Yağcı (2017) sosyal medya bağımlılık ölçeği'ni 18-65 yaşındaki yetişkin bireylere uygulanmak için oluşturulmuştur. Yetişkin bireyler için oluşturulan sosyal medya bağımlılık ölçeği beşli likert sistemindedir ve sorular 1-Bana hiç uygun değil, 2-bana uygun değil, 3- kararsızım, 4-bana uygun, 5- bana çok uygun puanlama sistemine göre oluşturulmuştur (Şahin, Yağcı, 2017). Şahin, Yağcı (2017) 'nın oluşturduğu sosyal medya bağımlılık ölçeği 20 soru içermektedir. Sosyal medya bağımlılık ölçeği sanal tolerans boyutu ve sanal iletişimi inceleyen iki alt boyuttan oluşmakta 1 -11 arasındaki sorular sanal toleransı incelerken, 12 - 20 arasındaki sorular sanal iletişimi incelemektedir(Şahin, Yağcı, 2017). Yetişkinler için oluşturulan sosyal medya bağımlılığı ölçeğindeki sanal toleransı inceleyen 5. ve 11. sorular ters puanlandırılmıştır ve bu ölçekten alınabilecek en yüksek puan 100 en düşük puan 20'dir (Şahin, Yağcı, 2017). Sosyal medya bağımlılık ölçeğinden alınan puan yükseldikçe bağımlılık düzeyi artmakta ve genel ölçeğin iç tutarlılık puanı 0.93 iken, sanal tolerans alt grubunun iç tutarlılığı 0.9 ve sanal iletişim alt grubunun iç tutarlılığı 0.90 'dır (Şahin, Yağcı, 2017)

2.2.5. Erişkin Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Kendi Bildirim Ölçeği (ASRS-v1.1)

Erişkin Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Kendi Bildirim Ölçeği (ASRS-v1.1)'nin İngilizce versiyonu Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2003 yılında oluşturulmuştur. Türkçe versiyonunu ise Doğan,Öncü,Varol –Saraçoğlu,Küçükgöncü(2009) tarafından oluşturulmuş, dördümlük likert sistemindedir(0- Asla-4-Çok sık) ve 18 maddeden,dikkat eksikliği ve hiperaktivite –dürtüsellik olmak üzere iki alt gruptan oluşmaktadır.

Erişkin Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Kendi Bildirim Ölçeği Dikkat eksikliği alt grubuna dair 14 soru, Hiperaktivite-dürtüsellik alt grubuna dair 4 soru barındırmaktadır; alınabilecek puan aralığı 0-72 aralığında değişmektedir (Doğan, Öncü, Varol –Saraçoğlu, Küçükgöncü, 2009). Yapılan faktör analizi sonuçlarına göre dikkat eksikliği alt ölçeği ve Dürtüsellik- Hiperaktivite alt ölçeği %46 varyansla açıklanmıştır (Doğan, Öncü, Varol – Saraçoğlu, Küçükgöncü, 2009). İç tutarlılık güvenilirlik analizi sonuçlarına göre genel Cronbach alfa=0.88, Dikkat eksikliği alt grubunun iç tutarlılığı Cronbach alfa=0.88, Hiperaktivite- Dürtüsellik altgrubu için Cronbach alfa=0.88 olarak bulunmuştur (Doğan, Öncü,Varol –Saraçoğlu, Küçükgöncü ,2009).

2.2.6. Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu (Bis-11-KF)

Baratt Dürtüsellik ölçeğinin orijinal formu Patton ve Standford (1995) tarafından oluşturulmuştur (Tamam, Güleç, Karataş, 2013) . Tamam, Güleç, Karataş (2013) Baratt Dürtüsellik ölçeğinin kısa formunu ve Türkçe versiyonunu ise 18 yaş üstü bireyler için geliştirmiştir. Baratt Dürtüsellik ölçeğinin kısa formunu Dikkat Dürtüselligi, Motor Dürtüselligi, Plan yapamama olmak üzere 3 alt gruptan ve 15 madden oluşmaktadır (Tamam, Güleç, Karataş, 2013). Baratt Dürtüsellik ölçeği dörtlü likert sisteminde oluşturulmuştur (1=nadiren/hiçbir zaman- 4=hemen her zaman/her zaman) ve ölçekten alınacak 4 ile 60 arasında değişmektedir(Tamam, Güleç, Karataş, 2013).Alınan puanın yüksek olması dürtüsellüğün şiddet düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir(Tamam, Güleç, Karataş, 2013). Tamam, Güleç ve Karataş (2013) tarafından geliştirilen Baratt Dürtüsellik Kısa Formu Baratt dürtüsellik ölçeğinin kendisi ile uyumludur ve ilişkilidir(Tamam, Güleç , Karataş, 2013) . Baratt Dürtüsellik Kısa formu'nun tüm ölçekteki iç tutarlılığı 0.82 iken alt ölçeklerdeki iç tutarlılığı 0,64-0,80 arasındadır (Tamam, Güleç, Karataş, 2013).

2.2.7. MCQ 30 Ölçeği

MCQ -30 ölçeğinin orijinal formu Wells, Cartwright-Hatton (1997) yılında oluşturulmuştur (Tosun, Irak, 2008). MCQ-30 ölçeğinin Türkçe uyarlaması ise Tosun, Irak(2008) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek dörtlü likert sisteminde oluşmuştur(1=Kesinlikle katılmıyorum - 4= Kesinlikle katılıyorum) ve ölçekten alınacak puanlar 30 ile 120 arasında değişmektedir (Tosun, Irak, 2008). Ölçek olumlu inançlar, bilişsel güven, kontrol edilemezlik ve tehlike, bilişsel farkındalık ve kontrol ihtiyacı olmak üzere 5 alt boyuttan ve 30 maddeden

oluşturulmuş, alınan skor artttıkça metakogisyonların patolojilere etki düzeyi artmaktadır.(Tosun,Irak,2008)

2.2.8. Cas Ölçeği

Ölçeğin Türkçe versiyonu Gündüz ve ark. (2019) yılında geliştirilmiştir. CAS ölçeği dört sorudan oluşmaktadır (Gündüz ve ark., 2019). İlk 2 soru problemlerin hakkında düşülme ve endişenilme süresini, dikkatin tehdit edici durumlara bir hafta içinde yönelme süresini 0-8 likertlik ölçekte (0: hiçbir zaman 4: sürenin yarısında 8: tamamında) incelemektedir (Gündüz ve ark., 2019).3. soru negatif duygularla baş etme yollarına bir hafta içinde ne kadar sıklıkla başvurulduğunu 0-8 likertlik ölçekte (0: hiçbir zaman 4: sürenin yarısında 8: tamamında), 4. soru ise düşüncelere , duygulara,t ehdit arayışına dair metakognitif inançlara inanç düzeyini 0-100 arasında puanlamayla(0: hiç inanmıyorum 100: doğruluğuna tamamen inanıyorum) incelemektedir (Gündüz ve ark., 2019).

2.2.9. Olumsuz Çocukluk Yaşantıları ölçeği

Ölçek Gündüz, Yaşar, Gündoğmuş ,Savran, Konuk (2018) yılında düzenlenmiş ve geliştirilmiştir. Ölçek 11 sorudan oluşmaktadır (Gündüz, Yaşar, Gündoğmuş ,Savran, Konuk, 2018). 1.soru sözel istismarı, 2.soru fiziksel istismarı, 3.soru cinsel istismarı, 4. ve 5. soru fiziksel ve duygusal olarak aile tarafından yok sayılmayı, 6. Soru ebevyenlerinin boşanmasını,7. soru anneden görülen fiziksel şiddeti, 8. soru bağımlı biriyle yaşamayı, 9. Soru zihinsel olarak sağlıklı olmayan biriyle yaşamayı, 10. soru evde hapse giren birinin varlığını 11. soru genel sağlık durumunu incelemektedir (Gündüz, Yaşar, Gündoğmuş ,Savran, Konuk, 2018). Sorulara evet hayır olarak cevaplanmakta cevaplandıktan sonra verilen evet yanıtları toplanmaktadır (Gündüz, Yaşar, Gündoğmuş ,Savran, Konuk, 2018). Puanın yükselmesi olumsuz çocukluk yaşantı sayısının da arttığı anlamına gelmektedir (Gündüz, Yaşar, Gündoğmuş, Savran, Konuk, 2018).

2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, 18-65 yaş arasındaki katılımcılarıdır.. Örneklemi ise evreni oluşturan bireyler arasından basit tesadüf yöntemi ile belirlenen kişiler oluşturmaktadır.

Araştırmanın güvenilirliği açısından belirlenen evren içerisinde yeterli sayıda örnekleme ulaşılmaması gerekmektedir. Bu araştırmada ise toplam 502 kişiye ulaşılmıştır.

2.4. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada veri toplama araçlarından biri olan anket uygulamasıyla elde edilen veriler SPSS 22 ve Amos 24 paket programı aracılığıyla çözümlenmiştir.

2.5. Araştırmanın Değişkenleri

Araştırmanın temelinde bağımlı ve bağımsız değişken grupları bulunmaktadır. Bağımlı değişken olarak DEHB, internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, yer almakta, bağımsız değişken gruplarında ise metakognisyonlar, dürtüsellik, olumsuz çocukluk dönemi yaşantıları, bilişsel dikkat kitlnmesi sendromu yer almaktadır.

Bu bölümde ek olarak ölçekler içerisinde bulunan alt faktörlerin her biri bağımsız değişken olarak kabul edilmiştir.

2.6. İstatiksel Yöntem

Literatürdeki çalışmalarda, ACE durumunu değerlendiren çalışmaların bir kısmının iki gruba ayrılarak incelendiği görülmüştür. Ayrımın bu şekilde yapılması, sonucun daha kolay anlaşılmasına imkân sağlamaktadır. Bu tez çalışmasındaki katılımcıların ACE skorlarının analizlerine göre, katılımcıların ACE skorlarının medyan değeri 1 ve ortalama değeri 1.78 olarak bulunmuştur. Çalışmanın bu verilerine dayanarak, katılımcılar ACE skorlarına göre 1 kesme değeri alınarak, kesme değerinin altında kalan grup (≤ 1), ortalamanın üstünde kalan grup (≥ 2) şeklinde ikiye ayrılmıştır. Bu çalışmada yapılan bu dikotimizasyon değerlendirme ve karşılaştırma kolaylığı sağlamıştır.

Araştırma verilerinin istatiksel analizleri için SPSS-22 (Statistical Package of Social Sciences) Windows ve AMOS-24 paket programları kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler sürekli değişkenlerde ortalama±standart sapma ve minimum-maksimum olarak kategorik değişkenlerde frekans (n) ve oran (%) olarak verilmiştir. Kategorik değişkenlerin iki grup arasında karşılaştırılmasında Pearson Ki-kare testi, sürekli değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu ve parametrik varsayımları karşılamaları kontrol edildikten sonra iki gurubun karşılaştırılmasında Student-t testi kullanılmıştır. İki sürekli değişken arasındaki ilişkinin değerlendirmesinde normal dağılıma uygunluk değerlendirildikten sonra Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Öngördürücülerin belirlenmesi için temel istatiksel analizler ve literatür ışığında oluşturulan hiyerarşik lineer regresyon modeli oluşturularak test edilmiştir. Temel istatistik analizlerin ışığında, literatür ve klinik bilgiler de dikkate

alınarak çok değişkenli bir model oluşturulmuştur ve yol analizi ile model test edilmiştir. Model uyum kriterleri olarak Ki kare / serbestlik derecesi, GFI, CFI ve RMSEA değerleri kullanılmıştır. Tüm analizlerde $p < 0.05$ istatiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

BÖLÜM 3: BULGULAR

Çalışmaya dahil edilen 502 katılımcının %60,5 (n=304)'i 18-28 yaş, %20,9 (n=105)'u 29-39 yaş, %9,6 (n=48)'sı 40-50 yaş, %6,4 (n=32)'ü 51-60 yaş ve %2,6 (n=13)'sı 61 yaş ve üstü yaş aralığında idi. Katılımcıların %76,1'i (n=382) kadın ve %23,9'u (n=120) erkekti. Eğitim durumu dağılımı %13,1 (n=66) lise, %55,8 (n=280) lisans ve %31,1 (n=156) lisans üstü şeklindeydi. Katılımcıların %69,5 (n=349)'u bekar, %27,1 (n=136)'i evli ve %3,4 (n=17)'ü boşanmış veya duldu. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Değişken	Frekans (%)
Yaş	
18-28 yaş	304 (%60,5)
29-39 yaş	105 (%20,9)
40-50 yaş	48 (%9,6)
51-60 yaş	32 (%6,4)
61 yaş ve üstü	13 (%2,6)
Cinsiyet; n (%)	
Kadın	382 (%76,1)
Erkek	120 (%23,9)
Eğitim Durumu; n (%)	
İlköğretim-Lise	66 (%13,1)
Lisans	280 (%55,8)
Lisansüstü	156 (%31,1)
Medeni Durum; n (%)	
Bekar	349 (%69,5)
Evli	136 (%27,1)
Boşanmış/Dul	17 (%3,4)

Katılımcıların mesleki ve ekonomik özellikleri Tablo 2'de sunulmuştur. Buna göre katılımcıların %49,6 (n=249)'sı çalışıyordu. Katılımcıların meslek dağılımı %31,7 (n=159)'si özel sektör çalışanı, %31,3 (n=157)'ü öğrenci, %8,2 (n=41)'si memur, %6,4 (n=32)'ü psikolog, %6,0 (n=32)'sı ev hanımı, %5,2 (n=26)'si emekli, %3,4 (n=17)'ü öğretmen, %2,8 (n=14)'i serbest meslek, %2,6 (n=13)'sı sağlık çalışanı ve %2,6 (n=13)'sı mesleksiz şeklindeydi.

Tablo 2. Katılımcıların Mesleki ve Ekonomik Özellikleri

Değişken	Frekans (%)
Çalışma Durumu; n (%)	
Çalışıyor	249 (%49,6)
Çalışmıyor	253 (%50,4)
Meslek; n (%)	
Özel Sektör Çalışanı	159 (%31,7)
Öğrenci	157 (%31,3)
Memur	41 (%8,2)
Psikolog	32 (%6,4)
Ev Hanımı	30 (%6,0)
Emekli	26 (%5,2)
Öğretmen	17 (%3,4)
Serbest Meslek	14 (%2,8)
Sağlık Çalışanı	13 (%2,6)
Mesleksiz	13 (%2,6)
Aylık Gelir; n (%)	
Düşük	78 (%15,5)
Orta	143 (%28,5)
Yüksek	281 (%56,0)

Katılımcıların aile özellikleri Tablo 3’te sunulmuştur. Buna göre katılımcıların %1,6 (n=8)’sı köyde, %8,2 (41)’si ilçede, %14,9 (n=75)’u şehirde ve %75,3 (n=378)’ü büyükşehirde yaşamaktaydı. Katılımcıların aile yapısı %73,1 (n=367)’i “anne-baba evli”, %11,2 (n=56)’si “anne-baba boşanmış”, %12,4 (n=62)’ü “baba ölmüş” ve %3,4 (n=17)’ü “anne ölmüş” şeklindeydi. Katılımcıların %83,9 (n=421)’u ailesi ile, %4,0 (n=20)’u arkadaş ile ve %10,4 (n=52)’ü yalnız yaşamaktaydı.

Tablo 3. Katılımcıların Aile Özellikleri

Değişken	Frekans (%)
Yaşadığınız yer	
Köy	8 (%1,6)
İlçe	41 (%8,2)
Şehir	75 (%14,9)
Büyükşehir	378 (%75,3)
Aile yapısı	
Anne baba evli	367 (%73,1)
Anne baba boşanmış	56 (%11,2)
Baba ölmüş	62 (%12,4)
Anne ölmüş	17 (%3,4)
Kimle yaşıyorsunuz	
Aile	421 (%83,9)
Arkadaş	20 (%4,0)
Yalnız	52 (%10,4)
Diğer	9 (%1,8)

Katılımcıların özgeçmişi ile ilgili bazı özellikleri Tablo 4’te sunulmuştur. Buna göre katılımcıların %12,5 (n=63)’i öğretim hayatında sınıf tekrarı yapmıştı. Katılımcıların akademik performansını değerlendirmeleri %2,8 (n=14)’i “kötü”, %44 (n=221)’ü “orta” ve %53,2 (n=267)’si “iyi” şeklindeydi. Katılımcıların %6,6 (n=33)’sı öğretim hayatında disiplin cezası almışlardı. Katılımcıların %0,8 (n=4)’i daha önce ciddi iş kazası geçirmişlerdi. %59,6 (n=299)’sı hiç iş değiştirmez iken %40,4 (n=203)’ü sık iş değiştiriyordu. Katılımcıların %%3,0 (n=15)’i adli suçu vardı ve %24,9 (n=125)’u daha önce trafik cezası ile cezalandırılmıştı.

Tablo 4. Katılımcıların Özgeçmiş Özellikleri

Değişken	Frekans (%)
Sınıf tekrarı; n (%)	
Hayır	439 (%87,5)
Evet	63 (%12,5)
Akademik performans; n (%)	
Kötü	14 (%2,8)
Orta	221 (%44,0)
İyi	267 (%53,2)
Disiplin cezası; n (%)	
Hayır	469 (%93,4)
Evet	33 (%6,6)
Ciddi iş kazası; n (%)	
Hayır	498 (%99,2)
Evet	4 (%0,8)
İş değiştirme; n (%)	
Hiç	299 (%59,6)
Sık	203 (%40,4)
Adli suç; n (%)	
Hayır	487 (%97,0)
Evet	15 (%3,0)
Trafik cezası; n (%)	
Hayır	377 (%75,1)
Evet	125 (%24,9)

Katılımcıların sağlık özgeçmiş özellikleri Tablo 5'te sunulmuştur. Buna göre katılımcıların %6,8 (n=34)'i bedensel hastalığa ve %15,9 (n=80)'u psikiyatrik bir tanıya sahipti. Psikiyatrik tanısı bulunan katılımcıların %90 (n=72)'i geçmişte psikiyatrik tedavi ve %42,5 (n=34) halen psikiyatrik bir tedavi almakta idi. Katılımcıların %5,6 (n=28)'sının geçmiş intihar girişimi vardı. %18,3 (n=92) katılımcının ailesinde psikiyatrik tanısı olan birey vardı.

Tablo 5. Katılımcıların Sağlık Özgeçmiş Özellikleri

Değişken	Frekans (%)
Bedensel hastalık	
Hayır	468 (%93,2)
Evet	34 (%6,8)
Psikiyatrik tanı	
Hayır	422 (%84,1)
Evet	80 (%15,9)
Geçmiş Psikiyatrik tedavi	
Hayır	8 (%10,0)
Evet	72 (%90,0)
Mevcut psikiyatrik tedavi	
Hayır	46 (%57,5)
Evet	34 (%42,5)
İntihar girişimi	
Hayır	474 (%94,4)
Evet	28 (%5,6)
Ailede psikiyatrik tanı	
Hayır	410 (%81,7)
Evet	92 (%18,3)

Katılımcıların sigara, alkol ve madde kullanım özellikleri Tablo 6’da sunulmuştur. Buna göre katılımcıların sigara kullanımı %66,3 (n=333)’ü kullanmıyor, %15,7 (n=79)’si 1-10 adet/gün, %12,9 (n=65) 11-20 adet/gün ve %5,0 (n=25) günde 21 adetten fazla şeklindeydi. Katılımcıların alkol kullanımı %52,8 (n=265)’i kullanmıyor, %33,9 (n=170)’u ayda 1-2 kez, %12,2 (n=61)’si haftada 1-2 kez ve %1,2 (n=6)’si günlük şeklindeydi. Katılımcıların %2 (n=10)’sinin madde kötüye kullanımı vardı.

Tablo 6. Katılımcıların Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Özellikleri

Değişken	Frekans (%)
Sigara Kullanımı	
Kullanmıyorum	333 (%66,3)
1-10 adet/gün	79 (%15,7)
11-20 adet/gün	65 (%12,9)
21'den fazla	25 (%5,0)
Alkol Kullanımı	
Kullanmıyorum	265 (%52,8)
Ayda 1-2 kez	170 (%33,9)
Haftada 1-2 kez	61 (%12,2)
Günlük	6 (%1,2)
Madde Kullanımı	
Hayır	492 (%98,0)
Evet	10 (%2,0)

Katılımcıların bilgisayar, internet ve sosyal medya tanışma yaşı ile ilgili özellikleri Tablo 7'de sunulmuştur. Buna göre katılımcıların %30,1 (n=151)'i 10 yaşından önce, %27,5 (n=138)'i 10-12 yaş arası, %24,3 (n=122)'ü 13- 18 yaş arası ve %18,1 (n=91)'i 18 yaş sonrası bilgisayar ile tanışmışlardı. Katılımcıların %17,7 (n=89)'i 10 yaşından önce, %30,1 (n=151)'i 10-12 yaş arası, %31,1 (n=156)'ü 13- 18 yaş arası ve %21,1 (n=106)'i 18 yaş sonrası internet ile tanışmışlardı. Katılımcıların %1,6 (n=8)'i 10 yaşından önce, %12,9 (n=65)'i 10-12 yaş arası, %46,8 (n=235)'ü 13- 18 yaş arası ve %38,6 (n=194)'i 18 yaş sonrası bilgisayar ile tanışmışlardı.

Tablo 7. Katılımcıların Bilgisayar, İnternet ve Sosyal Medya Tanışma Yaşı İle İlgili Özellikleri

Değişken	Frekans (%)
Bilgisayar tanışma yaşı; n (%)	
10 yaştan önce	151 (%30,1)
10-12 yaş	138 (%27,5)
13-18 yaş	122 (%24,3)
18 yaş üstü	91 (%18,1)
İnternet tanışma yaşı; n (%)	
10 yaştan önce	89 (%17,7)
10-12 yaş	151 (%30,1)
13-18 yaş	156 (%31,1)
18 yaş üstü	106 (%21,1)
Sosyal medya ile tanışma; n (%)	
10 yaştan önce	8 (%1,6)
10-12 yaş	65 (%12,9)
13-18 yaş	235 (%46,8)
18 yaş üstü	194 (%38,6)

Katılımcıların bilgisayar kullanım özellikleri Tablo 8’de sunulmuştur. Buna göre katılımcıların bilgisayarı en sık kullanım nedenleri %40,2 (n=202) sosyal medya ve %27,9 (n=140) internette gezinme idi. Katılımcılar iş-ödev dışı bilgisayar başında günlük en fazla %41,3 (n=207) 1-3 saat ve %31,3 (n=157) 1 saatten az vakit geçiriyordu.

Tablo 8. Katılımcıların Bilgisayar Kullanımı İle İlgili Özellikleri

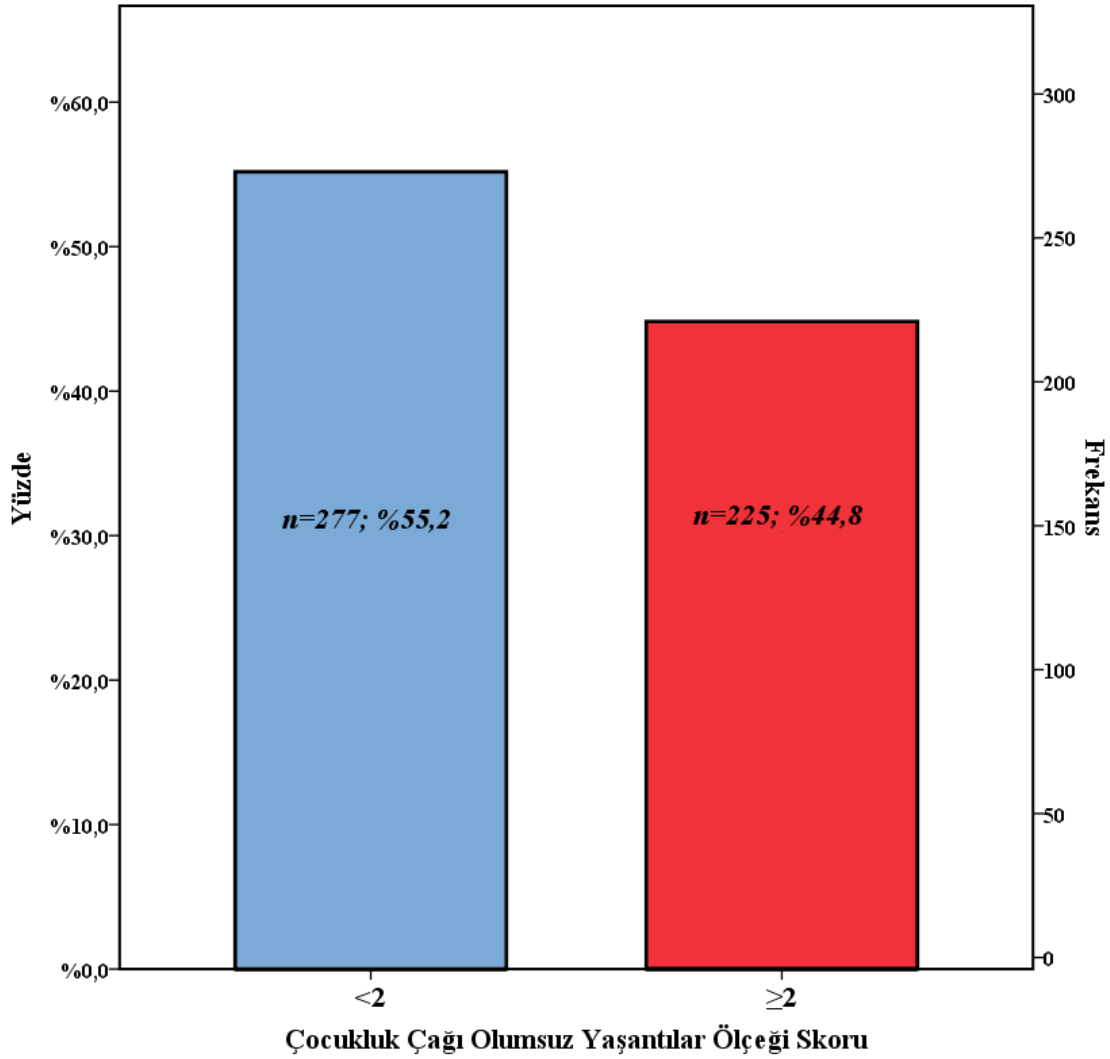
Değişken	Frekans (%)
Bilgisayarın en sık kullanım nedeni; n (%)	
İnternette gezinme	140 (%27,9)
Sosyal medya kullanımı	202 (%40,2)
Oyun oynama	41 (%8,2)
Haber takip	35 (%7,0)
Alışveriş	17 (%3,4)
Ders	31 (%6,2)
Mesleki kullanım	36 (%7,2)
İş-ödev dışı bilgisayar başında geçirilen süre; n (%)	
1 saatten az	157 (%31,3)
1-3 saat	207 (%41,3)
3-5 saat	90 (%17,9)
5-10 saat	37 (%7,4)
10 saatten fazla	11 (%2,2)
Sosyal Medya günde kaç saat; n (%)	
1 saatten az	102 (%20,3)
1-3 saat	247 (%49,2)
3-5 saat	104 (%20,7)
5-10 saat	44 (%8,8)
10 saatten fazla	5 (%1,0)
Oyun oynamada günde kaç saat; n (%)	
1 saatten az	421 (%83,8)
1-3 saat	60 (%12,0)
3-5 saat	14 (%2,8)
5-10 saat	5 (%1,0)
10 saatten fazla	2 (%0,4)
İnternette gezinme günde kaç saat; n (%)	
1 saatten az	144 (%28,7)
1-3 saat	209 (%41,6)
3-5 saat	109 (%21,7)
5-10 saat	40 (%8,0)
Haber takip günde kaç saat; n (%)	
1 saatten az	359 (%71,5)
1-3 saat	125 (%24,9)
3-5 saat	13 (%2,6)
5-10 saat	5 (%1,0)
Alışveriş günde kaç saat; n (%)	
1 saatten az	434 (%86,5)
1-3 saat	63 (%12,5)
3-5 saat	4 (%0,8)
5-10 saat	1 (%0,2)

Katılımcıların ÇÇÖYÖ, YİBÖ-KF, ÜBÖ-30, CAS-1, BDÖ, ASRS, SMBÖ toplam ve alt ölçek skor ortalamaları Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Katılımcıların Psikometrik Ölçümlerinin Dağılımı

Değişken	Ortalama±SS
Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği; Ort.±SS	1,78±1,97 (0-10)
Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği Kısa Formu; Ort.±SS	23,64±8,54 (12,58)
Üstbilişler Ölçeği-30; Ort.±SS	
Olumlu İnançlar	11,85±4,18 (6-24)
Kontrol Edilemezlik ve Tehlike	14,18±5,07 (6-24)
Bilişsel Güven Eksikliği	12,06±4,64 (6-24)
Düşünceleri Kontrol İhtiyacı	13,27±4,29 (6-24)
Bilişsel Farkındalık	16,96±3,65 (8-24)
CAS-1; Ort.±SS	
Bilişsel dikkat	342,39±159,55 (0-725)
İnanış	379,31±148,78 (0-743)
Toplam	721,70±270,20 (0-1272)
BDÖ; Ort.±SS	
Plan yapmama	9,51±2,90 (5-19)
Motor dürtüsellik	9,00±2,72 (5-20)
Dikkat dürtüsellik	8,72±2,74 (5-20)
Toplam	27,25±6,72 (15-51)
ASRS; Ort.±SS	
Dikkat eksikliği	12,38±6,18 (0-34)
Hiperaktivite	12,07±6,01 (0-35)
Toplam	24,46±10,66 (0-67)
SMBÖ	
Sanal tolerans	25,73±7,99 (12-53)
Sanal İletişim	18,77±6,44 (9-44)
Toplam	44,50±13,15 (21-88)

Katılımcıların ÇÇOYÖ skorlarına kategorize edilmesine göre %55,2 (n=277)'si “<2” ve %44,8 (n=225)'i “≥2” olarak değerlendirilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğine göre Sınıflandırılması

Katılımcıların ÇÇOYÖ gruplarına göre sosyodemografik özelliklerinin karşılaştırılması tablo 10’da sunulmuştur. Buna göre iki grup arasında yaş ($p=0,659$), cinsiyet ($p=0,223$), eğitim durumu ($p=0,200$) ve medeni durum ($p=0,398$) değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Tablo 10. Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Gruplarına Göre Sosyodemografik Özelliklerinin Karşılaştırılması

Değişken	Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği		İstatistik		
	<2	≥2	χ^2	df	p
Yaş			2,419	4	0,659
18-28 yaş	172 (62,1)	132 (58,7)			
29-39 yaş	53 (19,1)	52 (23,1)			
40-50 yaş	25 (9,0)	23 (10,2)			
51-60 yaş	18 (6,5)	14 (6,2)			
61 yaş ve üstü	9 (3,2)	4 (1,8)			
Cinsiyet; n (%)			1,482	1	0,223
Kadın	205 (74,0)	177 (78,7)			
Erkek	72 (26,0)	48 (21,3)			
Eğitim Durumu; n (%)			3,215	2	0,200
İlköğretim-Lise	33 (11,9)	33 (14,7)			
Lisans	149 (53,8)	131 (58,2)			
Lisansüstü	95 (34,3)	61 (27,1)			
Medeni Durum; n (%)			1,842	2	0,398
Bekar	191 (69,0)	158 (70,2)			
Evli	79 (28,5)	57 (25,3)			
Boşanmış/Dul	7 (2,5)	10 (4,4)			

χ^2 : Ki-kare testi.

Katılımcıların ÇÇÖYÖ gruplarına göre çalışma ve aylık gelir durumlarının karşılaştırılması Tablo 11’de sunulmuştur. Buna göre iki grup arasında çalışma durumu ($p=0,640$) ve aylık gelir durumları ($p=0,141$) arasında istatistiksel olarak farklılık saptanmamıştır.

Tablo 11. Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Gruplarına Göre Çalışma ve Aylık Gelir Durumlarının Karşılaştırılması

Değişken	Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği		İstatistik		
	<2	≥2	χ^2	df	p
Çalışma Durumu; n (%)			0,218	1	0,640
Çalışıyor	137 (49,5)	116 (51,6)			
Çalışmıyor	140 (50,5)	109 (48,4)			
Aylık Gelir; n (%)			3,919	1	0,141
Düşük	39 (14,1)	39 (17,3)			
Orta	72 (26,0)	71 (31,6)			
Yüksek	166 (59,9)	115 (51,1)			
χ^2 : Ki-kare testi.					

Katılımcıların ÇÇÖYÖ gruplarına göre özgeçmiş özelliklerinin karşılaştırılması Tablo 12’de sunulmuştur. Buna göre iki grup arasında akademik performans ($\chi^2=7,904$, $p=0,019$), ciddi iş kazası ($\chi^2=5,068$, $p=0,024$) ve aile yapısı ($\chi^2=27,169$, $p<0,001$) değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. Fakat sınıf tekrarı ($p=0,197$), disiplin cezası ($p=0,940$), iş değiştirme ($p=0,463$), adli suç ($p=0,501$), trafik cezası ($p=0,403$), yaşam yeri ($p=0,199$) ve kimle yaşıyor ($p=0,682$) değişkenleri arasında istatistiksel fark saptanmadı.

Tablo 12. Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Gruplarına Göre Özgeçmiş Özelliklerinin Karşılaştırılması

Değişken	Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği		İstatistik		
	<2	≥2	χ^2	df	p
Sınıf tekrarı; n (%)			1,665	1	0,197
Hayır	247 (89,2)	192 (85,3)			
Evet	30 (10,8)	33 (14,7)			
Akademik performans; n (%)			7,904	2	0,019
Kötü	4 (1,4)	10 (4,4)			
Orta	113 (40,8)	108 (48,0)			
İyi	160 (57,8)	107 (47,6)			
Disiplin cezası; n (%)			0,006	1	0,940
Hayır	259 (93,5)	210 (93,3)			
Evet	18 (6,5)	15 (6,7)			
Ciddi iş kazası			5,068	1	0,024
Hayır	260 (100)	203 (98,1)			
Evet	0	4 (1,9)			
İş değiştirme			0,539	1	0,463
Hiç	169 (61,0)	130 (57,8)			
Sık	108 (39,0)	95 (42,2)			
Adli suç			0,453	1	0,501
Hayır	270 (97,5)	217 (96,4)			
Evet	7 (2,5)	8 (3,6)			
Trafik cezası			0,698	1	0,403
Hayır	204 (73,6)	173 (76,9)			
Evet	73 (26,4)	52 (23,1)			
Yaşamınız nerde geçti			4,652	3	0,199
Köy	6 (2,2)	2 (0,9)			
İlçe	28 (10,1)	13 (5,8)			
Şehir	39 (14,1)	36 (16,0)			
Büyükşehir	204 (73,6)	174 (77,3)			
Aile yapısı			27,169	3	<0,001
Anne baba evli	220 (79,4)	147 (65,3)			
Anne baba boşanmış	13 (4,7)	43 (19,1)			
Baba ölmüş	36 (13,0)	26 (11,6)			
Anne ölmüş	8 (2,9)	9 (4,0)			
Kimle yaşıyorsunuz			1,503	3	0,682
Aile	231 (83,4)	190 (84,4)			
Arkadaş	10 (3,6)	10 (4,4)			
Yalnız	32 (11,6)	20 (8,9)			
Diğer	4 (1,4)	5 (2,2)			

χ^2 : Ki-kare testi.

Katılımcıların ÇÇÖYÖ gruplarına göre sağlık özelliklerinin karşılaştırılması Tablo 13'te verilmiştir. Buna göre iki grup arasında psikiyatrik tanı ($\chi^2=8,866$, $p=0,003$), intihar girişimi ($\chi^2=16,702$, $p<0,001$), madde kullanımı ($\chi^2=5,106$, $p=0,024$) ve ailede psikiyatrik tanı

($\chi^2=13,374$, $p<0,001$) değişkenleri arasında istatistiksel olarak fark saptanmıştır. Fakat bedensel hastalık, geçmiş psikiyatrik tedavi, mevcut psikiyatrik tedavi, sigara kullanımı ve alkol kullanımı değişkenlerinde istatistiksel olarak fark saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 13. Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Gruplarına Göre Sağlık Özelliklerinin Karşılaştırılması.

Değişken	Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği		İstatistik		
	<2	≥2	χ^2	df	p
Bedensel hastalık			2,891	1	0,089
Hayır	263 (94,9)	205 (91,1)			
Evet	14 (5,1)	20 (8,9)			
Psikiyatrik tanı			8,866	1	0,003
Hayır	245 (88,4)	177 (78,7)			
Evet	32 (11,6)	48 (21,3)			
Geçmiş Psikiyatrik tedavi			0,370	1	0,543
Hayır	4 (12,5)	4 (8,3)			
Evet	28 (87,5)	44 (91,7)			
Mevcut psikiyatrik tedavi			0,418	1	0,518
Hayır	17 (53,1)	29 (60,4)			
Evet	15 (46,9)	19 (39,6)			
İntihar girişimi			16,702	1	<0,001
Hayır	272 (98,2)	202 (89,8)			
Evet	5 (1,8)	23 (10,2)			
Sigara Kullanımı			0,576	3	0,902
Kullanmıyorum	187 (67,5)	146 (64,9)			
1-10 adet/gün	41 (14,8)	38 (16,9)			
11-20 adet/gün	36 (13,0)	29 (12,9)			
21'den fazla	13 (4,7)	12 (5,3)			
Alkol Kullanımı			2,513	3	0,473
Kullanmıyorum	154 (55,6)	111 (49,3)			
Ayda 1-2 kez	88 (31,8)	82 (36,4)			
Haftada 1-2 kez	31 (11,2)	30 (13,3)			
Günlük	4 (1,4)	2 (0,9)			
Madde Kullanımı			5,106	1	0,024
Hayır	275 (99,3)	217 (96,4)			
Evet	2 (0,7)	8 (3,6)			
Ailede psikiyatrik tanı			13,374	1	<0,001
Hayır	242 (87,4)	168 (74,7)			
Evet	35 (12,6)	57 (25,3)			

χ^2 : Ki-kare testi.

Katılımcıların ÇÇOYÖ gruplarına göre bilgisayar, internet ve sosyal medya ile tanışma özelliklerinin karşılaştırılması Tablo 14'te sunulmuştur. Buna göre iki grup arasında bilgisayarla tanışma yaşı, internetle tanışma yaşı ve sosyal medya ile tanışma yaşı değişkenleri arasında istatistiksel olarak fark saptanmadı ($p>0,05$).

Tablo 14. Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Gruplarına Göre Bilgisayar, İnternet ve Sosyal Medya İle Tanışma Özelliklerinin Karşılaştırılması

Değişken	Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği		İstatistik		
	<2	≥2	χ^2	df	p
Bilgisayar tanışma yaşı; n (%)			1,745	3	0,627
10 yaştan önce	77 (27,8)	74 (32,9)			
10-12 yaş	80 (28,9)	58 (25,8)			
13-18 yaş	70 (25,3)	52 (23,1)			
18 yaş üstü	50 (18,1)	41 (18,2)			
İnternet tanışma yaşı; n (%)			2,106	3	0,551
10 yaştan önce	44 (15,9)	45 (20,0)			
10-12 yaş	83 (30,0)	68 (30,2)			
13-18 yaş	92 (33,2)	64 (28,4)			
18 yaş üstü	58 (20,9)	48 (21,3)			
Sosyal Medya tanışma yaşı; n (%)			7,738	3	0,052
10 yaştan önce	2 (0,7)	6 (2,7)			
10-12 yaş	29 (10,5)	36 (16,0)			
13-18 yaş	140 (50,5)	95 (42,2)			
18 yaş üstü	106 (38,3)	88 (39,1)			

χ^2 : Ki-kare testi.

Katılımcıların ÇÇOYÖ gruplarına göre bilgisayar kullanma süre özelliklerinin karşılaştırılması Tablo 15'te sunulmuştur. Buna göre iki grup arasında iş-ödev dışı bilgisayar başında geçirilen süre değişkeni arasında istatistiksel olarak farklılık saptandı ($\chi^2=9,968$, $p=0,041$). Bilgisayarın en sık kullanım sebebi, sosyal medya kullanım süresi, oyun oynama kullanım süresi, internette gezinme süresi, haber takip süresi ve alışveriş süresi değişkenleri arasında istatistiksel olarak farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 15. Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Gruplarına Göre Bilgisayar Kullanma Süre Özelliklerinin Karşılaştırılması

Değişken	Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği		İstatistik		
	<2	≥2	χ^2	df	p
Bilgisayarın en sık kullanım nedeni; n (%)			2,157	6	0,905
İnternette gezinme	78 (28,2)	62 (27,6)			
Sosyal medya kullanımı	111 (40,1)	91 (40,4)			
Oyun oynama	24 (8,7)	17 (7,6)			
Haber takip	22 (7,9)	13 (5,8)			
Alışveriş	8 (2,9)	9 (4,0)			
Ders	15 (5,4)	16 (7,1)			
Mesleki kullanım	19 (6,9)	17 (3,4)			
İş ödev dışı Bilgisayar başında geçirilen süre; n (%)			9,968	4	0,041
1 saatten az	98 (35,4)	59 (26,2)			
1-3 saat	111 (40,1)	96 (42,7)			
3-5 saat	50 (18,1)	40 (17,8)			
5-10 saat	13 (4,7)	24 (10,7)			
10 saatten fazla	5 (1,8)	6 (2,7)			
Sosyal Medya günde kaç saat; n (%)			2,274	4	0,686
1 saatten az	60 (21,7)	42 (18,7)			
1-3 saat	131 (47,3)	116 (51,6)			
3-5 saat	58 (20,9)	46 (20,4)			
5-10 saat	24 (8,7)	20 (8,9)			
10 saatten fazla	4 (1,4)	1 (0,4)			
Oyun oynamada günde kaç saat; n (%)			9,393	4	0,052
1 saatten az	231 (83,4)	190 (84,4)			
1-3 saat	39 (14,1)	21 (9,3)			
3-5 saat	6 (2,2)	8 (3,6)			
5-10 saat	0 (0)	5 (2,2)			
10 saatten fazla	1 (0,4)	1 (0,4)			
İnternette gezinme günde kaç saat; n (%)			7,060	3	0,070
1 saatten az	90 (32,5)	54 (24,0)			
1-3 saat	114 (41,2)	95 (42,2)			
3-5 saat	50 (18,1)	59 (26,2)			
5-10 saat	23 (8,3)	17 (3,4)			
Haber takip günde kaç saat; n (%)			3,254	3	0,354
1 saatten az	200 (72,2)	159 (70,7)			
1-3 saat	70 (25,3)	55 (24,4)			
3-5 saat	4 (1,4)	9 (4,0)			
5-10 saat	3 (1,1)	2 (0,9)			
Alışveriş günde kaç saat; n (%)			4,272	3	0,234
1 saatten az	236 (85,2)	198 (88,0)			
1-3 saat	36 (13,0)	27 (12,0)			
3-5 saat	4 (1,4)	0			
5-10 saat	1 (0,4)	0			

χ^2 : Ki-kare testi.

Katılımcıların ÇÇÖYÖ, YİBÖ-KF, MCQ-30, CAS-1, BDÖ, ASRS, SMBÖ toplam ve alt ölçek skorlarının ÇÇÖYÖ gruplarına göre karşılaştırılması Tablo 16'da sunulmuştur. Buna göre iki grup arasında ÇÇÖYÖ ($t=-28,665$, $p<0,001$), YİBÖ ($t=-3,102$, $p=0,002$), MCQ-30 Kontrol Edilemezlik ve Tehlike alt ölçeği ($t=-2,492$, $p=0,013$) ve Bilişsel farkındalık alt ölçeği ($t=-2,255$, $p=0,025$), CAS-1 Bilişsel Dikkat alt ölçeği ($t=-2,054$, $p=0,040$), BDÖ Plan

Yapmama alt ölçeği ($t=-3,271$, $p=0,001$) ve Toplam ($t=-2,291$, $p=0,022$), ARSR Dikkat Eksikliği alt ölçeği ($t=-3,725$, $p<0,001$), Hiperaktivite alt ölçeği ($t=-3,365$, $p=0,001$) ve Toplam ($t=-4,095$, $p<0,001$), SMBÖ Sanal Tolerans alt ölçeği ($t=-3,159$, $p=0,002$), Sanal İletişim alt ölçeği ($t=-2,507$, $p=0,012$) ve Toplam ($t=-3,154$, $p=0,002$) skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır.

Tablo 16. Katılımcıların Psikometrik Ölçümlerinin Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Gruplarına Göre Karşılaştırılması

Değişken	Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği		İstatistik		
	<2	≥2	t	df	p
ÇÇOY; Ort.±SS	0,34±0,47	3,56±1,63	-28,665	254	<0,001
YİBÖ-KF; Ort.±SS	22,56±7,70	24,96±9,33	-3,102	432	0,002
MCQ -30; Ort.±SS					
Olumlu İnançlar	11,89±4,12	11,80±4,26	0,254	500	0,800
Kontrol Edilemezlik ve Tehlike	13,66±4,72	14,81±5,42	-2,492	447	0,013
Bilişsel Güven Eksikliği	11,71±4,53	12,50±4,73	-1,895	500	0,059
Düşünceleri Kontrol İhtiyacı	13,06±4,22	13,53±4,38	-1,206	500	0,228
Bilişsel Farkındalık	16,63±3,71	17,36±3,54	-2,255	487	0,025
CAS-1; Ort.±SS					
Bilişsel dikkat	329,21±158,61	358,55±159,56	-2,054	499	0,040
İnanış	381,90±145,41	376,15±153,08	0,430	499	0,667
Toplam	711,11±265,04	734,70±276,44	-0,972	499	0,332
BDÖ; Ort.±SS					
Plan yapmama	9,13±2,77	9,98±3,00	-3,271	500	0,001
Motor dürtüsellik	8,85±2,79	9,19±2,62	-1,360	500	0,174
Dikkat dürtüsellik	8,63±2,77	8,84±2,71	-0,815	500	0,415
Toplam	26,63±6,69	28,01±6,70	-2,291	500	0,022
ASRS; Ort.±SS					
Dikkat eksikliği	11,47±5,81	13,51±6,45	-3,725	500	<0,001
Hiperaktivite	11,25±5,67	13,07±6,27	-3,365	456	0,001
Toplam	22,73±9,81	26,59±11,28	-4,095	500	<0,001
SMBÖ					
Sanal Tolerans	24,72±7,49	26,97±8,43	-3,159	500	0,002
Sanal İletişim	18,12±6,12	19,56±6,74	-2,507	500	0,012
Toplam	42,85±12,22	46,54±13,97	-3,154	500	0,002

ÇÇOYÖ: Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği, YİBÖ: Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği, CAS-1: Bilişsel Dikkat Kilitlenmesi Ölçeği, BDÖ: Barratt Dürtüsellik Ölçeği, ASRS: Erişkin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Kendi Bildirim Ölçeği, SMBÖ: Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği, t= Bağımsız gruplar t testi.

Katılımcıların ÇÇOYÖ, YİBÖ ve SMBÖ toplam ve alt ölçek skorlarının korelasyonları Tablo 17’de sunulmuştur. Buna göre ÇÇOYÖ ile YİBÖ ($r=0,185$), SMBÖ Sanal Tolerans ($r=0,175$), Sanal iletişim ($r=0,117$) ve Toplam ($r=0,164$) skorları arasında olumlu yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. YİBÖ ile SMBÖ Sanal Tolerans ($r=0,747$), Sanal İletişim ($r=0,586$) ve Toplam ($r=0,742$) skorları arasında olumlu yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Tablo 17. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği, Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği Ve Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği Toplam Ve Alt Ölçek Skorlarının Korelasyonları.

		ÇÇOYÖ	YİBÖ	SMBÖ		
				Sanal Tolerans	Sanal İletişim	Toplam
ÇÇOYÖ	r	1				
	p					
YİBÖ	r	0,185	1			
	p	<0,001				
SMBÖ						
Sanal tolerans	r	0,175	0,747	1		
	p	<0,001	<0,001			
Sanal iletişim	r	0,117	0,586	0,654	1	
	p	0,009	<0,001	<0,001		
Toplam	r	0,164	0,742	0,929	0,888	1
	p	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	

ÇÇOYÖ: Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği, YİBÖ: Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği, SMBÖ: Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği, r: Pearson Korelasyon katsayısı.

Katılımcıların ÇÇOYÖ, YİBÖ ve SMBÖ ölçek skorlarının ASRS, ÜBÖ-30, CAS-1 ve BDÖ arasında korelasyonlar Tablo 18’de sunulmuştur. Buna göre ÇÇOYÖ ile ASRS Dikkat Eksikliği Alt Ölçeği ($r=0,164$), Hiperaktivite alt ölçeği ($r=0,199$) ve toplam ($r=0,208$), MCQ-30 Bilişsel güven alt ölçeği ($r=0,114$), Kontrol edilemezlik ve tehlike alt ölçeği ($r=0,117$), Bilişsel Farkındalık alt ölçeği ($r=0,118$), CAS-1 Bilişsel dikkat alt ölçeği ($r=0,117$), BDÖ Plan yapmama alt ölçeği ($r=0,148$), Motor Dürtüsellik ($r=0,105$), Toplam ($r=0,141$) skorları arasında olumlu yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. YİBÖ ve SMBÖ toplam ve alt ölçekleri ile ASRS toplam ve alt ölçekleri, ÜBÖ-30 alt ölçekleri, CAS-1 toplam ve alt ölçekleri, BDÖ toplam ve alt ölçekleri skorları arasında olumlu yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p \leq 0,05$).

Tablo 18. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği, Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği Ve Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği Toplam Ve Alt Ölçek Skorlarının ASRS, Üstbilişler-30, Bilişsel Dikkat Kilitlenmesi ve Barratt Dürtüsellik Ölçeği İle Arasındaki Korelasyonlar

		ÇÇOYÖ	YİBÖ	SMBÖ		
				Sanal Tolerans	Sanal İletişim	Toplam
ASRS						
Dikkat Eksikliği	r	0,164	0,517	0,436	0,327	0,426
	p	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
Hiperaktivite	r	0,199	0,341	0,281	0,251	0,294
	p	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
Toplam	r	0,208	0,492	0,411	0,331	0,413
	p	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
Üstbilişler-30						
Olumlu İnanışlar	r	0,032	0,191	0,166	0,235	0,216
	p	0,475	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
Düşünceleri Kontrol ihtiyacı	r	0,069	0,232	0,213	0,177	0,216
	p	0,125	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
Bilişsel güven	r	0,114	0,240	0,189	0,187	0,207
	p	0,011	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
Kontrol edilemezlik tehlike	r	0,117	0,316	0,308	0,271	0,320
	p	0,009	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
Bilişsel farkındalık	r	0,118	0,133	0,091	0,109	0,108
	p	0,008	0,003	0,042	0,015	0,015
CAS-1						
Bilişsel Dikkat	r	0,117	0,340	0,318	0,239	0,311
	p	0,009	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
İnanış	r	0,031	0,149	0,150	0,100	0,140
	p	0,491	0,001	0,001	0,025	0,002
Toplam	r	0,086	0,283	0,271	0,196	0,261
	p	0,055	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
BDÖ						
Plan yapmama	r	0,148	0,322	0,259	0,208	0,260
	p	0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
Motor dürtüsellik	r	0,105	0,325	0,300	0,208	0,285
	p	0,019	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
Dikkat dürtüsellik	r	0,084	0,360	0,285	0,257	0,299
	p	0,060	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
Toplam	r	0,141	0,417	0,350	0,279	0,350
	p	0,002	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001

ÇÇOYÖ: Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği, YİBÖ: Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği, CAS-1: Bilişsel Dikkat Kilitlenmesi Ölçeği, BDÖ: Barratt Dürtüsellik Ölçeği, ASRS: Erişkin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Kendi Bildirim Ölçeği, SMBÖ: Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği

Katılımcıların ASRS skorlarının MCQ-30, Bilişsel Dikkat Kilitlenmesi Sendromu ve Barratt Dürtüsellik Ölçeği skorları ile arasındaki korelasyonları Tablo 19’da sunulmuştur. Buna göre ASRS Toplam skoru ile Düşünceleri Kontrol İhtiyacı alt ölçeği ($r=0,236$), Bilişsel Güven alt ölçeği ($r=0,337$), Kontrol edilemezlik ve tehlike alt ölçeği ($r=0,410$), Bilişsel farkındalık alt ölçeği ($r=0,161$), CAS-1 Bilişsel Dikkat alt ölçeği ($r=0,317$), İnanış alt ölçeği ($r=0,196$), toplam ($r=0,294$), BDÖ Plan yapmama ($r=0,424$), Motor Dürtüsellik ($r=0,429$), Dikkat Dürtüsellik ($r=0,550$) ve toplam ($r=0,581$) skorları arasında olumlu yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Tablo 19. Katılımcıların ASRS skorlarının Üstbilişler-30, Bilişsel Dikkat Kilitlenmesi Sendromu ve Barratt Dürtüsellik Ölçeği skorları ile arasındaki korelasyonlar

		ASRS		
		Dikkat eksikliği	Hiperaktivite	Toplam
Üstbilişler-30				
Olumlu İnanışlar	r	0,062	0,083	0,083
	p	0,168	0,062	0,064
Düşünceleri Kontrol ihtiyacı	r	0,157	0,257	0,236
	p	<0,001	<0,001	<0,001
Bilişsel güven	r	0,410	0,176	0,337
	p	<0,001	<0,001	<0,001
Kontrol edilemezlik tehlike	r	0,361	0,356	0,410
	p	<0,001	<0,001	<0,001
Bilişsel farkındalık	r	0,097	0,185	0,161
	p	0,029	<0,001	<0,001
CAS-1				
Bilişsel Dikkat	r	0,280	0,274	0,317
	p	<0,001	<0,001	<0,001
İnanış	r	0,174	0,168	0,196
	p	<0,001	<0,001	<0,001
Toplam	r	0,261	0,253	0,294
	p	<0,001	<0,001	<0,001
BDÖ				
Plan yapmama	r	0,412	0,328	0,424
	p	<0,001	<0,001	<0,001
Motor dürtüsellik	r	0,342	0,409	0,429
	p	<0,001	<0,001	<0,001
Dikkat dürtüsellik	r	0,468	0,493	0,550
	p	<0,001	<0,001	<0,001
Toplam	r	0,507	0,508	0,581
	p	<0,001	<0,001	<0,001

CAS-1: Bilişsel Dikkat Kilitlenmesi Ölçeği, BDÖ: Barratt Dürtüsellik Ölçeği, ASRS: Erişkin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Kendi Bildirim Ölçeği.

Tablo 20’de Katılımcıların ASRS toplam skorlarını yordayıcı değişkenleri saptamak için oluşturulan hiyerarşik regresyon sonuçları sunulmuştur.

Buna göre analizinin 1. aşamasında bağımsız değişken olan ÇÇOYÖ’nin, ASRS toplam skoru üzerindeki etkisi incelenmektedir. Buna göre, ÇÇOYÖ’nin, ASRS toplam skoru üzerinde pozitif yönde ve anlamlı bir etkisi olduğu ($\beta=,208$, $p<0.01$) görülmektedir.

Analizin 2. aşamasında bağımsız değişken olan ÇÇOYÖ ve MCQ-30 Bilişsel Güven alt ölçeğinin ASRS toplam skoru üzerine etkisi ayrı ayrı değerlendirilmiştir. ÇÇOYÖ ($\beta=,171$, $p<0.01$) ve MCQ-30 Bilişsel güven alt ölçeğinin ($\beta=,318$, $p<0.01$) ASRS toplam skoru üzerine pozitif yönde ve anlamlı bir etkisinin olduğu bulunmuştur.

Analizin 3. aşamasında ÇÇOYÖ, ÜBÖ-30 Bilişsel Güven alt ölçeği ve Kontrol Edilemezlik ve Tehlike alt ölçek değişkenlerinin ASRS toplam skoru üzerine etkisi ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Buna göre, ÇÇOYÖ ($\beta=,143$, $p<0,01$), MCQ-30 Bilişsel Güven alt ölçeği ($\beta=,229$, $p<0,01$) ve Kontrol Edilemezlik ve Tehlike alt ölçeklerinin ($\beta=,329$, $p<0,01$) ASRS toplam skoru üzerine pozitif yönde ve anlamlı etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Analizin 4. aşamasında ÇÇOYÖ, MCQ-30 Bilişsel Güven alt ölçeği, Kontrol Edilemezlik ve Tehlike alt ölçek ve Düşünceleri Kontrol İhtiyacı alt ölçek değişkenlerinin ASRS toplam skoru üzerine etkisi ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Buna göre, ÇÇOYÖ ($\beta=,143$, $p<0,01$), MCQ-30 Bilişsel Güven alt ölçeği ($\beta=,232$, $p<0,01$) ve Kontrol Edilemezlik ve Tehlike alt ölçeklerinin ($\beta=,357$, $p<0,01$) ASRS toplam skoru üzerine pozitif yönde ve anlamlı etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. ÜBÖ-30 Düşünceleri Kontrol İhtiyacı alt ölçeğinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı görüldü.

Analizin 5. aşamasında ÇÇOYÖ, MCQ-30 Bilişsel Güven alt ölçeği, Kontrol Edilemezlik ve Tehlike alt ölçek, Düşünceleri Kontrol İhtiyacı alt ölçek ve Bilişsel Farkındalık alt ölçek değişkenlerinin ASRS toplam skoru üzerine etkisi ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Buna göre, ÇÇOYÖ ($\beta=,144$, $p<0,01$), MCQ-30 Bilişsel Güven alt ölçeği ($\beta=,231$, $p<0,01$) ve Kontrol Edilemezlik ve Tehlike alt ölçeklerinin ($\beta=,360$, $p<0,01$) ASRS toplam skoru üzerine pozitif yönde ve anlamlı etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. ÜBÖ-30 Düşünceleri Kontrol İhtiyacı ve Bilişsel Farkındalık alt ölçeğinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı görüldü.

Analizin 6. aşamasında ÇÇOYÖ, MCQ-30 Bilişsel Güven alt ölçeği, Kontrol Edilemezlik ve Tehlike alt ölçek, Düşünceleri Kontrol İhtiyacı alt ölçek, Bilişsel Farkındalık alt ölçek ve Olumlu İnançlar alt ölçek değişkenlerinin ASRS toplam skoru üzerine etkisi ayrı ayrı

değerlendirilmiştir. Buna göre, ÇÇÖYÖ ($\beta=,143$, $p<0,01$), MCQ-30 Bilişsel Güven alt ölçeği ($\beta=,236$, $p<0,01$) ve Kontrol Edilemezlik ve Tehlike alt ölçeklerinin ($\beta=,361$, $p<0,01$) ASRS toplam skoru üzerine pozitif yönde ve anlamlı etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. MCQ-30 Düşünceleri Kontrol İhtiyacı, Bilişsel Farkındalık ve Olumlu İnançlar alt ölçeğinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı görüldü.

Analizin. 7.aşamasında ÇÇÖYÖ, MCQ-30 Bilişsel Güven alt ölçeği, Kontrol Edilemezlik ve Tehlike alt ölçek, Düşünceleri Kontrol İhtiyacı alt ölçek, Bilişsel Farkındalık alt ölçek ve Olumlu İnançlar alt ölçek, BDÖ toplam değişkenlerinin ASRS toplam skoru üzerine etkisi ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Buna göre, ÇÇÖYÖ ($\beta=,088$, $p=0,01$), MCQ-30 Bilişsel Güven alt ölçeği ($\beta=,157$, $p<0,01$) ve Kontrol Edilemezlik ve Tehlike alt ölçeği ($\beta=,186$, $p<0,01$), Bilişsel Farkındalık ($\beta=,093$, $p=0,03$), BDÖ ($\beta=,476$, $p<0,01$) skorlarının ASRS toplam skoru üzerine pozitif yönde ve anlamlı etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. ÜBÖ-30 Düşünceleri Kontrol İhtiyacı ve Olumlu İnançlar alt ölçeğinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı görüldü.

Analizin. 8.aşamasında ÇÇÖYÖ, MCQ-30 Bilişsel Güven alt ölçeği, Kontrol Edilemezlik ve Tehlike alt ölçek, Düşünceleri Kontrol İhtiyacı alt ölçek, Bilişsel Farkındalık alt ölçek ve Olumlu İnançlar alt ölçek, CAS-BDÖ toplam ve SMBÖ Toplam değişkenlerinin ASRS toplam skoru üzerine etkisi ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Buna göre, ÇÇÖYÖ ($\beta=,072$, $p=0,03$), ÜBÖ-30 Bilişsel Güven alt ölçeği ($\beta=,147$, $p<0,01$) ve Kontrol Edilemezlik ve Tehlike alt ölçeği ($\beta=,159$, $p<0,01$), Bilişsel Farkındalık ($\beta=,102$, $p=0,03$), BDÖ ($\beta=,434$, $p<0,01$) ve SMBÖ Toplam ($\beta=,168$, $p<0,01$) skorlarının ASRS toplam skoru üzerine pozitif yönde ve anlamlı etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. ÜBÖ-30 Düşünceleri Kontrol İhtiyacı ve Olumlu İnançlar alt ölçeğinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı görüldü.

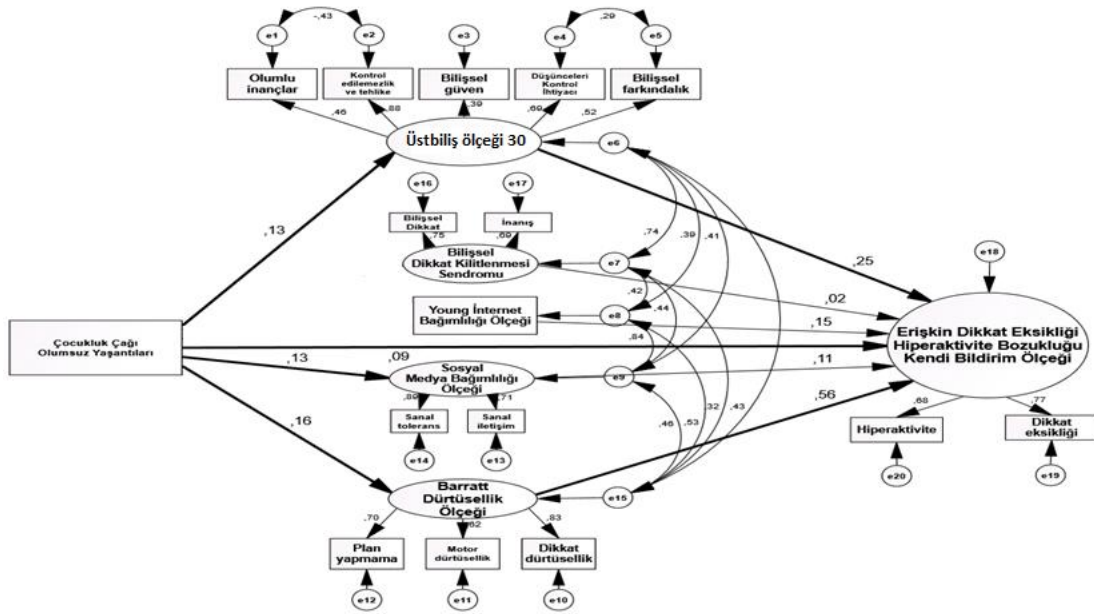
Tablo 3.20'deki bulgulara bakıldığında dokuzuncu aşamada analize dâhil edilen bağımsız değişkenlerin, ASRS Toplam skorunu açıklama oranının %46 olduğu görülmektedir.

Tablo 20. Katılımcıların ASRS Toplam Skorlarını Yordayıcı Değişkenleri Saptamak İçin Oluşturulan Hiyerarşik Regresyon Sonuçları

Model		Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış	t	p	F	R ²
		B	SH	B				
1	Sabit	22,456	,629		35,688	,000	22,521	0,041
	ÇÇOYÖ	1,122	,236	,208	4,746	,000		
2	Sabit	13,989	1,261		11,097	,000	41,595	0,139
	ÇÇOYÖ	,927	,225	,171	4,111	,000		
	MCQ-30 Bilişsel güven	,731	,096	,318	7,622	,000		
3	Sabit	6,909	1,475		4,683	,000	53,050	0,238
	ÇÇOYÖ	,772	,213	,143	3,626	,000		
	MCQ-30 Bilişsel güven	,527	,094	,229	5,625	,000		
	MCQ-30 Kontrol edilemezlik tehlike	,692	,086	,329	8,078	,000		
4	Sabit	7,523	1,621		4,640	,000	39,983	0,237
	ÇÇOYÖ	,770	,213	,143	3,616	,000		
	MCQ-30 Bilişsel güven	,533	,094	,232	5,675	,000		
	MCQ-30 Kontrol edilemezlik tehlike	,749	,106	,357	7,070	,000		
	MCQ-30 Düşünceleri kontrol ihtiyacı	-,112	,123	-,045	-,913	,362		
5	Sabit	8,125	2,169		3,747	,000	31,968	0,236
	ÇÇOYÖ	,778	,214	,144	3,636	,000		
	MCQ-30 Bilişsel güven	,531	,094	,231	5,635	,000		
	MCQ-30 Kontrol edilemezlik tehlike	,756	,107	,360	7,045	,000		
	MCQ-30 Düşünceleri kontrol ihtiyacı	-,089	,135	-,036	-,660	,510		
	MCQ-30 Bilişsel farkındalık	-,059	,140	-,020	-,419	,675		
6	Sabit	8,588	2,201		3,903	,000	26,913	0,237
	ÇÇOYÖ	,772	,214	,143	3,606	,000		
	MCQ-30 Bilişsel güven	,543	,095	,236	5,737	,000		
	MCQ-30 Kontrol edilemezlik tehlike	,757	,107	,361	7,064	,000		
	MCQ-30 Düşünceleri kontrol ihtiyacı	-,059	,137	-,024	-,432	,666		
	MCQ-30 Bilişsel farkındalık	-,025	,143	-,009	-,176	,861		
	MCQ-30 Olumlu İnanışlar	-,134	,110	-,053	-,1218	,224		
7	Sabit	7,849	2,199		3,569	,000	24,598	0,248
	ÇÇOYÖ	,754	,213	,140	3,547	,000		
	MCQ-30 Bilişsel güven	,550	,094	,239	5,848	,000		
	MCQ-30 Kontrol edilemezlik tehlike	,654	,112	,311	5,821	,000		
	MCQ-30 Düşünceleri kontrol ihtiyacı	-,095	,137	-,038	-,694	,488		
	MCQ-30 Bilişsel farkındalık	-,073	,142	-,025	-,510	,611		
	MCQ-30 Olumlu İnanışlar	-,163	,110	-,064	-,1482	,139		
8	Sabit	-10,131	2,357		-4,299	,000	49,652	0,437
	ÇÇOYÖ	,474	,185	,088	2,563	,011		
	MCQ-30 Bilişsel güven	,360	,083	,157	4,360	,000		
	MCQ-30 Kontrol edilemezlik tehlike	,390	,099	,186	3,927	,000		
	MCQ-30 Düşünceleri kontrol ihtiyacı	-,214	,119	-,086	-1,804	,072		
	MCQ-30 Bilişsel farkındalık	,272	,126	,093	2,160	,031		
	MCQ-30 Olumlu İnanışlar	-,128	,095	-,050	-1,343	,180		
	BDÖ Toplam	,755	,058	,476	12,928	,000		
9	Sabit	-12,447	2,368		-5,257	,000	48,140	0,459
	ÇÇOYÖ	,387	,183	,072	2,119	,035		
	MCQ-30 Bilişsel güven	,339	,081	,147	4,171	,000		
	MCQ-30 Kontrol edilemezlik tehlike	,335	,098	,159	3,410	,001		
	MCQ-30 Düşünceleri kontrol ihtiyacı	-,206	,116	-,083	-1,774	,077		
	MCQ-30 Bilişsel farkındalık	,299	,124	,102	2,413	,016		
	MCQ-30 Olumlu İnanışlar	-,190	,094	-,075	-2,012	,045		
	BDÖ Toplam	,688	,059	,434	11,627	,000		
	SMBÖ Toplam	,136	,030	,168	4,518	,000		

ÇÇOYÖ: Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği, YİBÖ: Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği, BDÖ: Barratt Dürtüsellik Ölçeği, ASRS: Erişkin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Kendi Bildirim Ölçeği, SMBÖ: Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği

CMIN	Df	CMIN/Df	GFI	CFI	RMSEA
217,233	83	2,617	0,952	0,948	0,048

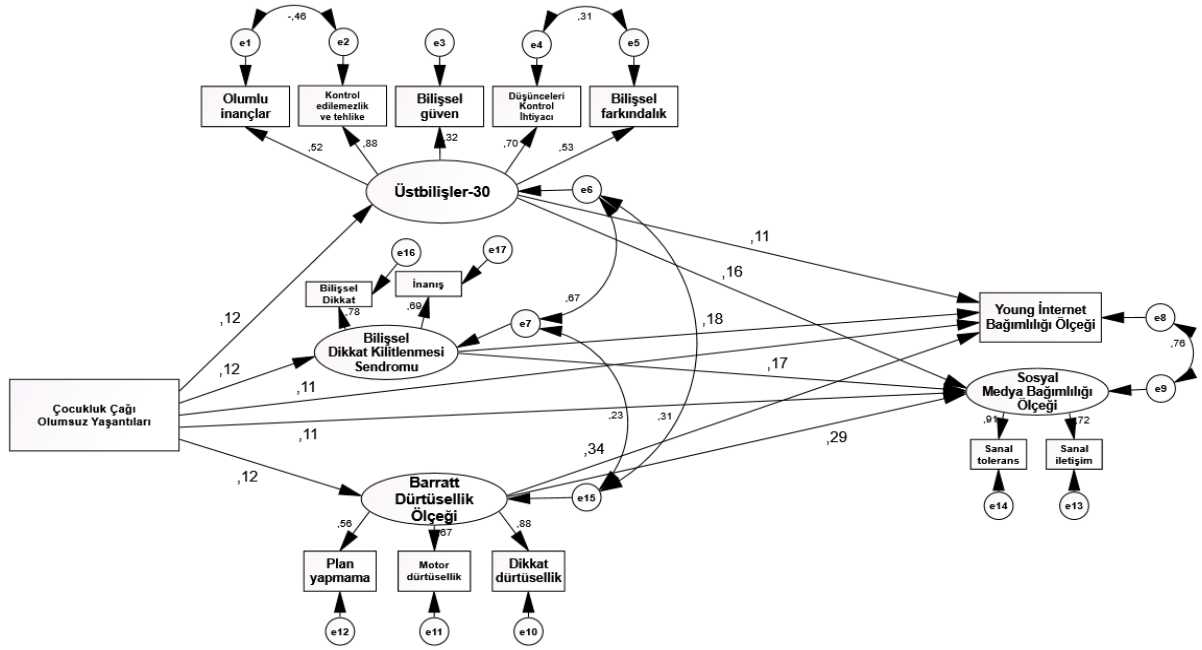

Şekil 2. Yapısal Eşitlik Modeli İle Oluşturulan Modelin Test Edilmesi Ve Uyum Parametreleri

Araştırmanın hipotezini test etmek amacıyla, temel istatistiksel analizler dikkate alınarak, literatür bilgileri ve klinik teoriler göz önünde bulundurularak çok değişkenli bir yapısal eşitlik modeli oluşturulmuştur ve yol analizi ile model test edilmiştir. Modelin uyum iyiliği kriterleri olarak Ki-kare/serbestlik derecesi, GFI, CFI ve RMSEA değerleri kullanılmış ve uyum kriterlerinin yükseltilmesi amacıyla uç değerler analiz dışı tutulmuştur. Test edilen model Şekil 2’de sunulmuştur.

Modele göre çocukluk çağı olumsuz yaşantıları, MCQ-30 (Standardize regresyon katsayısı:0,13, $p=0,016$), BDÖ (Standardize regresyon katsayısı:0,16, $p=0,003$), ASRS Toplam (Standardize regresyon katsayısı:0,09, $p=0,050$) ve SMBÖ (Standardize regresyon katsayısı:0,13, $p=0,014$) üzerine pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahiptir. MCQ-30, CAS-1, YİBÖ, SMBÖ ve BDÖ arasında anlamlı ve pozitif yönde güçlü korelasyonlar mevcuttur. MCQ-30 (Standardize regresyon katsayısı:0,25, $p=0,012$) ve BDÖ’nün (Standardize regresyon katsayısı:0,56, $p<0,01$) ASRS Toplam üzerine pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahiptir. Katılımcılarda çocukluk çağı olumsuz yaşantıları MCQ-30 ve BDÖ üzerinden ve doğrudan ASRS üzerine etkisi vardır.

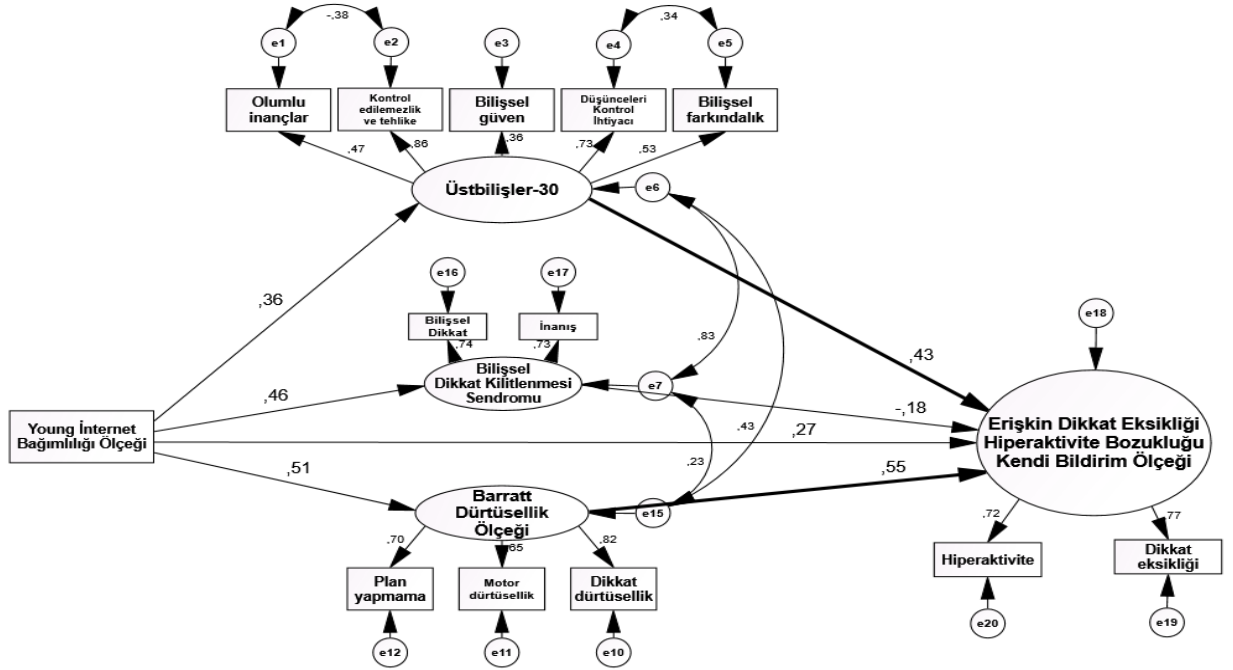
CMIN	Df	CMIN/Df	GFI	CFI	RMSEA
3.617	62	224.263	0,936	0,930	0,072

Şekil 3. Yapısal Eşitlik Modeli İle Oluşturulan Modelin Test Edilmesi Ve Uyum Parametreleri

Araştırmanın 2. Nolu hipotezini test etmek amacıyla, temel istatistiksel analizler dikkate alınarak, literatür bilgileri ve klinik teoriler göz önünde bulundurularak çok değişkenli bir yapısal eşitlik modeli oluşturulmuştur ve yol analizi ile model test edilmiştir. Modelin uyum iyiliği kriterleri olarak Ki-kare/serbestlik derecesi, GFI, CFI ve RMSEA değerleri kullanılmış ve uyum kriterlerinin yükseltilmesi amacıyla uç değerler analiz dışı tutulmuştur. Test edilen model Şekil 2’de sunulmuştur. Modele göre çocukluk çağı olumsuz yaşantıları, Üstbilişler Ölçeği-30 (Standardize regresyon katsayısı:0,12, $p=0,012$), BDÖ (Standardize regresyon katsayısı:0,12, $p=0,012$), CAS-1 (Standardize regresyon katsayısı:0,12, $p=0,012$), YİBÖ (Standardize regresyon katsayısı:0,11, $p=0,006$) ve SMBÖ (Standardize regresyon katsayısı:0,11, $p=0,028$) üzerine pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahiptir. Ayrıca ÜBÖ-30, CAS-1 ve BDÖ arasında; YİBÖ ile SMBÖ anlamlı ve pozitif yönde güçlü korelasyonlar mevcuttur. Üstbilişler Ölçeği-30 (Standardize regresyon katsayısı:0,16, $p=0,041$), BDÖ (Standardize regresyon katsayısı:0,29, $p<0.001$) ve CAS-1 (Standardize regresyon katsayısı:0,17, $p=0,038$) SMBÖ üzerine pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahiptir. BDÖ (Standardize regresyon katsayısı:0,34, $p<0.001$) ve CAS-1 (Standardize regresyon katsayısı:0,17, $p=0,038$) YİBÖ üzerine pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahipken Üstbilişler Ölçeği-30 (Standardize regresyon katsayısı:0,11, $p=0,104$) anlamlı bir etkisi bulunmamıştır.

Modele göre katılımcılarda çocukluk çağı olumsuz yaşantıları ÜBÖ-30, CAS-1 ve BDÖ üzerinden ve doğrudan SMBÖ üzerine etkisi vardır. Ayrıca katılımcılarda çocukluk çağı olumsuz yaşantıları CAS-1 ve BDÖ üzerinden ve doğrudan YİBÖ üzerine etkisi vardır.

Şekil 4. Yapısal Eşitlik Modeli ile Oluşturulan Modelin Test Edilmesi Ve Uyum Parametreleri

Araştırmanın 1 nolu hipotezini test etmek amacıyla, temel istatistiksel analizler dikkate alınarak, literatür bilgileri ve klinik teoriler göz önünde bulundurularak çok değişkenli bir yapısal eşitlik modeli oluşturulmuştur ve yol analizi ile model test edilmiştir. Test edilen model Şekil 3’de sunulmuştur. Modele göre YİBÖ, Üstbilişler Ölçeği-30 (Standardize regresyon katsayısı:0,36, $p<0.001$), BDÖ (Standardize regresyon katsayısı:0,51, $p<0.001$), CAS-1 (Standardize regresyon katsayısı:0,46, $p<0.001$) ve ASRS (Standardize regresyon katsayısı:0,27, $p<0,001$) üzerine pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahiptir. Ayrıca ÜBÖ-30, CAS-1 ve BDÖ arasında anlamlı ve pozitif yönde güçlü korelasyonlar mevcuttur. Üstbilişler Ölçeği-30 (Standardize regresyon katsayısı:0,42, $p=0,039$) ve BDÖ (Standardize regresyon katsayısı:0,55, $p<0.001$) ASRS üzerine pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahiptir. CAS-1’in ASRS üzerine anlamlı bir etkisi yoktur (Standardize regresyon katsayısı:-0.18, $p=0.375$). Modele göre katılımcılarda YİBÖ skorları ÜBÖ-30 ve BDÖ üzerinden ve doğrudan ASRS üzerine etkisi vardır.

BÖLÜM 4: TARTIŞMA

Bu araştırma; İnternet bağımlılığının, DEHB semptomlarını direkt olarak metakognisyonlar üzerinden ve dürtüsellik üzerinden etkilediğini, Olumsuz çocukluk yaşantılarınıninternet ve sosyal medya bağımlılığını direkt olarak metakognisyonlar, CAS ve dürtüsellik üzerinden etkilediğini; Olumsuz çocukluk çağı yaşantısına sahip olanlarınolanların sosyal medya bağımlılığının daha yüksek, metakognisyonlarının daha bozuk, dürtüselliklerinin ve dikkat eksikliğinin daha fazla olduğunu ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Yapılan araştırmada metakognisyonlar ile dürtüsellik arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki olduğu ortaya konmuştur. Alvarado, Puente, Jiménez, Arrebilla (2011) DEHB tanısına sahip bireylerin en büyük dezavantajının dürtüsellik ve disinhibisyon olduğunu; DEHB tanısına sahip bireylerin yürütücü işlevlerindeki düşük inhibisyon kapasitesinin analiz, sentez, içsel konuşma, duyguların öz düzenlemesi, uzun süreli hafızayı ve çalışma hafızasını da etkilendiğini ortaya koymuştur. Butzbach, Fuermaier, Aschenbrenner ve ark. (2021) yaptığı araştırmada metakognisyonlardaki bozulmaların psikopatoloji ile ilgili olduğunu; metakognisyonların dikkat eksikliği, hiperaktivite, dürtüsellik üzerinde geniş bir etkisi olduğunu; metakognisyonlardaki varyansın dikkat eksikliğini açıkladığını ortaya koymuştur. Butzbach, Fuermaier, Aschenbrenner ve ark. (2021) DEHB'nin metakognisyonları etkilediğini, dikkat eksikliğinin metakognisyonların anlamlı yordayıcısı olduğunu, dikkat eksikliği semptomları arttıkça metakognitif becerilerinin azaldığını belirtmiştir. Poissant (2005) DEHB'li çocukların talimatları anlayamadığına dair farkındalıklarının olmadığını ve bu tarz metahafıza bozukluklarının sebep sonuç bağintısında ve karar vermede zorluk yaşattığını ifade etmiştir. Poissant (2005) Meta anlamlandırmanın prefrontal korteks ve anterior cingulate korteks tarafından yönetildiğini ve bu alanların planlama ve dürtü kontrolünden sorumlu olduğunu belirtmiştir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında metakognisyonlarda görülen bozulmaların yürütücü işlevin çalışmasını ve inhibisyon becerisini olumsuz yönde etkilemesi aynı zamanda dikkat eksikliği semptomları arttıkça metakognisyonlarda görülen bozulmaların artması dürtüsellik ile metakognisyonlar arasındaki anlamlı ve pozitif ilişkiyi açıklayabilir.

Yapılan araştırmada metakognisyonlar ile bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu arasında pozitif yönde ve anlamlı korrelasyon bulunmuştur. Bulunan sonuçla uyumlu olarak Purdon, Clark (1999) metakognitif sürecin düşünce bastırma, düşünceyi kontrol etme ve ruminatif akıl yürütme, nötralizasyon gibi stratejileri aktive ettiğini ve strateji seçiminin duruma özel

olan düşünceye yüklenen anlam tarafından gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Purdon, Clark (1999) nötralizasyon stratejilerinin gelecekte olumsuz durumun oluşmasına neden olacağına inanılan düşüncelere bir yanıt olarak başlatılabileceğini, kontrol etmenin ya da ruminatif akıl yürütmenin geçmişte yaşanmış tehlikeli bir durumu işaret eden düşüncelere yanıt olarak başlatılabileceğini, ancak bu stratejilerin, inançlara yüklenen anlamın gerçek olmadığının kanıtlanmasına engel olduğu için problemlili olduğunu belirtmiş; bu stratejilerin düşünceyle bağlantılı ipuçlarını genişleterek ya da kişinin zihinsel durumu hakkındaki ruminasyonlarını devam ettirerek düşünce sıklığını artırdığını, bunun da zihnin önemli olarak algıladığı uyaranları daha belirgin hale getirdiğini belirtmiştir. Purdon, Clark (1999) stratejilerin sonuçlarına dair inançların strateji kullanım düzeyini daha da artırdığını, sürdürülen maladaptif stratejilerin stresin oluşmasına neden olacağını belirtmiştir.

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda metakognitif inançların neden olduğu duygularla baş edebilmek için kaçma, kaçınma, rumine etme, düşünce bastırma gibi stratejilerin denenmesi, bu stratejilerin kısa süre için negatif duygulanımı azaltması ancak sonrasında arttırması, negatif duyguların artmasıyla beraber tekrar işlevsel olmayan baş etme stratejilerinin kullanımının sürdürülmesi metakognisyonlar ile bilişsel dikkat kesilmesi sendromu arasındaki anlamlı ve pozitif yöndeki ilişkiyi açıklayabilir.

Yapılan araştırmada metakognisyonlar ile internet bağımlılığı arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Masgarani, Shafiee, Ahmadi, Zare (2013) yaptığı araştırmada internet bağımlılığı ile bilişsel güven, pozitif metakognitif inanç, negatif metakognitif inanç arasında pozitif ilişki olduğunu; öz farkındalık ile internet bağımlılığı arasında ilişki olmadığını belirtmiştir. Akbari (2017) Metakognisyonların, ruminasyon ve endişe gibi adaptif olmayan baş etme stratejilerini aktive ettiğini, bunun sonucunda da internetin bilişsel ve duygusal öz düzenleme amacıyla daha sık kullanıldığını belirtmiştir. Akbari (2017) internetin olumsuz duyguları kontrol etmek için bir baş etme stratejisi olarak kullanıldığını ve metakognisyonların duygu düzenleme ile problematik internet kullanımı arasındaki ilişkide kısmi aracı değişken rolü oynadığını belirtmiştir. Hamidi, Ghasedi (2020) internet bağımlılığı tanısına sahip katılımcılarda endişelerin kontrol edilemez ve zarar verici olduğuna dair inançların, pozitif metakognisyonların, bilişsel güveninin kontrol grubuna göre anlamlı ölçüde farklı olduğunu belirtmiş; internet bağımlılığı tanısına sahip grupta normal gruba göre bilişsel öz farkındalığın daha düşük, bilişsel yıkımın daha yüksek, negatif otomatik inançların daha fazla olduğunu ortaya koymuştur

Yukarıdaki bilgiler ışığında metakognisyonların neden olduğu olumsuz duygularla baş etmek için internetin kullanılması ve internet kullanımıyla birlikte negatif duygu durumunun kısa süreli azalması, bunun da internet kullanımının artmasına yol açması ve problematik internet kullanıcılarının metakognisyonlarında bozulmaların görülmesi metakognisyonlarla internet bağımlılığı arasındaki pozitif ve anlamlı ilişkiyi açıklayabilir.

Yapılan araştırmada metakognisyonlar ile sosyal medya bağımlılığı arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Literatüre bakıldığında ise bu sonuçla uyumlu olarak, Balıkcı, Aydın, Sönmez, Kalo ve Ünal-Aydın (2020) yaptığı araştırmada genç ergenlerde belirli disfonksiyonel metakognitif inançların problematik sosyal medya kullanımı ile ilişkili olduğunu, sosyal medya bağımlılığının alt gruplarının endişenin kontrol edilemez ve tehlikeli olduğu inancı ile, bilişsel güven ile, düşünceyi kontrol etme ihtiyacı ile ilişkili olduğunu belirtmiş; sosyal medya bağımlılığı alt ölçeklerinden relaps ve tartışmanın endişenin kontrol edilmezliği ile, endişenin tehlikeli olduğuna dair inançlar ile ve bilişsel güven ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Harmoniniere, Varescon (2018) bağımlılık davranışı gösteren bireylerin genel disfonksiyonel metakognitif inançlara, bağımlılıkla ilgili metakognitif inançlara ve maddeyi/nesneyi arzu etmeye dair metakognitif inançlara sahip olduğunu belirtmiş, bağımlılık davranışıyla ilgili metakognitif inançların problematik davranışın başlamasında ve gelişmesinde önemli bir faktör olarak yer aldığını; pozitif ve negatif metakognitif inançların bağımlılık davranışının şiddeti ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Casale, Rugai, Fioravanti (2018) negatif metaendişenin psikolojik distressi arttığını (ruminasyon ve endişenin persavaratif hale geldiğini), psikolojik distressin artmasıyla problematik sosyal medya kullanımının da arttığını ve sosyal medya kullanım amacının persevaratif düşünce formlarından kaçmak olduğunu belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında bağımlı bireylerin metakognisyonlarında görülen bozulmalar ve sosyal medyanın metakognisyonların oluşturduğu duygularla baş etmek için kullanılması metakognisyonlar ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki pozitif ve anlamlı ilişkiyi açıklayabilir.

Yapılan araştırmada metakognisyonlar ile DEHB arasında pozitif ve anlamlı yönde ilişki vardır. Poissant (2005) Meta anlamlandırmanın prefrontal korteks ve anterior cingulate korteks alanları tarafından yönetildiğini ve bu alanların planlama ve dürtü kontrolünden sorumlu olduğunu belirtmiştir. Butzbach, Fuermaier, Aschenbrenner ve ark. (2021) DEHB tanısına sahip grubun kontrol grubuna göre bilişsel düzenlemede, özellikle planlama metakognisyonlarında daha çok problem yaşadıklarını belirtmiş, plan yapma becerisinin plan yapma gerekliliğinin farkında olmayı ve planı amaç doğrultusunda oluşturmayı

gerektirebileceğini öne sürmüştür. Butzbach, Fuermaier, Aschenbrenner ve ark. (2021) yaptığı araştırmada metakognisyonlardaki bozulmaların psikopataloji ile ilgili olduğunu; metakognisyonların dikkat eksikliği, hiperaktivite, dürtüsellik üzerinde geniş bir etkisi olduğunu; metakognisyonlardaki varyansın dikkat eksikliğini açıkladığını ortaya koymuştur. Butzbach, Fuermaier, Aschenbrenner ve ark. (2021) DEHB'nin metakognisyonları etkilediğini vurgulamıştır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında metaanlandırmanın dürtü ve planlama kontrolünden sorumlu olması, metakognisyonların DEHB 'yi etkilediği gibi DEHB 'nin de metakognisyonları etkilemesi metakognisyonlarla DEHB arasındaki pozitif ve anlamlı ilişkiyi açıklayabilir.

Yapılan araştırmada bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu ile dürtüsellik arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Poissant (2005) DEHB tanısına sahip çocukların sorumluluklarını sürekli unutması, çok fazla konuşması, bilgilendirmeleri tamamıyla takip edememesi, alternatif sonuçları düşünmeden en küçük engelde takılması gibi yaşlılarından farklı davranışlara sahip olduğunu, bu davranışlardaki farklılığın yürütücü işlevdeki problemlerden ve metakognitif düzeyde yaşanan zorluklardan kaynaklandığını belirtmiştir. Aydın, Balıkcı, Sönmez, Ünal-Aydın, Spada (2021) yaptığı araştırmada metakognisyonların (düşüncelerin kontrol edilemez ve tehlikeli olduğuna dair negatif inançlar, bilişsel güvenin olmayışı, düşüncelerin kontrol edilmesi gerekliliğe dair inançlar) DEHB tanısına sahip katılımcıların bulunduğu grupta kontrol grubuna göre daha yüksek olduğunu; DEHB tanısına sahip katılımcıların bulunduğu grupta anksiyete bozukluklarının kontrol grubuna göre daha yüksek olduğunu, yüksek düzeyde endişe oluşumunun (ruminasyonun) düşüncelerin tehlikeli ve kontrol edilemez olduğuna dair negatif inançlardan kaynaklabileceğini belirtmiştir.

Yukarıdaki bilgilerle bağlantılı olarak metakognitif becerilerde görülen bozulma yürütücü işlevlerde görülen bozulmalara yol açabilir. Yürütücü işlevlerde görülen bozulmalar dürtüsellüğün oluşmasına neden olabilir. Metakognisyonlarda görülen bozulmalarla birlikte artan negatif duygularla baş etmek için kullanılan maladaptif stratejilerin sıklığı da artabilir. Bu da dürtüsellikle bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu arasındaki pozitif ve anlamlı ilişkiyi açıklayabilir.

Yapılan araştırmada bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu ile internet bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığı arasında anlamlı ve pozitif ilişki bulunmuştur. Harmoniniere, Varescon (2018) bağımlılık davranışı gösteren bireylerin genel disfonksiyonel metakognitif inançlara,

bağımlılıkla ilgili düşüncelere dair metakognitif inançlara ve maddeyi/nesneyi arzu etmeye dair metakognitif inançlara sahip olduğunu belirtmiş, bağımlılık davranışıyla ilgili metakognitif inançların problematik davranışın başlamasında ve gelişmesinde önemli bir faktör olarak yer aldığını; pozitif ve negatif metakognitif inançların bağımlılık davranışının şiddeti ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) Bağımlılık evresine dahil olmadan önceki evrede bağımlılık davranışına dahil olmak hakkındaki metakognitif inançların metakognitif gözlemlerdeki değişimlerle paralel olduğunu belirtmiştir. Caselli, Marino, Spada (2021) İnternetin kullanımına dair pozitif metakognisyonların bilişsel ve duygusal düzenleme amacıyla ilgiliyken, negatif metakognisyonların oyun oynamanın kontrol edilememesiyle ilgili olduğunu, internet bağımlılığı ile bilişsel güven, pozitif inanç, negatif inanç arasında pozitif ilişki olduğunu vurgulamıştır. Casale, Caplan, Fioravanti (2016) Duygu düzenlemede yaşanan zorluk ile internetin negatif duyguları azaltacağına dair inanç arasındaki ilişkinin problematik internet kullanımını yordadığını belirtmiştir. Liang, Zhu, Dai, Li, Zheng (2021) Düşüncayı bastırmanın negatif duygu ve internet bağımlılığı için bir risk faktörü olduğunu; düşüncayı bastırmanın internet bağımlılığını negatif duygular üzerinden etkilediğini belirtmiştir.

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda bağımlılık oluşumunda metakognisyonlarda görülen değişimler olumsuz duyguların ortaya çıkmasına neden olabilir. Olumsuz duygularla baş etmek ve olumsuz duygulardan kaçmak için internet ve sosyal medya kullanılabilir. İnternet ve sosyal medya kullanımı sonucunda olumsuz duygu düzeyinde görülen kısa süreli azalma, internet ve sosyal medya kullanımının olumsuz duyguları hafiflettiğine dair inancın oluşmasına yol açabilir. Bunun sonucunda yaşanan olumsuz duygu deneyimi arttıkça sosyal medya ve internet kullanımı artabilir ve bağımlılık oluşabilir. Bu da bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu ile internet bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığı arasındaki pozitif ilişkiyi açıklabilir.

Yapılan araştırmada internet bağımlılığı ile sosyal medya bağımlılığı arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişkisi olduğu bulunmuştur. Kittinger, Correia, Irons (2012)'un yaptığı araştırmada problematik internet kullanım seviyesi yüksek olan katılımcıların Facebook kullanımıyla ve zaman yönetimi ile ilgili problemleri belirttiklerini ortaya konmuştur. Kittinger, Correia, Irons (2012) Facebook uygulamasına giriş sayısının, internet bağımlılık seviyesini tespit etmekte Facebook uygulamasında geçirilen zamandan daha belirleyici olduğu belirtmiştir. Sosyal medya platformlarına girişin internet üzerinden olması, sosyal medya kullanımı arttıkça internet giriş sayısının artmasına da neden olabilir. İnternete

ulaşma imkanının kolaylaşması sosyal medya kullanımının da artmasına neden olabilir. Bu da sosyal medya ile internet bağımlılığı arasındaki pozitif ve anlamlı ilişkiyi açıklayabilir

Yapılan araştırmada internet bağımlılığı ile dürtüsellik arasında pozitif ve anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur.Literatüre bakıldığında Choi, Park, Roh ve ark. (2014) yaptığı araştırmada internet grubunun kontrol grubuna göre daha dürtüsel olduğunu ve yenilik arayışı puanı ile zarardan kaçış puanının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Meerkerk, Van den Einjden, Franken, Garretsen (2010) kompulsif internet kullanımı ile dürtüsellğin arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuş ve bu sebepten birçok kompulsif internet kullanıcısının internet kullanımını kontrol etmekte güçlük çektiğini belirtmiştir.İnternetin sağladığı bilgilere hızlı ulaşım, aynı anda birden çok aktivite yapabilme imkanı dürtüsel bireyler için cezbedici olabilir ve interneti kullanmaya başladıktan sonra kontrol etmekte yaşanan güçlük internet bağımlılığı oluşmasına yol açabilir. Bu da internet bağımlılığı ve dürtüsellik arasındaki anlamlı ve pozitif ilişkiyi açıklayabilir.

Yapılan araştırmada sosyal medya bağımlılığı ile dürtüsellik arasında pozitif ve anlamlı ilişki vardır.Kuss, Griffiths (2017)'nin yaptığı araştırmada paylaşımları kaçırma korkusunun sosyal medya bağımlılığı oluşumuna katkı sağladığını, sosyal medyalara bağlanamamaktan endişelenen bireylerin dürtüsel kontrol etme alışkanlıklarının bağımlılığa dönüşebileceğini ortaya koymuştur. Ra, Cho, Stone ve ark. (2018) yaptığı araştırmada yüksek sıklıkta dijital medya kullanıcılarının hızlı geribildirimlere alıştığını bunun da dürtü kontrolünün ve sabrın gelişmesinin engellediğini, modern dijital medyanın DEHB için bir risk faktörü olarak belirtilse de toplum sağlığının ya da klinik uygulamalarından alınan sonuçların net olmadığını belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında sosyal medyanın sahip olduğu hızlı bildirim imkanı ve akışın sürekli yenilenmesi dürtüsel bireylerin sosyal medyaya giriş yapmasına neden olabilir. Ödül ve hazzın çok kısa süreli aralıklarla ulaşması dürtüsel bireylerin sosyal medya kullanım kontrolünü güçleştirebilir, bağımlılığa dönüştürebilir.

Yapılan araştırmada çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının dürtüsellik üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu bulunmuştur. Bu sonuçla uyumlu olarak Golm, Sarkar, Mackes ve ark. (2020) yaptığı araştırmada çocuklukta yaşanan yoksunluğun ergenlikte nöropsikolojik alanlarda bozulmalara neden olacağını, ileriye yönelik bellekte, ileriye yönelik inhibisyonda, karar verme kalitesinde ve duygu farkındalığında problemlerin yaşanacağını belirtmiştir. Olumsuz çocukluk yaşantısına sahip olan bireylerde görülen inhibisyon problemleri ve nörolojik alanlardaki bozulmalar dürtüsel davranışların ortaya çıkmasına yol

açabilir. Bu da çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının dürtüsellik üzerine pozitif ve anlamlı etkisini açıklayabilir.

2. hipotezle uyumlu olarak yapılan araştırmada çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının sosyal medya bağımlılığı üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu bulunmuştur. Literatüre bakıldığında Worsley, McIntyre, Bentall, Corcoran (2018) istismar edilen, yok sayılan bireylerin bağlanma organizasyonlarında bozulmaların görüldüğünü, bunun da psikolojik olarak zorlu durumlara karşı savunmasızlığı artırdığını, negatif duyguları ve stresi azaltmak için sosyal medya kullanıldığını belirtmiştir. Kircaburun, Demetrovics, Király, Griffiths (2020) negatif duygularıyla baş edemeyen, duygularını gerçek dünyada ifade edemeyen, travmatik yaşam deneyimine sahip ergenlerin kendini güçlü hissetmek adına sosyal medyayı anonim olarak zorbalık yapmak için kullandıklarını belirtmiş, kimliği gizli tutarak zorbalık yapmanın negatif duygularla baş etmek için bir baş etme stratejisi olarak kullanıldığını belirtmiştir. Jackson, Testa, Fox (2021) olumsuz çocukluk deneyimi puanı dört ve dörtten fazla olan katılımcıların olumsuz çocukluk deneyimi 0 olan katılımcılara göre 3 kat daha fazla dijital medya kullandıklarını, aile desteğinin olumsuz çocukluk yaşantıları ile yoğun dijital medya kullanımı arasındaki ilişkide aracı değişken olarak görev yaptığını ortaya koymuş ve tüm ilişkinin yaklaşık %39'unu oluşturduğunu belirtmiştir. Bu bilgilere göre olumsuz çocuk yaşantısı sonucunda oluşan negatif duygu düzeyinde sosyal medya kullanımıyla birlikte görülen kısa süreli azalma, sosyal medya kullanımının negatif duyguları azaltmada yardımcı olacağı inancının oluşmasına, sosyal medya kullanımının artmasına ve bunun sonucunda sosyal medya bağımlılığı oluşabilir. Bu da çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının sosyal medya bağımlılığı üzerine pozitif ve anlamlı etkisini açıklayabilir.

Yapılan araştırmada çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının metakognisyonlar üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu ortaya konmuştur. Literatüre bakıldığında Mansueto, Caselli, Ruggiero, Sassaroli (2019) negatif metakognitif inançlara dahil olma yatkınlığının, çocukluk döneminde karşılaşılan olumsuz olaylarla bağlantılı olan negatif içsel olaylara yanıt olarak oluşabileceğini ortaya koymuştur. Riccardi, Bilotta, Leona ve ark. (2020) olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip grupta metakognisyonların daha zarar görmüş olduğunu, en çok bozulan metakognitif kısımların entegrasyon ve ayrışma olduğunu belirtmiştir. Gündüz, Gündoğmuş, Engin ve ark.(2019) yaptığı araştırmada olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip olanların olmayanlara göre disfonksiyonel negatif metakognitif inanç düzeylerinin, ruminasyon ve endişe hakkındaki pozitif inanç düzeylerinin daha yüksek olduğunu

belirtmiş, olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip bireylerde düşüncelerin kontrol edilemez tehlikeli olduğuna dair negatif inançların, bilişsel güven yoksunluğunun, bilişsel öz farkındalığın, düşünceleri kontrol etme ihtiyacının olumsuz çocukluk yaşantısı olmayan bireylere göre daha yüksek düzeyde olduğunu belirtmiştir. Bu bilgilere dayanarak çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının kendine, başkalarına ve dünyaya dair olumsuz atıfların yapılmasına neden olması, aynı zamanda duygular ve düşünceler hakkında doğru olmayan inançların gelişmesine yol açması çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının neden metakognisyonlar üzerinde pozitif ve anlamlı etkisinin olduğunu açıklayabilir.

Yapılan araştırmada çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının Bilişsel Dikkat Kitlenmesi Sendromu üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu ortaya konmuştur. Literatüre bakıldığında Riccardi, Bilotta, Leona ve ark. (2020) olumsuz çocukluk yaşantılara sahip grupta metakognisyonların daha zarar görmüş olduğunu, en çok bozulan metakognitif kısımların entegrasyon ve ayrışma olduğunu belirtmiştir. Hooseini Ramaghani, Rezaei, Sepahvandi, Gholamrazaei, Mirderikvand (2019) insanların meta endişeler ile karşılaştığında duygularını düzenlemek için deneyimsel kaçınma gibi adaptif olmayan baş etme stratejilerinin kullandığını belirtmiştir. Dragan, Kowalski (2020) bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu puanları yüksek olan katılımcıların çocuklukta daha çok negatif deneyimlerle karşılaştığını belirtmiştir. Hooseini, Ramaghani, Rezaei, Sepahvandi, Gholamrazaei, Mirderikvand (2019) metakognisyonların ve deneyimsel kaçınmanın çocukluk çağı travmaları ile Travma Sonrası Stres Bozukluğu arasındaki ilişkisi üzerinde aracı değişken olarak görev yaptığını ortaya koymuştur. Barlow, Goldsmith (2014) disosiyasyonun ve negatif düşüncenin tehlikeli ve kontrol edilemez olduğuna dair inançların çocukluk çağına bir yakını tarafından istismara uğramak ile endişe arasındaki ilişkide aracı değişken olarak görev yaptığını belirtmiştir. Bu bilgilere göre çocukluk çağı olumsuz yaşantılara sahip bireylerin metakognisyonlarında bozulmaların görülmesi, metakognisyonların yol açtığı olumsuz duygularla kaçma, kaçınma, düşünce bastırma, ruminasyon gibi maladaptif yollarla baş etmesi olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının bilişsel dikkat kitlenmesi üzerine pozitif ve anlamlı etkisini açıklayabilir.

2. hipotezle uyumlu olarak yapılan araştırmada çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının internet bağımlılığı üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu ortaya konmuştur. Literatüre bakıldığında Hsieh, Shen, Wei ve ark. (2016) İnternet bağımlılığının kaçınarak baş etme stratejisinin maladaptif formu olabildiğini belirtmiştir. Malik, Jahan (2021) yaptığı araştırmada kötü davranışa maruz kalma, aile şiddeti, yok sayılma, disfonksiyonel aile,

agresyon ve ailede alkol kullanımının ergenlerde internet kullanımıyla anlamlı ölçüde bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur. Lee, Lee, Jung, Park (2021) yalnızca travma yaşayan bireylerde problematik internet kullanımının dürtüsellliği yordadığını, travmatize olmuş bireylerin internet kullanımının patolojik etkilerine karşı daha duyarlı olduğunu bulmuştur. Gregor, Haviland (2012) Çocuklukta karşılaşılan kötü davranışların bilişsel ve duygusal hassaslığı başlatabildiğini ve bilişsel, duygusal hassaslığın problematik internet kullanımına yol açabildiğini, çocuklukta karşılaşılan olumsuz davranışların etkisinin duygusal bilgi işleme sürecini etkilediğini belirtmiştir. Çocukluk çağı olumsuz yaşantılarından kaynaklanan negatif duyguların internet kullanımı aracılığıyla kısa süreli de olsa azaldığının fark edilmesi ve internetin negatif duyguların şiddetini azaltmak amacıyla kullanılmasıyla birlikte internet kullanım süresinin artması ve bunun sonucunda internet bağımlılığı riskinin artması olumsuz çocukluk yaşantılarının internet bağımlılığı üzerindeki pozitif ve anlamlı etkisini açıklayabilir.

Yapılan araştırmada metakognisyonların DEHB üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu ortaya konmuştur. Poissant (2005) Meta anlamlandırmanın prefrontal korteks ve anterior cingulate korteks alanları tarafından yönetildiğini ve bu alanların planlama ve dürtü kontrolünden sorumlu olduğunu belirtmiştir. Poissant (2005) yürütücü işlev ile metakognitif düzenlemenin başlangıç noktasının niyet olduğunu ve amaçlarının alttaki şemaları aktive etmek olduğunu; yüksek düzey düşünme yeteneklerinde yaşanan problemlerin dikkat bölünmesini arttırdığını, sabır ve planlama becerinin zayıflattığını ortaya koymuştur. Bu bilgiler ışığında yürütücü işlevlerde görülen bozulmaların metakognisyonlarda görülen bozulmalarla bağlantılı olması ve DEHB tanısına sahip bireylerde yürütücü işlev problemlerinin görülmesi metakognisyonların DEHB üzerine pozitif ve anlamlı etkisini açıklamada yardımcı olabilir.

Yapılan araştırmada metakognisyonların sosyal medya bağımlılığı üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu bulunmuştur. Balıkcı, Aydın, Sönmez, Kalo ve Ünal-Aydın (2020) yaptığı araştırmada genç ergenlerde belirli disfonksiyonel metakognitif inançların problematik sosyal medya kullanımı ile ilişkili olduğunu belirtmiş; problematik sosyal medya kullanıcılarının kontrol grubuna göre bilişsel öz farkındalığa dair metakognitif inanç dışındaki disfonksiyonel metakognitif inanç skorlarının daha yüksek olduğunu; problematik düzeyde sosyal medya kullanan katılımcıların sosyal medya bağımlılık ölçeğinin bütün alt gruplarında daha yüksek puana sahip olduğunu belirtmiştir. Ünal -Aydın, Obuća, Aydın, Spada (2021) metakognitif kontrolü sağlamak amacıyla sosyal medya kullanımının

paradoksal etkisinin bir geri tepme stratejisi olduğunu; içsel deneyimleri kontrol etme çabasının sosyal medya kullanımı ile ilgili persevarasyonu arttırdığını ortaya koymuştur. Harmoniniere, Varescon (2018) bağımlılık davranışı gösteren bireylerin genel disfonksiyonel metakognitif inançlara, bağımlılıkla ilgili düşüncelere dair metakognitif inançlara ve maddeyi/nesneyi arzu etmeye dair metakognitif inançlara sahip olduğunu belirtmiş, bağımlılık davranışıyla ilgili metakognitif inançların problematik davranışın başlamasında ve gelişmesinde önemli bir faktör olarak yer aldığını; pozitif ve negatif metakognitif inançların bağımlılık davranışının şiddeti ile bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur.

Yukarıdaki bilgilere göre bağımlılık davranışı oluşurken metakognisyonlarında görülen bozulmaların kişiyi bağımlılığa daha yatkın hale getirmesi ve metakognitif inançların oluşturduğu olumsuz duygular ile sosyal medya kullanılarak baş edilmesi metakognisyonların sosyal medya bağımlılığı üzerindeki anlamlı etkisini açıklayabilir.

Yapılan araştırmada metakognisyonların internet bağımlılığı üzerine etkisini olmadığı ortaya konulmuştur. Literatüre bakıldığında ise Casale, Caplan, Fiovaranti (2016) Negatif duygunun kendisinin değil, duyguyu yönetmekte yaşanan zorluğun ve inançların problematik internet kullanımına yol açtığını ortaya koymuş; duygusal stres yaşandığında bilinen tek baş etme stratejisinin internet kullanımı olması problematik internet kullanım riskini arttığını belirtmiştir. Yapılan araştırmada metakognisyonların internet bağımlılığı üzerine etkisi olmaması internete kolay ulaşım imkanı ile birlikte internetin kullanım oranının artması, metakognisyonların neden olduğu olumsuz duygularla tek baş etme stratejisinin internet olmaması ve özellikle COVID-19 döneminde işlerin internet üzerinden yürütülmesinden, internetin gündelik hayatın önemli bir parçası olmasından kaynaklanabilir.

Yapılan araştırmada Dürtüselliğin DEHB üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu ortaya konmuştur. Watters, Adamis, McNicholas, Gabin (2018) DEHB’de görülen dürtüselliğin sorumlulukları, sosyal hayatı ve gündelik işleri negatif olarak etkilediğini ortaya koymuştur. Alvarado, Puente, Jiménez, Arrebillaga (2011) DEHB tanısına sahip bireylerin en büyük dezavantajının dürtüsellik ve disinhibisyon olduğunu belirtmiş, DEHB tanısına sahip bireylerde yürütücü işlevdeki inhibisyon kapasitesinin analiz, sentez, içsel konuşma, duyguların öz düzenlenmesi, uzun süreli hafıza ve çalışma hafızası kısımlarının etkilendiğini ortaya koymuştur. Cubillo, Halari, Ecker, Giampietro, Taylor, Rubia (2010) yaptığı

araştırmada çocukluğunda DEHB tanısı almış yetişkinlerin dur ve devam et testlerindeki performanslarında kontrol grubuna göre bilateral inferior korteks, Caudate, Thalamus aktivelerinde azalma olduğunu, değiştir testlerinde ise sol parietal lob aktivasyonun azaldığını ortaya koymuştur. Berkeley (1997) DEHB’de baskın tepkilerin inhibisyonunda gelecek davranışa dair geri bildirimin durmasında ve müdahale kontrolünde problem olduğunu belirtmiş, yürütücü işlevlerdeki motor kontrol-akış-sentak ya da içsel olarak temsil edilen bilginin DEHB’nin oluşumunda etkili olduğunu ortaya koymuştur. Poissant (2005) prefrontal korteks ve anterior cingulate korteks alanlarının planlama ve dürtü kontrolünden sorumlu olduğunu ve bununla bağlantılı olarak DEHB tanısına sahip bireylerin prefrontal korteks ve anterior cingulate yapılarındaki bozulmanın dürtü kontrolünde bozulmalara neden olabileceğini belirtmiştir. DEHB tanısına sahip bireylerde görülen nörolojik bozulmaların beynin dürtü kontrol merkezinde gerçekleşmesi, DEHB tanısında sahip bireylerde dürtü kontrol bozukluğu görülmesi dürtüselliğin DEHB üzerindeki pozitif ve anlamlı etkisini açıklayabilir.

Yapılan araştırmada Dürtüselliğin Sosyal Medya Bağımlılığı üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu bulunmuştur. Kuss, Griffiths (2017)’nin yaptığı araştırmada paylaşımları kaçırma korkusunun sosyal medya bağımlılığı oluşumuna katkı sağladığını, kendi sosyal medyalarına bağlanamamaktan endişelenen bireylerin dürtüsel kontrol etme alışkanlıklarının bağımlılığa dönüşebileceğini ortaya koymuştur. Hormes, Kearns, Timko (2014) yaptığı araştırmada online sosyal medya kullanımında adaptif olmayan bir örüntüyü tarif eden katılımcılarda duygu düzenlemede yaşanan problemlerin anlamlı ölçüde daha çok görüldüğünü, daha çok kaçınma davranışı gösterdiklerini, duygusal tepkileri kabul etmediklerini, kısıtlı duygu düzenleme stratejilerine başvurdıklarını, dürtü kontrolünün zayıf olduğunu, amaç odaklı davranışlara dahil olmakta zorlandıklarını belirtmiştir. Savcı, Aysan (2016)’da yaptığı araştırmada dürtüselliğin direkt ve istatistiksel olarak sosyal medya kullanımını etkilediğini ortaya koymuştur. Wartberg, Thomasius, Paschke (2021)’nin yaptığı araştırmada genç olmanın, dürtü kontrollündeki yaşanan zorluğun, amaç odaklı davranışa dahil olmakta yaşanan zorluğun, artan erteleme davranışının, çocuklukta ve ergenlikte yaşanan stresin problematik sosyal medya kullanımının %26’sını açıkladığını ortaya koymuştur. Bu bilgiler ışığında sosyal medya uygulamalarında bildirimlerin hızlı olması, videoların kısa süreli olması, akışın sürekli yenilenmesi dürtüsel özelliklere sahip bireyler için ilgi çekici olabilir ve dürtüsel bireylerin sosyal medyayı daha sık kullanmalarına

neden olabilir. Daha sık kullanan sosyal medya sonrasında bağımlılığa yol açabilir. Bu da dürtüsellğin sosyal medya bağımlılığı üzerindeki pozitif ve anlamlı etkisini açıklayabilir.

Yapılan araştırmada dürtüsellğin internet bağımlılığı üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu bulunmuştur. Literatüre bakıldığında Meerkerk, Van den Einjden, Franken, Garetsen (2010) yüksek seviyedeki dürtüsellğin kompulsif internet kullanımına yatkınlığını artırdığını ortaya koymuştur. Treuer, Fábíán, Füredi (2001) yaptığı araştırmada çoğunluğu genç ve öğrenci olan internet kullanıcılarında internet kullanımıyla ilgili dürtü kontrol bozukluğu olduğunu ortaya koymuştur. Cao, Su, Liu, Gao (2007) internet bağımlılığında dürtüsellğin bir karakter özelliği olduğu belirtilirken, dürtüsellğin, internet bağımlılığı üzerine bir etkisi olduğuna dair kanıt bulunamamıştır. Lee, Choi, Shin ve ark. (2012) internet grubunda kontrol grubuna göre dürtüsellğin özellikle Baratt Dürtüsellik Ölçeğindeki motor dürtüsellğin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Park, Kim, Bang, Yoon, Cho, Kim (2010) İnternet oyun bağımlılarının maddeye bağlı ya da maddeye bağlı olmayan durumlarla ve diğer dürtü kontrol bozukluklarıyla aynı nöral ve psikolojik mekanizmaları paylaştığını ortaya koymuştur. Ko, Yen, Chen, Yeh, Yen (2009) yaptığı internet kullanımının sağladığı hızlı cevap alma, ödülün anında gelmesi, aynı anda birçok farklı aktivite yapabilme imkanının DEHB tanısına sahip ergen bireylerdeki sıkıntının azaltmasına ve ödül beklentisinin karşılanmasına yardımcı olmasıyla birlikte internet bağımlılığı riskinin artabileceğini belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında dürtüsellğin internet bağımlılığı üzerinde pozitif ve anlamlı etkisinin olması, internetin sahip olduğu hızlı ulaşım imkanı, aynı anda bir çok aktivite yapabilme imkanının dürtüsel bireylerin ilgisini çekmesiyle ve internetin daha sık kullanılmasına, internetin daha sık kullanımının internet bağımlılık riskini artırmasıyla açıklanabilir.

Yapılan araştırma sonucunda 1. hipotezle uyumlu olarak İnternet Bağımlılığının DEHB üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu bulunmuştur. Ko, Yen, Chen, Yeh, Yen (2009) internet kullanımının sağladığı hızlı cevap alma, ödülün anında gelmesi, aynı anda birçok farklı aktivite yapabilme imkanının DEHB tanısına sahip ergen bireylerdeki sıkıntının azaltmasının ve ödül beklentisinin karşılanmasının internet bağımlılığı riskinin artmasına neden olabileceğini belirtmiştir. Panagioditi, Overton (2018) internet bağımlılığın en iyi yordayıcıların DEHB, yaş, internette daha çok zaman geçirme, çok kullanıcıli bilgisayar olduğunu belirtmiştir. Yoo, Cho, Ha ve ark. (2004) yaptığı araştırmada internetin sürekli değişen ve çoklu biçimde uyaran içermesinin, çok kısa sürelerde ödül vermesinin DEHB biliş stiliyle uyumlu olduğunu; internet bağımlılığı tanısına sahip çocukların daha çok

internet oyunu oynamasının ve internet oyunlarının daha çok uyaran içermesinin, oyunlarda ödülün hemen gelmesinin bu düşüncüyü desteklediğini belirtmiştir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında ödül ihtiyacının internet üzerinden sağlanması, internette çok fazla uyaran bulunması ve bu uyaranların sürekli yenilenmesi interneti DEHB tanısına sahip bireyler için interneti cazip hale getirebilir ve DEHB 'li bireylerin internet kullanım kontrolünde zorluk yaşamalarına neden olabilir. İnternet kullanımının kontrol edilmesinde zorluk yaşanması internet bağımlılığın gelişmesine yol açabilir. Bu da internet bağımlılığının DEHB üzerindeki pozitif ve anlamlı etkisini açıklayabilir.

Bu araştırmada İnternet Bağımlılığının Metakognisyonlar üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu bulunmuştur. Harmoniniere, Varescon (2018) bağımlılık davranışı gösteren bireylerin genel disfonksiyonel metakognitif inançlara, bağımlılıkla ilgili düşüncelere dair metakognitif inançlara ve maddeyi/nesneyi arzu etmeye dair metakognitif inançlara sahip olduğunu belirtmiş, bağımlılık davranışıyla ilgili metakognitif inançların problematik davranışın başlamasında ve gelişmesinde önemli bir faktör olarak yer aldığını; pozitif ve negatif metakognitif inançların bağımlılık davranışının şiddeti ile bağlantılı olduğunu ve klinik popülasyonunda daha yoğun görüldüğünü belirtmiştir. Harmoniniere, Varescon (2018) Pozitif metakognitif inançların bağımlılık davranışına dahil olmaya motive ederek bağımlılık davranışını başlattığını, negatif metakognitif inançların ise bağımlılık davranışının devam etmesini sağladığını ortaya koymuş, metakognisyonlar aktive olduğunda, metakognisyonların öz düzenlemeye dair başarısız olduğuna dair inançların güçlendiğini, bağımlılık davranışının işlevselliğe verdiği zararın arttığını bunun sonucunda tekrar eden negatif düşüncelerin ve duyguların oluştuğunu belirtmiştir. Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) Bağımlılık evresine dahil olmadan önceki evrede bağımlılık davranışına dahil olmak hakkındaki metakognitif inançların metakognitif gözlemlerle paralel olduğunu belirtmiştir. Akbari (2017) interneti kullanmanın olumsuz duyguları kontrol etmede bir baş etme stratejisi olarak kullanıldığını ve metakognisyonların duygu düzenleme ile problematik internet kullanımı arasındaki ilişkide kısmi aracı değişken rolü oynadığını belirtmiştir. Hamidi, Ghasedi (2020) internet bağımlılığı tanısına sahip katılımcılarda endişelerin kontrol edilemez ve zarar verici olduğuna dair inançların, pozitif metakognisyonların, bilişsel güveninin kontrol grubuna göre anlamlı ölçüde farklı olduğunu belirtmiş; internet bağımlılığı tanısına sahip grupta normal gruba göre bilişsel öz farkındalığın daha düşük, bilişsel yıkımın daha yüksek, negatif otomatik inançların daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Masgarani, Shafiee, Ahmadi, Zare (2013) internet

bağımlılığını en iyi yordayan metakognitif içeriğin bilişsel güven ve pozitif inanç olduğunu ortaya koymuştur.

Yukarıdaki bilgilere bakıldığında metakognitif inaçlarda görülen değişimin bağımlılığın başlamasına ve devam etmesine yol açması, bağımlı bireylerin metakognisyonlarında görülen bozulma ve internetin düşünce ve duyguları düzenlemek için kullanılması internetin metakognisyonlar üzerindeki pozitif ve anlamlı etkisini açıklayabilir.

Yapılan araştırmada İnternet Bağımlılığının Dürtüsellik üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu ortaya konmuştur. Park, Kim, Bang, Yoon, Cho, Kim (2010) İnternet oyun bağımlılarının maddeye bağlı ya da maddeye bağlı olmayan durumlarla ve diğer dürtü kontrol bozukluklarıyla aynı nöral ve psikolojik mekanizmaları paylaştığını ortaya koymuştur. Lee, Choi, Shin ve ark.(2012) inhibisyonda yapılan hata sayısının dürtüsellikle ilişkili olduğunu bulmuş; internet bağımlılığındaki dürtüsel kişiliğin duygu durumundan bağımsız olabileceğini öne sürmüştür. Treuer, Fábíán, Füredi (2001), yaptığı araştırmada internet bağımlılığının dürtü kontrol bozukluğunda olduğu gibi önceden rapor edilen psikiyatrik bir rahatsızlığın alt kategorisi olduğunu belirtmiş; çoğunluğu genç ve öğrenci olan internet kullanıcılarında internet kullanımıyla ilgili dürtü kontrol bozukluğu olduğunu ortaya koymuştur. Shaphira, Goldsmith, Keck, Khosla, McElroy (2000)'un yaptığı araştırmada katılımcıların internete girmeden önce gergin hissettiklerini, uyarılmalarının arttığını ve buna karşı koyamadıklarını, internete girdikleri zaman gerginliğin azaldığını ifade ettiklerini belirtmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda bağımlılık ile dürtüsellik aynı nörolojik bozukluklardan kaynaklanması internet bağımlılığına sahip bireylerin internet kullanımını kontrol etmekte zorlanmasına, internete girmeden önce gergin hissetmelerine ve interneti kullanmaya başladıktan sonra rahatlama duygusunun oluşmasına neden olabilir. Bu hissedilen rahatlama ile birlikte internet kullanım sıklığını artabilir ve internet bağımlılığı oluşabilir.

Yapılan araştırmada İnternet Bağımlılığının Bilişsel Dikkat Kitlenmesi Sendromu üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu ortaya konmuştur. Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) Bağımlılık evresine dahil olmadan önceki evrede bağımlılık davranışına dahil olmak hakkındaki metakognitif inançların metakognitif gözlemlerlerdeki değişimlerle paralel olduğunu belirtmiştir. Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) Bağımlılık davranışının üç fazlı metakognitif formulasyonunda bulunan dikkat yanlılığı, uzatılmış düşünce (ruminasyon, endişe) gibi Bilişsel Dikkat Kitlenmesi sendromu yapı taşlarının, zarar görmüş

metakognitif izlemenin ve düşünce bastırmanın bağımlılık davranışlarıyla bağlantılı olması gerektiğini ve arzulama düzeyinin bağımlılık davranışa dahil olma sıklığını arttırması gibi maladaptif sonuçlara yol açtığını belirtmiştir. Harmoniniere, Varescon (2018) bağımlılık davranışı gösteren bireylerin disfonksiyonel metakognitif inançlara, bağımlılıkla ilgili metakognitif inançlara ve maddeyi/nesneyi arzu etmeye dair metakognitif inançlara sahip olduğunu belirtmiş, bağımlılık davranışıyla ilgili metakognitif inançların problematik davranışın başlamasında ve gelişmesinde önemli bir faktör olarak yer aldığını; pozitif ve negatif metakognitif inançların bağımlılık davranışının şiddeti ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Bu bilgilere dayanarak internet bağımlılığının bilişsel dikkat kitlenmesi üzerine pozitif ve anlamlı etkisi bağımlı bireylerde görülen metakognitif inanç değişimleri olumsuz duyguların oluşmasıyla ve oluşan olumsuz duygularla ve değişen metakognitif inançlarla baş etmek için internetin kullanılması internet kullanım sıklığını arttırmasıyla, bunun da internet bağımlılığına yol açmasıyla açıklanabilir.

Bu araştırmada İnternet Bağımlılığının DEHB üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu ortaya konmuştur. Bu sonuçla uyumlu olarak Panagioditi, Overton (2018) internet bağımlılığın en iyi yordayıcıların DEHB, yaş, internette daha çok zaman geçirme, çok kullanıcı bilgisayar olduğunu belirtmiştir. Melek, Eroğlu (2019) yılında yaptığı araştırmada DEHB tanısına sahip ergenlerin internet bağımlılık düzeyinin kontrol grubuna göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Ko, Yen, Chen, Yeh, Yen (2009) internet kullanımının sağladığı hızlı cevap alma, ödülün anında gelmesi, aynı anda birçok farklı aktivite yapabilme imkanının DEHB tanısına sahip ergen bireylerdeki sıkıntının azaltmasına ve ödül beklentisinin karşılanmasına yardımcı olduğunu ve internet bağımlılığı riskinin artmasına neden olabileceğini belirtmiştir. Cao, Su, Liu, Gao (2007) katılımcıların 2.4'ünün internet bağımlılığından mustarip olduğunu ve internet bağımlılığı tanısına sahip bireylerde eş tanı olarak DEHB gibi başka psikiyatrik rahatsızlıkların görüldüğünü; ancak bu görülen komorbidite hastalıklarının internet bağımlılığının kaynağı ya da sonucu olduğunda dair bir sonuca varılamayacağını belirtmiştir. Park, Kim, Bang, Yoon, Cho, Kim (2010) İnternet oyun bağımlılarının maddeye bağlı ya da maddeye bağlı olmayan durumlarla ve diğer dürtü kontrol bozukluklarıyla aynı nöral ve psikolojik mekanizmaları paylaştığını ortaya koymuştur.

Yukarıdaki bilgiler ışığında bağımlılıkla dürtü kontrol bozukluğunun aynı nöral mekanizmadaki bozulmalardan meydana gelmesi, internet bağımlılığı ile DEHB 'nin bir arada görülmesine neden olabilir. Aynı zamanda internetin çok fazla uyarana sahip olması,

bildirimlerin hızlı ulaşması, aynı anda bir çok aktivite yapabilme imkanı DEHB tanısına sahip bireyler için ilgi çekici olabilir ve internet kullanım kontrolünde problem yaşamasına neden olabilir. Bu da internet bağımlılığının DEHB üzerine pozitif ve anlamlı etki etkisini açıklayabilir.

Yapılan araştırmada Bilişsel Dikkat Kitlenmesi Sendromunun DEHB üzerine anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Bu sonuçtan farklı olarak, Butzbach, Fuermaier, Aschenbrenner ve ark. (2021) yaptığı araştırmada metakognisyonlardaki bozulmaların psikopatoloji ile ilgili olduğunu; metakognisyonların dikkat eksikliği, hiperaktivite, dürtüsellik üzerinde geniş bir etkisi olduğunu; metakognisyonlardaki varyansın dikkat eksikliğini açıkladığını, DEHB tanısına sahip bireylerin bilişlerinin ve bilişsel süreçlerin farkındalığında anlamlı ölçüde bozulmaların olduğunu, günlük hayattaki işlevsel bozukluğun metakognisyonlardaki bozulmalardan kaynaklandığını ortaya koymuştur. Aydın, Balıkçı, Sönmez, Ünal-Aydın, Spada (2021) DEHB tanısına sahip katılımcıların bulunduğu grupta anksiyete bozukluklarının kontrol grubuna göre daha yüksek olduğunu, yüksek düzeyde endişe oluşumunun (ruminasyonun) düşüncelerin tehlikeli ve kontrol edilemez olduğuna dair negatif inançlardan kaynaklabileceğini belirtmiştir. Yapılan araştırmada bilişsel dikkat kitlenmesi sendromunun DEHB üzerine anlamlı bir etkisinin olmaması katılımcı sayısı azlığından, metakognisyonlardaki bozulmaların neden olduğu negatif duygu ve düşüncelerle kaçma, kaçınma, endişe, ruminasyon gibi adaptif olmayan baş etme stratejilerinin yalnızca DEHB tanısına sahip bireyler tarafından kullanılmamasından kaynaklanabilir.

Yapılan araştırmada Bilişsel Dikkat Kitlenmesi Sendromunun internet bağımlılığı üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu bulunmuştur. Caselli, Marino, Spada (2021) İnternetin kullanılabilirliğine dair pozitif metakognisyonların bilişsel ve duygusal düzenleme amacıyla ilgiliyken, negatif metakognisyonların oyun oynamanın kontrol edilememesiyle ilgili olduğunu belirtmiştir. Casele, Caplan, Fioravanti (2016) Duygu düzenlemede yaşanan zorluk ile internet kullanımının bireyi negatif duygusal durumdan uzaklaştıracağına dair inanç arasındaki ilişkinin problematik internet kullanımını yordadığını belirtmiştir. Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) Bağımlılık davranışının üç fazlı metakognitif formülasyonunda dikkat yanlılığı, uzatılmış düşünce (ruminasyon, endişe) gibi Bilişsel Dikkat Kitlenmesi sendromu yapı taşlarının, zarar görmüş metakognitif izlemenin ve düşünce bastırmanın bağımlılık davranışlarıyla bağlantılı olması gerektiğini, arzulama düzeyinin ve bağımlılık davranışına dahil olmanın artması gibi maladaptif sonuçlara yol açtığını belirtmiş, bu

formulasyonun metakognitif inançların bilişsel dikkat kitlenmesini oluşturan yapılarla ve bağımlılık davranışla bağlantılı olması gerektiğini ifade etmiştir. Akbari (2017) Metakognisyonların, ruminasyon ve endişe gibi adaptif olmayan baş etme stratejilerini aktive ettiğini, bunun sonucunda da internet kullanmanın bilişsel duygusal öz düzenleme amacıyla daha sık kullanıldığını belirtmiştir. Bu bilgiler ışında bağımlılık oluşurken bozulan metakognisyonların neden olduğu olumsuz duygularla internet aracılığı ile baş edilmesi, diğer bir deyişle internetin duygulardan düşüncelerden kaçma amacıyla kullanılması olumsuz duyguların hissedildiği durumlarda internet kullanılmasına dolayısıyla internet kullanımının artmasına neden olabilir. İnternet kullanımının artması internet bağımlılığına yol açabilir bu da Bilişsel Dikkat Kitlenmesi sendromunun internet bağımlılığı üzerinde pozitif ve anlamlı etkisini açıklayabilir.

Yapılan araştırmada Bilişsel Dikkat Kitlenmesi Sendromunun sosyal medya bağımlılığı üzerine pozitif ve anlamlı etkisinin olduğu bulunmuştur. Harren, Wallburg, Chabrol (2021) metakognisyonların niyetleri etkilediğini, farklı türlerdeki metakognitif inançların farklı bağlamda aktive olduğunu ve sosyal medya platformunda belirli zorluklarla baş edilmesine izin verdiğini (örnek olarak endişe hakkındaki pozitif inançların problemlerin çözülmesine, organize olmaya ve daha iyi çalışmaya; biliş dair öz farkındalıkta ise biliş hakkında farkında olmaya, düşünceleri izlemeye izin verdiğini) belirtmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda sosyal medya kullanımının negatif duygu ve düşünce ile baş etme aracı olarak kullanılması Bilişsel Dikkat Kitlenmesi Sendromunun sosyal medya bağımlılığı üzerindeki pozitif ve anlamlı etkisini açıklayabilir.

1. Hipotezle uyumlu olarak yapılan araştırmada internet bağımlılığının DEHB 'yi direkt olarak ve metakognisyonlar, dürtüsellik üzerinden pozitif ve anlamlı olarak etkilediği ortaya konmuştur. Literatüre bakıldığında Harmoniniere, Varescon (2018) bağımlılık davranışı gösteren bireylerin genel disfonksiyonel metakognitif inançlara, bağımlılıkla ilgili düşüncelere dair metakognitif inançlara ve maddeyi/nesneyi arzu etmeye dair metakognitif inançlara sahip olduğunu belirtmiş, bağımlılık davranışıyla ilgili metakognitif inançların problematik davranışın başlamasında ve gelişmesinde önemli bir faktör olarak yer aldığını; pozitif ve negatif metakognitif inançların bağımlılık davranışının şiddeti ile bağlantılı olduğunu ve klinik popülasyonunda daha yoğun görüldüğünü belirtmiştir. Harmoniniere, Varescon (2018) Pozitif metakognitif inançların bağımlılık davranışına dahil olmaya motive ederek bağımlılık davranışını başlattığını, negatif metakognitif inançların ise bağımlılık davranışının devam etmesini sağladığını ortaya koymuş, metakognisyonlar aktive

olduğunda, metakognisyonların öz düzenlemeye dair başarısız olduğuna dair inançların güçlendiğini, bağımlılık davranışının işlevselliğe verdiği zararın arttığını bunun sonucunda tekrar eden negatif düşüncelerin ve duyguların oluştuğunu belirtmiştir. Spada, Caselli, Nikčević, Wells (2015) Bağımlılık evresine dahil olmadan önceki evrede bağımlılık davranışına dahil olmak hakkındaki metakognitif inançların metakognitif gözlemlerdeki değişimlerle paralel olduğunu belirtmiştir, bu iki faktörün bağımlılık davranışını düzenleme becerisini azalttığını ifade etmiştir.

Hamidi, Ghasedi (2020) internet bağımlılığı tanısına sahip katılımcılarda endişelerin kontrol edilemez ve zarar verici olduğuna dair inançların, pozitif metakognisyonların, bilişsel güvenin güvensizliğin kontrol grubuna göre anlamlı ölçüde daha fazla olduğunu belirtmiştir. Aydın, Balıkcı, Sönmez, Ünal-Aydın, Spada (2021) yaptığı araştırmada metakognisyonların (düşüncelerin kontrol edilemez ve tehlikeli olduğuna dair negatif inançlar, bilişsel güvenin olmadığına, düşüncelerin kontrol edilmesi gerekliliğine dair inançlar) DEHB tanısına sahip katılımcıların bulunduğu grupta kontrol grubuna göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Butzbach, Fuermaier, Aschenbrenner ve ark. (2021) yaptığı araştırmada metakognisyonlardaki bozulmaların psikopatoloji ile ilgili olduğunu; metakognisyonların dikkat eksikliği, hiperaktivite, dürtüsellik üzerinde geniş bir etkisi olduğunu; metakognisyonlardaki varyansın dikkat eksikliğini açıkladığını ortaya koymuştur. Bu bilgiler doğrultusunda bağımlılık davranışından oluşmadan önceki evrede metakognisyonlarda bozulmaların görülmesi ve metakognisyonlardaki bozulmaların DEHB riskini artırması internet bağımlılığının DEHB üzerindeki pozitif ve anlamlı etkisinde metakognisyonların aracı değişken rolünü açıklayabilir.

Choi, Park, Roh ve ark. (2014) internet bağımlılığı yaşayan bireylerde dürtüsellik bir kişilik özelliği olduğunu belirtmiştir. Treuer, Fábíán, Füredi (2001) yaptığı araştırmada internet bağımlılığının dürtü kontrol bozukluğunda olduğu gibi önceden rapor edilen psikiyatrik bir rahatsızlığın alt kategorisi olduğunu belirtmiş; çoğunluğu genç ve öğrenci olan internet kullanıcılarında internet kullanımıyla ilgili dürtü kontrol bozukluğu olduğunu ortaya koymuştur. Berkeley (1997) DEHB tanısına sahip bireylerin davranışsal inhibisyon esnasında meydana gelen baskın tepkilerin inhibisyonunda, gelecek davranışa dair geri bildirimin devam etmesinde ve müdahale kontrolünde problem yaşadıklarını belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında internet bağımlılığında dürtüsellik bir kişilik özelliği olması aynı zamanda dürtüsellik DEHB tanısına sahip bireylerin davranışsal inhibisyonunda yaşadıkları zorluklar

internet bağımlılığın DEHB'ye olan etkisinde dürtüselliğin aracı değişken rolünü açıklayabilir.

2. hipotezle uyumlu olarak yapılan araştırmada çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının metakognisyonlar, bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu ve dürtüsellik aracılığıyla ve doğrudan sosyal medya bağımlılığını pozitif ve anlamlı olarak etkilediği ortaya konmuştur. Mansueto, Caselli, Ruggiero, Sassaroli (2019) negatif metakognitif inançlara dahil olmaya yatkınlığın, çocukluk döneminde karşılaşılan olumsuz olaylarla bağlantılı olan negatif içsel olaylara yanıt olarak oluşabileceğini ortaya koymuştur. Gündüz, Gündoğmuş, Engin ve ark. (2019) yaptığı araştırmada olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip olanların olmayanlara göre disfonksiyonel negatif metakognitif inanç düzeylerinin, ruminasyon ve endişe hakkındaki pozitif inanç düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Riccardi, Bilotta, Leona ve ark. (2020) olumsuz çocukluk yaşantılara sahip grupta metakognisyonların daha zarar görmüş olduğunu, en çok bozulan metakognitif kısımların entegrasyon ve ayırışma olduğunu belirtmiştir. Harren, Wallburg, Chabrol (2021) metakognisyonların niyetleri etkilediğini, farklı türlerdeki metakognitif inançların farklı bağlamda aktive olduğunu ve sosyal medya platformunda belirli zorluklarla baş edilmesine izin verdiğini (örnek olarak endişe hakkındaki pozitif inançların problemlerin çözülmesine, organize olmaya ve daha iyi çalışmaya; biliş dair öz farkındalıkta ise biliş hakkında farkında olmaya, düşünceleri izlemeye izin verdiğini) belirtmiştir. Harmoniniere, Varescon (2018) bağımlılık davranışı gösteren bireylerin genel disfonksiyonel metakognitif inançlara, bağımlılıkla ilgili metakognitif inançlara ve maddeyi/nesneyi arzu etmeye dair metakognitif inançlara sahip olduğunu belirtmiş, bağımlılık davranışıyla ilgili metakognitif inançların problematik davranışın başlamasında ve gelişmesinde önemli bir faktör olarak yer aldığını; pozitif ve negatif metakognitif inançların bağımlılık davranışının şiddeti ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Harmoniniere, Varescon (2018) Pozitif metakognitif inançların bağımlılık davranışına dahil olmaya motive ederek bağımlılık davranışını başlattığını, negatif metakognitif inançların ise bağımlılık davranışının devam etmesini sağladığını ortaya koymuş, metakognisyonlar aktive olduğunda, metakognisyonların öz düzenlemeye dair başarısız olduğuna dair inançların güçlendiğini, bağımlılık davranışının işlevselliğe verdiği zararın arttığını bunun sonucunda tekrar eden negatif düşüncelerin ve duyguların oluştuğunu belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının metakognisyonlarda bozulmalara neden olması, metakognisyonlardaki bozulmalar sonucu oluşan olumsuz duygu ve düşüncelerle baş etmek için sosyal medyanın kullanılması olumsuz çocukluk

yaşantılarının sosyal medya bağımlılığı üzerindeki etkisinde metakognisyonların üstlendiği aracı değişken rolünü açıklayabilir. Riccardi, Bilotta, Leona ve ark. (2020) olumsuz çocukluk yaşantılara sahip grupta metakognisyonların daha zarar görmüş olduğunu, en çok bozulan metakognitif kısımların entegrasyon ve ayrışma olduğunu belirtmiştir. Worsley, McIntyre, Bentall, Corcoran (2018) istismar eden, yok sayan çevreye maruz kalan bireylerin bağlanma organizasyonlarında bozulmaların görüldüğünü, bunun da psikolojik olarak zorlu durumlara karşı savunmasızlığı artırdığını, negatif duyguları ve stresi azaltmak için sosyal medya kullanıldığını belirtmiştir. Casale, Rugai, Fioravanti (2018) negatif metaendişenin psikolojik distressi arttığını (ruminasyon ve endişenin persavaratif hale geldiğini), psikolojik distressin artmasıyla problematik sosyal medya kullanımının da arttığını ve sosyal medya kullanım amacının persevaratif düşünce formlarından kaçmak olduğunu belirtmiştir.

Yukarıdaki bilgilere dayanarak olumsuz çocukluk yaşantılarının metakognisyonlardaki bozulmaların olumsuz duygulara ve düşüncelere yol açması, olumsuz duygu ve düşüncelerden sosyal medya kullanarak kaçması ve bu örüntünün tekrar etmesi çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının sosyal medya bağımlılığı üzerindeki etkisinde bilişsel dikkat kitlenmesi sendromunun üstelendiği aracı değişken rolünü açıklayabilir.

Björkenstam, Björkenstam, Jablonska, Kosidou (2018) olumsuz çocukluk yaşantılarına kümülatif olarak sahip olan bireylerin olmayanlara göre DEHB riskinin 5 kat daha yüksek olduğunu, olumsuz çocukluk yaşantılarının her alt kümesinin DEHB riskini arttırdığını; DEHB riskini en çok artıran faktörün çoklu olumsuz çocukluk yaşantıları olduğunu belirtmiştir. Stern, Agnew-Blais, Danese (2018) DEHB ile istismar, yok sayılma arasında neden sonuca bağlı bir ilişki bulunmamasına rağmen, çocuklukta kötü davranışlarla karşılaşmanın DEHB'nin oluşmasına neden olabileceğini belirtmiştir. Fuller-Thomson, Mehta, Valeo (2014) çocuklukta karşılaşılan istismarın gelişmekte olan beyni etkilediğini belirtmiştir. Golm, Sarkar, Mackes ve ark. (2020) yaptığı çalışmada çocuklukta yaşanan yoksunluğun ergenlikte nöropsikolojik olanlarda bozulmaya neden olacağını, ileriye yönelik bellekte, ileriye yönelik inhibisyonunda, karar verme kalitesinde ve duyguyu fark etmede problemlere neden olacağını belirtmiştir. Hormes, Kearns, Timko (2014) yaptığı çalışmada online sosyal medya kullanımında adaptif olmayan bir örüntüyü tarif eden katılımcıların duygu düzenleme problemlerinin anlamlı ölçüde daha fazla olduğunu, daha çok kaçınma davranışında bulunduklarını, duygusal tepkileri kabul etmediklerini, dürtü kontrol becerilerinin zayıf olduğunu, amaç odaklı davranışlara dahil olmakta zorlandıklarını belirtmiştir. Türel, Bachara (2016) araba kullanırken sosyal medyaya bakmanın dürtüsel ve

riskli davranışların yeni bir formu olduğunu, DEHB tanısına sahip bireylerde, sahip olmayanlara göre daha yaygın görüldüğünü belirtmiştir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında çocukluk çağı olumsuz yaşantıların neden olduğu inhibisyon problemlerinin dürtüsellğe yol açması, dürtü kontrolünde yaşanan problemlerin sosyal medya bağımlılığı riskini arttırması çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının sosyal medya bağımlılığı üzerindeki etkisinde dürtüsellğin üstlendiği aracı değişken rolünü açıklayabilir.

Yapılan araştırmada çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu, dürtüsellik üzerinden ve doğrudan internet bağımlılığı üzerine pozitif ve anlamlı etkisi olduğu bulunmuştur. Lee, Lee, Jung, Park (2017) 'ın Kuzey Kore'de yaşayan ergenler üzerinde yaptığı araştırmada negatif otomatik düşüncelerin travmatik deneyimler ile internet bağımlılığı semptomları ilişkisi üzerinde aracı değişken rolü yaptığını ve erken travmatik deneyimlerin internet bağımlılığı semptomlarıyla pozitif olarak bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur. Forster, Rogers, Sussman ve ark. (2021) Dijital alanın ve internetin genç insanlar tarafından, özellikle maladaptif baş etme yollarını tercih edenler ve bağımlılık davranışı geliştirenler tarafından yanlış kullanıldığını belirtmiştir. Yoo, Cho, Ha ve ark. (2004) yaptığı araştırmada internetin sürekli değişen ve çok fazla sayıda uyaran içermesinin, çok kısa sürelerde ödül vermesinin DEHB biliş stiliyle uyumlu olduğunu belirtmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda olumsuz çocukluk yaşantısına sahip bireylerin interneti olumsuz duygu ve düşüncelerden kaçmak amacıyla kullanması, olumsuz çocukluk yaşantılarının internet bağımlılığı üzerindeki pozitif ve anlamlı etkisinde bilişsel dikkat kitlenmesi sendromunun üstlendiği aracı değişken rolünü açıklayabilir. Olumsuz çocukluk yaşantısının DEHB riskini artırması, internet üzerinden ödüle hızlı ulaşılması ve internetin aynı anda birçok aktivite yapabilme imkanını sağlaması dürtüsel bireylerin ilgisini çekebilir ve interneti kullanmaya başlayabilirler. Dürtüsel bireylerin interneti kullanmaya başladıktan sonra internetten sağladıkları haz internet kullanımının kontrolünde zorluk yaşamalarına neden olabilir ve bunun sonucunda internet bağımlılığı oluşabilir. Bu da olumsuz çocukluk yaşantılarının internet bağımlılığı üzerindeki etkisinde dürtüsellğin aracı değişken rolünü açıklayabilir.

Yapılan araştırmada çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının doğrudan ve dürtüsellik, metakognisyonlar aracılığıyla DEHB üzerine pozitif ve anlamlı etkisi olduğu ortaya konulmuştur. Literatüre bakıldığında Fuller-Thomson, Mehta, Valeo (2014) yaş değişkenleri, ırk değişkenleri, aile bireylerinin boşanması, ailede bağımlı kişinin olması, ebevyenlerinin uzun süre işsiz kalması durumunu içeren olumsuz çocukluk yaşantıları

kontrol edildiğinde çocuklukta maruz kalınan fiziksel istismar ile DEHB / Dikkat eksikliği alt grubu ile arasında güçlü bir ilişki olduğunu belirtmiş; erken dönemde karşılaşılan olumsuz yaşantılarının DEHB'ye genetik yatkınlık üzerinde aracı değişken etkisinin olduğunu, çocuklukta karşılaşılan istismarın geliştirmekte olan beyni etkilediğini, DEHB ve Dikkat Eksikliği tanısına sahip bireylerin üçte birinin istismara maruz kaldığını ortaya koymuştur. Björkenstam, Björkenstam, Jablonska, Kosidou (2018) olumsuz çocukluk yaşantılarına kümülatif olarak sahip olan bireylerin olmayanlara göre DEHB riskinin 5 kat daha yüksek olduğunu, olumsuz çocukluk yaşantılarının her alt kümesinin DEHB riskini arttırdığını; DEHB riskini en çok artıran faktörün çoklu olumsuz çocukluk yaşantıları olduğunu belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında olumsuz çocukluk yaşantılarının neden olduğu nörolojik bozulmalar DEHB'nin oluşmasına yol açabilir. Bu da DEHB'nin olumsuz çocukluk çağı yaşantıları tarafından direkt, pozitif yönlü ve anlamlı olarak etkilenmesini açıklayabilir.

Fuller-Thomson, Mehta, Valeo (2014) çocuklukta karşılaşılan istismarın geliştirmekte olan beyni etkilediğini belirtmiştir. Golm, Sarkar, Mackes ve ark. (2020) yaptığı araştırmada çocuklukta yaşanan yoksunluğun ergenlikte nöropsikolojik olanlarda bozulmaya neden olacağını, ileriye yönelik bellekte, ileriye yönelik inhibisyonunda, karar verme kalitesinde ve duyguyu fark etmede problemlerin yaşanacağını belirtmiştir. Berkeley (1997) DEHB tanısına sahip bireylerin meydana gelen baskın tepkilerin inhibisyonunda, gelecek davranışa dair geri bildirimin devam etmesinde ve müdahale kontrolünde problem yaşadıklarını belirtmiş; yürütücü işlevdeki motor kontrol-akış-sentaks ya da içsel olarak temsil edilen bilginin DEHB'nin oluşumunda etkili olduğunu ortaya koymuştur. Dige, Maahr, Backnroth-Ohsako (2008), DEHB tanısına bireylerin kısa süreli hafızasında bir problemin olmadığını, yıkımın çalışma hafızasında oluştuğunu, DEHB tanısına sahip bireylerde zihinsel huzursuzluğun, bilişsel dürtüsellik görüldüğünü belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında olumsuz çocukluk yaşantısına sahip olan bireylerde görülen ileriye yönelik inhibisyon problemlerinin ve nörolojik bozulmaların dürtüsel davranışlara yol açması ve dürtüsel bireylerde görülen yürütücü işlev problemlerinin, düşük inhibisyon kapasitesinin aynı zamanda DEHB tanısına sahip bireylerde de görülmesi olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının DEHB üzerindeki pozitif ve anlamlı etkisinde dürtüsellik aracı değişken rolünü açıklayabilir.

Mansueto, Caselli, Ruggiero, Sassaroli (2019) negatif metakognitif inançlara dahil olmaya yatkınlığın, çocukluk döneminde karşılaşılan olumsuz olaylarla bağlantılı olan negatif içsel olaylara yanıt olarak oluşabileceğini ortaya koymuş; travmatik olaylarla karşılaşan çocuğun

hissettiği distresle baş edebilmesi için duygusal destek olan aileye ihtiyacı olduğunu ortaya koymuştur. Riccardi, Bilotta, Leona ve ark. (2020) olumsuz çocukluk yaşantılara sahip grupta metakognisyonların daha zarar görmüş olduğunu, en çok bozulan metakognitif kısımların entegrasyon ve ayrışma olduğunu belirtmiştir. Butzbach, Fuermaier, Aschenbrenner ve ark. (2021) DEHB tanısına sahip grubun kontrol grubuna göre bilişsel düzenlemede, özellikle planlama metakognisyonlarında daha çok problem yaşadıklarını belirtmiştir. Butzbach, Fuermaier, Aschenbrenner ve ark. (2021) yaptığı araştırmada metakognisyonlardaki bozulmaların psikopatoloji ile ilgili olduğunu; metakognisyonların dikkat eksikliği, hiperaktivite, dürtüsellik üzerinde geniş bir etkisi olduğunu; metakognisyonlardaki varyansın dikkat eksikliğini açıkladığını ortaya koymuştur. Poissant (2005) DEHB tanısına sahip çocukların sorumluluklarını sık sık unutması, çok fazla konuşması, bilgilendirmeleri tamamıyla takip edememesi, alternatif sonuçları düşünmeden en küçük engelde takılması gibi yaşatlarından farklı davranışlara sahip olduğunu, bu problemlerin yürütücü işlevdeki problemlerden ve metakognitif düzeyde yaşanan zorluklardan kaynaklandığını belirtmiştir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında olumsuz çocukluk yaşantılarının metakognisyonlardaki bozulmalara yol açması ve DEHB tanısına sahip bireylerin metakognisyonlarında görülen bozulmalar olumsuz çocukluk çağı yaşantısının DEHB üzerindeki pozitif ve anlamlı etkisinde metakognisyonların üstelendiği aracı değişken rolünü açıklayabilir.

3. hipotezle uyumlu olarak yapılan araştırmada çocukluk dönemi travması olan bireylerin olmayanlara göre sosyal medya bağımlılığı daha yüksek olduğu bulunmuştur. Literatüre bakıldığında Worsley, McIntyre, Bentall, Corcoran (2018) yaptığı araştırmada çocuklukta kötü davranışla karşılaşmış bireylerin zor yaşam deneyimiyle baş edebilmek için sosyal medyayı aşırı kullanabildiklerini, istismarın yok sayılmaların görüldüğü evlerde çocukların adaptif baş etme stratejilerini öğrenebileceği kısıtlı imkanların olduğunu, bunun da adaptif baş etme stratejilerinin öğrenilmemesi ve deneyimlenmemesine yol açtığını belirtmiştir. Yates, Gregor, Haviland (2012) Çocuklukta karşılaşılan kötü davranışların bilişsel ve duygusal hassaslığı başlatabildiğini ve bilişsel, duygusal hassaslığın problematik internet kullanımına yol açabildiğini, çocuklukta karşılaşılan olumsuz davranışların etkisinin duygusal bilgi işleme sürecini etkilediğini belirtmiştir. Forster, Rogers, Sussman ve ark. (2021) yaptığı araştırmada geçmişinde disfonksiyonel aile bireylerine sahip olan, özellikle aileye dair birçok stresörü aynı anda yaşayan öğrencilerin problematik internet kullanım riskinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Hsieh, Shen, Wei ve ark. (2016)

İnternet bağımlılığının kaçınarak baş etme stratejisinin maladaptif formu olabildiğini, yok sayılmanın ve istismarın kişide dış dünyaya ve aileye karşı güvensizlik oluşturduğunu, Travma Sonrası Stres Bozukluğu ile baş etmek için internet bazlı sosyal ağların kullanılabileceğini belirtmiştir. Jackson, Testa, Fox (2021) olumsuz çocukluk deneyimi puanı dört ve dörtten fazla olan katılımcıların olumsuz çocukluk deneyimi 0 olan katılımcılara göre 3 kat daha fazla dijital medya kullandıklarını, aile desteğinin olumsuz çocukluk yaşantıları ile yoğun dijital medya kullanımı arasındaki ilişkide aracı değişken olarak görev yaptığını ortaya koymuş ve tüm ilişkinin yaklaşık %39'unu oluşturduğunu belirtmiştir.

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip bireylerin adaptif baş etme davranışlarını öğrenme imkanının düşük olması, sosyal medyanın çocukluk çağı olumsuz yaşantılarına sahip bireyler tarafından olumsuz duygularla baş etmek için kullanılması olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip bireylerde sosyal medya bağımlılığının daha fazla görülmesini açıklayabilir.

Yapılan araştırmada 3. hipotezle uyumlu olarak olumsuz çocukluk yaşantısına sahip grup ile olumsuz çocukluk yaşantısına sahip olmayan grup arasında düşüncelerin kontrol edilemez ve tehlikeli olduğuna dair metakognitif inançları, bilişsel farkındalığa dair metakognitif inançları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmış, çocukluk çağı olumsuz yaşantısı olan bireylerin metakognisyonlarındaki bozulmaların çocukluk çağı olumsuz yaşantısı olmayan bireylere göre daha fazla olduğu belirtilmiştir. Geçmişte yapılan araştırmalar; Riccardi, Bilotta, Leona ve ark. (2020) olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip grupta metakognisyonların daha zarar görmüş olduğunu, en çok bozulan metakognitif kısımların entegrasyon ve ayrışma olduğunu belirtmiştir. Mansueto, Caselli, Ruggiero, Sassaroli (2019) yaptığı araştırmada çocukluk döneminde istismara ya da yok sayılmaya maruz kalmanın yetişkinlikteki disfonksiyonel metakognitif inançlarla bağlantılı olduğunu; sağlıklı grubun ve klinikle bağlantılı yetişkin grubun ikisinde de metakognitif inançların olumsuz çocukluk yaşantıları ile ruminasyon ve negatif duygulanım arasındaki ilişkide aracı değişken olarak görev yaptığını; olumsuz çocukluk yaşantıları ile tehlike ve kontrol edilmezlik alt ölçekleri arasındaki ilişkinin olumsuz çocukluk yaşantıları ile pozitif metakognitif inançlar arasındaki kurulan ilişkiye göre daha güçlü olduğunu belirtmiştir. Gündüz, Gündoğmuş, Engin ve ark. (2019) olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip katılımcıların olumsuz çocukluk yaşantısına sahip olmayan katılımcılara göre hafızalarının zayıf ve güvenilmez olduğuna dair inançların daha yüksek olduğunu, en az bir olumsuz çocukluk yaşantısına sahip katılımcıların bilişlerini izlediğini, bilişlerini izledikçe kaygı,

endişe, stres belirtilerine ve bu belirtilerin oluşturduğu fiziksel semptomlara dair farkındalıklarının arttığını; bu belirtilerin olumsuz çocukluk yaşantısına sahip bireyler tarafından tehlikeli olarak algılandığını aynı zamanda endişe ve ruminasyonların kontrol edilemez inancının olumsuz çocukluk yaşantısına sahip katılımcılarda sahip olmayanlara göre daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Barlow, Goldsmith (2014) disosiyasyonun ve negatif düşüncenin tehlikeli ve kontrol edilemez olduğuna dair inançların çocukluk çağında bir yakını tarafından istismara uğramak ile yetişkinlikteki endişenin arasındaki ilişkide aracı değişken olarak görev yaptığını belirtmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda olumsuz çocukluk yaşantısına sahip olan bireylerin tehdit ve tehlikelere karşılaşma oranı yüksek olduğu için zihinleri sürekli tehdit ve tehlike aramakla meşgul olabilir ve yaşadıkları ortamda zihnindeki tehlikeli ve tehditlere benzer durumlarla karşı karşıya gelebilirler. Bu da zihnindeki tehlikeye ait düşüncelerin gerçeğe dönüşebileceğini, düşüncelerin gerçeğe dönüşmesiyle birlikte düşüncelerin tehlikeli olduğu inancını, “tehditlere odaklanırsam önlem alabilirim”, “tehlikeli şeyler düşünürsem gerçek olur” gibi inançları pekiştirebilir. Olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip bireylerin zihni sürekli tehdit arayışında olduğu ve sürekli tehlikeye ve tehdide dair düşünceleri ile uğraştıkları, tehdite ve tehlikelere dair düşüncelerle uğraştıkça tehdit ve tehlikeleri buldukları için olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip bireyler düşüncelerin kontrol edilemeyeceğine dair inançlar geliştirmiş olabilirler. Benzer şekilde olumsuz çocukluk yaşayan bireylerin zihni sürekli tehditle meşgul olduğu için tehlike ve tehdide ait düşüncelerle çok fazla uğraşabilir, dikkatleri tehlike ve tehdit içeren düşünceler üzerinde olabilir. Olumsuz çocukluk yaşantısına sahip bireylerdeki disosiyasyon anında yaşanan olaya dair farkındalık zayıflayabilir. Kişi bu anı daha iyi hatırlamak için sürekli o anı daha çok düşünebilir. Daha çok düşündükçe bilişsel farkındalık inancı skorunun yükselmesi olumsuz çocukluk yaşantısına sahip bireylerde bilişsel farkındalığa dair inancın neden daha yüksek olduğunu açıklayabilir.

3. hipotezle uyumlu olarak yapılan araştırmada olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip bireylerde sahip olmayanlara göre dürtüsellik düzeyinin ve plan yapma becerisinin daha düşük olduğu ortaya konmuştur. Geçmişte yapılan araştırmalara bakıldığında Björkenstam, Björkenstam, Jablonska, Kosidou (2018) olumsuz çocukluk yaşantılarına kümülatif olarak sahip olan bireylerin olmayanlara göre DEHB riskinin 5 kat daha yüksek olduğunu, olumsuz çocukluk yaşantılarının her alt kümesinin DEHB riskini arttırdığını; DEHB riskini en çok artıran faktörün çoklu olumsuz çocukluk yaşantıları olduğunu; Semiz, Öner, Cengiz, Bilici (2017) çocukluk duygusal istismarın, disosiyasyonun, Travma Sonrası Stres Bozukluğu

semptomlarının hem dikkat eksikliği hem de hiperaktivite-dürtüsellik grubunda ortak olduğunu ortaya koymuştur .Golm, Sarkar, Mackes ve ark. (2020) yaptığı araştırmada çocuklukta yaşanan yoksunluğun ergenlikte nöropsikolojik alanlarda bozulmaya neden olacağını, ileriye yönelik bellekte, ileriye yönelik inhibisyonda, karar verme kalitesinde problemlerin yaşanacağını belirtmiştir. Berkeley (1997) DEHB tanısına sahip bireylerin baskın tepkilerin inhibisyonunda, gelecek davranışa dair geri bildirimin devam etmesinde ve müdahale kontrolünde problem yaşadıklarını belirtmiş; yürütücü işlevdeki motor kontrol-akış-sentaks ya da içsel olarak temsil edilen bilginin DEHB'nin oluşumunda etkili olduğunu ortaya koymuştur. Alvarado, Puente, Jiménez, Arrebillaga (2011) DEHB tanısına sahip bireylerin en büyük dezavantajının dürtüsellik ve disinhibisyon olduğunu belirtmiştir.

Yukarıdaki bilgilerle bağlantılı olarak Olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip bireylerde görülen nörolojik problemler DEHB 'nin oluşmasına yol açabilir. Olumsuz çocukluk yaşantısına sahip bireylerde görülen düşük inhibisyon kapasitesi dürtüsel davranışlarının artmasına neden olabilir. Bu da olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip bireylerde DEHB 'nin daha fazla görülmesini açıklayabilir

4.1. Limitasyon

Her araştırmada olduğu gibi yapılan bu araştırmanın da bazı sınırlılıkları vardır. Bunlardan birincisi katılımcı sayısının azlığı ve katılımcılar arasındaki kadın erkek cinsiyeti dağılımının eşit olmamasıdır. İkinci olarak bu araştırma pandemi döneminde yapıldığı için uzun süre evde kalma, sosyalleşmenin azalması kişilerdeki olumsuz çocukluk yaşantılarının tetiklenmesine neden olabilir. İşlerin çoğunluğun bilgisayar ve internet aracılığı ile gerçekleşmesi internet, bilgisayar, sosyal medya kullanım süresinin normal süreçten daha yüksek belirtilmesine neden olabilir. Anket internet ve sosyal medya üzerinden dağıtıldığından sorular internet kullanan, sosyal medya hesapları olan bireyler tarafından cevaplanmıştır. Belki bu araştırmanın replikasyonu sosyal medya kullanmayan katılımcılar üzerinden de yapılabilir. Bu çalışma 18-65 yaş üstü bireyler için yapıldı ama ortaokul ve lise çağındaki çocuklara uygun versiyonla da yeni bir araştırma deseni oluşturulabilir.

SONUÇ

Bu araştırma günümüzde giderek yaygınlaşan internet ve sosyal medya kullanımının DEHB semptomları arasındaki ilişkiyi görmek için ve dürtüsellik, metakognisyonların, olumsuz çocukluk yaşantılarının, bilişsel dikkat kitlenmesi sendromunun bu ilişkideki rolünü anlamak amacıyla yapılmıştır. Yapılan çalışmada internet bağımlılığı ile sosyal medya bağımlılığı arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişkisi olduğu, internet bağımlılığı ile dürtüsellik arasında pozitif ve anlamlı ilişki olduğu, sosyal medya bağımlılığı ile dürtüsellik arasında pozitif ve anlamlı ilişki olduğu ortaya konmuştur. Buna ek olarak, çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının metakognisyonlar ve dürtüsellik üzerinden ve doğrudan DEHB üzerine etkisi olduğu, çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının metakognisyonlar, bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu, dürtüsellik üzerinden ve doğrudan sosyal medya bağımlılığı üzerine etkisi vardır. Ayrıca katılımcılarda çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının bilişsel dikkat kitlenmesi sendromu, dürtüsellik üzerinden ve doğrudan internet bağımlılığı üzerine etkisi olduğu, internet bağımlılığının metakognisyonlar, dürtüsellik üzerinden ve doğrudan ASRS üzerine etkisi olduğu ortaya konmuştur.

KAYNAKLAR

- Akbari, M. (2017). Metacognitions or Distress İntolerance: The Mediating Role in the Relationship Between Emotional Dysregulation and Problematic İnternet Use. *Addictive Behaviors Reports*, 6, 128-133.
- Alvarado, J. M., Puente, A., Jiménez, V. ve Arrebillaga, L. (2011). Evaluating Reading and Metacognitive Deficits in Children And Adolescents with Attention Deficit Hyperactivity Disorder. *The Spanish Journal Of Psychology*, 14(1), 62-73.
- Andreassen, C. S., Billieux, J., Griffiths, M. D., Kuss, D. J., Demetrovics, Z., Mazzoni, E. ve Pallesen, S. (2016). The Relationship Between Addictive Use of Social Media and Video Games and Symptoms of Psychiatric Disorders: A Large-Scale Cross-Sectional Study. *Psychology Of Addictive Behaviors*, 30(2), 252.
- Andreassen, C. S., Pallesen, S. ve Griffiths, M. D. (2017). The Relationship Between Addictive Use of Social Media, Narcissism, and Self-Esteem: Findings From A Large National Survey. *Addictive Behaviors*, 64, 287-293.
- Antshel, K. M. ve Nastasi, R. (2008). Metamemory Development in Preschool Children with ADHD. *Journal Of Applied Developmental Psychology*, 29(5), 403-411.
- Appiah-Kusi, E., Fisher, H. L., Petros, N., Wilson, R., Mondelli, V., Garety, P. A., McGuire, P., Bhattacharyya, S. (2017). Do Cognitive Schema Mediate the Association Between Childhood Trauma and Being At Ultra-High Risk For Psychosis? *Journal Of Psychiatric Research*, 88, 89-96.
- Aydın, O., Balıkçı, K., Sönmez, İ., Ünal-Aydın, P. vee Spada, M. M. (2021). Examining The Roles of Cognitive Flexibility, Emotion Recognition, and Metacognitions in Adult Attention Deficit and Hyperactivity Disorder with Predominantly İnattentive Presentation. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 2022;29:542–553.
- Balıkçı, K., Aydın, O., Sönmez, İ., Kalo, B.Ünal-Aydın, P. (2020). The Relationship Between Dysfunctional Metacognitive Beliefs and Problematic Social Networking Sites Use. *Scandinavian Journal Of Psychology*, 61(5), 593-598.
- Barkley, R. A. (1997). Behavioral İnhibition, Sustained Attention and Executive Functions: Constructing A Unifying Theory Of ADHD. *Psychological Bulletin*, 121(1), 65.

- Barkley, R. A ve Murphy, K. R. (2006). Identifying New Symptoms for Diagnosing ADHD In Adulthood. *The ADHD Report*, 14(4), 7-11.
- Barlow, M. R ve Goldsmith, R. E. (2014). Childhood Trauma and Active Mental Processes: Dissociation and Metacognition Influence Control of Negative Thoughts. *Journal Of Child & Adolescent Trauma*, 7(2), 131-140.
- Barra, S., Turner, D., Müller, M., Hertz, P. G., Retz-Junginger, P., Tüscher, O., Huss, Michael., Retz, Wolfgang. (2020). ADHD Symptom Profiles, Intermittent Explosive Disorder, Adverse Childhood Experiences, and Internalizing/Externalizing Problems in Young Offenders. *European Archives Of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 1-13.
- Bielas, H., Barra, S., Skrivanek, C., Aebi, M., Steinhausen, H.-C., Bessler, C.ve Plattner, B. (2016). The Associations of Cumulative Adverse Childhood Experiences and Irritability with Mental Disorders in Detained Male Adolescent Offenders. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 10, Article 34. <https://doi.org/10.1186/S13034-016-0122-7>
- Björkenstam, E., Björkenstam, C., Jablonska, B. ve Kosidou, K. (2018). Cumulative Exposure to Childhood Adversity, and Treated Attention Deficit/Hyperactivity Disorder: A Cohort Study Of 543 650 Adolescents and Young Adults in Sweden. *Psychological Medicine*, 48(3), 498-507.
- Black, D. W.ve Grant, J. E. (2014). *DSM-5® Guidebook: The Essential Companion To The Diagnostic And Statistical Manual Of Mental Disorders*. American Psychiatric Pub
- Blackwell, D., Leaman, C., Tramposch, R., Osborne, C. ve Liss, M. (2017). Extraversion, Neuroticism, Attachment Style And Fear Of Missing Out As Predictors of Social Media Use and Addiction. *Personality and Individual Differences*, 116, 69-72.
- Boer, M., Stevens, G., Finkenauer, C ve Van Den Eijnden, R. (2020). Attention Deficit Hyperactivity Disorder-Symptoms, Social Media Use Intensity, and Social Media Use Problems in Adolescents: Investigating Directionality. *Child Development*, 91(4), 853-865.
- Boullier, M. ve Blair, M. (2018). Adverse Childhood Experiences. *Paediatrics and Child Health*, 28(3), 132-137.

- Breda, V., Rovaris, D. L., Vitola, E. S., Mota, N. R., Blaya-Rocha, P., Salgado, C. A. I., Victor, M. M., Picon, F.A., Karam, R.G., Silva, K.L., Roh De, L.A., Bau, C.H. D., Grevet, E.H(2016). Does Collateral Retrospective Information About Childhood Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder Symptoms Assist in The Diagnosis of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder in Adults? Findings from A Large Clinical Sample. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 50(6), 557-565.
- Brown, D. W., Anda, R. F., Tiemeier, H., Felitti, V. J., Edwards, V. J., Croft, J. B. ve Giles, W. H. (2009). Adverse Childhood Experiences and The Risk Of Premature Mortality. *American Journal Of Preventive Medicine*, 37(5), 389-396.
- Brown, N. M., Brown, S. N., Briggs, R. D., Germán, M., Belamarich, P. F. ve Oyeku, S. O. (2017). Associations Between Adverse Childhood Experiences and ADHD Diagnosis And Severity. *Academic Pediatrics*, 17(4), 349-355.
- Burke, N. J., Hellman, J. L., Scott, B. G., Weems, C. F., ve Carrion, V. G. (2011). The Impact of Adverse Childhood Experiences on An Urban Pediatric Population. *Child Abuse & Neglect*, 35(6), 408-413.
- Butzbach, M., Fuermaier, A. B., Aschenbrenner, S., Weisbrod, M., Tucha, L. ve Tucha, O. (2021). Metacognition, Psychopathology and Daily Functioning in Adult ADHD. *Journal Of Clinical And Experimental Neuropsychology*, 1-15.
- Campbell, J. A., Walker, R. J. ve Egede, L. E. (2016). Associations Between Adverse Childhood Experiences, High-Risk Behaviors, and Morbidity in Adulthood. *American Journal Of Preventive Medicine*, 50(3), 344-352.
- Cao, F., Su, L., Liu, T. ve Gao, X. (2007). The Relationship Between Impulsivity and Internet Addiction in A Sample of Chinese Adolescents. *European Psychiatry*, 22(7), 466-471.
- Cao, X. ve Yu, L. (2019). Exploring The Influence of Excessive Social Media Use At Work: A Three-Dimension Usage Perspective. *International Journal Of Information Management*, 46, 83-92.
- Caplan, S. E. (2003). Preference For Online Social Interaction: A Theory of Problematic Internet Use and Psychosocial Well-Being. *Communication Research*, 30(6), 625-648.

- Caplan, S. E. (2010). Theory and Measurement of Generalized Problematic Internet Use: A Two-Step Approach. *Computers In Human Behavior*, 26(5), 1089-1097.
- Casale, S., Caplan, S. E., ve Fioravanti, G. (2016). Positive Metacognitions About Internet Use: The Mediating Role in the Relationship Between Emotional Dysregulation and Problematic Use. *Addictive Behaviors*, 59, 84-88.
- Casale, S., Musicò, A. ve Spada, M. M. (2021). A Systematic Review of Metacognitions in Internet Gaming Disorder and Problematic Internet, Smartphone and Social Networking Sites Use. *Clinical Psychology & Psychotherapy*. 28(6), 1494-1508.
- Casale, S., Rugai, L. ve Fioravanti, G. (2018). Exploring the Role of Positive Metacognitions in Explaining The Association Between The Fear of Missing Out and Social Media Addiction. *Addictive Behaviors*, 85, 83-87.
- Caselli, G., Marino, C. ve Spada, M. M. (2021). Modelling Online Gaming Metacognitions: The Role of Time Spent Gaming in Predicting Problematic Internet Use. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 39(2), 172-182.
- Caye, A., Spadini, A. V., Karam, R. G., Grevet, E. H., Rovaris, D. L., Bau, C. H. Lohde, L.A. Kieling, C. (2016). Predictors of Persistence of ADHD into Adulthood: A Systematic Review of the Literature and Meta-Analysis. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 25(11), 1151-1159.
- Cho, S. C., Kim, J. W., Kim, B. N., Lee, J. H. ve Kim, E. H. (2008). Biogenetic Temperament and Character Profiles and Attention Deficit Hyperactivity Disorder Symptoms in Korean Adolescents with Problematic Internet Use. *Cyberpsychology & Behavior*, 11(6), 735-737.
- Choi, J. S., Park, S. M., Roh, M. S., Lee, J. Y., Park, C. B., Hwang, J. Y., Gwak, A.R., Jung, H.Y. (2014). Dysfunctional Inhibitory Control and Impulsivity in Internet Addiction. *Psychiatry Research*, 215(2), 424-428.
- Chung, K. L., Morshidi, I., Yoong, L. C., ve Thian, K. N. (2019). The Role of The Dark Tetrad and Impulsivity in Social Media Addiction: Findings from Malaysia. *Personality and Individual Differences*, 143, 62-67.

- Colman, I., Kingsbury, M., Garad, Y., Zeng, Y., Naicker, K., Patten, S., Jones, P.B., Wild, T.C, Thompson, A.H. (2016). Consistency in Adult Reporting of Adverse Childhood Experiences. *Psychological Medicine*, 46(3), 543-549.
- Cook, J., Knight, E., Hume, I. ve Qureshi, A. (2014). The Self-Esteem of Adults Diagnosed with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD): A Systematic Review of the Literature. *ADHD Attention Deficit and Hyperactivity Disorders*, 6(4), 249-268.
- Crouch, E., Radcliff, E., Bennett, K. J., Brown, M. J. ve Hung, P. (2021). Examining The Relationship Between Adverse Childhood Experiences and ADHD Diagnosis and Severity. *Academic Pediatrics*.
- Cubillo, A., Halari, R., Ecker, C., Giampietro, V., Taylor, E. ve Rubia, K. (2010). Reduced Activation and Inter-Regional Functional Connectivity of Fronto-Striatal Networks in Adults with Childhood Attention-Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) And Persisting Symptoms During Tasks of Motor Inhibition and Cognitive Switching. *Journal Of Psychiatric Research*, 44(10), 629-639.
- Dalbudak, E. ve Evren, C. (2014). The Relationship of Internet Addiction Severity with Attention Deficit Hyperactivity Disorder Symptoms in Turkish University Students; Impact of Personality Traits, Depression and Anxiety. *Comprehensive Psychiatry*, 55(3), 497-503
- Dalbudak, E., Evren, C., Aldemir, S.ve Evren, B. (2014). The Severity of Internet Addiction Risk and Its Relationship with The Severity of Borderline Personality Features, Childhood Traumas, Dissociative Experiences, Depression and Anxiety Symptoms Among Turkish University Students. *Psychiatry Research*, 219(3), 577-582.
- Dalbudak, E., Evren, C., Aldemir, S., Taymur, I., Evren, B. ve Topcu, M. (2015). The Impact of Sensation Seeking on The Relationship Between Attention Deficit/Hyperactivity Symptoms and Severity of Internet Addiction Risk. *Psychiatry Research*, 228(1), 156-161
- Dawson, A. E., Wymbs, B. T., Evans, S. W. ve Dupaul, G. J. (2019). Exploring How Adolescents with ADHD Use and Interact With Technology. *Journal of Adolescence*, 71, 119-137.

- Demircioğlu, Z. I. ve Köse, A. G. (2021). Effects of Attachment Styles, Dark Triad, Rejection Sensitivity, and Relationship Satisfaction on Social Media Addiction: A Mediated Model. *Current Psychology*, 40(1), 414-428.
- Dige, N., Maahr, E. ve Backenroth-Ohsako, G. (2008). Memory Tests in Subgroups of Adult Attention Deficit Hyperactivity Disorder Reveals Simultaneous Capacity Deficit. *International Journal Of Neuroscience*, 118(4), 569-591.
- Ding, C., Wang, T., Chen, X., Li, J., Wang, W., Huang, D., Yan, Hong., Li, Shiyue. (2019). Association of Adverse Childhood Experience and Attention Deficit Hyperactivity Disorder with Depressive Symptoms Among Men Who Have Sex With Men In China: Moderated Mediation Effect Of Resilience. *BMC Public Health*, 19(1), 1-11.
- Doğan, S., Öncü, B., Varol-Saraçoğlu, G. ve Küçükgöncü, S. (2009). Erişkin Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Kendi Bildirim Ölçeği (ASRS-V1.1): Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenilirliği [Validity And Reliability of The Turkish Version of The Adult ADHD Self-Report Scale (ASRS-V1.1)]. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10(2), 77-87.
- Dong, X., Su, F., Du, J., Hu, Y.ve Wang, Z. (2021). Childhood Trauma and İnternet Addiction Predict Depression On Left Behind Adolescents. *The International Journal of Electrical Engineering & Education*, 00207209211002072.
- Dong, X., Zhang, R., Zhornitsky, S., Le, T. M., Wang, W., Li, C. S. R. ve Zhang, S. (2021). Depression Mediates The Relationship Between Childhood Trauma and Internet Addiction in Female But Not Male Chinese Adolescents and Young Adults. *Journal Of Clinical Medicine*, 10(21), 5015.
- Dragan, M. ve Kowalski, J. (2020). Childhood Adversities and Psychopathology in Participants with High and Low Severity Of Cognitive-Attentional Syndrome Symptoms. *European Journal Of Trauma & Dissociation*, 4(4), 100112.
- Dube, S. R., Williamson, D. F., Thompson, T., Felitti, V. J. ve Anda, R. F. (2004). Assessing The Reliability of Retrospective Reports of Adverse Childhood Experiences Among Adult HMO Members Attending A Primary Care Clinic. *Child Abuse & Neglect*.

- Duke, N. N., Pettingell, S. L., McMorris, B. J. ve Borowsky, I. W. (2010). Adolescent Violence Perpetration: Associations with Multiple Types of Adverse Childhood Experiences. *Pediatrics*, 125(4), 778-786.
- Durkee, T., Hadlaczky, G., Westerlund, M. ve Carli, V. (2011). Internet Pathways in Suicidality: A Review of The Evidence. *International Journal Of Environmental Research and Public Health*, 8(10), 3938-3952.
- Efrati, Y., Kolubinski, D. C., Marino, C. ve Spada, M. M. (2021). Modelling The Contribution of Metacognitions, Impulsiveness, and Thought Suppression to Behavioural Addictions in Adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(7), 3820.
- Erith, C. D. (2012). The Role of Metacognition in Human Social Interactions. *Philosophical Transactions Of The Royal Society B: Biological Sciences*, 367(1599), 2213-2223.
- EŞKİSU, M. (2021). Childhood Trauma and Internet Addiction: Do Dissociation or Online Dissociation Have A Mediating Role?. *Culture*, 6(12), 501-516.
- Evren, B., Evren, C., Dalbudak, E., Topcu, M. ve Kutlu, N. (2018). Relationship of Internet Addiction Severity with Probable Adhd and Difficulties in Emotion Regulation among Young Adults. *Psychiatry Research*, 269, 494-500.
- Faghani, N., Akbari, M., Hasani, J. ve Marino, C. (2020). An Emotional and Cognitive Model of Problematic İnternet Use Among College Students: The Full Mediating Role of Cognitive Factors. *Addictive Behaviors*, 105, 106252.
- Felitti ,V.J. (1998) The Relationship of Adult Health Status to Childhood Abuse and Household Dysfunction. *Am J Prev Med* 1998;14(4):245–258.
- Fioravanti, G., Flett, G., Hewitt, P., Rugai, L.ve Casale, S. (2020). How Maladaptive Cognitions Contribute to The Development of Problematic Social Media Use. *Addictive Behaviors Reports*, 11, 100267.
- Floros, G. ve Siomos, K. (2013). The Relationship Between Optimal Parenting, Internet Addiction and Motives For Social Networking in Adolescence. *Psychiatry Research*, 209(3), 529-534.

- Forster, M., Rogers, C. J., Sussman, S., Watts, J., Rahman, T., Yu, S. ve Benjamin, S. M. (2021). Can Adverse Childhood Experiences Heighten Risk for Problematic Internet and Smartphone Use? Findings from A College Sample. *International Journal Of Environmental Research and Public Health*, 18(11), 5978.
- Franklin, M. S., Mrazek, M. D., Anderson, C. L., Johnston, C., Smallwood, J., Kingstone, A., Schooler, J.W.(2017). Tracking Distraction: The Relationship Between Mindwandering, Meta-Awareness, and ADHD Symptomatology. *Journal Of Attention Disorders*, 21, 475–486. <https://doi.org/10.1177/1087054714543494>.
- Fuller-Thomson, E., Mehta, R. ve Valeo, A. (2014). Establishing A Link Between Attention Deficit Disorder/Attention Deficit Hyperactivity Disorder and Childhood Physical Abuse. *Journal Of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 23(2), 188-198.
- Golm, D., Sarkar, S., Mackes, N. K., Fairchild, G., Mehta, M. A., Rutter, M., Sonuga-Barke, E. J., Young Adult Follow Up Study Team. (2020). The Impact of Childhood Deprivation on Adult Neuropsychological Functioning Is Associated With ADHD Symptom Persistence. *Psychological Medicine*, 1-10.
- González, R. A., Vélez-Pastrana, M. C., Mccrory, E., Kallis, C., Aguila, J., Canino, G. ve Bird, H. (2019). Evidence of Concurrent and Prospective Associations Between Early Maltreatment and ADHD Through Childhood and Adolescence. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 54(6), 671-682.
- Griffiths, M., Lopez-Fernandez, O., Throuvala, M., Pontes, H. M. ve Kuss, D. J. (2018). Excessive and Problematic Use of Social Media in Adolescence: A Brief Overview.
- Grohol, J. M. (1999). Too Much Time Online: Internet Addiction Or Healthy Social Interactions?. *Cyberpsychology & Behavior*, 2(5), 395-401.
- Guedes, E., Sancassiani, F., Carta, M. G., Campos, C., Machado, S., King, A. L. S. ve Nardi, A. E. (2016). Internet Addiction and Excessive Social Networks Use: What About Facebook? *Clinical Practice and Epidemiology In Mental Health: CP & EMH*, 12, 43.
- Gul, H., & Gurkan, C. K. (2018). Child Maltreatment and Associated Parental Factors Among Children with ADHD: A Comparative Study. *Journal Of Attention Disorders*, 22(13), 1278-1288.

- Gul, H., Yurumez Solmaz, E., Gul, A. ve Oner, O. (2018). Facebook Overuse and Addiction Among Turkish Adolescents: Are ADHD and ADHD-Related Problems Risk Factors? *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology*, 28(1), 80-90.
- Gunduz, A., Gundogmus, I., Engin, B. H., Isler, A., Sertcelik, S. ve Yasar, A. B. (2019). Effects of Adverse Childhood Events Over Metacognitions, Rumination, Depression and Worry in Healthy University Students. *Annals Of Medical Research*, 26(7), 1394-1401.
- Gündüz, A., Gündoğmuş, İ., Sertçelik, S., Engin, B. H., İşler, A., Çipil, A., Gönül, H., Yaşar, A.B., Sungur, M.Z. Validity And Reliability of Cognitive Attentional Syndrome-1 Questionnaire. *Psychiatry Investigation* 16.5 (2019): 355
- Tamam, L., Güleç, H. ve Karataş, G. (2013). Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu (Bis-11-Kf) Türkçe Uyarlama Çalışması. *Noropsikiyatri Arşivi*, 50(2), 130-134. Doi: 10.4274/Npa.Y 6296
- Gündüz, A., Yaşar, A.B., Gündoğmuş, İ., Savran, C. ve Konuk, E.(2018). Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(1), 68-75.
- Hamidi, F. ve Ghasedi, J. (2020). Cognitive and Metacognitive Impairments of Drug Addicted, Internet Addicted and Normal Individuals in Youth Ages: A Comparative Study. *International Journal of High Risk Behaviors and Addiction*, 9(1).
- Hamonniere, T. ve Varescon, I. (2018). Metacognitive Beliefs in Addictive Behaviours: A Systematic Review. *Addictive Behaviors*, 85, 51-63.
- Han, D. H., Lee, Y. S., Na, C., Ahn, J. Y., Chung, U. S., Daniels, M. A., Haws, C. H., Renshaw, P. F (2009). The Effect of Methylphenidate on Internet Video Game Play in Children with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder. *Comprehensive Psychiatry*, 50(3), 251-256
- Harren, N., Walburg, V. ve Chabrol, H. (2021). Studying Social Media Burnout and Problematic Social Media Use: The Implication of Perfectionism and Metacognitions. *Computers in Human Behavior Reports*, 4, 100117.
- Hart, J. T. (1967). Memory and The Memory-Monitoring Process. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 6, 685-691.

- Hawi, N.ve Samaha, M. (2019). Identifying Commonalities and Differences in Personality Characteristics of Internet and Social Media Addiction Profiles: Traits, Self-Esteem, and Self-Construal. *Behaviour & Information Technology*, 38(2), 110-119.
- Hillis, S. D., Anda, R. F., Dube, S. R., Felitti, V. J., Marchbanks, P. A. ve Marks, J. S. (2004). The Association Between Adverse Childhood Experiences and Adolescent Pregnancy, Long-Term Psychosocial Consequences, and Fetal Death. *Pediatrics*, 113(2), 320-327.
- Ho, R. C., Zhang, M. W., Tsang, T. Y., Toh, A. H., Pan, F., Lu, Y., Cheng, C., Yip, P. S., Lam, T. L., Lai, Chinh -Man., Watanabe, H., Mak, K. K. (2014). The Association Between Internet Addiction And Psychiatric Co-Morbidity: A Meta-Analysis. *BMC Psychiatry*, 14(1), 1-10.
- Ho, S. S., Lwin, M. O. ve Lee, E. W. (2017). Till Logout Do Us Part? Comparison of Factors Predicting Excessive Social Network Sites Use and Addiction Between Singaporean Adolescents and Adults. *Computers in Human Behavior*, 75, 632-642.
- Hormes, J. M., Kearns, B. ve Timko, C. A. (2014). Craving Facebook? Behavioral Addiction to Online Social Networking and Its Association With Emotion Regulation Deficits. *Addiction*, 109(12), 2079-2088.
- Hosseini Ramaghani, N. A., Rezaei, F., Sepahvandi, M. A., Gholamrezaei, S. ve Mirderikvand, F. (2019). The Mediating Role of The Metacognition, Time Perspectives and Experiential Avoidance on the Relationship Between Childhood Trauma and Post-Traumatic Stress Disorder Symptoms. *European Journal Of Psychotraumatology*, 10(1), 1648173.
- Hsieh, Y. P., Shen, A. C. T., Wei, H. S., Feng, J. Y., Huang, S. C. Y. ve Hwa, H. L. (2016). Associations Between Child Maltreatment, PTSD, and Internet Addiction Among Taiwanese Students. *Computers In Human Behavior*, 56, 209-214.
- Hughes, K., Bellis, M. A., Hardcastle, K. A., Sethi, D., Butchart, A., Mikton, C. Jones, L., Dunne, M. P. (2017). The Effect of Multiple Adverse Childhood Experiences on Health: A Systematic Review and Meta-Analysis. *The Lancet Public Health*, 2(8), E356-E366.

- Hur, M. H. (2006). Demographic, Habitual, and Socioeconomic Determinants of Internet Addiction Disorder: An Empirical Study of Korean Teenagers. *Cyberpsychology & Behavior*, 9(5), 514-525.
- Hussain, Z. Vegriffiths, M. D. (2021). The Associations Between Problematic Social Networking Site Use and Sleep Quality, Attention-Deficit Hyperactivity Disorder, Depression, Anxiety and Stress. *International Journal Of Mental Health And Addiction*, 19(3), 686-700.
- Hussain, Z. Ve Wegmann, E. (2021). Problematic Social Networking Site Use and Associations with Anxiety, Attention Deficit Hyperactivity Disorder, and Resilience. *Computers in Human Behavior Reports*, 4, 100125.
- Isquick, P. K. ve Gioia, G. A. (2000). BRIEF Predictions of ADHD: Clinical Utility of The Behavior Rating Inventory of Executive Function for Detecting ADHD Subtypes in Children. *Archives Of Clinical Neuropsychology*, 15, 780–781.
- Jackson, D. B., Testa, A. ve Fox, B. (2021). Adverse Childhood Experiences and Digital Media Use Among US Children. *American Journal Of Preventive Medicine*, 60(4), 462-470.
- Jacobs, J., Agho, K., Stevens, G. ve Raphael, B. (2012). Do Childhood Adversities Cluster in Predictable Ways? A Systematic Review. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 7(2), 103-115.
- Jeavons, A., Bishop, T., French, B., Bastable, S. ve Harpham-Salter, A. (2018). *The Adult Adhd Treatment Handbook*. Routledge.
- Khalis, A. ve Mikami, A. Y. (2018). Talking Face-To-Facebook: Associations Between Online Social Interactions and Offline Relationships. *Computers in Human Behavior*, 89, 88-97.
- KIRIK, A., ARSLAN, A., ÇETİNKAYA, A. ve Mehmet, G. Ü. L. (2015). Türkiye'deki Gençlerin Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerine Yönelik Nicel Bir Araştırma. *International Journal Of Science Culture And Sport*, 3(3), 108-122.
- Kim, J., Larose, R. ve Peng, W. (2009). Loneliness As The Cause and The Effect of Problematic Internet Use: The Relationship Between Internet Use and Psychological Well-Being. *Cyberpsychology & Behavior*, 12(4), 451-455.

- Kircaburun, K. (2016). Self-Esteem, Daily Internet Use and Social Media Addiction As Predictors of Depression Among Turkish Adolescents. *Journal Of Education And Practice*, 7(24), 64-72.
- Kircaburun, K., Demetrovics, Z., Király, O. ve Griffiths, M. D. (2020). Childhood Emotional Trauma and Cyberbullying Perpetration Among Emerging Adults: A Multiple Mediation Model of The Role Of Problematic Social Media Use and Psychopathology. *International Journal Of Mental Health and Addiction*, 18(3), 548-566.
- Kircaburun, K., Griffiths, M. D. Ve Billieux, J. (2020). Childhood Emotional Maltreatment and Problematic Social Media Use Among Adolescents: The Mediating Role of Body Image Dissatisfaction. *International Journal Of Mental Health and Addiction*, 18(6), 1536-1547.
- Kittinger, R., Correia, C. J. ve Irons, J. G. (2012). Relationship Between Facebook Use and Problematic Internet Use Among College Students. *Cyberpsychology, Behavior, And Social Networking*, 15(6), 324-327.
- Knouse, L. E., Bagwell, C. L., Barkley, R. A. ve Murphy, K. R. (2005). Accuracy of Self-Evaluation in Adults with ADHD: Evidence From A Driving Study. *Journal of Attention Disorders*, 8(4), 221-234.
- Ko, C. H., Hsiao, S., Liu, G. C., Yen, J. Y., Yang, M. J. ve Yen, C. F. (2010). The Characteristics of Decision Making, Potential to Take Risks, And Personality Of College Students With Internet Addiction. *Psychiatry Research*, 175(1-2), 121-125.
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Chen, C. C., Chen, S. H., Wu, K. ve Yen, C. F. (2006). Tridimensional Personality of Adolescents with Internet Addiction and Substance Use Experience. *The Canadian Journal Of Psychiatry*, 51(14), 887-894.
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Chen, C. S., Yeh, Y. C. ve Yen, C. F. (2009). Predictive Values of Psychiatric Symptoms for Internet Addiction in Adolescents: A 2-Year Prospective Study. *Archives Of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 163(10), 937-943.
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Yen, C. F., Chen, C. S. ve Chen, C. C. (2012). The Association Between Internet Addiction and Psychiatric Disorder: A Review of The Literature. *European Psychiatry*, 27(1), 1-8.

- Koriat, A. (1997). Monitoring One's Own Knowledge During Study: A Cue-Utilization Approach to Judgments of Learning. *Journal of Experimental Psychology: General*, 126, 349-37.
- Korkeila, J., Kaarlas, S., Jääskeläinen, M., Vahlberg, T. ve Taiminen, T. (2010). Attached to the Web—Harmful Use of The Internet and Its Correlates. *European Psychiatry*, 25(4), 236-24.
- Kostanski, M. ve Gullone, E. (1998). Adolescent Body Image Dissatisfaction: Relationships with Self-Esteem, Anxiety, and Depression Controlling For Body Mass. *The Journal Of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 39, 255–262.
- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukophadhyay, T. ve Scherlis, W. (1998). Internet Paradox: A Social Technology That Reduces Social Involvement and Psychological Well-Being?. *American Psychologist*, 53(9), 1017.
- Kurniasih, N. (2017). Internet Addiction, Lifestyle or Mental Disorder? A Phenomenological Study on Social Media Addiction in Indonesia. *Kne Social Sciences*, 135-144.
- Kuss, D. J. ve Griffiths, M. D. (2017). Social Networking Sites and Addiction: Ten Lessons Learned. *International Journal of Environmental Research And Public Health*, 14(3), 311.
- Kutlu, M., Savcı, M., Demir, Y. Veaysan, F. (2016). Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formunun Türkçe Uyarlaması: Üniversite Öğrencileri ve Ergenlerde Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(1), 69-76.
- Kwon, J. H., Chung, C. S. ve Lee, J. (2011). The Effects of Escape From Self and İnterpersonal Relationship on the Pathological Use of Internet Games. *Community Mental Health Journal*, 47(1), 113-121.
- Lai, E. R. (2011). Metacognition: A Literature Review. *Always Learning: Pearson Research Report*, 24, 1-40.
- Larose, R., Lin, C. A. ve Eastin, M. S. (2003). Unregulated Internet Usage: Addiction, Habit, Or Deficient Self-Regulation?. *Media Psychology*, 5(3), 225-253.

- Lee V, Hoaken PNS. Cognition, Emotion, and Neurobiological Development: Mediating The Relation Between Maltreatment and Aggression. *Child Maltreat.* 2007;12(3): 281–298.
- Lee, D., Lee, J., Namkoong, K. ve Jung, Y. C. (2021). Altered Functional Connectivity of The Dorsal Attention Network Among Problematic Social Network Users. *Addictive Behaviors*, 116, 106823.
- Lee, E. S., Lee, M., Jun, J. Y. ve Park, S. (2021). Reciprocal Prediction Between Impulsivity and Problematic Internet Use Among North Korean Refugee Youths in South Korea By Gender and Adverse Childhood Experience. *Psychiatry Investigation*, 18(3), 225.
- Lee, E. W., Ho, S. S. ve Lwin, M. O. (2017). Extending The Social Cognitive Model Examining The External and Personal Antecedents of Social Network Sites Use Among Singaporean Adolescents. *Computers in Human Behavior*, 67, 240-251.
- Lee, H. W., Choi, J. S., Shin, Y. C., Lee, J. Y., Jung, H. Y. ve Kwon, J. S. (2012). Impulsivity in Internet Addiction: A Comparison with Pathological Gambling. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(7), 373-377.
- Li, W., O'Brien, J. E., Snyder, S. M. Ve Howard, M. O. (2016). Diagnostic Criteria for Problematic Internet Use Among US University Students: A Mixed-Methods Evaluation. *Plos One*, 11(1), E0145981.
- Li, W., Zhang, W., Xiao, L. ve Nie, J. (2016). The Association of Internet Addiction Symptoms with Impulsiveness, Loneliness, Novelty Seeking and Behavioral Inhibition System Among Adults with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD). *Psychiatry Research*, 243, 357-364.
- Liang, L., Zhu, M., Dai, J., Li, M. ve Zheng, Y. (2021). The Mediating Roles of Emotional Regulation on Negative Emotion and Internet Addiction among Chinese Adolescents from A Development Perspective. *Frontiers In Psychiatry*, 12, 422.
- Liu, C. ve Ma, J. (2020). Social Media Addiction and Burnout: The Mediating Roles of Envy and Social Media Use Anxiety. *Current Psychology*, 39(6), 1883-1891.
- Longstreet, P. ve Brooks, S. (2017). Life Satisfaction: A Key to Managing Internet & Social Media Addiction. *Technology in Society*, 50, 73-77.

- Lu, L., Jian, S., Dong, M., Gao, J., Zhang, T., Chen, X., Zhang, Y., Shen, H., Chen, H., Gai, X. Liu, S. (2020). Childhood Trauma and Suicidal Ideation Among Chinese University Students: The Mediating Effect of Internet Addiction and School Bullying Victimization. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 29.
- Lugo-Candelas, C., Corbeil, T., Wall, M., Posner, J., Bird, H., Canino, G., Fischer, P.W., Suglia, S. F. Duarte, S. C. (2021). ADHD and Risk For Subsequent Adverse Childhood Experiences: Understanding The Cycle of Adversity. *Journal Of Child Psychology And Psychiatry*, 62(8), 971-978.
- Malik, P. ve Jahan, N.(2021) Internet Addiction and Its Relationship With Adverse Childhood Experiences among Adolescents: A Narrative Review. *Xi'an Shiyoudaxuexuebao (Zirankexue Ban)/ Journal Of Xi'an Shiyou University, Natural Sciences Edition* .10.17605/OSF.IO/PCR6A, 279-288.
- Mansueto, G., Caselli, G., Ruggiero, G. M.ve Sassaroli, S. (2019). Metacognitive Beliefs and Childhood Adversities: An Overview of the Literature. *Psychology, Health & Medicine*, 24(5), 542-550.
- Marino, C., Vieno, A., Moss, A. C., Caselli, G., Nikčević, A. V. ve Spada, M. M. (2016). Personality, Motives and Metacognitions As Predictors of Problematic Facebook Use in University Students. *Personality and Individual Differences*, 101, 70-77.
- Mcgowan PO, Sasaki A, D'Alessio AC, Dymov, S., Labonte, B., Szyf, M., Turecki, G., Meaney, M.M. Epigenetic Regulation of the Glucocorticoid Receptor in Human Brain Associates with Child Abuse. *Nat Neurosci*. 2009;12(3): 342–348.
- Meerkerk, G. J., Van Den Eijnden, R. J., Franken, I. H. A. ve Garretsen, H. F. L. (2010). Is Compulsive Internet Use Related to Sensitivity to Reward and Punishment, and Impulsivity?. *Computers in Human Behavior*, 26(4), 729-735.
- Melek, L. U. Ş. ve Eroğlu, M. Z. Internet Addiction among Adolescents with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder. *Cukurova Medical Journal*, 44, 140-147.
- Merrick, M. T., Ports, K. A., Ford, D. C., Afifi, T. O., Gershoff, E. T. ve Grogan-Kaylor, A. (2017). Unpacking The Impact of Adverse Childhood Experiences on Adult Mental Health. *Child Abuse & Neglect*, 69, 10-19.

- Mesgarani, M., Shafiee, S., Ahmadi, E. ve Zare, F. (2013). Studying The Relationship Between İnternet Addiction and Emotional İntelligence, Sensation Seeking and Metacognition Among Those Who Referred to Cafes. *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*, 4(4), 889-893.
- Myers, S. G. ve Wells, A. (2015). Early Trauma, Negative Affect, and Anxious Attachment: The Role of Metacognition. *Anxiety, Stress, & Coping*, 28(6), 634-649.
- Nie, J., Zhang, W., Chen, J. ve Li, W. (2016). Impaired İnhibition and Working Memory in Response to İnternet-Related Words Among Adolescents with İnternet Addiction: A Comparison with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder. *Psychiatry Research*, 236, 28-34.
- Nikkelen, S. W., Valkenburg, P. M., Huizinga, M. ve Bushman, B. J. (2014). Media Use and ADHD-Related Behaviors in Children and Adolescents: A Meta-Analysis. *Developmental Psychology*, 50(9), 2228.
- Ophir, E., Nass, C. ve Wagner, A. D. (2009). Cognitive Control in Media Multitaskers. *Proceedings of The National Academy of Sciences*, 106(37), 15583-15587.
- Önder, A., Çoban, Ö. G., Sürer, A. S. A., Dokuz, G. ve Soğucak, Z. E. (2021) Effects of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder Treatment on İnternet Gaming Disorder, Social Media Addiction, and Cyberbullying in Children And Adolescents. *Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 23(1), 107-115.
- Panagiotidi, M. ve Overton, P. (2018). The Relationship between İnternet Addiction, Attention Deficit Hyperactivity Symptoms and Online Activities in Adults. *Comprehensive Psychiatry*, 87, 7-11.
- Park, H. S., Kim, S. H., Bang, S. A., Yoon, E. J., Cho, S. S. ve Kim, S. E. (2010). Altered Regional Cerebral Glucose Metabolism in İnternet Game Overusers: A 18F-Fluorodeoxyglucose Positron Emission Tomography Study. *CNS Spectrums*, 15(3), 159-166.
- Park, S., Lee, Y. ve Jun, J. Y. (2017). Differences in the Relationship between Traumatic Experiences, Self-Esteem, Negative Cognition, and İnternet Addiction Symptoms

- Among North Korean Adolescent Defectors and South Korean Adolescents: A Preliminary Study. *Psychiatry Research*, 257, 381-385.
- Pezzica, S., Vezzani, C. ve Pinto, G. (2018). Metacognitive Knowledge of Attention in Children with and without ADHD Symptoms. *Research in Developmental Disabilities*, 83, 142-152.
- Pillow, B. H. (1989). Early Understanding of Perception As A Source Of Knowledge. *Journal of Experimental Child Psychology*, 47, 116–129. [https://doi.org/10.1016/0022-0965\(89\)90066-0](https://doi.org/10.1016/0022-0965(89)90066-0).
- Pluhar, E., Kavanaugh, J. R., Levinson, J. A. ve Rich, M. (2019). Problematic Interactive Media Use in Teens: Comorbidities, Assessment, and Treatment. *Psychology Research and Behavior Management*, 12, 447.
- Poissant, H. (2005). Metacognition in Attention Deficit and Hyperactivity Disorder (ADHD) And Its Link with Executive Functioning. *Cognition, Brain, Behavior*, 8(3-4), 433-452.
- Pontes, H. M., Taylor, M. ve Stavropoulos, V. (2018). Beyond “Facebook Addiction”: The Role of Cognitive-Related Factors and Psychiatric Distress in Social Networking Site Addiction. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 21(4), 240-247.
- Pornsakulvanich, V. (2018). Excessive Use of Facebook: The Influence of Self Monitoring and Facebook Usage on Social Support. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 39(1), 116-121.
- Porter, K., Mitchell, J., Grace, M., Shinosky, S. ve Gordon, V. (2012). A Study of the Effects of Social Media Use and Addiction on Relationship Satisfaction. *Meta-Communicate*, 2(1), 1-27.
- Proust, J. (2007). Metacognition and Metarepresentation: Is A Self-Directed Theory of Mind A Precondition for Metacognition?. *Synthese*, 159(2), 271-295.
- Proust, J. (2010). Metacognition. *Philosophy Compass*, 5(11), 989-998.
- Proust, J. (2019). From Comparative Studies to Interdisciplinary Research on Metacognition. *Animal Behavior and Cognition*, 6(4), 309-328.

- Purdon, C. ve Clark, D. A. (1999). Metacognition and Obsessions. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, 6(2), 102-110.
- Ra, C. K., Cho, J., Stone, M. D., De La Cerda, J., Goldenson, N. I., Moroney, E., Tung, İ., Lee, S.S., Leventhal. A. S., (2018). Association of Digital Media Use with Subsequent Symptoms of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder among Adolescents. *Jama*, 320(3), 255-263.
- Ramazanoglu, M. (2020). The Relationship Between High School Students' Internet Addiction, Social Media Disorder, and Smartphone Addiction. *World Journal Of Education*, 10(4), 139-148.
- Regulation On Negative Emotion and Internet Addiction Among Chinese Adolescents from A Development Perspective. *Frontiers in Psychiatry*, 12, 422.
- Rhodes, M. G. (2019). Metacognition. *Teaching of Psychology*, 46(2), 168-175.
- Riccardi, I., Bilotta, E., Leone, L., Nicolò, G., Procacci, M., Semerari, A. ve Carcione, A. (2020). Adverse Experiences in Childhood: Association with Metacognition, Personality Disorders and Distress. *Journal of Psychopathology*, 26, 46-53.
- Sagar, S. ve Kumar, N. (2021). Usages of Social Media and Symptoms of Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD): A Cross-Sectional Study. *Psychology and Education Journal*, 58(4), 879-887.
- Savcı, M. ve Aysan, F. (2017). Teknolojik Bağımlılıklar ve Sosyal Bağlılık: İnternet Bağımlılığı, Sosyal Medya Bağımlılığı, Dijital Oyun Bağımlılığı ve Akıllı Telefon Bağımlılığının Sosyal Bağlılığı Yordayıcı Etkisi. *Dusunen Adam*, 30(3), 202-216.
- Savci, M. ve Aysan, F. (2016). Relationship Between İmpulsivity, Social Media Usage and Loneliness. *Educational Process: International Journal*, 5(2), 106.
- Schilling, E. A., Aseltine, R. H. ve Gore, S. (2007). Adverse Childhood Experiences and Mental Health in Young Adults: A Longitudinal Survey. *BMC Public Health*, 7(1), 1-10.
- Schimmenti, A., Passanisi, A., Gervasi, A. M., Manzella, S. ve Famà, F. I. (2014). Insecure Attachment Attitudes in The Onset of Problematic Internet Use Among Late Adolescents. *Child Psychiatry & Human Development*, 45(5), 588-595.

- Schneider, M., Vanormer, J. ve Zlomke, K. (2019). Adverse Childhood Experiences and Family Resilience Among Children with Autism Spectrum Disorder And Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 40(8), 573-580.
- Sedgwick, J. A., Merwood, A. ve Asherson, P. (2019). The Positive Aspects of Attention Deficit Hyperactivity Disorder: A Qualitative Investigation of Successful Adults with ADHD. *ADHD Attention Deficit and Hyperactivity Disorders*, 11(3), 241.
- Sedgwick, R., Epstein, S., Dutta, R. ve Ougrin, D. (2019). Social Media, İnternet Use and Suicide Attempts in Adolescents. *Current Opinion İn Psychiatry*, 32(6), 534.
- Semiz, Ü. B., Öner, Ö., Cengiz, F. F. Ve Bilici, M. (2017). Childhood Abuse and Neglect İn Adult Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder. *Psychiatry And Clinical Psychopharmacology*, 27(4), 344-348.
- Sen Demirdogen, E., Algedik, P., Warikoo, N., Bahadır, E., Akbiyik, M., Büyüktarakçı, S., Kadak, M. T., Yavuz, M. (2021). The Associations between Metacognition Problems, Childhood Trauma and İnternalizing Symptoms in Healthcare Workers Working Directly with Patients İnfected with COVID-19. *Psychology, Health & Medicine*, 1-14.
- Seo, J., Lee, C. S., Lee, Y. J., Lee, M. S., Bhang, S. Y. ve Lee, D. (2020). The Mediating Effect of Depressive Symptoms on The Relationship Between Adverse Childhood Experiences and Problematic İnternet Use in Children and Adolescents. *Journal of Korean Medical Science*, 35(31).
- Serra, M. J., ve Metcalfe, J. (2009). Effective İmplementation of Metacognition. In *Handbook of Metacognition in Education* (Pp. 290-310). Routledge.
- Shaffer, H. J., Hall, M. N. ve Bilt, J. V. (2000). “Computer Addiction”: A Critical Consideration. *American Journal of Orthopsychiatry*, 70(2), 162-168.
- Shapira, N. A., Goldsmith, T. D., Keck Jr, P. E., Khosla, U. M. ve Mcelroy, S. L. (2000). Psychiatric Features of İndividuals with Problematic İnternet Use. *Journal Of Affective Disorders*, 57(1-3), 267-272.
- Shaw, M. ve Black, D. W. (2008). İnternet Addiction. *CNS Drugs*, 22(5), 353-365.

- Simsek, E. ve Sali, J. B. (2014). The Role of Internet Addiction and Social Media Membership on University Students' Psychological Capital. *Contemporary Educational Technology*, 5(3), 239-256.
- Soendergaard, H. M., Thomsen, P. H., Pedersen, E., Pedersen, P., Poulsen, A. E., Winther, L. ve Soegaard, H. J. (2016). Associations of Age, Gender, And Subtypes with ADHD Symptoms and Related Comorbidity in A Danish Sample of Clinically Referred Adults. *Journal Of Attention Disorders*, 20(11), 925-933.
- Solanto, M. V., Marks, D. J., Wasserstein, J., Mitchell, K., Abikoff, H., Alvir, J. M. J. ve Kofman, M. D. (2010). Efficacy of Meta-Cognitive Therapy for Adult ADHD. *American Journal Of Psychiatry*, 167(8), 958-968.
- Spada, M. M. (2014). An Overview of Problematic Internet Use. *Addictive Behaviors*, 39(1), 3-6.
- Spada, M. M., Caselli, G., Nikčević, A. V. ve Wells, A. (2015). Metacognition in Addictive Behaviors. *Addictive Behaviors*, 44, 9-15.
- Spada, M. M., Langston, B., Nikčević, A. V. ve Moneta, G. B. (2008). The Role of Metacognitions in Problematic Internet Use. *Computers in Human Behavior*, 24(5), 2325-2335.
- Spilkova, J., Chomynova, P. ve Csemy, L. (2017). Predictors of Excessive Use of Social Media and Excessive Online Gaming In Czech Teenagers. *Journal of Behavioral Addictions*, 6(4), 611-619.
- Spinella, M. (2004). Neurobehavioral Correlates of Impulsivity: Evidence of Prefrontal Involvement. *International Journal Of Neuroscience*, 114(1), 95-104.
- Steele, H., Bate, J., Steele, M., Dube, S. R., Danskin, K., Knafo, H., ve Diğerleri (2016). Adverse Childhood Experiences, Poverty, and Parenting Stress. *Canadian Journal Of Behavioural Science/Revue Canadienne Des Sciences Du Comportement*, 48(1), 32.
- Stern, A., Agnew-Blais, J., Danese, A., Fisher, H. L., Jaffee, S. R., Matthews, T., Arseneault, L. (2018). Associations Between Abuse/Neglect and ADHD from Childhood to Young Adulthood: A Prospective Nationally-Representative Twin Study. *Child Abuse & Neglect*, 81, 274-285.

- Şahin, C. ve Yağcı, M. (2017). Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği- Yetişkin Formu: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18(1), 523-53.
- Tosun, A. ve Irak, M. (2008). Üstbiliş Ölçeği-30'un Türkçe Uyarlaması, Geçerliği, Güvenirliği, Kaygı Ve Obsesif-Kompulsif Belirtilerle İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(1).
- Treuer, T., Fábíán, Z. ve Füredi, J. (2001). Internet Addiction Associated with Features of Impulse Control Disorder: Is It A Real Psychiatric Disorder?. *Journal Of Affective Disorders*, 66(2-3), 283-283
- Tsitsika, A., Critselis, E., Kormas, G., Filippopoulou, A., Tounissidou, D., Freskou, A. ve Kafetzis, D. (2009). Internet Use and Misuse: A Multivariate Regression Analysis of The Predictive Factors of Internet Use Among Greek Adolescents. *European Journal Of Pediatrics*, 168(6), 655.
- Turel, O. ve Bechara, A. (2016). Social Networking Site Use While Driving: ADHD and The Mediating Roles of Stress, Self-Esteem and Craving. *Frontiers in Psychology*, 7, 455
- Uddin, J., Alharbi, N., Uddin, H., Hossain, M. B., Hatipoğlu, S. S., Long, D. L. ve Carson, A. P. (2020). Parenting Stress and Family Resilience Affect The Association of Adverse Childhood Experiences With Children's Mental Health and Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder. *Journal Of Affective Disorders*, 272, 104-109.
- Uzun, Ö., YILDIRIM, V. ve Uzun, E. (2016). Habit of Using Social Media And Correlation of Social Media Addiction, Self Esteem, Perceived Social Support in Adolescent with Attention Deficit Hyperactivity Disorder. *Turkish Journal Of Family Medicine And Primary Care*, 10(3), 142-147.
- Ünal-Aydın, P., Obuća, F., Aydın, O. ve Spada, M. M. (2021). The Role of Metacognitions and Emotion Recognition in Problematic SNS Use Among Adolescents. *Journal of Affective Disorders*, 282, 1-8.
- Vadivu, S. V. ve Chupradit, S. (2020). Psychosocial and Occupational Impact Assessment Due to Internet Addiction: A Critical Review. *Syst Rev Pham*, 11, 152-5.

- Van Der Kolk BA, Fislér R. Dissociation and The Fragmentary Nature of Traumatic Memories: Overview and Exploratory Study. *J Traum Stress* 1995;8:505–25.
- Vesonder, G. Ve Voss, J. (1985). On The Ability to Predict One's Own Responses While Learning, *Journal Of Memory And Language*, 24, 363-376.
- Walters, G. D. (1996). Addiction And Identity: Exploring The Possibility Of A Relationship. *Psychology Of Addictive Behaviors*, 10(1), 9.
- Wang, L. X., Dou, K., Li, J. B., Zhang, M. C. ve Guan, J. Y. (2021). The Association Between Interparental Conflict and Problematic Internet Use Among Chinese Adolescents: Testing A Moderated Mediation Model. *Computers In Human Behavior*, 122, 106832.
- Wartberg, L., Thomasius, R. ve Paschke, K. (2021). The Relevance of Emotion Regulation, Procrastination, and Perceived Stress for Problematic Social Media Use in A Representative Sample of Children and Adolescents. *Computers In Human Behavior*, 121, 106788.
- Watters, C., Adamis, D., McNicholas, F. Ve Gavin, B. (2018). The Impact of Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) in Adulthood: A Qualitative Study. *Irish Journal Of Psychological Medicine*, 35(3), 173-179.
- Weiss, M. D. Ve Weiss, J. R. (2004). A Guide to The Treatment of Adults With ADHD. *Journal Of Clinical Psychiatry*, 65, 27-37.
- Whitfield CL. Healing the Child Within: Discovery and Recovery for Adult Children of Dysfunctional Families. Deerfield Beach, FL: Health Communications; 1987.
- Whitfield CL. Memory and Abuse: Remembering and Healing The Wounds of Trauma. Deerfield Beach, FL: Health Communications; 1995.
- Whitfield, C. L. (1998). Adverse Childhood Experiences And Trauma. *American Journal Of Preventive Medicine*, 14(4), 361-364
- Wiederhold, B. K. (2019). Does Digital Media Use Increase Symptoms of ADHD in Adolescents?.

- Wilke, N., Howard, A. H., Morgan, M. ve Hardin, M. (2020). Adverse Childhood Experiences and Problematic Media Use: The Roles of Attachment and Impulsivity. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 15(4), 344-355.
- Windle, M., Haardörfer, R., Getachew, B., Shah, J., Payne, J., Pillai, D. ve Berg, C. J. (2018). A Multivariate Analysis of Adverse Childhood Experiences and Health Behaviors and Outcomes Among College Students. *Journal Of American College Health*, 66(4), 246-251.
- Worsley, J. D., McIntyre, J. C., Bentall, R. P. ve Corcoran, R. (2018). Childhood Maltreatment and Problematic Social Media Use: The Role of Attachment and Depression. *Psychiatry Research*, 267, 88-93.
- Wu, A. M., Cheung, V. I., Ku, L. ve Hung, E. P. (2013). Psychological Risk Factors of Addiction to Social Networking Sites Among Chinese Smartphone Users. *Journal Of Behavioral Addictions*, 2(3), 160-166.
- Yates, T. M., Gregor, M. A. ve Haviland, M. G. (2012). Child Maltreatment, Alexithymia, and Problematic Internet Use in Young Adulthood. *Cyberpsychology, Behavior, And Social Networking*, 15(4), 219-225.
- Yellowlees, P. M. ve Marks, S. (2007). Problematic Internet Use or Internet Addiction?. *Computers in Human Behavior*, 23(3), 1447-1453.
- Yen, J. Y., Ko, C. H., Yen, C. F., Wu, H. Y. ve Yang, M. J. (2007). The Comorbid Psychiatric Symptoms of Internet Addiction: Attention Deficit and Hyperactivity Disorder (ADHD), Depression, Social Phobia and Hostility. *Journal Of Adolescent Health*, 41(1), 93-98.
- Yen, J. Y., Yen, C. F., Chen, C. S., Tang, T. C. Ve Ko, C. H. (2009). The Association between Adult ADHD Symptoms and Internet Addiction Among College Students: The Gender Difference. *Cyberpsychology & Behavior*, 12(2), 187-191.
- Yenilmez, D. O., Atagün, M. İ., Altun, İ. K., Serhat, T. U. N. Ç., Uzel, M., ALTINBAŞ, K. Relationship Between Childhood Adversities, Emotion Dysregulation and Cognitive Processes In Bipolar Disorder And Recurrent Depressive Disorder. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 32(1), 8.

- Yıldız Durak, H. Modeling of Variables Related to Problematic İnternet Usage and Problematic Social Media Usage in Adolescents. *Curr Psychol* **39**, 1375–1387 (2020). <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9840-8>.
- Yılmaz, S., Hergüner, S., Bilgiç, A. Ve Işık, Ü. (2015). İnternet Addiction İs Related to Attention Deficit but Not Hyperactivity İn A Sample Of High School Students. *International Journal Of Psychiatry İn Clinical Practice*, 19(1), 18-23.
- Yoo, H. J., Cho, S. C., Ha, J., Yune, S. K., Kim, S. J., Hwang, J., Chung, A., Sung, Y. H., Lyoo, I.K (2004). Attention Deficit Hyperactivity Symptoms and İnternet Addiction. *Psychiatry And Clinical Neurosciences*, 58(5), 487-494.
- Young, K. S. ve Rodgers, R. (1997). Depression and İts Relationship with Pathological İnternet Use. Poster Presented At The 68th Annual Meeting of The Eastern Psychological Association, April 11, 1997, Washington, DC.
- Young, K. S. (1999). İnternet Addiction: Symptoms, Evaluation and Treatment. *Innovations İn Clinical Practice: A Source Book*, 17(17), 351-352.
- Young, K. S. (2007). Cognitive Behavior Therapy with İnternet Addicts: Treatment Outcomes and İmplications. *Cyberpsychology & Behavior*, 10(5), 671-679.
- Young, K. S. (2009). İnternet Addiction: The Emergence of A New Clinical Disorder.
- Zhai, B., Li, D., Jia, J., Liu, Y., Sun, W. Ve Wang, Y. (2019). Peer Victimization And Problematic İnternet Use İn Adolescents: The Mediating Role Of Deviant Peer Affiliation And The Moderating Role Of Family Functioning. *Addictive Behaviors*, 96, 43-49.
- Zheng, X.ve Lee, M. K. (2016). Excessive Use Of Mobile Social Networking Sites: Negative Consequences On İndividuals. *Computers İn Human Behavior*, 65, 65-76.

EKLER

Ek 1. Ölçekler

1. Bilgilendirilmiş Onam Formu Onam Formu

Bu araştırma Kent Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans tez çalışması kapsamında, Dr. Öğr. Üyesi Anıl GÜNDÜZ danışmanlığında Psikolog Merve KOCABAŞ tarafından yürütülmektedir. Bu çalışmada metakognisyonların Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu semptomları ile internet-sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiye etkisini ve olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının metakognisyonlar, internet-sosyal medya bağımlılığı, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu semptomları üzerine etkisi incelenmektedir. Anket, katılımcıların konuyla ilgili bilgilerini almak adına oluşturulan bir sosyodemografik form ve yedi alt gruptan oluşmaktadır. Anketi doldurmak yaklaşık 15 dakika sürmektedir. Araştırmaya katılmak tamamen gönüllük esasına dayanmaktadır. Ancak çalışmanın bilimsel katkı sağlayabilmesi için sizden sorulara dürüst, kimsenin etkisi altında kalmadan ve eksiksiz bir şekilde cevap vermeniz beklenmektedir. Araştırmanın katılımcılar üzerine olumsuz bir etki oluşturması beklenmemektedir. Ancak kendinizi rahatsız hissederseniz yarıda bırakma hakkına sahipsiniz. Yanıtlarınız araştırmacılar dışında kimseyle paylaşılmayacak, kimlik bilgileriniz alınmayacaktır. Verileriniz toplu olarak değerlendirilecektir ve bilimsel yayın amacıyla kullanılacaktır.

Ek 2. Sosyademografik Form

1)Cinsiyetiniz :

Erkek

Kadın

2) Yaşınız :

18-25

25-34

35 -45

45 -55

65 ve üzeri

3) Medeni durumunuz :

Bekâr

Nişanlı/sözlü

Evli

Dul/Boşananmış

4)Eğitim durumunuz:

Lise ve altı

Üniversite

Yüksek lisans veya doktora

5) Sınıf tekrarı yaşadınız mı? Yasadıysanız kaçınıcı sınıfta yaşadığınızı belirtiniz

Evet..... sınıfta

Hayır

6)Genel olarak akademik performansınızı nasıl tanımlarsınız?

İyi

Orta

Kötü

Okul hayatınızda herhangi bir disiplin cezası aldınız mı?

Evet kez

Hayır

7)Mesleğiniz:

Öğrenci

Ev hanımı

Memur

Özel sektör

Emekli

Diğer:

8) Şu anki iş durumunuz:

Çalışıyor

Çalışmıyor

9)Eğer çalışıyorsanız genel olarak iş performansınızı nasıl tanımlarsınız?

İyi

Orta

Kötü

10) Ciddi bir iş ya da ev kazası geçirdiniz mi?

Evet kez

Hayır

11)Ne kadar sıklıkla iş değiştirirsiniz?

Hiç

Nadiren

Sık sık

12)Daha önce adli bir suça karıştınız mı?

Hayır

Evet, ... kez

13) Trafik cezası aldınız mı? Aldıysanız kaç kez aldığınızı yazınız.

Hayır

Evet ...kez

14)Sosyo ekonomik düzeyiniz:

1.500 tl altı

1.500 tl ile 3.000 TL arası

3.000 tl üstü

15)Yaşanmınızın çoğunu nerde geçirdiniz?

Büyük şehir

Şehir

İlçe

Köy

16) Aile yapısı:

Anne baba birlikte (evli)

Anne baba boşanmış

Anne ya da baba ölmüş

17)Şu an kiminle/ kimlerle yaşıyorsunuz?

Anne ve babamla

Annemle

Babamla

Kardeşimle

Akrabaların yanında

Tek başına evde

Evde arkadaşlarla

Yurtta arkadaşlarla

Eşimle

Eşimle ve çocuklarımla

18) Herhangi bedensel bir rahatsızlığınız var mı? Varsa adını yazınız.

Evet

Hayır

19) Doktorunuz tarafından konulmuş herhangi bir psikiyatrik tanınız var mı?

Evet

Hayır

Varsa adını yazınız

20)Varsa hala tedavi almakta mısınız?

Evet

Hayır

21)Daha önce intihar girişiminde bulundunuz mu? Bulunduysanız hangi yollarda bulunduğunu yazınız.

Hayır

Evet..... kez

.....yollarla.

22) Sigara kullanımınıza dair size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

Kullanmıyorum

Ara sıra

Günde 1–10 tane

Günde 11-20 tane

23) Alkol kullanımınıza dair size uygun olan seçeneği işaretleyniz.

Kullanmıyorum

Ayda bir-iki kez

Haftada bir-iki kez

Her gün

Günde 20'den çok

24)Uyuşturucu kullanımınıza dair size uygun olan bilgiyi işaretleyniz.

Yok

Var İsmi ve miktarı: ()

25)Ailenizde ruhsal hastalığı olan var mı? (anne, baba, kardeşler)

Evet

Hayır

Varsa adını yazınız

26)Ailenizde (anne / baba/ varsa kardeş) herhangi bir bağımlılığı olan var mı? (Sigara/ Alkol/ madde/sosyal medya) Varsa adını yazınız.

Var

Yok

Varsa ismi:

27) Bilgisayarla kaç yaşında tanıştınız?

10 yaşından önce

10-12 yaş arası

13-18 yaş arası

18 yaşından sonra

28)İnterneti ilk kez kaç yaşında kullanmaya başladınız?

10 yaşından önce

10-12 yaş arası

13-18 yaş arası

18 yaşından sonra

29)Soyal medyayı kaç yaşında kullanmaya başladınız?

10 yaşından önce

10 -12 yaş arası

13-18 yaş arası

18 yaşından sonra

30)Bilgisayar başında bulunduğunuzda en sık ne yapıyorsunuz?

İnternette dolaşırım.

Sosyal medya kullanıyorum

Oyun oynuyorum

Haber okuyorum

Alışveriş yapıyorum

Diğerleri

31)Bilgisayar başında iş ve ödev dışı sebeplerden dolayı günde kaç saat geçiriyorsunuz?

1 saatten az

1-3 saat

3-5 saat

5-10 saat

10 saatten fazla

32)Sosyal medyada günde kaç saat geçiriyorsunuz?

1 saatten az

1-3 saat

3-5 saat

5-10 saat

10 saatten fazla

33) Oyun oynayarak günde kaç saat geçiriyorsunuz?

1 saatten az

1-3 saat

3-5 saat

5-10 saat

10 saatten fazla

34) İnternette dolaşarak günde kaç saat geçiriyorsunuz?

1 saatten az

1-3 saat

3-5 saat

5-10 saat

35) Haber okuyarak günde kaç saat geçiriyorsunuz?

1 saatten az

1-3 saat

3-5 saat

5-10 saat

36)İnternette alışveriş yaparak günde kaç saat geçiriyorsunuz?

1 saatten az

1-3 saat

3-5 saat

5-10 saat

Ek 3. MCQ-30 Ölçeği

Bu anket kişilerin kendi düşüncelerine ilişkin inançlarını incelemektedir. Aşağıda bireyler tarafından ifade edilmiş bazı inanç maddeleri listelenmiştir. Lütfen her bir maddeyi okuyarak her birine ne kadar katıldığınızı uygun rakamı işaretleyerek belirtiniz (1: kesinlikle katılmıyorum; 2: kısmen katılmıyorum; 3 kısmen katılıyorum; 4: kesinlikle katılıyorum). Lütfen tüm maddeleri cevaplandırınız. Bu ankette doğru ya da yanlış cevap bulunmamaktadır.

Kesinlikle Kısmen Kısmen Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Katılıyorum

1. Endişelenmek gelecekteki problemlerden kaçınmama yardımcı olur.	(1)	(2)	(3)	(4)
2. Endişelenmem benim için tehlikelidir.	(1)	(2)	(3)	(4)
3. Aklımdan geçenlerle çok uğraşırım.	(1)	(2)	(3)	(4)
4. Endişe ede ede kendimi hasta edebilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)
5. Bir problem üzerinde düşünürken zihnimin nasıl çalıştığının farkındayım.	(1)	(2)	(3)	(4)
6. Eğer beni endişelendiren bir düşünceyi kontrol edemezsem ve bu gerçekleşirse, benim hatam olur.	(1)	(2)	(3)	(4)
7. Düzenliliğimi sürdürebilmem için endişe etmeye ihtiyacım var.	(1)	(2)	(3)	(4)
8. Kelimeler ve isimler konusunda belleğime güvenim pek yoktur.	(1)	(2)	(3)	(4)
9. Ne kadar engellemeye çalışırsam çalışayım, endişe verici düşüncelerim devam eder.	(1)	(2)	(3)	(4)
10. Endişelenmek kafamdaki düşünceleri düzene sokmama yardım eder.	(1)	(2)	(3)	(4)
11. Endişe verici düşünceler aklıma geldiğinde onları görmezden gelemiyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
12. Düşüncelerimi izlerim.	(1)	(2)	(3)	(4)
13. Düşüncelerimi her zaman kontrol altında tutmalıyım.	(1)	(2)	(3)	(4)
14. Belleğim zaman zaman beni yanıltır.	(1)	(2)	(3)	(4)
15. Belirli düşüncelerimi kontrol etmediğim için cezalandırılacağım.	(1)	(2)	(3)	(4)
16. Endişelerim beni delirtebilir.	(1)	(2)	(3)	(4)
17. Düşündüğümün her an farkındayım.	(1)	(2)	(3)	(4)
18. Zayıf bir belleğim vardır.	(1)	(2)	(3)	(4)
19. Dikkatim zihnimin nasıl çalıştığıyla meşguldür.	(1)	(2)	(3)	(4)
20. Endişelenmek bir şeylerin üstesinden gelmeme yardım eder.	(1)	(2)	(3)	(4)

21. Düşüncelerimi kontrol edememek bir zayıflık işaretidir.	(1)	(2)	(3)	(4)
22. Endişelenmeye başladığım zaman kendimi durduramam.	(1)	(2)	(3)	(4)
23. Endişelenmek problemleri çözmede bana yardımcı olur.	(1)	(2)	(3)	(4)
24. Bir yerleri hatırlama konusunda belleğime pek güvenmem.	(1)	(2)	(3)	(4)
25. Belirli şeyleri düşünmek kötüdür.	(1)	(2)	(3)	(4)
26. Belleğime güvenmem.	(1)	(2)	(3)	(4)
27. Eğer düşüncelerimi kontrol edemezsem işlerimi sürdüremem.	(1)	(2)	(3)	(4)
28. İyi çalışabilmek için endişelenmeye ihtiyacım vardır.	(1)	(2)	(3)	(4)
29. Olayları hatırlama konusunda belleğime pek güvenmem.	(1)	(2)	(3)	(4)
30. Düşüncelerimi sürekli gözden geçiririm	(1)	(2)	(3)	(4)

© MCQ-30 Questionnaire telif hakkı sahiplerinin izniyle araştırma amaçlı kullanılmaktadır [Kaynak: Wells, A & Cartwright-Hatton, S. (2004). *Beh. Res.and Therapy*, 42; 385–396.]. Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması için Tosun, A., & Irak M. (2008). Üstbiliş Ölçeği-30'un Türkçe uyarlaması, geçerliği, güvenirliği, kaygı ve obsesif-kompulsif belirtilerle ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(1), 67-80.

Ek 4. Olumsuz Çocukluk Yaşantılar Ölçeği

Tarih :/...../.....

Ad Soyad :

Siz büyürken, hayatınızın **ilk 18 yılında:**

	Bir tane dahi varsa işaretleyin
1) Bir ebeveyniniz ya da ev halkından yetişkin biri sıklıkla ya da çok sıklıkla... Size küfür etti mi, sizi hor gördü mü, sizi aşağıladı mı ya da sizi küçümsedi mi? ya da Sizi fiziksel anlamda incitecek bir şekilde davranıp sizi korkuttu mu?	☐ EVET
2) Bir ebeveyniniz ya da ev halkından yetişkin biri sıklıkla ya da çok sıklıkla... Sizi itip tartakladı mı, tokatladı mı ya da size bir şey fırlattı mı? ya da Size hiç iz kalacak ya da yaralanacağınız kadar güçlü vurdu mu?	☐ EVET
3) Bir yetişkin ya da sizden en az 5 yaş büyük biri hiç... Size hiç dokundu mu ya da sizi okşadı mı ya da sizden hiç onların bedenine cinsel anlamda dokunmanızı istedi mi? ya da Sizinle oral, anal ya da vajinal olarak cinsel ilişki yaşadı mı ya da teşebbüs etti mi?	☐ EVET
4) Siz sıklıkla ya da çok sıklıkla aşağıdaki gibi hissettiniz mi? Ailenizde kimse sizi sevmiyor ya da sizin önemli ya da özel olduğunuzu düşünmüyor? ya da Aileniz size göz kulak olmadı, ailenizle yakın hissetmediniz ya da birbirinizi desteklemediniz?	☐ EVET
5) Siz sıklıkla ya da çok sıklıkla aşağıdaki gibi hissettiniz mi? Yeterince yemek yoktu, kirli giysiler giymek zorundaydınız ve sizi koruyacak kimse yoktu? ya da Aileniz size bakmak için ya da ihtiyacınız olduğunda doktora götürmek için çok sarhoştı ya da kendinde değildi?	☐ EVET
6) Ebeveynleriniz hiç ayrıldı mı ya da boşandı	☐ EVET
7) Anneniz ya da üvey anneniz: Sıklıkla ya da çok sıklıkla sizi itip tartakladı mı, tokatladı mı ya da size bir şey fırlattı mı? ya da Bazen, sıklıkla ya da çok sıklıkla tekmeledi mi, dövdü mü, yumrukla ya da daha sert bir şeyle size vurdu mu? ya da Hiç en az birkaç dakika sürekli bir şekilde size vurdu mu ya da sizi silahla ya da bıçakla tehdit etti mi?	☐ EVET
8) İçki problemi olan, alkolik ya da uyuşturucu kullanan biriyle yaşadınız mı?	☐ EVET
9) Ev halkından biri depresyonda ya da zihinsel hasta mıydı ya da intihara teşebbüs etti mi?	☐ EVET
10) Ev halkından biri hapse girdi mi?	☐ EVET
11) Mevcut sağlık sorunlarınız var mı? Var ise bu sağlık sorunları nelerdir?	

.....

.....

“Evet” cevaplarınızın toplamı :

Ek 5. Barratt Dürtüsellik Ölçeği -11

Kısa Formu

Açıklamalar: İnsanlar farklı durumlarda gösterdiği düşünce ve davranışları ile birbirlerinden ayrılırlar. Bu test bazı durumlarda nasıl düşündüğünüzü ve davrandığınızı ölçen bir testtir. Lütfen her cümleyi okuyunuz ve bu sayfanın sağındaki, size en uygun daire içine X koyunuz. Cevaplamak için çok zaman ayırmayınız. Hızlı ve dürüstçe cevap veriniz.

		Nadiren/ Hiçbir zaman	Bazen	Sıklıkla	Hemen her zaman/ Her zaman
1	İşlerimi dikkatle planlarım				
2	Düşünmeden iş yaparım				
3	Dikkat etmem				
4	Uçuşan düşüncelerim var				
5	Dikkatli düşünen birisiyim				
6	İş güvenliğine dikkat ederim				
7	Düşünmeden bir şeyler söylerim				
8	Düşünmeden hareket ederim				
9	Zor problemler çözmem gerektiğinde kolayca sıkılırım.				
10	Aklıma estiği gibi hareket ederim				
11	Düşünerek hareket ederim				
12	Düşünmeden alışveriş yaparım				
13	Hobilerimi değiştiririm				
14	Kazandığımdan daha fazla harcarım				
15	Geleceğini düşünen birisiyim				

Değerlendirme Puanlama:

Plan yapmama (5 madde): 1*, 5*, 6*, 11*, 15*

Motor dürtüsellik (5 madde): 4, 10, 12, 13, 14

Dikkat dürtüsellliği (5 madde): 2, 3, 7, 8, 9

* Ters işaretlenmiş maddeler

Maddeler 1 den 4 e kadar puanlanır (nadiren =1, Her zaman=4 gibi). Ters işaretlenmiş maddelerde bunun tam tersi puanlama yapılır.

Yorumlama: Kesme puanı belirlenmemiştir. Bu nedenle karşılaştırmalı çalışmalarda kullanılmalıdır.

Kaynaklar

Spinella M (2007) Normative data and a short form of the Barratt impulsiveness scale. Int J Neurosci, 117:359-368.

Tamam L, Güleç H, Karataş G (2013) Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu (BIS-11-KF) Türkçe Uyarlama Çalışması. Nöropsikiyatri Arşivi, 50:130-134.

Ek 6. CAS-1

Wells, A., 2008

Gündüz, A., et al., 2019

Endişelenmek*: evham yapmak, gelecekte olabilecek kötü olay ve sıkıntılar hakkında düşünüp durmak, kurmak

1. Son 1 hafta boyunca ne kadar süre kendinizi problemlerinizi üzerine düşünüp dururken ya da probleminizi hakkında endişelenirken* buldunuz? (Aşağıdaki sayılardan birini daire içine alın.)

0 Hiçbir zaman	1	2	3	4 Sürenin yarısında	5	6	7	8 Sürenin tamamında
----------------------	---	---	---	---------------------------	---	---	---	---------------------------

2. Son 1 hafta boyunca ne kadar süre dikkatinizi tehdit edici bulduğunuz şeyler (örneğin; belirtiler, düşünceler, tehlike) üzerine odakladınız? (Aşağıdaki sayılardan birini daire içine alın.)

0 Hiçbir zaman	1	2	3	4 Sürenin yarısında	5	6	7	8 Sürenin Tamamında
----------------------	---	---	---	---------------------------	---	---	---	---------------------------

3. Son 1 hafta boyunca negatif duygularınızla ya da düşüncelerinizle baş etmek için aşağıdakileri ne sıklıkla yaptınız? (Her bir maddenin yanına aşağıdaki ölçekten bir sayı yazınız.)

0 Hiçbir zaman	1	2	3	4 Sürenin yarısında	5	6	7	8 Sürenin tamamında
----------------------	---	---	---	---------------------------	---	---	---	---------------------------

Olaylardan kaçındım _____

Alkol/madde kullandım _____

Bir şeyler hakkında
düşünmemeye çalıştım _____

Rahatlamak için güvence aradım _____

Duygularımı kontrol
etmeye çalıştım _____

Belirtilerimi kontrol
altına almaya
çalıştım- _____

4. Aşağıda insanların sahip olduğu bazı inançlar yer almaktadır. Her maddeye ne kadar inandığınızı aşağıdaki ölçekten bir sayıyı seçerek o maddenin yanına yerleştirerek belirtiniz.

0 Buna hiç inanmıyorum	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100 Buna doğruluğuna tamamen inanıyorum
------------------------------	----	----	----	----	----	----	----	----	----	---

Çok fazla endişelenmek*
bana zarar verebilir _____

Endişelenmek* başa
çıkma yardımcı olur _____

Yoğun duygular tehlikelidir _____

Olası bir tehdit üzerine
odaklanmak beni güvende tutabilir _____

Düşüncelerimi kontrol edemem _____

Düşüncelerimi kontrol etmem önemlidir _____

Bazı düşünceler aklıma
kaybetmeme sebep olabilir _____

Problemlerimi analiz etmek
yanıt bulmaya yardımcı olacaktır _____

Gündüz, A., et al., Validity and Reliability of Cognitive Attentional Syndrome-1 Questionnaire. Psychiatry investigation 16.5 (2019): 355.

Ek 7. Erişkin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Kendi Bildirim Ölçeği (ASRS)

Sayfanın sağında gösterilen açıklamalara göre, kendinizi değerlendirip aşağıdaki soruları yanıtlayınız. Soruları yanıtlarken son 6 ay içinde nasıl hissettiğiniz ve nasıl davrandığınız konusunda sizi en iyi tanımlayan kutuya (X) işareti koyunuz.

İsim:					
Tarih:					
	Asla	Nadiren	Bazen	Sık	Çok sık
1. Üzerinde çalıştığınız bir işin/projenin son ayrıntılarını toparlayıp projeyi tamamlamakta sorun yaşar mısınız?					
2. Organizasyon gerektiren bir iş yapmanız zorunlu olduğunda işlerinizi sıraya koymakta ne sıklıkla zorluk yaşarsınız?					
3. Yükümlülüklerinizi ve randevularınızı hatırlamakta ne sıklıkla sorun yaşarsınız?					
4. Çok fazla düşünmeyi ve konsantrasyonu gerektiren bir iş yapmanız gerekiyorsa ne sıklıkla başlamaktan kaçınır ya da geciktirirsiniz?					
5. Uzun bir süre oturmanız gerektiğinde, ne sıklıkla huzursuzlaşır, kıpırdanır ya da el ve ayaklarınızı kıpırdatırsınız?					
6. Ne sıklıkla kendinizi aşırı aktif ve sanki motor takılmış gibi bir şeyler yapmak zorunda hissedersiniz?					
A BÖLÜMÜ					
7. Sıkıcı veya zor bir proje üzerinde çalışmanız gerektiğinde, ne sıklıkla dikkatsizce hatalar yaparsınız?					
8. Monoton veya tekrarlayıcı bir iş yaparken ne sıklıkla dikkatinizi sürdürmekte güçlük çekersiniz?					
9. Doğrudan sizinle konuşuyor bile olsalar, insanların size söylediklerine yoğunlaşmakta ve dinlemekte ne sıklıkla güçlük yaşarsınız?					
10. Evde veya işte eşyaları bulmakta ya da nereye koyduğunuzu hatırlamakta ne sıklıkla güçlük yaşarsınız?					
11. Etrafınızdaki hareketlilik ve gürültü ne sıklıkla dikkatinizi dağıtır?					
12. Orada oturmanız beklendiğinde, bir toplantı veya benzer durumda ne sıklıkla yerinizden kalkarsınız?					
13. Ne sıklıkla kendinizi huzursuz, kıpır kıpır hissedersiniz?					
14. Kendinize ait boş zamanınız olduğunda ne sıklıkla gevşemekte ve rahatlamakta güçlük çekersiniz?					
15. Sosyal ortamlarda bulunduğunuzda, ne sıklıkla kendinizi çok konuşurken yakalarsınız?					
16. Bir sohbet ya da görüşmede, ne sıklıkla karşınızdaki kişi cümlesini bitirmeden onun cümlesini bitirdiğinizi fark edersiniz?					
17. Sıraya girmek gerektiğinde, ne sıklıkla sıranızın gelmesini beklemekte güçlük çekersiniz?					
18. Başka bir işle meşgul olduklarında diğer insanları araya girip engeller misiniz?					
B BÖLÜMÜ					

Ek 8. Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği-Yetişkin Formu (SMBÖ-YF)

AÇIKLAMA: Aşağıda internette sosyal medya kullanımıyla ilgili çeşitli durumlar verilmiştir. Sizden, her ifadeyi dikkatlice okumanız ve kendiniz için en doğru olan ifadenin üzerine X işaretini koymanız istenmektedir. Lütfen boş madde bırakmayınız ve her durum için bir işaretleme yapınız. ① Bana Hiç Uygun Değil ② Bana Uygun Değil ③ Kararsızım ④ Bana Uygun ⑤ Bana Çok Uygun						
1	Sosyal medyayı gerçek dünyadan bir kaçış olarak görüyorum.	①	②	③	④	⑤
2	Sosyal medyada planladığımdan daha uzun süre kalırım.	①	②	③	④	⑤
3	Kendimi mutsuz hissettiğim zamanlarda sosyal medyada olmak beni rahatlatır.	①	②	③	④	⑤
4	Sosyal medyada çok zaman geçirdiğimden işlerimi aksatıyorum.	①	②	③	④	⑤
5	Sosyal medyaya gerekmedikçe girmem.	①	②	③	④	⑤
6	Sosyal medya yüzünden verimliliğimin azaldığını fark ediyorum.	①	②	③	④	⑤
7	Sosyal medyada çok zaman geçirdiğim için çevremdekiler beni eleştirirler.	①	②	③	④	⑤
8	Sosyal medyayı kullanırken biri beni rahatsız ettiğinde sinirleniyorum.	①	②	③	④	⑤
9	Sosyal medyada iken kendimi özgür hissediyorum.	①	②	③	④	⑤
10	Sabah uyandığımda ilk işim sosyal medyaya girmek olur.	①	②	③	④	⑤
11	Sosyal medya kullanmayı sevmiyorum.	①	②	③	④	⑤
12	Güncel olaylardan haberdar olmak için sosyal medyadan ayrılamıyorum.	①	②	③	④	⑤
13	Çevremde birileri varken bile, sosyal medyada olmayı tercih ederim.	①	②	③	④	⑤
14	Özel bazı duyuruları görebilmek ya da paylaşabilmek için sosyal medyada daha çok zaman geçiriyorum.	①	②	③	④	⑤
15	Sosyal medyadan dolayı aile üyelerini ihmal ettiğim olur.	①	②	③	④	⑤
16	İnsani amaçlı sosyal projelerde yer almak için sosyal medyayı kullanmaktan kendimi alamıyorum.	①	②	③	④	⑤
17	Sosyal medyada bağlantı kurduğum insanlara kendimi daha iyi anlatıyorum.	①	②	③	④	⑤
18	Sosyal medyadaki arkadaşlıkları gerçek yaşamdaki arkadaşlıklara tercih ederim.	①	②	③	④	⑤
19	Sosyal medya gruplarıyla iletişim halinde olabilmem için sosyal medyayı daha uzun süre kullanırım.	①	②	③	④	⑤
20	Çeşitli sosyal duyarlılıklar konusunda çabuk haberdar olma isteği beni daha çok sosyal medyada olmaya itiyor.	①	②	③	④	⑤

Ek 9. Young İnternet Bağımlılığı Testi - Kısa Formu (YİBT-KF)

AÇIKLAMA: Lütfen aşağıdaki sorularda belirtilen durumları hangi sıklıkta yaşadığınızı belirtiniz. Lütfen her soru için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir soruyu boş bırakmayınız.

1-Hiçbir zaman, 2-Nadiren, 3-Bazen, 4-Sıklıkla, 5-Her zaman

1 2 3 4 5

1. Hangi sıklıkta planladığınızdan daha fazla internette kalırsınız? () () () () ()
2. Hangi sıklıkta ailenizle ilgili işleri ihmal ederek internette daha fazla zaman harcarsınız?
() () () () ()
3. Okul veya ders ile ilgili çalışmalarınız hangi sıklıkta internette harcadığınız süre yüzünden zarar görmektedir? () () () () ()
4. Birileri internette ne yaptığınızı sorduğunda hangi sıklıkta sır gibi saklar veya savunmaya geçersiniz? () () () () ()
5. Birileri siz internette iken canınızı sıkarsa hangi sıklıkta onları tersler, onlara bağırır ve öfkeli davranırsınız? () () () () ()
6. Hangi sıklıkta gece internette harcadığınız süre yüzünden uykusuz kalırsınız? () () () () ()
7. İnternete bağlı değilken hangi sıklıkta internetle avunur veya internete bağlı olduğunuz hayalini kurarsınız? () () () () ()

8. İnternette iken hangi sıklıkta kendinizi ‘birkaç dakika daha’ derken bulursunuz? () () ()

() ()

9. Hangi sıklıkta internette harcadığınız zamanı azaltmak için uğraşırsınız ve başarısız

olursunuz? () () () () ()

10. Ne kadar süre internette olduğunuzu hangi sıklıkta saklamaya çalışırsınız? () () () () ()

)

11. Hangi sıklıkta başkalarıyla dışarı çıkmak yerine internette daha fazla zaman harcamayı

tercih edersiniz? () () () () ()

12. İnternete bağlanamadığınızda hangi sıklıkta kendinizi bunalımda, karamsar ve sinirli

hissedip, internete bağlandığınızda bu şikayetlerinizin hemen geçtiğini görürsünüz? () () ()

() ()

Ölçek kaynak gösterilerek kullanılabilir.

Anatolian Journal of Psychiatry 2016; 17(Suppl.1):69-76

ÖZGEÇMİŞ

Merve Nimet Kocabaş 2017 yılında Bahçeşehir Üniversitesi'nde psikoloji lisansını tamamlamıştır.. Bu süreçte çocuk aile danışmanlığında 1,5 yıl kadar gönüllü staj yapmıştır.2019 yılında Kent Üniversitesi Klinik Psikoloji yüksek lisansına başlamış ve şu anda gönüllü olarak danışan görmektedir.

